

Hvem troede de jeg var?

Når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal
- konflikter, håndteringsstrategier og potentialer.

"Han er så forvirret, ukoncentreret, småbarnlig og umoden, at han faktisk fungerer som en sinke"

"Kriminelle forhold"

"Hudløs omskindet og sårbar"

"Moder stor uvilje hos mange, der ikke længere vil lade sig tyranniseres af ham"

"Rastløs og forvirret"

"Ukoncentreret og destruktiv"

"Hyppige skoleforførmelser"

"Han er flink og imødekommende, til tider lidt slesk"

"Lemmelig letsindig i sin omgang med sandheden"

"Orsæner til sindssyge"

"Initiativløs"

Indhold

TAK	5
KAPITEL 1 INDLEDNING	7
1.1 INTRO.....	7
1.2 PROBLEMSTILLING	8
1.3 AFHANDLINGENS OPBYGNING	9
1.4 TEMATIK OG FORSKNINGSMÆSSIGE POSITIONERING.....	9
1.4.1 Velfærds- og børneforsorgshistorie.....	10
1.4.1.1 Børnehjemsundersøgelser	12
1.4.1.2 Centrale diskussioner	15
1.4.2 Journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn	17
1.4.2.1 Læsningens konsekvenser	24
1.4.3 Støttet adgang til journalen	26
1.4.3.1 Museumsaktivisme.....	33
1.5 METODISK FREMGANGSMÅDE OG ANALYTISK RAMME.....	36
1.5.1 Aktionsforskning.....	37
1.5.2 Forandringsmodellen	40
1.5.3 Konflikter	42
1.5.4 Håndteringsstrategier	44
KAPITEL 2 INTRODUKTION TIL DELTAGERE OG KILDEMATERIALE	48
2.1 REKRUTTERING OG PRÆSENTATION AF DELTAGERNE.....	48
2.1.1 Præsentation af deltagerne	49
2.1.1.1 Alex.....	51
2.1.1.2 Peer	52
2.1.1.3 Jackie.....	53
2.1.1.4 John.....	54
2.1.1.5 Kent.....	55
2.1.1.6 Chanelle	56
2.1.1.7 Synnøve.....	57
2.1.2 Forskelle og fællestræk	58
2.2 ETISKE OVERVEJELSER OG DILEMMAER	59
2.2.1 Forskerens privilegerede rolle.....	62
2.2.2 Informeret samtykke	62
2.2.3 Konkrete dilemmaer.....	64
2.3 KILDEMATERIALET.....	65
2.3.1 Interviews.....	65
2.3.1.1 Oral History.....	66
2.3.1.2 Interviewformer.....	70
2.3.1.3 Iscenesættelse og praktisk gennemførelse	73
2.3.1.4 Vicarious trauma	76
2.3.2 Journalerne	77
2.3.2.1 Hvad er en journal?	81
2.3.2.2 Form og indhold.....	84
2.4 AFHANDLINGENS BIDRAG TIL EKSISTERENDE FORSKNING.....	87
KAPITEL 3 FØR LÆSNINGEN	89
3.1 TO FORTÆLLINGER	90
3.1.1 Journal 188.....	91
3.1.2 Alex' egen fortælling.....	95

3.1.3 Potentielle konflikter	98
3.2 DE POTENTIELLE KONFLIKTZONER IDENTIFICERES	100
3.2.1 Det problematiske barn	102
3.2.1.1 Slesk, asocial, utroværdig og andre negative personlighedstræk.....	103
3.2.2 Helte og skurke	106
3.2.2.1 De professionelle, familien og de, der mangler	107
3.2.3 Steder som ramme for negative eller positive erfaringer	111
3.2.3.1 Børnehjemmet	112
3.2.3.2 Uden for børnehjemmet og de hemmelige steder	113
3.2.4 Skelsættende episoder	116
3.2.4.1 Anbringelse og udskrivelse	117
3.2.4.2 Vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt og episoder, der ikke nævnes i journalen	118
KAPITEL 4 LÆSNINGEN AF JOURNALEN	121
4.1 LÆSNINGENS FORSKELLIGE FORMER OG KARAKTERISTIKA	122
4.2 JOURNALEN LÆSES ALENE.....	125
4.2.1 En blandet rodebutik	125
4.2.2 Jagten på svar	129
4.3 NÅR JOURNALEN LÆSES SAMMEN MED EN ANDEN.....	137
4.3.1 Højtlesning, dialog og håndtering	137
4.3.2 Peer og journal 1.757	141
4.4 MØDET MED DE POTENTIELLE KONFLIKTZONER OG FORSKELLIGE HÅNDBTERINGSSTRATEGIER.....	145
4.4.1 Stemme som strategi	146
4.4.1.1 Oplevelsen af uretfærdighed	147
4.4.2 Accept som strategi	152
4.4.2.1 Journalens oplysninger bekræftes.....	153
4.4.2.2 Journalens oplysninger accepteres	155
4.4.3 Afvisning som strategi	159
4.4.3.1 Journalen lyver!.....	160
KAPITEL 5 EFTER LÆSNINGEN	166
5.1 ET SPØRGSMÅL OM IDENTITET OG EJERSKAB	168
5.1.1 Retten til at definere sig selv	169
5.1.2 Læsningen som en milepæl eller afslutning	174
5.2 HISTORISKE OG SAMFUNDSMÆSSIGE POTENTIALER.....	178
5.2.1 Historiske modfortællinger	178
5.2.2 Nutid og fremtid.....	181
5.2.2.1 Socialsektoren	182
5.2.2.2 Arkiver, foreninger og kulturinstitutioner	184
KAPITEL 6 EN MODEL TAGER FORM: "MØDET MED JOURNALEN"	186
6.1. CENTRALE ELEMENTER I "MØDET MED JOURNALEN"	187
6.1.1 Fase 1 (før læsningen).....	188
6.1.1.1 Forventningsafstemning	188
6.1.1.2 Planlægning.....	189
6.1.1.3 Livshistorieinterview.....	190
6.1.1.4 Journalen identificeres og kopieres	190
6.1.2 Fase 2 (læsningen af journalen)	191
6.1.2.1 Højtlesning og dialog	191
6.1.2.2 Vidensudveksling.....	192
6.1.2.3 Opsummering og evaluering	193
6.1.3 Fase 3 (efter læsningen)	194
6.1.3.1 Opfølgende kontakt	194

6.1.3.2 Genfrysning og ejerskab.....	194
6.1.3.3 Formidling.....	195
7. KONKLUSION	196
7.1 AFHANDLINGENS OPBYGNING OG ANALYTISKE FUND	196
7.2 BIDRAG OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	198
7.3 SLUTREFLEKSIONER	201
7.4 DELTAGERNES AFSLUTTENDE BUDSKABER	203
RESUME	205
ABSTRACT	207
REFERENCER	209
LITTERATURLISTE	209
RAPPORTER	227
AVISER.....	229
DATABESKYTTELSESFORORDNINGEN.....	229
HJEMMESIDER OG LINKS	229
ARKIVMATERIALE.....	232
Deltagere.....	232
Øvrige	233
INTERVIEWS, KORRESPONDANCER OG SPØRGESKEMAER.....	233
Deltagere.....	233
Øvrige	234
BILAG	236
1. INTERVIEWGUIDE TIL ”FØR LÆSNINGEN”	236
2. INTERVIEWGUIDE TIL ”LÆSNINGEN AF JOURNALEN”.....	238
3. SPØRGESKEMA TIL ”EFTER LÆSNINGEN”	240
4. FULDMAGT.....	242
5. SAMTYKKE.....	243
6. FOLDER TIL INTERVIEWPERSONER.....	244
7. FRASKRIVELSE AF ANONYMITET	248
8. PEERS KOMMENTEREDE JOURNAL (UDDRAG)	249
9. EFTERLYSNING.....	253
10. PLANCHE FRA Udstillingen <i>EFTER BØRNEHJEMMET</i>	254
11. JOURNAL 4.431	255
12. JOURNAL 188	256
13. SYNNOVES JOURNAL	257
14. SYNNOVES NØGLE	258
15. JOHNS BØRNETEGNING	259
16. PEERS PORTRÆTFOTO	260
17. CHANELLES PORTRÆTFOTO.....	261
18. SYNNOVES PORTRÆTFOTO	262
19. GODHAVNS ARKIVKÆLDER	263
20. RIGSARKIVET	264
21. EKSEMPEL PÅ STAMBOG.....	265
22. SKEMA - DET PROBLEMATISKE BARN	266
23. SKEMA - HELTE OG SKURKE.....	268
24. SKEMA - STEDER SOM RAMME FOR NEGATIVE ELLER POSITIVE ERFARINGER	270
25. SKEMA - SKELSÆTTENDE EPISODER	273

Som menneske og grubler
bliver jeg fortvivlet
hvis jeg, eller andre
tager svar for givet

For svar
er mer´ end blot kommentar
til de spørgsmål
man får, eller har.!

Må følge mit sind
om end bizart
håbe en dag
alt bliver klart

Om ikke i mening
gerning og tro
Så i styrke
og indre ro

svar stiller spørgsmål
der kræver svar
gang efter gang
er listen klar

Først når du ser
svaret er givet
kan du glemme
dine spørgsmål
og nyde livet..!

(Peer. d. 23. maj 2020)¹

¹Besvaret spørgeskema fra Peer d. 23. maj 2020 (tidligere anbragt på *Dreng- og lærlingehjemmet Godhavn*, og en af afhandlingens deltagere). Forsiden er grafisk sat op med hjælp fra GRAFløb. Forsidens portrætfoto er uredigeret (se bilag 18) og stammer fra Synnøves journal (tidligere anbragt på *Århus kommunes optagelses- og observationshjem Søndermarken*, og en af afhandlingens deltagere).

Tak

Arbejdet med denne afhandling har i den grad været uforudsigeligt og bragt mig ud på en længere rejse, end det oprindeligt var tiltænkt. En længerevarende sygemelding, barsel og Covid-19 har undervejs rykket på kursen og sendt mig ud på uventede og snørklede omveje. Alligevel står jeg her i dag, og det har jeg mange at takke for.

Først og fremmest vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke Allex, Peer, John, Jackie, Kent, Chanelle og Synnøve. Tak, fordi I inviterede mig ind i jeres hjem og så generøst har delt ud af jeres historier og erfaringer. Det har været et privilegie at få lov til at møde jer, og jeres fortællinger har været helt centrale for mit arbejde. I er alle nogle fantastisk modige og stærke mennesker, og jeg ved, at det ikke altid har været lige nemt at se tilbage og fortælle. Nu er jeres fortællinger også blevet en del af en større historie, og det skal I have en kæmpe tak for.

Jeg vil også gerne takke mine kollegaer på *Danmarks Forsorgsmuseum* for inspirerende snakke og kritisk respons undervejs. I særdeleshed antropolog og ph.d. Stine Grønbæk Jensen, som jeg har haft fornøjelsen af at have delt kontor med. Jeg er dybt taknemmelig for den menneskelige indsigt og professionelle tilgang, hun har bidraget med. Jeg skylder også museumschef Esben Hedegaard og leder af *Danmarks Forsorgsmuseum* Sarah Smed en særlig tak. Ikke blot for at have skabt de bedste arbejdsbetingelser og kollegiale miljø, men også for at have udvist en urokkelig tro på projektet og på mig. Der skal naturligvis også lyde en stor tak til min vejleder på Syddansk Universitet, professor Klaus Petersen, for hans tålmodighed, utrættelige optimisme og altid konstruktive kritik.

Undervejs har jeg været på miljøskift i henholdsvis Sverige, Australien og England. Jeg vil derfor også takke for den gæstfrihed og faglige sparring jeg modtog under disse ophold. En stor tak til Johanne Sköld fra *Tema Barn* på *Lindköpings Universitet* samt Jim Goddard fra *School of Social Sciences* på *University of Bradford*. En særlig tak skal også sendes til Adele Chynoweth fra *Centre for Heritage and Museum Studies* på *The Australian National University*. Chynoweth har været en stor inspiration i min tilgang til museumsaktivisme og har muliggjort mine mange besøg hos forskellige australske eksperter, foreninger og universiteter.

Afhandlingen har været en del af et større forsknings- og formidlingssamarbejde mellem *Danmarks Forsorgsmuseum* i Svendborg og *Center for velfærdsstatsforskning* på Syddansk

Universitet, kaldet ”Velfærdshistorier fra kanten”. Projektet har været finansieret af *Veluxfonden*,² og jeg skylder dem derfor også en særskilt tak.

Sidst, men ikke mindst, vil jeg gerne takke min familie: Sigrid, Anton, Karl og Johan. I har hjulpet mig til at holde kursen undervejs. Uden jeres kærlighed, støtte og forståelse var jeg nok ikke nået hertil.

² <https://veluxfoundations.dk/da/velux-fondens-nye-museumssatsning>

Kapitel 1 Indledning

1.1 Intro

”Pia er upålidelig, løgnagtig, trodsig, modvillig, urolig, rastløs, seksuel nyfigen, altid i opposition, voldsomme reaktioner, kan ikke samle sig til arbejdet, er kværulerende, er i stadig skænderi med kammeraterne, er uden hæmninger.”³

Pia var anbragt på *Vejstrup Statsungdomshjem* i perioden 1959-1961, et børnehjem beregnet til piger med ”usædelige tilbøjeligheder” og en meget ”slet opførsel”.⁴ Sætningen ovenfor er fra hendes stambog⁵ fra tiden på *Vejstrup*.⁶ Jeg har som museumsinspektør på *Danmarks Forsorgsmuseum* hjulpet hende med at finde frem til sine dokumenter på Rigsarkivet i Odense, da hun ikke selv kunne overskue det. I kølvandet på *Godhavnsrapporten*⁷ blev det en tilbagevendende opgave for museet at hjælpe tidligere børnehjemsbørn med at finde frem til deres personlige dokumenter såsom journaler og stambøger. Nu sad jeg ved siden af Pia, og oplevede på første hånd hendes skuffelse, i takt med at sætningerne fra hendes stambog blev læst. Hun var uforberedt og uforstående over for formuleringerne og havde svært ved at genkende sig selv: ”Hvem troede de, jeg var?” Spørgsmålet rungede som et ekko i Pias hovedet og kom kun langsomt over hendes læber. Herefter blev hun tavs. Hun resignerede. Hun følte svigt, vrede, skuffelse og magtesløshed. Hun var tilbage i fortiden med dens følelse af at være anbragt. Dokumenterne blev aldrig læst til ende, og Pia bad ikke om at få en kopi.⁸

Både Pia, jeg selv og *Danmarks Forsorgsmuseum* var alle uforberedte på læsningens konsekvenser, og det gjorde et enormt indtryk på mig at opleve Pias skuffelse og negative reaktioner. Den efterårsdag i 2014 blev kimen lagt til denne afhandling. Hverken *Danmarks Forsorgsmuseum* eller jeg ønskede igen at stå i en lignende situation uden redskaber til at forstå og håndtere de følelsesmæssige reaktioner eller konflikter, som læsningen af denne type dokumenter tydeligvis kunne aktivere hos tidligere børnehjemsbørn.

³ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015), s. 139.

⁴ Schneekloth, Gerda (1917), s. 30; Forsorgslovens § 130, stk. 1, nr. 1

⁵ Indeholder faktuelle oplysninger om barnet og dets anbringelseshistorik: Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015), s.21. Se også Bilag 21

⁶ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: *Vejstrup Pige hjem (1932-1961)*. Arkivserie: Stambog over anbragte piger (1932-1961).

⁷ Rytter, Maria (2011).

⁸ Interview med Pia d. 4. september 2014. Foretaget af Jacob Knage Rasmussen i forbindelse med det socialhistoriske projekt *Anbragt i historien*.

Vi ønskede derfor at udvikle en arbejdsmodel, som vi fremadrettet kunne anvende, når tidligere børnehjemsbørn, som Pia, kontaktede museet og bad om hjælp til at finde, læse og forstå sin egen journal.⁹ Modellen skulle kunne tilbyde et alternativ for den gruppe af tidligere børnehjemsbørn, der af forskellige årsager havde mistet tiltroen til det ”etablerede” system,¹⁰ og som havde brug for en særlig hjælp og støtte. Modellen skulle først og fremmest kunne minimere potentielt negative konsekvenser ved læsningen af journalen og styrke tidligere børnehjemsbørns personlige ejerskab til deres egen historie. Derudover havde vi som museum en forventning om, at denne tilgang kunne give os en dybere forståelse af journalen som historisk kilde og styrke vores arbejde med at inddrage mundtlige øjenvidneberetninger fra marginaliserede eller socialt udsatte grupper.¹¹ Som museum havde vi endelig en ambition om, at modellens teoretiske og praktiske dimension kunne styrke velfærdssamfundets fremtidige produktion af journaler for anbragte børn og unge.

Arbejdet med modellen og vejen dertil er min afhandlings udgangspunkt, røde tråd og konklusion.

1.2 Problemstilling

Forudsætningen for at udvikle modellen er en dybere forståelse af hvad der er ”på spil”, når tidligere børnehjemsbørn læser deres egen journal. Hvorfor reagerer nogle tidligere børnehjemsbørn så voldsomt på journalens indhold, hvilke dele af journalen syntes at ”trigge” dem, og hvilke håndteringsstrategier benytter de sig af? For at kunne svare på dette har jeg i afhandlingen forholdt mig til tre centrale problemstillinger.

- Hvilke potentielle konflikter optræder imellem journalen og tidligere børnehjemsbørns egne fortællinger?
- Hvordan håndteres disse konflikter, når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal?
- Hvilke historiske og emancipatoriske potentialer indeholder læsningen?

Besvarelsen af disse spørgsmål fører til udviklingen af en arbejdsmodel, der kan imødekomme disse potentialer, og som kan implementeres på *Danmarks Forsorgsmuseum*.

⁹ Igennem afhandlingen anvender jeg begrebet ”journal”, når jeg i generelle termer referer til tidligere børnehjemsbørn bevarede arkivalier fra børnehjemmet. Det skyldes bl.a. at de optræder som det primære dokument, når tidligere børnehjemsbørn leder efter oplysninger om deres anbringelse.

¹⁰ Eksempelvis arkiver og kommuner.

¹¹ Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020); <http://www.skjultedanmarkshistorier.dk/>

1.3 Afhandlingens opbygning

Min afhandling består af tre hoveddele, som tilsammen leverer det empiriske og analytiske grundlag og dermed forudsætningerne for at udvikle ovennævnte model.

Afhandlingens første del består af kapitel 1-2, hvor jeg redegør for de forskningsmæssige diskussioner og sammenhænge, afhandlingen indskriver sig i. Det er også i denne del, at jeg præsenterer mit kildemateriale og introducerer de metodiske og teoretiske overvejelser, som knytter sig til dette. Et centralt element i denne del af afhandlingen er desuden de etiske udfordringer, som knytter sig til emnet, materialet og undersøgelsens art.

Afhandlingens anden del består af kapitlerne 3-5 og fokuserer primært på tidligere børnehjemsbørns læsning af deres journal, alene og sammen med andre. Jeg undersøger, hvad der kendetegner perioden før, under og efter læsningen af journalen samt de konflikter, der opstår i læsningen og tidligere børnehjemsbørns egne håndteringsstrategier. Afslutningsvis ser jeg nærmere på læsningens forskellige potentialer.

I afhandlingens tredje del, der består af kapitlerne 6-7, opsamler og konkluderer jeg på afhandlingens resultater og præsenterer de centrale elementer i min model for ”Støttet adgang til journalen”.

1.4 Tematik og forskningsmæssige positionering

Tematisk beskæftiger afhandlingen sig med, hvordan journaler produceret på danske børnehjem¹² i efterkrigstidens Danmark (1947-1990)¹³ bliver håndteret i nutiden af de personer, som disse journaler omhandler. Denne gruppe bliver i den internationale forskningslitteratur ofte benævnt som såkaldte ”Care-Leavers”. Begrebet er dog omdiskuteret blandt tidligere anbragte, da ordet ”care” implicit refererer til en positiv oplevelse, som de ofte ikke selv kan genkende.¹⁴ Når jeg i afhandlingen refererer til denne gruppe, har jeg valgt at benytte mig af betegnelsen ”tidligere børnehjemsbørn”, da det forekommer at være en mere flertydig og ”åben” benævnelse.

Afhandlingen indskriver sig i og bidrager til flere forskellige forskningsmæssige diskussioner, som jeg i dette underkapitel redegør for og positionerer mig i forhold til. Kapitlet skal

¹² Betegnelsen dækker over forskelligartede institutionstyper. En samlet oversigt over de enkelte institutioner og institutionstyper kan findes i Holger Horstens værker *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*, som udkom i flere udgaver i perioden 1948-1973. Oluf Skjerbæks værker *Institutioner til værn for børn og unge* (Findes bl.a. i en 1927, 1964 og 1967 udgave), samt Ulf Tvenstrups *Dag- og døgninstitutioner for børn og unge: Anerkendte foreningen for børne- og ungdomsforsorg, uddannelsesskoler m.v.*

¹³ Afgrænsning tager udgangspunkt i deltagernes anbringelsesperioder.

¹⁴ I Australien er der mange tidligere børnehjemsbørn, der som en konsekvens kalder sig for ”Survivors”, eller ”Forgotten Australians”.

ikke læses som en udtømmende gennemgang af disse diskussioner, men ses som en række nedslag, der relaterer sig til afhandlingens perspektiver og problemstilling. Flere konkrete diskussioner vil blive inddraget og udfoldet undervejs i afhandlingen. For det første er afhandlingen et bidrag til et bredt funderet forskningsfelt omkring efterkrigstidens velfærds- og børneforsorgshistorie i Danmark. For det andet bidrager den til og bygger på til et voksende internationalt forskningsfelt etableret i kølvandet på de mange såkaldte børnehjemsundersøgelser, der behandler tidligere anbragte børns håndtering af deres oplevelser på institution. En af de centrale diskussioner handler netop om journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn samt dens historiske potentiale. Afhandlingen bidrager for det tredje til den specifikke diskussion af ”supported release” af børnehjemsjournaler og forholder sig til den eksisterende praksis på området. Som begreb dækker ”supported release” over de tilfælde, hvor tidligere anbragte modtager hjælp og støtte i deres søgen efter journalen eller i selve udleveringen. Afslutningsvis indskrives afhandlingen sig i en mere generel diskussion af museumsaktivisme og museernes rolle i samfundet herunder deres inddragelse af udsatte grupper eller mangel på samme. Afhandlingen tager dermed også favntag med begreber som historiebrug og historiens rolle i nutiden.

1.4.1 Velfærds- og børneforsorgshistorie

I Danmark har den historisk orienterede velfærdsforskning primært været centreret omkring velfærdsstatens opståen, ekspansion af rettigheder og generelle udbygning. Politiske aktører, skiftende lovgivningsmæssige rammer og den socialpolitiske udvikling har været centrale i disse fremstillinger. Det har i høj grad været en fremskridtsfortælling, der bl.a. har fokuseret på borgernes forbedrede forhold og øgede rettigheder. I nyere tid kommer dette til udtryk i værker som *Dansk forvaltningshistorie II. Stat, forvaltning og samfund 1901-1953*,¹⁵ samt *Dansk Velfærdshistorie* bind 1-6.¹⁶ Velfærdsstatens bagside og dens disciplinerende, kategoriserende og regulerende rolle, har ofte været om ikke helt overset så underbelyst i denne forskning. I de seneste årtier er enkelte forskere dog begyndt at interessere sig for denne ”blinde” vinkel på velfærdshistoriens bagsider.¹⁷ Birgit Kirkebæk beskriver, hvordan såkaldte ”åndssvage” og ”udviklingshæmmede” blev kategoriseret som afvigere, udstødt af samfundet og deporteret til isolerede øer som Livø og

¹⁵ Knudsen, Tim, Peter Bogason, Grethe Ilsøe, Leon Jespersen & E Ladewig Petersen (2000).

¹⁶ Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2010-2014). *Dansk Velfærdshistorie*, Bind 1-6: *Frem mod socialhjælpsstaten* (2010). *Mellem skøn og ret* (2011). *Velfærdsstaten i støbeskeen* (2012). *Velfærdsstatens storhedstid* (2012). *Velfærdsstat i tidehverv* (2013). *Hvor glider vi hen?* (2014).

¹⁷ For en generel oversigt over denne forskningslitteratur: Lindow, Susanne mfl. (2014), s.4-62.

Sprogø.¹⁸ Lene Koch beskriver i sine studier, hvordan datidens eugeniske tankegods bl.a. førte til tvangssterilisationer af bestemte befolkningsgrupper.¹⁹ Inden for psykiatrichistorien har der også været fokus på velfærdsstatens bagside, hvilket har udmøntet sig i en række værker, der tager favntag med alt fra psykiatriens forestilling om det ”forrykte menneske”²⁰ til kirurgiske indgreb som ”det hvide snit”.²¹

Inden for dansk børneforsorgshistorie har forskningen været centreret omkring den lovgivningsmæssige og socialpædagogiske udvikling. De fleste værker forholder sig dog også kritiske til børneforsorgens disciplinerende og kategoriserende karakter.²² Cecilie Bjerre beskriver børneværnets manglende professionalisering i de mindre landdistrikter og en generel træghed i forskellige forvaltningspraksisser.²³ I *Dansk Velfærdshistorie* behandles børneforsorgens historie også særskilt i enkelte kapitler. I bind IV beskriver Klaus Petersen eksempelvis, hvordan børneforsorgen og dens institutioner undergik en markant modernisering i perioden 1956-1973, og om hvordan nye faggrupper, som psykologer og pædagoger, satte deres præg på udviklingen.²⁴ Petersen stiller dog også skarpt på nogle af tidens skandalesager, som den i samtiden meget omtalte ”Kitty-sag”, der problematiserede forældres rettigheder i forhold til barnets tarv.²⁵

En fællesnævner for den danske velfærds- og børnehjemshistorie, jeg her har skitseret, er deres generelle fokus på eksperter, politikere og på administrative overvejelser og beslutninger. De forskellige værker er overvejende baseret på skriftlige kilder produceret af beslutningstagere, administrative medarbejdere, journalister og politikere. Betænkninger, undersøgelser og ministerielle rapporter, love, cirkulærer, avisartikler og diverse tidsskrifter bruges flittigt. Velfærdsstatens marginaliserede grupper spiller ofte en sekundær eller usynlig rolle i denne type af fremstillinger, og de kommer sjældent eller aldrig til orde.²⁶ De optræder dermed mest som statister; navnløse og anonyme. Historikeren John T. Lauridsen har defineret denne marginaliserede gruppe som mennesker ”[...] der på en eller anden måde var kommet i konflikt med herskende forhold og

¹⁸ Kirkebæk, Birgit (1997); Kirkebæk, Birgit (2004).

¹⁹ Koch, Lene (1996); Koch, Lene (2000).

²⁰ Rønn, Edith Mandrup, & Inger Hartby (red) (2006).

²¹ Kragh, Jesper Vaczy (2010).

²² Bryderup, Inge M (2005); Nielsen, Beth Grothe (1986); Løkke, Anne (1990); Øgendahl, Claus (2000); Ebsen, Frank (2012); Hansen, Christian Sandbjerg (2011); Jørgensen, Harald (1970).

²³ Bjerre, Cecilie (2019). Se også: Larsen, Bolette Frydendahl (2020).

²⁴ Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2012), s. 579-689.

²⁵ Ibid. s. 621-623.

²⁶ Der findes dog undtagelser, som Inge Bryderup, der ofte inddrager publicerede biografier fra tidligere anbragte for derigennem at give dem en stemme.

normer eller ikke umiddelbart kunne indrette sig efter den herskende sociale orden.”²⁷ Til denne gruppe hører eksempelvis børn og voksne, som har været anbragt på børnehjem, psykiatriske hospitaler, åndssvageforsorgens institutioner, arbejdsanstalter, forsorgshjem og institutioner for blinde, døve, vanføre og epileptikere. Lauridsen konkluderede allerede i 1996 i sin oversigt over marginalgrufforskning i Danmark (1500-1950), at denne gruppe var dårligt repræsenteret i historieskrivningen, og at vi ved meget lidt om dem.²⁸ I tiden efter Lauridsens konklusioner har denne manglende fokus kun ændret sig lidt. Antologien *De måske udstødte – Historiens marginale eksistenser*²⁹ tager eksempelvis afvigerbegrebets historie under kyndig behandling og tilbyder ny viden om enkelte afvigergrupper. Individperspektivet med dens fokus på marginaliserede menneskers egne erfaringer og oplevelser med velfærdsstaten³⁰ har dog traditionelt set været begrænset til inddragelse af interviewbøger, biografier eller selvbiografier.³¹

1.4.1.1 Børnehjemsundersøgelser

Når det kommer til børneforsorgen, er der dog en klar undtagelse fra det generelle mønster. Siden 1990'erne har en international bølge af kommissioner og undersøgelser,³² undersøgt og dokumenteret institutionelt misbrug og overgreb på børn og unge i efterkrigstidens børneforsorg og søgt at placere et ansvar.³³ Forudsætningerne, for at disse børnehjemsundersøgelser har kunnet se dagens lys, er ifølge den svenske professor Johanna Sköld: ”A social climate or political discourse that allows challenges to certain hegemonic structures” samt bestemte ”linguistic prerequisites”, der bl.a. gør det muligt at tale om temaer, der tidligere var tabubelagt såsom seksuelle og psykiske overgreb.³⁴ Karakteristisk for denne type af litteratur er en konsekvent inddragelse af mundtlige

²⁷ Lauridsen, John T. (1996), s. 11. I en international kontekst behandler sociologen Zygmunt Bauman også velfærdsstatens marginaliserede grupper og indfører bl.a. begrebet ”forspildte liv”: Bauman, Zygmunt (2005). Forskere som Pat Thane (1998) og Linda Gordon (1994) beskriver velfærdsstatens skyggesider og fokuserer bl.a. på disciplinering, kategorisering og regulering, frem for fremskridt og udvikling. Se: Thane, Pat (1998); Gordon, Linda (1994).

²⁸ Lauridsen, John T. (1996), s. 11 og 15.

²⁹ Andersen, Lars. Poul Duedahl & Louise N. Kallestrup (red) (2005).

³⁰ Selvbiografierne fra tidligere børnehjemsbørn er ofte domineret af negative eller kritiske fortællinger. Se eksempelvis: Farmand, Frede (2016). Her beskriver forfatteren de seksuelle, fysiske og psykiske overgreb han oplevede på *Børnehjemmet Aaløkkegården*. Undtagelsesvis findes der dog også værker som: Ejlertsen, Steff (2010). Her beskriver forfatteren sine gode år på *børnehjemmet Kildebjerget* og den positive betydning forstanden havde for hans barndom.

³¹ For en generel oversigt over denne litteraturtype: Lindow, Susanne mfl. (2014), s. 65-90.

³² I afhandlingen benævner jeg disse for ”Børnehjemsundersøgelser”.

³³ Daly, Kathleen (2014), s. 5; Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017); Arvidsson, Malin (2011).

³⁴ Sköld, Johanna (2013), s. 16.

fortællinger og vidneudsagn fra tidligere børnehjemsbørn.³⁵ Forskere som Ronald Bruton og Mark Smith argumenterer dog også for, at erindringerne aldrig må stå alene, men skal suppleres af de bevarede journaler. I særdeleshed når den nationale fortælling bliver udfordret, eller når krænkerne bliver nævnt med navns nævnelse i interviews med tidligere børnehjemsbørn.³⁶

Australien³⁷ og Canada³⁸ var pionerer for etableringen af denne type børnehjemsundersøgelser. Senere kom lande som Irland³⁹, UK,⁴⁰ USA,⁴¹ Norge,⁴² Sverige,⁴³ og Danmark⁴⁴ også på banen. I andre lande er der igangværende undersøgelser som i Tyskland, der først forventer en afslutning på deres arbejde i 2023.⁴⁵ De enkelte børnehjemsundersøgelser har forskellige nationale karakteristika, der bl.a. beror på etnicitet, historie, politik og sociale omstændigheder. I Australien og Canada havde man eksempelvis en særlig interesse i at undersøge forholdene for den oprindelige befolkning, hvis børn, som en del af statens politik, var blevet tvangsfjernet fra deres familier, eller de børn, som blev tvangsdeponeret til Australien fra Storbritannien og Malta i årene 1920-1960.⁴⁶ I Irland havde man særligt fokus på den rolle, som den katolske kirke spillede, og på de mange tilfælde af seksuelt misbrug af børn.⁴⁷

I Danmark igangsatte Socialministeriet i 2010 en undersøgelse af forholdene på *Drenge- og Skolehjemmet Godhavn*, samt 18 andre børnehjem i perioden 1945-1976. Det resulterede året efter i den såkaldte *Godhavnsrapport*,⁴⁸ der undersøgte *Landsforeningen Godhavnsdrenge*s anklager om systematiske overgreb, vold og medicinske forsøg med psykofarmaka. Undersøgelsen, der var den

³⁵ Den metodiske tilgang i denne type af undersøgelser tager ofte udgangspunkt i Oral History. Se antologien: Perks Robert & Alistair Thomson (red.) (2006). For en dansk kontekst se antologien: Bak, Sofie Lene Bak (Red) (2016).

³⁶ Bruton, Ronald (1998); Smith, Mark (2008).

³⁷ *Report of the Commission of Inquiry into Abuse of Children in Queensland Institutions*, Queensland Government, 31 May 1999.

³⁸ *The Report the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy*, 3 vols, Archdiocese of St John's, Newfoundland, Canada, 1990.

³⁹ Francis D Murphy; Helen Buckley; Laraine Joyce, *The Ferns Report*, Department of Health and Children, Government Publications, Dublin, 2005.

⁴⁰ Waterhouse, Ronald: *Lost in Care - Report of the Tribunal of Inquiry into the Abuse of Children in Care in the Former County Council Areas of Gwynedd and Clwyd since 1974*, Stationery Office, London, 2000.

⁴¹ *Maine Wabanaki-State Child Welfare Truth & Reconciliation Commission, Beyond the Mandate: Continuing the Conversation*, 2015.

⁴² *RAPPORT fra Granskningsutvalget for barnevernsinstitutioner i Bergen*, vol. 1 of 1, Bergen, 2003

⁴³ *Utredningen om vanvård i den sociala barnvården, SOU 2011:61. Vanvård i social barnvård*, Fritzes, Stockholm, September 2011.

⁴⁴ Rytter, Maria (2011).

⁴⁵ Unabhängige Kommission zur Aufarbeitung sexuellen Kindesmissbrauchs.

⁴⁶ *Report of the Royal Commission on Aboriginal Peoples*, 5 vols, Government of Canada, Ottawa, 1996; *Lost Innocents: Righting the Record - Report on child migration*, Parliament of Australia, 30 August 2001.

⁴⁷ *Final Report of the Commission to Inquire into Child Abuse dated 20.th May 2009*.

⁴⁸ Rytter, Maria (2011).

første af sin art Danmark, blev udarbejdet af *Svendborg Museum*.⁴⁹ TV-dokumentaren *Drengehjemmet* fra 2005,⁵⁰ havde bragt disse anklager ud i offentligheden, og efterfølgende fulgte et massivt politisk pres fra *Landsforeningen Godhavnsdrene*,⁵¹ der kæmpede for at få iværksat en historisk undersøgelse. Ligesom de internationale børnehjemsundersøgelser, hvilede *Godhavnsrapporten* empirisk på interviews fra tidligere børnehjemsbørn, samt en løbende inddragelse af relevante arkivalier.⁵² Rapporten konkluderede, at staten ikke havde levet op til sin tilsynspligt, og at der var foregået systematiske tilfælde af overgreb og misrøgt. Rapporten havde til gengæld vanskeligt ved at dokumentere den konkrete anklage om medicinske forsøg. Som forventet, indeholdt de bevarede journaler fra *Godhavn* kun sporadiske oplysninger om vold og seksuelle overgreb. Til gengæld kunne der spores et klart mønster i Godhavnsdrenenes egne fortællinger, der uafhængigt af hinanden fortalte om ”dårlig eller mangelfuld mad”, ”isolation fra det omkringliggende samfund”, ”seksuelle overgreb”, ”ydmygelser ved sengevædning”, samt forskellige former for vold.

I kølvandet på *Godhavnsrapporten*⁵³ og de mange internationale børnehjemsundersøgelser opstod et helt nyt internationalt forskningsnetværk organiseret under titlen *The international network on studies of inquiries into child abuse, the politics of apology and historical representations of children in state care*.⁵⁴ I netværket, der består af forskere fra hele verden, er man bl.a. interesseret i at undersøge børnehjemsundersøgelserne som historisk og politisk fænomen, samt diskutere og sammenligne de forskellige resultater og metodiske tilgange.⁵⁵ En anden central diskussion, der også udspringer af dette netværk, er centreret omkring tidligere børnehjemsbørns eget erindringsarbejde. Flere studier undersøger eksempelvis betydninger af at skrive sine erindringer ned, indgå i sociale fællesskaber med andre tidligere anbragte, eller at opsøge sit

⁴⁹ Historiker og antropolog Maria Rytter blev officiel undersøgelsesleder. (Tidligere museumsinspektør på Svendborg Museum. Stod bl.a. i spidsen for museumsudstilling ”Du skal ikke tænke på din mor og far”, samt oprettelsen af hjemmesiden: www.Børnehjem.nu

⁵⁰ <https://www.dr.dk/presse/drengehjemmet>

⁵¹ <https://godhavnsdrene.dk/>

⁵² Eksempelvis journaler og psykiatriske rapporter fra *Godhavns* eget arkiv, samt arkivalier fra *Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen*.

⁵³ Efter *Godhavnsrapporten* fulgte også filmen ”Der kommer en dag” fra 2016. Med et stjernespækket cast, formåede den at sætte børnehjemshistorien på den politiske og folkelige dagsorden. Ditte Kaehne Gades animationsfilm ”Et børnehjem”, fra 2013 formåede at skabe en lignende effekt. Aftabuiseringen kommer også til udtryk i teatergruppen ”De skrå brædder” og deres opsætninger i 2017 af Esther Langsteds og Frede Farmands historie.

⁵⁴ Idéen til netværket opstod på et seminar i 2011, organiseret af Svendborg Museum. Netværket ledes i dag af Johanna Sköld.

⁵⁵ Sköld, Johanna & Shurlee Swain (2015); Marten, James (red) (2015).

tidligere børnehjem.⁵⁶ I en dansk sammenhæng beskriver Stine Grønbæk Jensen i sin Ph.d. afhandling *At åbne skuffen*⁵⁷ fra 2019, hvordan offentlighedens fokus på overgreb og svigt ”[...] kan fungere som katalysator for tidligere børnehjemsborns aktive beskæftigelse med og omfortolkning af egne erfaringer”.⁵⁸

I forbindelse med satspuljeaftalen for 2012 iværksatte social- og indenrigsministeriet en mere bredt favnende undersøgelse, der inkluderede anbragte og indlagte i dansk socialforsorg i perioden 1933-1980. Resultatet blev det socialhistoriske værk *På kanten af velfærdsstaten*⁵⁹, der havde som målsætning at skabe en mere balanceret forsorgshistorie, bl.a. ved både at inddrage stats-, institutions- og individperspektiv. Indsamling og anvendelse af interviews med tidligere anbragte og indlagte indtog en central plads i værkets empiriske materiale. Værket tydeliggjorde, at erindringer fra tidligere anbragte og indlagte ofte står i et indholdsmæssigt modsætningsforhold til stats- institutionsperspektivet. I forbindelse med *Godhavnsrapporten*⁶⁰ og *På kanten af velfærdsstaten*,⁶¹ hvor jeg bl.a. havde ansvaret for at interviewe tidligere børnehjemsbørn, kunne flere af interviewpersonerne også nikke genkende til dette modsætningsforhold. Erfaringerne styrkede min egen opmærksomhed på dette modsætningsforhold, og afhandlingen kan derfor også ansues som en direkte og naturlig forlængelse af dette arbejde.

1.4.1.2 Centrale diskussioner

Modsætningsforholdet mellem disse forskellige perspektiver bliver især tydeligt, når man sammenligner journaler og erindringer fra tidligere børnehjemsbørn. Ordlyden og faktuelle oplysninger er ofte forskellige, og det samme er de temaer, problematikker og perspektiver, der præsenteres i de to forskellige kildetyper.⁶² Det har ført til en lang række diskussioner indenfor historiefaget om deres generelle troværdighed, validitet og sammenlignelighed.⁶³ Blandt historikere har man bl.a. diskuteret, hvad journalen som kilde kan bruges til, og hvad der kan udledes af den.⁶⁴ Diskussionen har bl.a. været ført mellem de to amerikanske historikere Linda Gordon og Joan W.

⁵⁶ Musgrove, Nell (2015); Murphy, John. (2010).

⁵⁷ Jensen, Stine Grønbæk (2019).

⁵⁸ Ibid. s. 9.

⁵⁹ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

⁶⁰ Rytter, Maria (2011).

⁶¹ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

⁶² Musgrove, Nell (2015).

⁶³ Sköld, Johanna & Shurlee Swain (2015); Marten, James (red) (2015). Den historiske brug af journaler og diskussion af ”barnets stemme”, kan bl.a. også ses udfoldet i: Brickell, Chris (2013); Vehkalahti, K. (2009).

⁶⁴ Hansen, Per H. & Jeppe Nevers (red) (2004), s. 53. Med udgangspunkt i psykiatriske patientjournaler undersøger Jette Møllerhøj også begrebet hysteri, set fra henholdsvis de ansattes og patienters perspektiv: Møllerhøj, Jette (2009).

Scott. I bogen *Heroes of Their Own Lives*⁶⁵ fra 1988, argumenterer Gordon for, at hun med udgangspunkt i de bevarede journaler kan rekonstruere de anbragtes oplevelser som et udtryk for en reel virkelighed. Scott opponerer imod denne præmis, og anlægger i stedet en mere diskursiv tilgang, hvor selve oplevelsen og sproget ikke kan skilles ad.⁶⁶ Ifølge Scott bør man analytisk fokusere på de særlige kontekstuelle og institutionelle forhold, som den anbragte måtte agere indenfor. Derudover mener hun, at man bør forstå journalen som en diskursiv konstruktion, og som et udtryk for forskellige socialarbejderes syn på barnets adfærd.⁶⁷ Problemet for historikerne opstår, når man i jagten på ”sandheden” forsøger at sammenligne de to kildetyper, hvilket Johanna Sköld og Åsa Jensens gør opmærksom på i artiklen *Truth-seeking in Oral Testimonies and Archives*.⁶⁸ En afgørende pointe i artiklen er, at erindringer og journaler ikke er direkte sammenlignelige men repræsenterer to forskellige perspektiver på anbringelsen. Det kan derfor være vanskeligt at verificere den enkeltes fortælling ved at inddrage og sammenligne med journalen.⁶⁹ I stedet bør man ifølge Sköld og Jensen fokusere på, at de to kildetyper og perspektiver på mange punkter kan supplere, komplementere og nuancere hinandens fortælling.⁷⁰ Sköld og Jensen går ikke i dybden med selve indholdet af modsætningsforholdet, men beskæftiger sig mere med problemstillingens principielle karakter.

Min afhandling skal ses som et bidrag til dansk velfærds- og børnehjemshistorie, i den forstand at den giver stemme til en ellers ofte overset gruppe i samfundet – de tidligere børnehjemsbørn. Jeg anerkender dermed betydningen og behovet for at inddrage individperspektivet som en metodisk tilgang, der kan nuancere og supplere den traditionelle historiske fortælling om børne- og ungdomsforsorgen. En tilgang, der eksempelvis kan åbne op for alternative fortællinger om vold, overgreb, omsorgssvigt og forskellige refleksioner. Jeg anerkender modsætningsforholdet mellem de to kildetyper og deres umiddelbare usammenlignelighed, men ligesom Sköld og Jensen mener jeg, at det ikke handler om at finde ”sandheden” eller rangliste de forskellige kildetyper men i stedet om at give plads til deres forskellige perspektiver. Ved at

⁶⁵ Gordon, Linda (1988).

⁶⁶ Scott, Joan W (1991).

⁶⁷ Scott, Joan W (1990), s. 851.

⁶⁸ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

⁶⁹ Se også: Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012).

⁷⁰ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Margaret, Cathy Humphreys & Cathy Carnovale (2012); Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012); Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Vehkalahti, K. (2009).

identificere og italesætte modsætningsforholdet ønsker jeg bl.a. at demonstrere, hvordan de to kildetyper kan nuancere og komplementere hinanden – og hvor de ikke kan.⁷¹

1.4.2 Journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn

Journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn, indtager en særskilt rolle i de forskningsdiskussioner, der opstod i kølvandet på de mange nationale børnehjemsundersøgelser. Herunder også i *The international network on studies of inquiries into child abuse, the politics of apology and historical representations of children in state care*.⁷² Formålet med dette underkapitel er at identificere de centrale elementer i disse diskussioner og give en forståelse for, hvorfor journalen har en ganske særlig betydning for tidligere børnehjemsbørn, og hvilke konsekvenser det kan have at læse den.

Før 1980'erne har der internationalt set ikke været tradition for at give tidligere børnehjemsbørn adgang til deres egen journal. Som Cecilie Bjerre gør opmærksom på i *Når staten er far og mor*,⁷³ blev dokumenterne først og fremmest betragtet som et professionelt værktøj for børneværnet⁷⁴ og de enkelte institutioner. Visse myndigheder og institutioner havde desuden en forestilling om, at tidligere børnehjemsbørn ikke skulle "lide" under fortiden men i stedet tilbydes en frisk begyndelse uden at blive konfronteret med barndommens anbringelse. Denne holdning kommer til udtryk i erindringsbogen *Onkels erindringer, et liv i dansk børneforsorg 1910-1972*. Her beretter forstanderen Svend Nielsen fra *Rågelund Børnehjem*, hvordan han afviste tidligere elever, der forsøgte at få deres journaler udleveret. Han skriver: "Han ville gerne vide, hvad der var skrevet om ham [...] Jeg måtte svare nej, desuden sagde jeg til ham, at han måtte se at glemme fortiden, nu da fremtiden lå åben for ham."⁷⁵ Efter sin aftrædelse valgte forstanderen at brænde samtlige journaler. Samme praksis blev også dokumenteret i forbindelse med *På kanten af velfærdsstaten*.⁷⁶ Her fortalte en tidligere anbragt, hvordan han hjalp forstanderen med at brænde journalerne, da institutionen skulle til at lukke. Han fortalte: "Da børnehjemmet Bethlehem lukkede, der brændte jeg... jeg tror jeg brændte 100, eller måske mange flere, journaler af ude på

⁷¹ Kertesz, Margaret (2012); Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012); Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

⁷² Se også: De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b; Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006).

⁷³ Bjerre, Cecilie (2019).

⁷⁴ Børneværnet havde først og fremmest som opgave at fjerne og føre tilsyn med to grupper af børn og unge i samfundet. Det drejede sig om de såkaldte "Kriminelle og usædelige" børn og unge samt børn og unge, der var blevet udsat for "forsømmelse eller mishandling". Se: Løkke, Anne (1990), s. 101.

⁷⁵ Nielsen, Svend (1992), s. 159. Samme holdning kommer bl.a. til udtryk i: Humphreys, Margaret (2009).

⁷⁶ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

børnehjemmet [...] Det foregik nede i parken.”⁷⁷ I løbet af de seneste årtier er denne beskyttende, restriktive og paternalistiske tilgang til journalen dog blevet drøftet indgående i forskellige lande samt debatteret og udfordret i forskningskredse.⁷⁸ Som et resultat begyndte flere lande langsomt at bløde op på adgangskravene, i særdeleshed i kølvandet på FN’s børnekonvention fra 1989. De forskellige børnehjemsundersøgelser har også bidraget til et øget krav fra tidligere børnehjemsbørn om at få uhindret adgang til deres journal.⁷⁹ Noget, der også fandt sted i dansk sammenhæng i forbindelse med *Godhavnsrapporten*,⁸⁰ hvor størstedelen af interviewpersonerne valgte at ansøge om at få deres journal fra *Godhavn* udleveret. I kølvandet på de mange børnehjemsundersøgelser har flere og flere tidligere børnehjemsbørn benyttet deres ret til at se deres egen journal og begyndt at lede efter deres egne børnehjemsjournaler.⁸¹

I Danmark findes der ingen officielle tal på, hvor mange tidligere børnehjemsbørn der reelt har ansøgt om at få udleveret deres journal fra *Rigsarkivet*, diverse lokalarkiver, kommunen eller deres gamle børnehjem. *Rigsarkivet* fører ikke statistik over hvilke arkiver, der gives tilladelse til, eller til hvilke formål. I kommunalt regi er der dog tegn på at antallet af henvendelser er stigende. Det ser man bl.a. i Roskilde og Slagelse kommune, hvor man centralt er begyndt at registrere antallet af anmodninger. I Roskilde kommune gik man eksempelvis fra 69 anmodninger i 2010, til 159 anmodninger i 2013.⁸² Laust Westtoft, sekretariatschef i *Landsorganisationen LOS – de private sociale tilbud*, beretter også om en stigning af henvendelser fra nuværende og tidligere anbragte, der ønsker at finde oplysninger om deres egen anbringelse.⁸³ TV-udsendelser som *Sporløs* eller *Er du mors lille dreng?* må også formodes at have haft en betydning for denne stigning.

I den eksisterende forskningslitteratur, som behandler journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn, er fokus ofte rettet på den enkeltes motivation for at lede efter sin egen journal, på journalens indhold og form, samt på de potentielle negative og positive konsekvenser læsningen kan afstedkomme. Empirisk bygger forskningen på interviews eller mundtlige fortællinger fra tidligere børnehjemsbørn, der har fundet og læst deres egen journal. Ofte er disse

⁷⁷ Ibid. s. 273.

⁷⁸ Doel, Mark & Brian Lawson (1986); Cigno, Caty & Giuseppina Gottardi (1989).

⁷⁹ Humphreys, Cathy & Kertesz, M. (2012).

⁸⁰ Rytter, Maria (2011).

⁸¹ De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017); Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015)

⁸² Holm-Petersen, Kirsten (2014), s. 23.

⁸³ ”Anbragte søger svar i journalerne som voksne”. Information. Lørdag d. 10. juni 2017. Samfund, s. 8-9.

erfaringer indsamlet i forbindelse med forskellige børnehjemsundersøgelser eller i arbejdet med ”supported release” af journaler.

Tidligere børnehjemsbørn har ofte en meget begrænset viden om deres egen barndom og er derfor motiveret af en søgen efter svar. De mangler måske familiefotoalbums, kasser med gamle minder på loftet, eller forældre, der kan fortælle om deres opvækst. Måske ved de ikke, hvor de tilbragte deres første leveår, eller hvorfor de overhovedet blev anbragt – og de har ingen, de kan spørge. Shurlee Swain og Nell Musgrove eksemplificerer dette forhold ved at citere Leonie Sheedy, et tidligere børnehjemsbarn fra Australien:

”Being a parentless person is a most difficult thing [...] I have no sense of belonging to a long line of extended relatives, no parents, brothers, sisters, aunts, uncles, cousins, second cousins [...] I feel that I have no past, that my life only began at 3 years old. The documents and family photos of a normal family life are missing.”⁸⁴

Jeg fik personligt bekræftet journalens betydning for tidligere børnehjemsbørn på et møde i *Baglandets* århusianske afdeling i 2016. Foreningen beskriver sig selv med sætningen: ”*Baglandet* er skabt af mennesker, der selv har været anbragt i barndommen, og *Baglandets* medarbejdere har en særlig indsigt i de problematikker, man ofte støder på som tidligere anbragt”.⁸⁵ Her fortalte en gruppe tidligere børnehjemsbørn om deres forventninger til journalen. En af dem forklarede: ”Som barn græd jeg mig i søvn og spurgte mig selv, hvorfor er jeg her? Det spørgsmål har fulgt mig siden, og det vil jeg gerne have svar på”. En anden supplerede: ”Jeg vil se mine sagsakter for at finde ud af, om der overhovedet var nogen, der interesserede sig for mig? Om der er nogen, der har set eller hørt, hvem jeg var?”⁸⁶ Historikeren John Murphy beskriver netop denne tilstand af forvirring og rodløshed som at befinde sig i en ”genealogical bewilderment”.⁸⁷ I værket *The Road to Hell*,⁸⁸ betegner Elizabeth Stanley tilstanden som at befinde sig i et historisk tomrum (”a void”). Alle mennesker har brug for en sammenhængende livshistorie, der forbinder fortiden med nutiden. For at kunne forstå hvem vi er som mennesker, må vi forstå, hvor vi kommer fra, og hvad der har formet os til dem, vi er i dag.⁸⁹ Ofte udgør journalen det eneste materielle levn, tidligere anbragte

⁸⁴ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012), s. 6.

⁸⁵ <https://baglandet.org/>

⁸⁶ I 2016 afholdt *Tabuka* en række møder i forbindelse med projektet ’Mit liv, min sag’. Citaterne stammer fra det andet møde d. 22. maj 2016.

⁸⁷ Murphy, John. (2010), s. 302.

⁸⁸ Stanley, Elizabeth (2006).

⁸⁹ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Murphy, John. (2010); Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Murray, Suellen (2015), s. 133–60.

har fra barndommen, og selv de mindste informationer kan vise sig afgørende for den enkelte, når hun eller han prøver at skabe mening i erindringer og oplevelser.⁹⁰ I denne sammenhæng, forstår jeg ikke erindringer som en fuldstændig og præcis gengivelse af fortiden, men derimod som en proces der er afhængig af kulturelle og sociale omstændigheder.⁹¹ Den information, som staten har indsamlet og bevaret i journalen, rummer dermed et enormt potentiale for tidligere børnehjemsbørn. Frank Golding beskriver derfor arkivet, der opbevarer disse journaler, som ”a storehouse of hope”.⁹²

Med et begreb lånt fra John Murphy optræder tidligere børnehjemsbørn i jagten på deres journal som en slags ”archivists of the self”.⁹³ De fleste er motiveret af et ønske om at forstå, hvorfor de blev anbragt. Nogle leder efter oplysninger om kammerater og familiemedlemmer. Andre søger viden om konkrete episoder og håber måske, at journalen kan aktivere deres egen erindring og få dem til at huske episoder, de ellers havde glemt. Den eksisterende forskning indikerer, at en underliggende søgen efter identitet⁹⁴ ofte spiller en central rolle for tidligere børnehjemsbørn, da viden om sin fortid er uløseligt forbundet med spørgsmål som identitet og selvforståelse.⁹⁵ Elie Wiesel, en rumænsk holocaust-overlever, sætter det på spidsen med sætningen: ”Min fortid, det er mig selv. Hvis den er begravet, er jeg begravet med den.”⁹⁶ Der er derfor også stor enighed omkring, at adgangen til journalen potentielt kan have store konsekvenser for tidligere børnehjemsbørns mulighed for at (re)konstruere deres egen identitet.⁹⁷ Forskere som Margaret Kertesz taler ligefrem om journalen som en ”Backpack of Identity”.⁹⁸ Julia Nest opsummerer potentialet:

“[...] accessing information help people build a stronger sense of identity by answering fundamental and significant questions about self and family history. Information can help people develop a coherent account of the main events and significant figures in their life.”⁹⁹

⁹⁰ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015), s. 161; De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017)

⁹¹ Warring, Anette Warring (2011).

⁹² Golding, Frank (2017).

⁹³ Murphy, John (2010).

⁹⁴ For min egen forståelse af begrebet, se: Kapitel 2.1.1 og 4.4.1.

⁹⁵ Triseliotis, J (1973); Haimes, E & Timms, N (1985); Walby, C & Symons, B (1990).

⁹⁶ Wiesel, Elie (2013), s. 246.

⁹⁷ Pugh, Gillian (1999); Kirton, Derek, Erica Peltier & Elizabeth Webb (2001); Goddard, Jim. Julia Feast & Derek Kirton (2005); Winter, Karen & Olivia Cohen (2005); Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006); Murphy, John (2010).

⁹⁸ Kertesz, Margaret (2012).

⁹⁹ Feast, Julia (2009), s. 3.

Journalen giver dog ikke altid det de tidligere børnehjemsbørn søger. I værket *The Road to Hell* pointerer Elizabeth Stanley, at tidligere børnehjemsbørn ofte har vanskeligt ved at finde bekræftelse i journalen på deres erindrede oplevelser af voldelige overgreb.¹⁰⁰ Den manglende genkendelighed i journalen kan gøre det vanskeligt for tidligere børnehjemsbørn at identificere sig med dens fortælling.¹⁰¹ Det får nogle af de tidligere børnehjemsbørn til at betegne journalen som et udtryk for en ”falsk historie” (false history).¹⁰² Australske erfaringer beskriver, hvorledes tidligere børnehjemsbørn efter læsningen af deres journal sidder tilbage med generelle kommentarer som bl.a.: ”Everything written about me was by other people”, ”I had no say in anything” eller ”Information wasn't truthful”.¹⁰³ Den manglende identifikation i læsningen af journalen og uenighed om de faktuelle forhold har fået flere forskere til at foreslå, at børnehjemsjournaler ikke bør ses som ukrænkelige men derimod skal være åbne for revision og kommentering af de tidligere anbragte selv.¹⁰⁴ Synspunktet bliver ofte fremsat af tidligere børnehjemsbørn, som australske Frank Golding, der advokerer for, at al forskning, der benytter sig af børnehjemsjournaler, bør inddrage de mennesker, som journalerne omhandler, som en form for ”insider researcher”¹⁰⁵ og dermed tilbyde en modfortælling eller nuancering af journalens fortælling.¹⁰⁶ Tilgangen bygger teoretisk på den såkaldte ”Knowledge Diamond” (Vidensdiamant), der beskriver, hvordan viden om fortidens anbringelser grundlæggende bør bero på fire ligeværdige kilder og perspektiver. Det drejer sig om den ”Empiriske forskning”, ”Viden fra tidligere ansatte/pædagoger/socialrådgivere mfl.”, ”Viden fra politiske beslutningstagere”, samt ”Erfaringer fra tidligere anbragte”.¹⁰⁷ Golding mener desuden, at tilgangen kan give tidligere børnehjemsbørn en oplevelse af ”[...] agency through participation in research.”¹⁰⁸ I artiklen *Hope Street*¹⁰⁹ fra 2018 skriver Jacqueline Z. Wilson, Philip Mendes og Frank Golding:

¹⁰⁰ Stanley, Elizabeth (2006), s. 167.

¹⁰¹ Se forskningsoversigt i: Murray, Suellen (2014).

¹⁰² Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

¹⁰³ Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015), s. 34.

¹⁰⁴ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

¹⁰⁵ Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

¹⁰⁶ Golding, Frank (2016).

¹⁰⁷ Se bl.a.: Downing, Melissa (mfl) (2013); Murray, Suellen (2015), s. 3-4.

¹⁰⁸ Wilson, Jacqueline Z., Philip Mendes & Frank Golding (2018), s. 601.

¹⁰⁹ Ibid.

”The position of the ‘insider-researcher’ can provide unique insights and access to sources that could properly challenge the norm in academic research that focuses on care-leavers as objects of study.”¹¹⁰

Tilgangen bliver dog også mødt af kritik, i forhold til dens mulighed for at kunne opretholde forestillingen om objektivitet. Kritikerne argumenterer for, at tidligere anbragtes fortællinger ikke giver ny viden om fortiden, men derimod om nutiden og måden, hvorpå erindringer skabes og opretholdes.¹¹¹ Eller sagt med Allister Thomsens ord: ”Who we think we are now and what we want to become effects what we think we have been”.¹¹² Journalisten Peter Øvig Knudsen problematiserer også erindringernes generelle udsigelseskraft med sætningen: ”Det er min erfaring, at 99 procent af alle mennesker forskønner historier om sig selv [...] De stoler på deres egen erindring. Også selvom den helt åbenlyst er forkert”. Tilhængerne argumenterer dog fortsat for, at denne indvending bliver væsentlig reduceret, når forskningen både indeholder et ”Inside” og ”Outside” perspektiv,¹¹³ og når der etableres et formaliseret og ligeværdigt forhold mellem forskeren og deltageren.¹¹⁴ Jacqueline Z. Wilson, Philip Mendes og Frank Golding giver deres bud på tilgangens mange fordele og potentialer:

”We argue, however, that it is preferable to channel ‘insider-researcher’ contributions through negotiated equal-partner collaboration with established researchers. Such collaborations, we suggest, are likely to lead to better outcomes than research undertaken exclusively by care-leavers, given their status as a variety of insider-researcher’ [...] This form of equal-partner collaboration goes well beyond giving care-leavers voice; it is very much concerned with achieving agency.”¹¹⁵

Lysten og behovet for at udfordre journalen formuleres også af Lesley Laing, Cathy Humphreys og Kate Cavanagh:

”[...] at the heart of any profession are claims to knowledge and hence to power [...] It is therefore unsurprising that what counts as evidence, and what counts as knowledge, is contested [...] it raises the question of whose knowledge counts and who is allowed to speak and be heard.”¹¹⁶

¹¹⁰ Ibid. s. 604.

¹¹¹ Lushey, Clare J. & Emily, R. Munro (2015).

¹¹² <http://www.dr.dk/P1/P1Dokumentar/Udsendelser/2012/12/12114346.htm>

¹¹³ Hodkinson, Paul (2005); Kanuha, Valli Kalei (2000).

¹¹⁴ Mendis, Kathy, Jennifer Lehman & Fiona Gardner (2017), s. 6.

¹¹⁵ Wilson, Jacqueline Z., Philip Mendes & Frank Golding (2018), s. 604.

¹¹⁶ Laing, Lesley, Cathy Humphreys & Kate Cavanagh (2013), s. 10.

I Australien har tidligere anbragte som udgangspunkt ret til at vedlægge deres egne kommentarer og rettelser, såfremt deres journal fremtræder ”inaccurate, out of date, incomplete, irrelevant or misleading”.¹¹⁷ Som det fremgår af den nye europæiske persondataforordning (GDPR) fra 2016,¹¹⁸ har man i Danmark også fået denne rettighed indført. Under punktet “Berigtigelse og sletning” fremgår det bl.a.:

“Den registrerede har ret til at få urigtige personoplysninger om sig selv berigtiget af den dataansvarlige uden unødigt forsinkelse. Den registrerede har under hensynstagen til formålene med behandlingen ret til at få fuldstændiggjort ufuldstændige personoplysninger, bl.a. ved at fremlægge en supplerende erklæring.”¹¹⁹

Hverken i Australien eller Danmark er der dog endnu tradition for at benytte denne rettighed. Frank Golding forklarer det med, at ”Care Leavers are not routinely told about this right and, even when they learn about that opportunity, there is understandable reluctance to take it up.”¹²⁰ Manglende information, og frygten for den bureaukratiske proces stopper de fleste i forsøget.

Under punktet “Ret til sletning (retten til at blive glemte)”, i Databeskyttelsesforordningen fra 2016 (GDPR)¹²¹ italesættes desuden muligheden for at få indsamlede oplysninger om sig selv slettet. Det fremgår bl.a., at den registrerede “[...] har ret til at få personoplysninger om sig selv slettet”. Det gælder eksempelvis i de tilfælde, hvor de indsamlede oplysninger ikke længere er nødvendige i forhold til at opfylde det oprindelige formål med indsamlingen. Her er journalen et oplagt eksempel. Artikel 17 indeholder dog også en række forbehold, der i de fleste tilfælde forhindrer denne form for praksis. Forbeholdene aktiveres i de tilfælde, hvor oplysningerne er afgørende for “samfundsinteresser på folkesundhedsområdet”, eller hvor der er “arkivformål i samfundets interesse, til videnskabelige eller historiske forskningsformål eller til statistiske formål [...]”.¹²² Mange videnskabelige undersøgelser, såsom denne afhandling, ville således potentielt mangle deres empiriske materiale, såfremt disse forbehold manglede.

¹¹⁷ Australian Privacy Principles (APPs). Privacy fact sheet 17: Part 5 — Access to, and correction of, personal information. Section 13 — correction of personal information. 13.1 og 13.4. <https://www.oaic.gov.au/individuals/privacy-fact-sheets/general/privacy-fact-sheet-17-australian-privacy-principles#for-further-information>.

¹¹⁸ Databeskyttelsesforordningen (2016).

¹¹⁹ Ibid. Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

¹²⁰ Golding, Frank (2017).

¹²¹ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 17.

¹²² Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 17.

1.4.2.1 Læsningens konsekvenser

Læsningen af journalen kan være en forløsende, voldsom og grænseoverskridende oplevelse for den enkelte. Den kan give svar, byde på skuffelser og vække minder til live – både positive og traumatiserende. I artiklen *Hårdt at trække vod i eget liv*,¹²³ inddeler Kirsten Holm-Petersen journalen i tre dokumenttyper, der er knyttet til disse oplevelser. Den første dokumenttype giver svar, værdifuld indsigt og er i stand til at ”bygge bro” til fortiden. Den anden type er kendetegnet ved at rejse flere spørgsmål end de besvarer. Den sidste og tredje type er kendetegnet ved at få den tidligere anbragte ”op af stolen”, fordi de fremstår ”fordømmende, overfladiske og stigmatiserende.”¹²⁴ Den samme opdeling kan jeg også identificere, når deltagerne læser deres egen journal (kapitel 4). Flere forskere peger først og fremmest på de positive konsekvenser ved at læse sin journal og antyder, at den kan hjælpe tidligere børnehjemsbørn med at konstruere en stærkere identitetsfølelse, give svar, bekræfte svage erindringer og hjælpe dem til at forstå, hvem de er, og hvordan de er blevet til dem, de er.¹²⁵ En nøgleartikel til at forstå de positive konsekvenser er Schurlee Swain og Nell Musgroves artikel fra 2012 *We are the Stories We Tell About Ourselves*.¹²⁶ Artiklen peger på vigtigheden i at have en samlet fortælling, der kan give en fornemmelse af kontinuitet, at høre til en længere historie, der går langt tilbage i tiden. Sådanne fortællinger kan bringe orden i vores liv og gøre os i stand til at forstå vores egne erfaringer, og hvem vi selv er. For tidligere børnehjemsbørn kan journalen være en afgørende del af denne fortælling. Christine Horrocks og Jim Goddard formulerer de positive konsekvenser således:

”Accessing child care files, with their mixture of new and forgotten personal information, can be hugely significant event in the self-identity story-telling project of these adults.”¹²⁷

Den samme gruppe forskere pointerer, at selv hvor journalen ikke giver de svar, man som tidligere anbragt umiddelbart leder efter, kan den alligevel have en positiv effekt. Det skyldes, at visheden om fortiden er det centrale for tidligere børnehjemsbørn, også selvom journalen måske fremstår stigmatiserende. Eller sagt med Frank Goldings ord: ”I wanted the truth; I needed to know it, no matter how terrible or beautiful.”¹²⁸ Amanda Parish og Pam Cotton, der primært beskæftiger sig med

¹²³ Holm-Petersen, Kirsten (2014).

¹²⁴ Ibid. s. 20.

¹²⁵ Pugh, Gillian (1999); Kirton, Derek, Erica Peltier & Elizabeth Webb (2001); Goddard, Jim, Julia Feast & Derek Kirton (2005); Winter, Karen & Olivia Cohen (2005); Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006).

¹²⁶ Swain, Schurlee & Nell Musgrove (2012).

¹²⁷ Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006), s. 265.

¹²⁸ Golding, Frank (2005), s. 242.

tidligere adopterede, opsummerer denne pointe med sætningen: ”Good outcomes are not necessarily happy outcomes”.¹²⁹

Der er dog også forskere, som stiller sig mere forbeholdne og kritiske over for læsningens afledte positive konsekvenser. Denne gruppe antyder bl.a., at læsningen af journalen også kan resultere i ”overwhelming emotions of grief, loss, loneliness, and lack of control.”¹³⁰ I nogle tilfælde kan læsningen endog ”[...] serve to further marginalize individuals who have already been traumatized by the care system.”¹³¹ For nogle tidligere børnehjemsbørn kommer det skrevne ord i journalen til at repræsentere en autoritet, en objektiv sandhed, der kan være svær at undslippe selv mange år efter. I nogle tilfælde bliver læsningen derfor præget af følelser af vrede og afmagt, over ikke at kunne genkende eller identificere sig med journalens fortælling eller over de mange unøjagtigheder og fordomme, der ofte kan forekomme.¹³² Kaisa Vehkalahtis opsummerer de negative konsekvenser med sætninger som: ”Many adults have expressed confusion, disappointment and even anger when they have later had the opportunity to read the case files from their childhood.”¹³³ Forskere som Lieselot De Wilde og Bruno Vanobbergen påpeger desuden, at journalen ofte åbner op for flere spørgsmål, end den besvarer.¹³⁴ Gillian Pugh formulerer det: ”No matter how much information was contained in the records, it never provided all the answers to people’s questions”.¹³⁵

Min afhandling bidrager med afsæt i ovennævnte forskning til vores viden om journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn, i særdeleshed de processer der kendetegner læsningen af journalen. Selve læsningen af journalen, hvad enten den foregår alene eller sammen med andre, er ikke tidligere blevet særskilt behandlet i forskningsmæssige sammenhænge. Tidligere børnehjemsbørn er blevet interviewet før og efter, de har læst deres journal, men ingen har undersøgt selve læsningen, som en særskilt og afgørende proces hos tidligere børnehjemsbørn.¹³⁶ Når jeg i min afhandling undersøger denne proces og giver plads til tidligere børnehjemsbørns

¹²⁹ Parish, Amanda & Pam Cotton (1989), s. 14. Se også: Pugh, Gillian (1999), s. 20; Holm-Petersen, Kirsten (2014), s. 20.

¹³⁰ Murray, Suellen, Jenny Malone & Jenny Glare (2008), s. 248.

¹³¹ MacNeil, Heather, Wendy Duff, Alicia Dotivalla & Karolina Zuchniak (2017), s. 9.

¹³² Stanley, Elizabeth (2006), s. 67; Penglase, Joanna (2005); Carlen, P. (1987). Se også forskningsoversigten i: Murray, Suellen (2014).

¹³³ Vehkalahti, Kaisa (2016), s. 438.

¹³⁴ Se også: De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017).

¹³⁵ Pugh, Gillian (1999), s. 96.

¹³⁶ En undtagelse er mine egne gengivelser af Peers læsning af sin journal i: Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017); Rasmussen, Jacob. Knage (2020).

umiddelbare reaktioner på læsningen, er det et forsøg på at udfylde dette forskningsmæssige tomrum. Herved forsøger jeg også at imødekomme idéen om at inddrage tidligere børnehjemsbørn som "Insider researchers", og dermed åbne op for nye og mere individorienterede fortolkninger af journalerne. Afhandlingen vil i kapitel 6 desuden forholde sig til artikel 16 i databeskyttelsesforordningen og retten til at "få fuldstændiggjort ufuldstændige personoplysninger".¹³⁷ Jeg vil dermed udfordre historikerens traditionelle syn på journalens ukrænkelighed, og derigennem anvise nye potentialer og fortolkningsmuligheder. På et mere konkret plan vil jeg undersøge, hvordan de forskellige indholdsmæssige uoverensstemmelser og konflikter mellem journal og erindring bliver håndteret af tidligere børnehjemsbørn, og hvad vi, og de, kan lære af dem. Min metodiske tilgang kan desuden uddybe og nuancere den eksisterende viden omkring journalens identitetsskabende betydning ved at undersøge tidligere børnehjemsbørns følelsesmæssige reaktioner på journalens form og indhold. Sidst, men ikke mindst, vil tilgangen kunne være med til at udvikle nogle håndgribelige redskaber, der kan være med til at styrke de positive konsekvenser ved at læse sin journal og minimere de negative. Denne del vil blive udfoldet i kapitel 6.

1.4.3 Støttet adgang til journalen

I 2016 tog Suellen Murray fra *RMIT University* i Australien initiativ til at oprette *Access To Records Network*.¹³⁸ Netværket har en særlig interesse i at drøfte og dele erfaringer med "supported release" og såkaldt "Good practice" i forhold til at hjælpe og støtte tidligere børnehjemsbørn i jagten på eller i udleveringen af deres journal.¹³⁹ Formålet med dette kapitel er at beskrive den eksisterende praksis på dette område og tydeliggøre, hvorfor *Danmarks Forsorgsmuseum* og lignende museer, med udgangspunkt i en positiv tilgang til museumsaktivisme kan og skal arbejde med "Støttet adgang til journalen".

Der synes i diskussionerne omkring *Access To Records Network* at være en bred enighed om, at der altid bør tilbydes en særlig hjælp og støtte til alle tidligere børnehjemsbørn, som forsøger at finde og læse deres egen journal. Det skyldes, at internationale erfaringer peger på, at tidligere børnehjemsbørn i mange tilfælde slet ikke kender til eksistensen af journalerne eller ved, hvor de skal lede efter dem.¹⁴⁰ Nogle tidligere børnehjemsbørn fortæller desuden om "modstand" fra

¹³⁷ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

¹³⁸ Murray, Suellen (2014); Murray, Suellen (2015); Murray, Suellen (2017); Humphreys, Cathy & Kertesz, M. (2012).

¹³⁹ Murray, Suellen (2017), s. 187.

¹⁴⁰ Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015), s. 33.

arkiverne i form af formelle og bureaukratiske krav, om ansøgninger, dokumentation eller betaling.¹⁴¹ Nogle oplever også at blive mødt med en manglende respekt og forståelse for journalens vigtighed. Eksempelvis i forhold til deres eget identitetsarbejde, eller for den historiske kontekst, hvori journalen blev skabt.¹⁴² Der er derfor enighed om, at ”Støttet adgang til journalen” skal forholde sig til og forsøge at løse disse problematikker. Det afgørende er dog at sikre, at ”support is offered”.¹⁴³ Det betyder, at tidligere børnehjemsbørn skal hjælpes med at finde deres journaler og få eventuel mangelfuld arkivering forklaret.¹⁴⁴ De skal desuden tilbydes hjælp til at få sat dokumenterne i orden og forstå journalens indhold, sprogbrug og kontekst. Som et grundlæggende princip i ”Støttet adgang til journalen” fremhæves ofte vigtigheden af engagement og tydelig kommunikation, samt inddragelsen af tidligere børnehjemsbørns egne erfaringer og viden.¹⁴⁵ Den overordnede målsætning er også klar: At minimere de negative konsekvenser ved at læse sin journal og styrke de positive.¹⁴⁶

”Støttet adgang til journalen”, er primært forankret hos såkaldte ”Past providers” eller ”Record holders” og er karakteriseret ved at være i besiddelse af det ønskede arkivmateriale. Her er der ofte tale om forskellige myndigheder, arkiver eller diverse former for institutioner.¹⁴⁷ I den engelsktalende del af verden benævnes denne gruppe som ”Past providers” eller ”Record holders”. I en dansk sammenhæng hører *Kommunerne*,¹⁴⁸ *Rigsarkivet*, *Stadsarkiverne*, *Lokalarkiverne*, samt andre professionelt drevne arkiver til den første gruppe. Det samme gør nuværende eller tidligere børnehjem, der stadigvæk opbevarer institutionens eget arkivmateriale. Her kunne man nævne *Grevinde Danners Stiftelse* på Jægerspris slot, hvis omfattende arkivmateriale går helt tilbage til stiftelsen i 1874. Eller *Drenge- og lærningehjemmet Godhavn*, hvis arkivmateriale går helt tilbage til

¹⁴¹ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015), s. 399; Murray, Suellen (2017), s. 117-118.

¹⁴² Murray, Suellen (2017), s. 118-120.

¹⁴³ Interview med Suellen Murray. University of Melbourne. D. 6. Oktober 2017.

¹⁴⁴ Noget lignende bliver påpeget i: Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015). Her beskrives eksempelvis hvordan dårlige arkivhåndtering har afskrækket mange Care-leavers i at opsøge deres sagsakter. Samme pointe ses i: LaCapra, Dominick (2004), s. 56. Her beskriver forfatteren, hvordan tidligere anbragte bliver mistænksomme, når de ikke umiddelbart kan få deres papirer udleveret. Det understreges dog også samtidig, at der ikke nødvendigvis ligger nogle motiver bag fra officielt hold, som nogle tidligere anbragte måske kunne tro.

¹⁴⁵ Murray, Suellen (2017), s. 125; Murray, Suellen (2015), s. 183-195.

¹⁴⁶ Murray, Suellen (2017); Murray, Suellen (2015); Goddard, Jim, Julia Feast & Derek Kirton (2005); Pugh, Gillian (1999).

¹⁴⁷ Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønæk Jensen (2015).

¹⁴⁸ I forbindelse med kommunesammenlægningen i 2007 gik mange journaler tabt. I 2015 fik man dog sat en stopper for det i en vejledning udarbejdet af Kulturministeriet. Se: *Anbragte søger svar i journalerne som voksne*. Information. Lørdag d. 10. juni 2017. Samfund, s. 8-9.

stiftelsen i 1893.¹⁴⁹ Denne form for ”Støttet adgang til journalen” er ofte præget af for få ressourcer, vilkårlighed og manglende forståelse for journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn. I de fleste tilfælde stilles arkivmaterialet blot til rådighed på arkivets læsesal, eller sendes i et anbefalet brev. I andre tilfælde opkræves kontant betaling for kopiering og service. I Københavns Kommune har man i et samarbejde mellem SOF¹⁵⁰ og KIT¹⁵¹ udviklet aktindsigts-robotten ”Albert”, der er tænkt som et supplement til deres mange aktindsigtsbehandlinger. De skriver bl.a. om udviklingsprojektet:

”At oprette en aktindsigtssag og indsamle alle relevante dokumenter kan være tidskrævende. Men i Borgercenter Børn og Unge slipper sagsbehandlerne for at bruge tid på dette - de får nemlig hjælp af en ’robot’, der selv kan samle oplysningerne i systemet, så de kan bruge deres tid på andre ting.”¹⁵²

Internationalt har man en større erfaring med denne form for ”supported release”, og ofte tilbydes der en bredere vifte af tilbud til de tidligere børnehjemsbørn. Det kommer bl.a. til udtryk hos *Ballarat Child and Family Services* (Aus),¹⁵³ *St Luke’s Bendigo* (Aus),¹⁵⁴ *Barnardo* (UK)¹⁵⁵ eller hos *MacKillop Family Service* i Melbourne (Aus). *MacKillop Family Service*, der har eksisteret siden 1997, beskriver deres egen rolle og bredere vifte af tilbud således:

”The Heritage and Information Service is responsible for preserving and safely storing the historical records for orphanages and children’s homes established by the Sisters of Mercy, the Christian Brothers and the Sisters of St Joseph. This collection of records dates from 1857... What we can offer: searches for records and photographs, supported access to records, advice about where and how to search for records, searches for and reunification with separated family members, site visits to MacKillop’s Heritage Display.”¹⁵⁶

¹⁴⁹ Journalerne fra *Godhavn* befinder sig i dag i et lille kælderrum under institutionen. Dokumenteret i forbindelse med *Godhavnsrapporten*. Se: Rytter, Maria (2011), s. 36.

¹⁵⁰ Socialforvaltningen.

¹⁵¹ Koncern IT - Kommunens afdeling for Vejledende Sikkerhed.

¹⁵² *Ny ’robot’ slippes løs i SOF*. 1 nov 2017 16:18: Af Anush Bagratunjan, Digitaliseringskonsulent og Projektleder for Robotics i SOF.

¹⁵³ <https://www.cafs.org.au/>

¹⁵⁴ <https://www.anglicarevic.org.au/region/loddon-mallee/>

¹⁵⁵ <https://www.barnardos.org.uk/former-barnardos-children>. I værket *Unlocking the past*, der oprindeligt bygger på en ph.d afhandling fra University of East Anglia (Norwich), beskrives bl.a. børnehjemmet Barnardo’s tilgang til ”supported Release”. Se: Pugh, Gillian (1999).

¹⁵⁶ <https://www.mackillop.org.au/our-services/heritage>.

Ofte kan tidligere børnehjemsbørn sågar møde personligt op og eksempelvis få deres journal læst højt, hvis de ikke selv magter denne opgave. Højt-læsningen fortages typisk af en socialarbejder eller ansat med tilknytning til institutionen/børnehjemmet.¹⁵⁷ Hos *MacKillop Family Service* foregår det i et dertil indrettet ”Welcome room”.¹⁵⁸ I værket *Unlocking the Past*, beskriver Gillian Pugh de positive aspekter ved denne tilgang. Hun nævner, hvordan socialarbejderne fra *Børnehjemmet Barnardo’s* kan give tidligere anbragte en større forståelse for journalens indhold og kontekst.¹⁵⁹ Nogle forskere kritiserer denne tilgang og mener ikke, at det bør være de samme institutioner og børnehjem, som oprindeligt har skabt journalen, der også tilbyder ”supported release”.¹⁶⁰ Murray argumenterer for, at de ikke har erfaring med arkivhåndtering, og at deres tilgang derfor vil være præget af tilfældigheder og manglende stringens i udleveringen af journalerne. Murray kritiserer også de såkaldte socialarbejdere, der ofte varetager denne form for ”supported release”, for at være forudindtagede og fordømmende.¹⁶¹ De repræsenterer som udgangspunkt institutionen og selve systemet, og der vil derfor altid eksistere et asymmetrisk magtforhold imellem dem og de tidligere børnehjemsbørn. Socialarbejderne kan derfor hurtigt komme til, bevidst eller ubevidst, at forsvare systemet og samtidens praksis, hvilket kan hensætte tidligere børnehjemsbørn i en tilstand af afmagt og klientgørelse.

Der eksisterer også en anden gruppe, der traditionelt set tilbyder ”Støttet adgang til journalen”, og som adskiller sig markant fra de såkaldte ”Past providers” og ”Record holders”. Denne gruppe består ofte af forskellige former for foreninger, sociale væresteder eller offentligt støttede projekter og er karakteriseret ved ikke selv at være i besiddelse af det ønskede arkivmateriale. Ofte skal denne gruppes indsats ses som en direkte respons på manglende eller mangelfulde ”supported release” fra den første gruppe. I Danmark findes der ikke mange eksempler på denne praksis, men det såkaldte ”Mikadoprojekt” og *Danmarks Forsorgsmuseum* er en undtagelse. ”Mikadoprojektet”, der hører under *TABUKA- Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte*, er en udløber af pilotprojektet ”Mit liv – min sag”,¹⁶² der modtog midler fra

¹⁵⁷ Hos *Ballarat Child and Family Services* er der som regel altid to medarbejdere tilstede under læsningen. Se: Interview med ansatte fra *Ballarat Child and Family Services* (CAFS). Ballarat. D. 7. Oktober 2017.

¹⁵⁸ Interview med ansatte fra *MacKillop Heritage Centre*. Melbourne. D. 7. Oktober 2017.

¹⁵⁹ Pugh, Gillian (1999), s. 79-80.

¹⁶⁰ Interview med Karyn Walsh. *CEO Micah Projects*, der driver *Lotus Place*. Brisbane. 17. Oktober 2017.

¹⁶¹ Murray, Suellen (2017). Se også interview med Suellen Murray. University of Melbourne. D. 6. Oktober 2017.

¹⁶² Nielsen, Henrik Egelund (2018).

Socialstyrelsens Satspulje i perioden 2016-2018. Formålet med projektet beskrives på deres hjemmeside som at:

”(...) hjælpe tidligere anbragte med at få styr på en rodet og kaotisk barndomshistorie. Deltagerne får hjælp til at opspore deres sagsakter, og i samtalegrupper eller individuelt bearbejdes de følelsesmæssige reaktioner på det, de møder i processen.”¹⁶³

Projektet har en stærk terapeutisk dimension, hvor det først og fremmest handler om at få bearbejdet de følelsesmæssige reaktioner, der kan opstå i kølvandet på læsningen af sin journal. I den afsluttende rapport opsummeres en række andre anbefalinger. Det foreslås, at der i forbindelse med alle anbringelsessager udarbejdes en ”barndomshistoriebog”, som indeholder den enkeltes egen historie, og som er let at læse og forstå. Derudover anbefaler man, at journalerne udarbejdes i en let tilgængeligt sprog og gøres tilgængelige for tidligere børnehjemsbørn.¹⁶⁴

Siden *Svendborg & Omegns Museum* d. 30. juni 2002 åbnede dørene for børnehjemsudstillingen ”Du skal ikke tænke på din far og mor”,¹⁶⁵ har museet, og senere *Danmarks Forsorgsmuseum*, også beskæftiget sig med ”Støttet adgang til journalen”. Museet modtog jævnligt henvendelser fra tidligere børnehjemsbørn og pårørende, der ønskede at få hjælp til at finde deres egen eller deres afdøde forældres journal. Disse henvendelser tog særligt til i antal, i tiden efter *Godhavnsrapporten*¹⁶⁶ i 2011. En stor del af dem kunne fortælle, at de følte sig afvist af de etablerede arkiver eller oplevede hele ansøgningsprocessen som uoverskuelig.¹⁶⁷ Når de kontaktede *Danmarks Forsorgsmuseum*, bundede det primært i en anerkendelse af museets samfundsmæssige engagement, der igennem de sidste årtier er kommet til udtryk igennem museumsudstillinger, forskningsprojekter og museets deltagelse i offentlige debatter og diskussioner.¹⁶⁸ Museets status blandt tidligere børnehjemsbørn bunder også i det faktum, at museet konsekvent forsøger at inddrage tidligere anbragtes egne fortællinger i deres arbejde og indgå i ligeværdige

¹⁶³ <http://www.mikado.one/om-mikado/>

¹⁶⁴ Nielsen, Henrik Egelund (2018), s. 21-23.

¹⁶⁵ Udstillingen byggede på en kulturhistorisk undersøgelse, udarbejdet af historiker og etnolog Maria Rytter i 2001, og havde til formål at opspore, indsamle og dokumentere børneforsorgens bygninger og samlinger. *Svendborg Museum* var opdragsholder, og undersøgelsen var finansieret af *Sygekassernes Helsefond*. Undersøgelsen resulterede i to rapporter, der blev trykt i *Svendborg Museums årbøger*. Rytter, Maria (2001); Rytter, Maria (2002).

¹⁶⁶ Rytter, Maria (2011).

¹⁶⁷ Se også: Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015), s. 399; Murray, Suellen (2017), s. 117-118.

¹⁶⁸ I forbindelse med Godhavnsdrengenes årelange kamp for en undskyldning. Se: Jensen, Stine Grønbæk (2019), s. 253-259.

samarbejdsprojekter med dem, hvor de bliver behandlet som ”Alternative eksperter”.¹⁶⁹ Museets tilgang til de mange henvendelser har ikke bare været præget af en vilje til at hjælpe men også kendetegnet ved stærkt begrænsede ressourcer og en ad hoc tilgang, som eksemplet med Pia illustrerede. I nogle tilfælde har museet blot henvist til relevante arkiver eller gjort opmærksom på gældende regler og rettigheder for aktindsigt. I andre tilfælde har man indsamlet deres livshistorie og hjulpet dem med at finde og læse journalen. Erfaringerne fra museets mange henvendelser bekræfter journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn. Museet oplevede desuden, at nogle tidligere børnehjemsbørn havde et håb om, at journalen kunne hjælpe dem i deres ansøgning om førtidspension eller i deres krav om økonomisk kompensation fra Staten. En enkelt henvendte sig til museet efter anbefaling fra sin psykolog.¹⁷⁰ Både nationalt, og internationalt er *Danmarks Forsorgsmuseum* det eneste eksempel på et museum, der varetager denne rolle.

Internationalt er der flere eksempler på den form for ”Støttet adgang til journalen”, hvor opgaven ikke varetages af såkaldte ”Past providers” og ”Record holders”. Med det statsfinansierede *Find & Connect*¹⁷¹ har Australien i særdeleshed været bannerfører på dette område.¹⁷² Projektet blev udviklet af et hold historikere, arkivfolk og socialarbejdere på *University of Melbourne* og *Australian Catholic University*.¹⁷³ Hjemmesiden www.findandconnect.gov.au/, der er central i projektet, blev lanceret i 2011 og har siden været genstand for utallige redigeringer og opdateringer.¹⁷⁴ Formålet med *Find & Connect* er bl.a. at tilbyde en bred vifte af hjælp og støtte til tidligere børnehjemsbørn. De hjælper med at fremskaffe informationer og fotos fra forskellige institutioner og har udarbejdet en guide til tidligere anbragte, der ønsker at finde oplysninger på egen hånd.¹⁷⁵ De hjælper desuden med at finde frem til journaler, samt etablere kontakt med

¹⁶⁹ Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020). Se også: <http://www.skjultedanmarkshistorier.dk/>

¹⁷⁰ Telefoninterview med tidligere børnehjemsbarn (Marianne). d. 26. august 2019.

¹⁷¹ For udvikling og baggrund, se: Jones, Michael & Cate O’Neill (2014).

¹⁷² I forbindelse med den nationale undskyldning til de såkaldte ”Forgotten Australians” og tidligere børnemigranter i november 2009 havde staten bl.a. afsat penge til *Find & Connect*. Projektet er finansieret frem til juni 2020. Se: <https://www.dss.gov.au/our-responsibilities/families-and-children/programs-services/find-and-connect-services-and-projects>

¹⁷³ Projektet resulterede bl.a. i hjemmesiden *Pathways*, der skulle hjælpe tidligere anbragte i delstaten Victoria med at finde frem til deres journaler og sætte dem ind i en historisk kontekst. Som en direkte konsekvens af den nationale undskyldning til de såkaldte ”Forgotten Australians” og tidligere børnemigranter i november 2009 blev *Pathways* dog hurtigt udvidet til at skulle dække hele landet. *Find & Connect* er et resultat af dette tiltag. Se: <https://www.findandconnect.gov.au/guide/vic/E000123>

¹⁷⁴ <https://esrc.unimelb.edu.au/projects/find-And-connect-web-resource>;

<https://www.findandconnect.gov.au/about/>. Se også gruppeinterview med ansatte fra *Find and Connect*. University of Melbourne. School of Historical Studies. d. 6. Oktober 2017. Hjemmesiden *Create Foundation* blev skabt til at repræsentere en lidt yngre målgruppe af tidligere anbragte. Se: <https://create.org.au/>

¹⁷⁵ Thinee, Kristy & Tracy Bradford (1998).

regionale støttegrupper eller andre former for sociale tilbud.¹⁷⁶ En af disse støttegrupper er *Lotus Place* i Queensland,¹⁷⁷ der er drevet af en række socialarbejdere og tidligere børnehjemsbørn. En tilbagevendende opgave for *Lotus Place* er at hjælpe tidligere børnehjemsbørn med at finde frem til deres journal. Hvis tidligere børnehjemsbørn ønsker hjælp til at læse deres journal, tilbyder de også denne service. Hvis der er tale om en rodet journal, hjælper *Lotus Place* med at få lagt den i orden og etablere en ”timeline”. *Lotus Place* eksperimenterer desuden med at præsentere journalen på forskellige måder,¹⁷⁸ således at tidligere børnehjemsbørn føler, at de kan vise den til deres børn eller børnebørn.¹⁷⁹ I Australien findes der også en række være- og støttesteder for tidligere børnehjemsbørn, der tilbyder denne form for ”supported release”. Her kunne man bl.a. nævne *Open Place* i Melbourne, der er delvist finansieret af *Victoria State Government* og modtager støtte og rådgivning fra *Care Leavers of Australia Network (CLAN)* og *the Alliance for Forgotten Australians (AFA)*.¹⁸⁰ *Open Place* er drevet af tidligere børnehjemsbørn og socialarbejdere og tilbyder ligesom *Find & Connect* en bred vifte af tilbud, der bl.a. inkluderer rådgivning, støttegrupper og hjælp til at finde frem til sin egen journal. *Open Place* rådgiver tidligere børnehjem til ikke at læse journalen alene, og som en konsekvens vælger tidligere børnehjemsbørn ofte at få deres journal sendt direkte til *Open Place*, hvor de kan få den læst højt af en socialarbejder.¹⁸¹ Siden dokumentarfilmen *Barnardo’s Children* (1995) har man også i UK haft et stigende fokus på denne form for ”supported release”.¹⁸² I 2013 oprettede man *Access to Care Records Campaign Group*,¹⁸³ som arbejder målrettet på at optimere hjælpen til tidligere børnehjemsbørn, der ønsker at finde deres journal. *The Care Leavers Association*¹⁸⁴ i UK, som er en del af denne ”Campaign Group”, tilbyder forskellige former for ”supported Release”. *The Care Leavers Association* er drevet af tidligere anbragte (eller adopterede) og modtager årligt ca. 200-300 henvendelser fra tidligere

¹⁷⁶ <https://www.findandconnect.gov.au/about/>

¹⁷⁷ <https://www.lotusplace.org.au/services/find--connect>

¹⁷⁸ Via lydfiler, Powerpoint, bøger eller videoer

¹⁷⁹ Interview med Karyn Walsh. *CEO Micah Projects*, der driver *Lotus Place*. Brisbane. d.17. Oktober 2017.

Se også interview med Lachlan Douglas. Medarbejder på *Lotus Place*. Brisbane. 17. Oktober 2017.

¹⁸⁰ <http://www.openplace.org.au/Home>

¹⁸¹ I *Open Place* er man fortaler for, at journalen ikke skal bevares mod den tidligere anbragtes egen vilje. Man skal med andre ord have ret til at få den destrueret som en metode til at bryde systemet magt over den tidligere anbragte. I *Open Place* er man også forbeholden over for idéen om, at tidligere anbragte skal kunne efterlade deres egen fortælling i journalen. Ifølge Carroll vil det blot føre til en fremtidig vurdering af de to fortællingens sandhedsværdi. En vurdering som, ifølge hende, altid vil falde ud til journalens fordel. Interview med Caroline Carroll, President of the Alliance for Forgotten Australians [AFA] og ansat i *Open Place*. d. 5. oktober 2017.

¹⁸² Pugh, Gillian (1999), s. 1.

¹⁸³ <https://www.accesstocarerecords.org.uk/about-us/>

¹⁸⁴ <http://www.careleavers.com/>

børnehjemsbørn, der ønsker hjælp til at finde deres journal. De fleste henvises til hjemmesiden, hvor de finder en guide eller guides via mail eller telefon. Tidligere børnehjemsbørn tilbydes dog også individuel hjælp, hvis det er nødvendigt. *The Care Leavers Association* anbefaler, at tidligere børnehjemsbørn læser journalen sammen med andre men *faciliterer* aldrig selve læsningen af journalen. Forventningsafstemning og hjælp til selvhjælp er dermed centralt i deres tilgang.¹⁸⁵ Der er således allerede en række internationale erfaringer der peger på læsningens potentiale og behovet for at kunne støtte tidligere børnehjemsbørn i denne proces..

1.4.3.1 Museumsaktivisme

I min afhandling ønsker jeg at udfordre den eksisterende praksis med ”Støttet adgang til journalen” og undersøge, hvad der sker, når et museum aktivt indtager en rolle i dette arbejde. Min tilgang er stærkt inspireret af begrebet ”the useful museum”,¹⁸⁶ samt en større forskningsmæssig diskussion omkring agency, historiebrug, museumsaktivisme og museets sociale ansvar.¹⁸⁷ Underkapitlet vil redegøre for museumsaktivisme, som baggrund for min og *Danmarks Forsorgsmuseums* engagement i ”Støttet adgang til journalen”.

Fortalerne for museumsaktivisme mener, at museer og historikere aktivt skal bruge deres position som videns- og kulturinstitutioner til at bidrage til løsningen af samfundsmæssige problemer. Janet Martine, Associate Professor fra *University of Leicester*, beskriver det således:

”To be the compassionate and equitable institutions that the new museum ethics imagines, institutions must be willing to accept the responsibility of activism. The museum sector today conveys conflicting messages about this role. Professional codes of conduct typically portray museum work as a set of skills to be practices in an objective manner and museum associations insist that their campaigns to change funding structures and public perception are advocacy – to support publicity a particular case – in distinction to activism – to campaign to bring about political or social change.”¹⁸⁸

De forskningsmæssige holdninger til museumsaktivisme kan inddeles i en positiv, en skeptisk og en reaktionær tilgang. Den skeptiske tilgang problematiserer typisk selve repræsentationen af marginaliserede gruppers erindringer,¹⁸⁹ hvorimod den reaktionære tilgang går skridtet videre og

¹⁸⁵ Interview med Jim Goddard. Bestyrelsesformand for *Care Leavers Association*. Manchester. D. 13. marts 2018. I forbindelse med miljøskifte til England.

¹⁸⁶ Lynch, Bernadette (2020).

¹⁸⁷ Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red) (2020).

¹⁸⁸ Marstine, Janet (2011), s. 13

¹⁸⁹ Se også: Simine, S.A. (2013).

afviser aktivismen for sin manglende objektivitet.¹⁹⁰ Den positive tilgang til museumsaktivisme syntes dog at dominere diskussionerne, og det er også denne tilgang, jeg selv abonnerer på i min afhandling. Fortalerne for museumsaktivisme argumenterer ofte ud fra en grundholdning om, at museerne har en moralsk og etisk forpligtigelse til at kæmpe for lighed og social retfærdighed.¹⁹¹ Den positive tilgang til museumsaktivisme kan inddeles i en forsigtig, moderat og radikal aktivisme. Den forsigtige tilgang til aktivisme argumenterer for, at museer i højere grad bør forsøge at repræsentere marginaliserede grupper, inddrage deres erindringer og give dem en stemme i historien.¹⁹² Fortalere for den moderate tilgang mener desuden, at museerne i højere grad skal engagere sig og blande sig i den offentlige debat om samfundets marginaliserede grupper, arbejde for social inklusion og konsekvent stille imod at samskabe forskellige og ligeværdige former for projekter.¹⁹³ Fortalere for den radikale aktivisme mener også, at museerne bør deltage i den marginaliserede gruppes egne aktioner og tiltag. Eksempelvis i forhold til kampen for borgerrettigheder eller børnehjemsbørns kamp for at få en undskyldning af staten.

I min tilgang inddrager jeg elementer både fra den forsigtige, moderate og radikale aktivisme. Ved at inddrage stemmer fra tidligere børnehjemsbørn abonnerer jeg på den forsigtige tilgang til museumsaktivisme. Det kommer tydeligt til udtryk, når jeg indsamler erindringer om deres anbringelse og sammenligner dem med deres egne journaler for derigennem at kunne identificere forskellige konflikter. Eller når jeg i interviews og højtlesningssituationer åbner op for deres egne refleksioner og kommentarer på journalens indhold og dermed giver dem en stemme. I min afhandling inddrager jeg dog også elementer fra den moderate tilgang til museumsaktivismen. Det kommer til udtryk, når jeg samarbejder med tidligere børnehjemsbørn om at finde, læse og forstå deres journal, og der derigennem foregår en ligeværdig erfarings- og vidensudveksling.¹⁹⁴ Først og fremmest abonnerer jeg dog på den mere radikale form for museumsaktivisme. Det kommer til udtryk, når jeg støtter tidligere børnehjemsbørns eget initiativ til at finde deres journal, eller når jeg imødekommer deres ønske om at få læst journalen højt og komme til orde. Forskere

¹⁹⁰ Se bl.a. forskningsoversigten i: Sandell, Richard. & Eithene Nightingale (Red) (2012).

¹⁹¹ Silverman, L.H. (2010); Sandell, Richard, J. Dood & R. Garland-Thomson (2010).

¹⁹² Sandell, Richard (2017); Sandell, Richard. & Eithene Nightingale (Red) (2012).

¹⁹³ Marstine, Janet. (2011), s. 3-25; Lynch, Bernadette (2011).

¹⁹⁴ De praktiske erfaringer med "supported release" viser, at højtlesningen af journalen ofte spiller en central rolle for tidligere børnehjemsbørn, og at de kan reagere meget forskelligt, når de på denne måde konfronteres med journalens indhold og form. Nogle lytter i tavshed uden at mægle et ord. Nogle begynder at fortælle om deres egen anbringelse og barndom. Andre afbryder højtleseren for at korrigere eller for at udtrykke deres vrede over indholdet. Se: Interview med ansatte på *MacKillop Family Service* d. 6. oktober 2017.

som Frank Golding og Jacqueline Wilson gør opmærksom på, at det kan give tidligere børnehjemsbørn en moralsk og psykologisk støtte, når de på denne måde kan komme til orde og blive hørt under læsningen.¹⁹⁵ Selve højtlesningen er dog et ofte overset tema i diskussionerne omkring ”supported release”, og der er dermed heller ingen, der har set nærmere på de potentialer, som denne praksis måtte indeholde (i forhold til at kunne minimere de negative konsekvenser ved læsningen og maksimere de positive). Ved at inddrage forandringsmodellen (se kapitel 1.5.2) og forskellige håndteringsstrategier (se kapitel 1.5.4) vil jeg i afhandlingen forsøge at belyse potentialet i denne højtlesning.

I forhold til den praksis, der går under betegnelsen ”Støttet adgang til journalen”, bekræfter afhandlingen de grundlæggende principper om engagement, tydelig kommunikation samt inddragelsen af tidligere børnehjemsbørns egne erfaringer og viden. Den eksisterende praksis er dog ofte kendetegnet ved et manglende kendskab til tidligere børnehjemsbørns særlige sårbare situation ved at indeholde et markant terapeutisk element eller ved at blive drevet af socialarbejdere og tidligere ansatte på de institutioner/børnehjem, der oprindeligt skabte journalen. Jeg er grundlæggende enig med forskere som Murray, der mener, at ”supported release” som udgangspunkt ikke bør foretages af tidligere institutioner/børnehjem eller af de socialarbejdere, som oprindeligt skrev journalen. Jeg stiller mig også kritisk over for arkivernes rolle, der erfaringsmæssigt har svært ved at leve op til de behov og forventninger som tidligere børnehjemsbørn giver udtryk for. I afhandlingen ønsker jeg derfor at bidrage med en ny tilgang til ”Støttet adgang til journalen”, hvor der i højere grad fokuseres på selve læsningen af journalen, og hvor der gives plads til forskellige håndteringsstrategier. Målet er at udvikle en model, der skal kunne anvendes af alle, der ønsker at arbejde med ”Støttet adgang til journalen”. Med modellen ønsker jeg at forny og inspirere den nationale og internationale praksis på området og pege på de mange forskellige potentialer, der indtil nu har virket uforløste.

Mit forskningsmæssige bidrag indskrives sig også i diskussionen om hvorvidt, og i hvor høj grad, museer skal inddrage stemmerne fra social udsatte grupper og hvilke potentialer og begrænsninger, der ligger heri? Jeg mener, at museerne skal forfølge en positiv tilgang til museumsaktivisme og ikke være bange for at inddrage de personer, som de igennem deres udstillingerne og publikationer ønsker at portrættere. Igennem afhandlingens fokus på inddragelse

¹⁹⁵ Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015), s. 36

og vidensudveksling ønsker jeg at anvise nye metodiske veje for museer, der ønsker at arbejde med en positiv tilgang til museumsaktivisme og som ønsker at være ”useful”.

1.5 Metodisk fremgangsmåde og analytisk ramme

I dette underkapitel vil jeg præsentere afhandlingens metodiske fremgangsmåde og analytiske ramme. Indledningsvis introducerer jeg min tilgang til den såkaldte ”aktionsforskning”, som metodisk understøtter afhandlingens ambition om at inddrage deltagernes egne erfaringer i et ligeværdigt samarbejde med forskeren. Denne tilgang løber som en rød tråd igennem hele afhandlingen. Dernæst introducerer jeg ”forandringsmodellen”, som fungerer som afhandlingens analytiske ramme. Modellen understøtter forestillingen om, at læsningen af journalen er en proces, som potentielt kan skabe forandring. Dernæst introducerer jeg en teoretisk forståelse af de konflikter, der skaber selve ønsket om forandring hos deltagerne og forskeren. Afslutningsvis introducerer jeg min metodiske tilgang til at behandle, forstå og analysere læsningen af journalen. Herunder læsningens forskellige konflikter og tidligere børnehjemsbørns håndteringsstrategier.

I arbejdet med min metodiske fremgangsmåde og analytiske ramme har jeg overordnet været inspireret af den teoretiske position, man under en samlet paraply ofte betegner som ”socialkonstruktionisme”, og dermed en erkendelse af verdens foranderlighed og flertydighed.¹⁹⁶ Der er ingen værdineutrale måder at tale om verden på, og ”sandheden om verden” er dermed noget, der løbende kæmpes om.¹⁹⁷ Den socialkonstruktivistiske tankegang har sat aftryk på mange forskellige fagområder herunder også det historiske forskningsfelt. I de sidste årtier har man i stigende grad bevæget sig fra en socialvidenskabelig historieskrivning (”social science history”) imod en mere konstruktivistisk inspireret tilgang (”New cultural history”). Man har med andre ord bevæget sig væk fra studiet af ”objektive” forhold til et øget fokus på de historiske aktørers subjektive konstruktioner af verden.¹⁹⁸ I min egen tilgang til dette mener jeg, at vi som forskere ikke har adgang til sandheden i ”sig selv” men kun til konstruktionerne af disse sandheder.¹⁹⁹ Først og fremmest indeholder teorien en anerkendelse af, at vores viden om verden ikke repræsenterer en objektiv sandhed men i stedet skal ses som konstruktioner, der kan forandre sig.²⁰⁰ En vigtig pointe

¹⁹⁶ Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1966).

¹⁹⁷ Yang, L., & Gergen, K. (2012), s. 131; Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999), s. 13-14.

¹⁹⁸ Hansen, Per & Jeppe Nevers (red) (2004), s. 53.

¹⁹⁹ Simonsen, Dorthe Gert (2003), s. 22.

²⁰⁰ Burr, Vivien (1995), s. 2.

er desuden, at begreber og sproglige konstruktioner er foranderlige og kontekstuelle. De indeholder altså en kompleksitet og ustabilitet, der gør dem til flydende størrelser.²⁰¹

Min konkrete metodiske fremgangsmåde og analytiske ramme for afhandlingen er bl.a. blevet til på baggrund af praktiske erfaringer fra mit hidtidige arbejde på *Danmarks Forsorgsmuseum*²⁰² samt en løbende dialog med afhandlingens syv deltagere.²⁰³ Disse erfaringer har vist mig, at historien er flertydig, og at sandheden om børns anbringelseshistorier er dynamisk samt afhænger af kontekst og den position, man betragter den fra.

1.5.1 Aktionsforskning

Afhandlingen er inspireret af en særlig forskningsmæssig tilgang, der gennem årene er blevet udviklet inden for forskellige fagdiscipliner, og som går under betegnelsen ”aktionsforskning”.²⁰⁴ Tilgangen bør ikke opfattes som en særskilt metode til dataindsamling men mere som et paradigme, hvor deltagelse og vidensudveksling mellem forsker og deltager spiller en central rolle.²⁰⁵ Aktionsforskningen er ofte blevet kædet sammen med forskellige former for sociale eksperimenter eller forsøgsarbejde.²⁰⁶ Tilgangen har da også flere ligheder med såkaldte ”Casestudier” eller ”Felteksperimenter” hvor deltagerobservationer spiller en central rolle.²⁰⁷ Eller med den såkaldte ”Formative evaluering”, hvor forskerens løbende evaluering er med til at ændre selve genstanden for evalueringen.²⁰⁸ Selvom udviklingen af forskellige typer af eksperimenter er et centralt element i aktionsforskningen, adskiller den sig dog markant fra disse tilgange.

Den tysk-amerikanske psykolog Kurt Lewin, som i 1930’erne udviklede den såkaldte feltteori, bliver ofte nævnt som ophavsmanden til aktionsforskningen. Lewin var i sit arbejde optaget af at undersøge menneskers aktive rolle i en given forandringsproces eksempelvis inden for organisationer, virksomheder og stater.²⁰⁹ I hans optik kan man kun forstå og analysere forandringsprocesserne ved aktivt at inddrage disse mennesker og deres erfaringer i forskningen. Lewin opfatter dem som reelle medforskere og udfordrer dermed den traditionelle humanistiske og

²⁰¹ Hansen, Per H. & Jeppe Nevers (red) (2004), s. 67-79.

²⁰² Rytter, Maria (2011); Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønnebæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

²⁰³ *Baglandet i Århus* samt *Tabuka - Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte*, har desuden bidraget med løbende inputs og idéer.

²⁰⁴ For en gennemgang af aktionsforskningens historiske udvikling og mange metodiske variationer kan man med fordel læse: Reason, Peter & Hilary Bradbury (Red) (2008); Duus, Gitte mfl. (red) (2014); *Dansk aktionsforskningsnetværk*: <http://aktionsforskning.dk/>

²⁰⁵ Whyte, W.F. (red.) (1991).

²⁰⁶ Axelsen, T. & Finset, A. (red) (1972).

²⁰⁷ Gummesson, E. (1985); Cook, T.D. & Campbell, D.T. (1979).

²⁰⁸ Clark, P.A. (1972); Willert, S. (2011).

²⁰⁹ Lewin, Kurt (1946); Lewin, Kurt (1948).

socialvidenskabelige forståelse af forskernes nødvendige distancering til de mennesker, de forsøger at undersøge. Lewin advokerer for en metodiske tilgang, hvor denne gruppe af mennesker i samarbejde med forskeren er med til at formulere deres ønske om forandring, opstille en metode til den praktiske gennemførelse, eksekvere selve forandringen samt evaluere det endelige resultat. Selve ”aktionen”, der er med til at skabe forandringen, er central i forståelsen af Lewins tilgang. Målet var ikke ”blot” forskningen i sig selv, men Lewin var i lige så høj grad optaget af, at de mennesker der blev inddraget i forskningen, opnåede kompetencer og viden, som traditionelt var forbeholdt forskeren.²¹⁰ For Lewin handlede aktionsforskningen i høj grad om demokratisering, empowerment og emancipation.²¹¹ Selve forskningsdelen (teori) og aktionsdelen (praksis) opfattede han som ligestillede.

Andre tidlige eksponenter for aktionsforskningen er John Collier og William Foote Whyte. Collier forskede bl.a. i relationen mellem den oprindelige amerikanske befolkning og hvide amerikanere, og han inddrog aktivt begge grupper i planlægningen, eksekveringen og evalueringen af sin forskning.²¹² Foote forsøgte med sine idéer om ”participatory research” at nedbryde den klassiske afgrænsning mellem forsker og forskningens subjekt. Han argumenterede for, at man som forsker var nødsaget til at engagere sig aktivt i de mennesker, man ville undersøge, og inddrage dem aktivt i selve forskningsprocessen.²¹³

I en dansk sammenhæng var det først og fremmest socialpsykologen Gunnar Hjelholdt, som efter et ophold i USA i 1958 bragte aktionsforskningen til landet.²¹⁴ I Skandinavien slog aktionsforskningen for alvor igennem i 1960’erne og 1970’erne, hvor den ofte antog en politiseret, ideologisk og samfundsændrende karakter.²¹⁵ Nordmanden Tore Jacob Hegland bidrog eksempelvis med forskellige former for aktionsforskning i den danske social- og sundhedssektor. For Hegland var det centralt, at forskeren forsøgte at skabe forbedringer for de personer, som deltog, og at selve aktionen altid gik forud for forskningen.²¹⁶ Dermed var han også uenig med aktionsforskere som Verna Willis, der som Lewin mente, at aktionsforskningen altid skulle forsøge at bygge bro mellem teori og praksis.²¹⁷

²¹⁰ Duus, Gitte mfl. (red) (2014), s. 22-26.

²¹¹ Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010).

²¹² Collier, John (1945).

²¹³ Foote Whyte, William (red) (1991).

²¹⁴ Madsen, B & S. Willers (2006).

²¹⁵ Grünbaum, L. (1973).

²¹⁶ Hegland, T.J. (1981).

²¹⁷ Willis, Verna. J. (2010), s. 176.

Aktionsforskningen indeholder dermed et dobbelt formål. Den ønsker både at forandre verden og at skabe ny viden om verden. Disse to formål skal ikke anskues som adskilte størrelser, men som gensidigt støttende. Erik Laursen formulerer det således: ”Viden om verden, skabes gennem forsøg på at forandre verden.”²¹⁸ Laursen pointerer desuden, at forandringen skal være i overensstemmelse med deltageres egne ønsker. I min tilgang og anvendelse af aktionsforskningen, forstår jeg den først og fremmest som en metode, der: ”[...] tilstræber at skabe viden gennem forandring af verden i et aktivt demokratisk samspil mellem forskere og de mennesker, som denne forandring inddrager.”²¹⁹

I min optik handler aktionsforskningen ikke kun om at løse problemer og konflikter men i lige så høj grad om at understøtte deltageres mulighed for at identificere, definere og analysere dem samt en løbende vidensudveksling.²²⁰ Jeg tilslutter mig aktionsforskningens idé om, at jeg som forsker er nødt til at engagere mig aktivt i det felt, jeg ønsker at undersøge, og at mit engagement kan være en katalysator for forandring. Jeg er således på linje med den norske filosof Hans Skjervheim, når han skriver: ”I och med, att vi er i världen, är vi redan engagerade i ett eller annat. Engagemang är en grundstruktur i den mänskliga tilvaron.”²²¹ I min tilgang i afhandlingen anvender jeg først og fremmest aktionsforskningens idé om en ligeværdig relation, hvor både jeg selv og de personer, som min forskning inddrager, deltager aktivt og kan profitere af processen og dens resultater. Derfor betegner jeg også konsekvent de syv tidligere børnehjemsbørn, der indgår i min afhandling, som ”deltagerne”.

Gennem hele afhandlingen forsøger jeg at inddrage deltagerne i skabelsen af forandringen og som aktive medproducenter af viden. Herigennem kan de opnå ny viden om deres egne anbringelser og om konkrete konflikter eller modsætningsforhold i journalen. De får desuden mulighed for at skabe en reel forandring og udfordre journalens definitionsmagt, igennem ”rettelser” af indhold og form eller ved at bidrage med egne kommentarer og erfaringer (se kapitel 4). Som forsker får jeg dermed et indblik i journalens betydning for tidligere børnehjemsbørn og i deltageres ønske om forandring. Jeg får mulighed for at identificere og analysere forskellige håndteringsstrategier og undersøge læsningens potentiale for at skabe forandring. Når deltagerne nuancerer journalens fortællinger ved at bidrage med alternative årsagsforklaringer, eller når de

²¹⁸ Laursen, Erik (2014), s. 97.

²¹⁹ Duus, Gitte mfl. (red) (2014), s. 13.

²²⁰ Ibid. s. 35- 114.

²²¹ Skjervheim, Hans (1971), s. 21.

bekræfter og afviser specifikke episoder eller personkarakteristikker, opnår jeg desuden ny historisk viden om børne- og ungdomsforsorgen og om journalens status som historisk kilde. Samlet set kan denne akkumulerede viden danne grobund for en model for ”støttet adgang til journalen”, der i fremtiden skal kunne implementeres på *Danmarks Forsorgsmuseum*. Arbejdet med modellen præsenteres i kapitel 6.

1.5.2 Forandringsmodellen

I min analytiske tilgang til deltageres læsning af deres journal, har jeg valgt at behandle læsningen som bestående af tre faser, der logisk set altid vil være til stede. De tre faser består af et ”før”, ”under” og ”efter” læsningen. Faserne dækker dermed perioden fra deltageres første forsøg på at finde deres journal, over selve læsningen til tiden efter. I afhandlingen er ”før” defineret som det tidspunkt, hvor deltagerne kontakter *Danmarks Forsorgsmuseum* for at få hjælp. ”Under” er defineret som den korte afgrænsede periode, hvor journalen læses af deltagerne. ”Efter” er defineret som det tidspunkt, hvor jeg efterfølgende kontakter deltagerne for at tale med dem om deres oplevelse. Hele perioden strækker sig typisk over et tidsrum på ½ - 2 år. De tre faser kan tidsmæssigt variere meget fra person til person, og det kan ofte være umuligt at sætte en reel slutdato på denne proces. Læsningens afledte konsekvenser kan i princippet fortsætte, så længe man lever, så fastsættelsen af en slutdato vil altid være et valg og et analytisk greb foretaget af forskeren.

Den logiske opdeling i de tre faser er inspireret af Kurt Lewins forandringsmodel, den såkaldte ”Unfreeze-Change-Refreeze”.²²² Modellen, der også er inddelt i tre faser, er valgt, fordi den kan være med til at tydeliggøre og hjælpe til at forstå, hvad der kendetegner de enkelte faser samt udfolde læsningens forskellige potentialer. Den er desuden tro mod aktionsforskningens grundtanke om at skabe forandringer for deltagerne gennem forskellige former for aktioner. Den første fase i forandringsmodellen, den såkaldte ”Unfreeze”, er karakteriseret ved en utilfredsstillende situation og viljen til at ”optø” og ændre denne. For at kunne gennemføre denne forandring må problemet og den utilfredsstillende situation indledningsvis identificeres og beskrives. Der bør ligeledes opstilles en metode til at gennemføre denne forandring, samt overvejelser om hvilke konsekvenser, det kan medføre – for forskeren og især for de mennesker, som forandringen mere direkte inddrager. Den anden fase, også kaldet ”Change”, er karakteriseret ved, at der foretages en eller flere handlinger, der kan være med til at skabe denne forandring. Denne form for aktion eller intervention er central for Lewins forandringsmodel. ”Refreeze”, som

²²² Lewin, Kurt (1947); Lewin, Kurt (1947)-b.

er den tredje og afsluttende fase, er karakteriseret ved at forandringen træder i kraft, og situationen ”genfryses”. Man må dog forstå, at ”Refreeze” som begreb, altid er en midlertidig tilstand, der på et hvilket som helst givent tidspunkt kan blive udfordret igen både af deltagerne, forskeren eller af det omkringliggende samfund. En lignende 3-deling ses også hos Agnieszka Bron-Wojciechowska, og hendes beskrivelse af polske immigranternes identitetsproblemer. Her er hovedpointen, at immigranternes følelsen af fremmedgørelse ved ankomsten til Sverige fører til en søgning efter løsninger på problemet, og afslutningsvis til en genetablering af deres identitet.²²³ Nogle forskere kritiserer forandringsmodellen for implicit at forudsætte stabilitet og enighed, som den naturlige og ønskværdige tilstand frem for en konstant foranderlighed og diskrepans. I deres optik er begreberne ”Unfreeze” og ”Refreeze” blot en illusion og en forskningsmæssige konstruktion.²²⁴ Selvom jeg langt hen ad vejen er enig i denne antagelse, fastholder jeg alligevel begrebernes analytiske styrke og deres evne til at beskrive og forstå læsningens kompleksitet.

”Unfreeze” anvendes til at identificere og analysere den utilfredsstillende situation, der ofte karakteriserer tiden før læsningen. For deltagerne kunne det dreje sig om den manglede viden fra deres anbringelse(r), og for forskeren det modsætningsforhold, der ofte optræder mellem deltagerens egne fortællinger og deres journaler. Derigennem kan jeg beskrive deltagerens og forskerens ønske om en aktion, der kan være med til at ”optø” og ændre denne. Som en del af denne første fase bør der ligeledes opstilles en metode til at gennemføre denne forandring samt redegøre for hvilke konsekvenser, det kan medføre – både for forskeren og de mennesker, som forandringen mere direkte inddrager. Denne fase kommer primært til udtryk i kapitel 3. ”Change” anvendes til at forstå den ”aktion”, der muliggør forandringen. I dette tilfælde selve læsningen af journalen herunder de forskellige håndteringsstrategier, som deltagerne benytter sig af samt den vidensudveksling, der finder sted mellem deltager og forsker. Denne fase kommer primært til udtryk i kapitel 4. Afslutningsvis bruges ”Refreeze” til at forstå tiden efter læsningen og de konsekvenser, aktionen har haft for deltagerne og forskeren. Jeg vil bl.a. kunne udfolde de forskellige potentialer og diskutere, hvad deltagerne og forskeren kan bruge læsningen til. Denne fase kommer primært til udtryk i kapitel 5. Forandringsmodellen hjælper os til at forstå, hvad der kan være på spil *under* selve læsningen af journalen eller i den såkaldte aktions-fase. I denne sammenhæng repræsenterer begrebet ”Unfreeze”, utilfredsheden ved den manglende genkendelse, som tidligere børnehjemsbørn ofte oplever i selve læsningen af deres journal og deres umiddelbare

²²³ Bron-Wojciechowska, Agnieszka (1993).

²²⁴ Se bl.a.: Stegeager, N & E. Laursen (red). (2011).

ønske om at tage til genmæle. ”Change” repræsenterer deltageres kommentarer, tilføjelser og rettelser. Ved at fokusere på denne fase kan vi få et unikt indblik i journalens sproglige konstruktioner og kontekstuelle karakter eller i fortællingernes foranderlighed og konsekvenserne af deltageres forskellige valg. Afslutningsvis vil ”Refreeze” fasen repræsentere deltageres forsøg på genfryse deres fortælling undervejs i læsningen. Forandringsmodellen spiller således en central rolle i kapitlerne 3-5.

1.5.3 Konflikter

For at kunne forstå og analysere forandringsmodellens tre faser er det afgørende at kunne identificere den utilfredsstillende situation, der skaber selve ønsket om forandring. Herigennem kan vi forstå behovet for aktion, og dermed analysere tidligere børnehjemsbørns håndteringsstrategier og konsekvenserne af disse. Som jeg viste i kapitel 1.4, eksisterer der et tydeligt modsætningsforhold mellem erindringer fra tidligere børnehjemsbørn og deres egne journaler. Som forsker konfronteres man med dette modsætningsforhold, når man vælger at inddrage begge kildetyper i sine analyser eller historiske redegørelser. Som jeg demonstrerer i kapitel 3, bliver det især tydeligt i de tilfælde, hvor journalen konsekvent mangler oplysninger om ulovlig magtanvendelse eller seksuelle overgreb. Eller i de tilfælde, hvor kildernes personkarakteristikker, fortolkninger og årsagsforklaringer markant adskiller sig fra hinanden. For tidligere børnehjemsbørn aktiveres modsætningsforholdet dog først, når de får mulighed for at læse deres egen journal og dermed kommer i berøring med dem.²²⁵ Erfaringer viser, at modsætningsforholdet typisk optræder som en række forståelses- og indholdsmæssige konflikter. Ifølge den amerikanske socialpsykolog, Morton Deutsch, er det netop disse “[...] incompatible differences which give rise to conflict.”²²⁶ For at kunne få et analytisk greb om disse konflikter er det afgørende at tydeliggøre, hvad jeg forstår ved begrebet. Det er dog vanskeligt at give en simpel definition på begrebet ”konflikt”, da den ofte varierer mellem forskellige fagdiscipliner. Etymologisk stammer begrebet fra det latinske ”conflictus”, som oversat til dansk betyder noget i retning af sammenstød, modsætning eller en kamp mellem forskellige kræfter.²²⁷ Konflikter bunder ofte i krænkelser af det, vi kan kalde for ”basale behov”. Til denne kategori hører bl.a. ”overlevelse”, ”identitet”, ”frihed”, ”retfærdighed”, ”anerkendelse”, ”sikkerhed” og ”tillid”.²²⁸

²²⁵ Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017); Rasmussen, Jacob Knage (2020).

²²⁶ Deutsch, Morton (1991), s. 27-29

²²⁷ Axelson, Barbro Lennéer & Ingela Thylefors (1998), s. 11

²²⁸ <https://konfliktloesning.dk/om-os/ide-og-vaerdigrundlag/>

Der syntes grundlæggende at være to forskellige måder at anskue og forstå konflikter på. Den første forstår konflikter som et nulsumsspil mellem to eller flere modstridende parter og som en grundlæggende destruktiv kraft, hvor det handler om at vinde. Denne forståelse kommer til udtryk hos den tysk-amerikanske sociolog Lewis A. Coser²²⁹ og den norske sociolog Wilhelm Aubert.²³⁰ Begge fokuserer på det fjendtlige element i konflikten, hvor det handler om at neutralisere eller skade sin modstander. Noget tilsvarende ses også hos Charles Darwin, Karl Marx og Sigmund Freud, der alle advokerede for idéen om en ”competitive struggle”.²³¹ Der findes dog også en anden tilgang, der i stedet for at fokusere på konfliktens destruktive natur understreger konfliktens potentiale for både personlig udvikling og forandring.²³² Den har dermed en mere produktiv karakter. Denne forståelse kommer til udtryk hos socialpsykologen Morton Deutsch, når han beskriver konflikter som “[...] the medium through which problems can be aired and solutions arrived at.”²³³ Barbro Lennéer -Axelson & Ingela Thylefors (1998) uddyber dette synspunkt og beskriver, hvordan konflikter potentielt “[...] tydeliggør, hvem jeg selv er – for mig selv”.²³⁴ Konflikten har altså her et emancipatorisk potentiale. Det samme synspunkt kommer til udtryk, når Tomas Gösta Tranströmer (2011) beskriver konfliktens væsen som: “To sandheder nærmer sig hinanden. En kommer indefra, en kommer udefra og hvor de mødes har man en chance for at se sig selv.”²³⁵

I afhandlingen abonnerer jeg først og fremmest på den produktive forståelse af konflikter. Jeg tror, at konflikter og håndteringen af disse kan være med til styrke deltagernes egen identitet og fortællingen om deres barndom. Konflikt handler i min forståelse således ikke om at vinde og komme frem til én sandhed men om muligheden for at analysere konflikterne og skabe en (positiv) forandring. I min tilgang til, og anvendelse af begrebet, er jeg på linje med konfliktforskeren Edward De Bono, der opfatter konflikter som “[...] en kollision mellem interesser, vurderinger, handlinger eller indstillinger.”²³⁶ Kurt Lewin nuancerer denne forståelse ved at beskrive dem som en form for kollision mellem forskellige kraftfelter.²³⁷ Noget tilsvarende ses også hos psykologen Susan M. Heitler, der beskriver konflikter som en situation, hvor en række uforenelige elementer

²²⁹ Coser, Lewis A (1971).

²³⁰ Aubert, Vilhelm (1979).

²³¹ Deutsch, Morton, Peter T. Coleman & Eric C. Marcus (red) (2006), s. 13-15

²³² Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 9-10

²³³ Deutsch, Morton (1991), s. 27-29.

²³⁴ Axelson, Barbro Lennéer & Ingela Thylefors (1998), s. 30

²³⁵ Tranströmer, Tomas Gösta (2011), s. 134.

²³⁶ Axelson, Barbro Lennéer & Ingela Thylefors (1998), s. 11

²³⁷ Lewin, Kurt (1951).

udøver kraft i forskellige retninger.²³⁸ Når jeg i afhandlingen vælger at benytte denne bredt favnende definition, skyldes det, at der i tidligere børnehjems børns læsning af journalen er tale om en forståelseskonflikt frem for en direkte konflikt mellem to eller flere personer. De personer, der skriver i journalen, kan af tidligere børnehjems børn opleves som konfliktens modpart, men der foregår reelt ikke en interaktion eller konflikt mellem dem som personer. I min anvendelse af begrebet står jeg dermed i modsætning til sociologen Anthonys Giddens (1997)²³⁹ og konfliktteoretikere som Ralph Dahrendorf (1959)²⁴⁰ og Edward de Klerk (1990).²⁴¹ I deres konfliktforståelse består konflikten mellem minimum to parter, og det er afgørende, at disse skal have mulighed for at interagere med hinanden.

Min positive forståelse af konfliktbegrebet er en afgørende forudsætning for hele afhandlingens metodiske afsæt og målsætning om at udvikle modellen for ”støttet adgang til journalen”. Begrebet kommer desuden til udtryk i afhandlingens kapitel 3.2, hvor de forskellige konflikter identificeres, samt i kapitel 4.2, 4.3 og 4.4 hvor de håndteres af deltagerne.

1.5.4 Håndteringsstrategier

Selvom konflikter som udgangspunkt har et produktivt potentiale, understreger *Center for Konfliktløsning* (CfK), at konfliktens positive potentiale er afhængig af den rette håndtering. De skriver:

”Konflikter og forandringer hører sammen, og konflikter har således et positivt potentiale. De kan føre til social udvikling og til mere ærlighed og forståelse mellem mennesker, men de kan også føre til fjendskab, stagnation og forkrøblede relationer afhængig af, hvordan de håndteres og gennemleves.”²⁴²

Det er altså igennem håndteringen at konflikten, at dens positive potentialer kan blive tydeliggjort og udfoldet. Som konfliktteoretikeren Ralph Dahrendorf nævner, skal der dog altid foreligge en vurdering hos den enkelte af, at det kan betale sig at forsøge at eliminere eller reducere de uforenelige forskelle.²⁴³ I afhandlingen har jeg bevidst valgt at benytte begrebet konflikthåndtering frem for konfliktløsning. John Wear Burton skelner i sit arbejde skarpt imellem disse to beslægtede begreber.²⁴⁴ Hvor konfliktløsning sigter imod en permanent løsning af problemet, er man i

²³⁸ Heitler, M. Susan (1990).

²³⁹ Giddens, Anthony (1997), s. 581.

²⁴⁰ Dahrendorf, R. (1959).

²⁴¹ Klerk, Edward (1990).

²⁴² <https://konfliktloesning.dk/om-os/ide-og-vaerdigrundlag/>

²⁴³ Dahrendorf, Ralph (1959).

²⁴⁴ Burton, John Wear (1990).

konfliktåndtering mere interesseret i at forstå konfliktens årsager, dynamik og potentialer. I afhandlingen er jeg således primært interesseret i at undersøge deltagerens håndtering af de konflikter, der optræder i læsningen, fremfor at opløse dem. Herigennem håber jeg at kunne blive klogere på konfliktens indhold og karakter samt dens potentialer.

Mennesker håndterer konflikter forskelligt alt afhængig af deres temperament, personlighed og kontekstuelle omstændigheder. Traditionelt set kan man dog inddelt dem i tre forskellige kategorier.²⁴⁵ Nogle vælger at ”flygte” fra konflikten ved at bøje af, undvige, ignorere, indordne sig, bagatellisere eller lade som ingenting. Andre vælger at ”slås”, hvilket typisk ses når personen forsøger at angribe, forsvare sig, benytter sig af fysisk og psykisk vold eller måske vælger at være sarkastisk. Den sidste og tredje gruppe reagerer på konflikten ved at ”åbne” op. Med denne reaktion forstås de tilfælde, hvor personen forsøger at erkende, undersøge og konfrontere konfliktens væsen.²⁴⁶ Økonomen Albert Otto Hirschman introducerede en lignende opdeling med begreberne ”Exit”, ”Loyalty” og ”Voice”. Hirschman arbejdede indenfor det økonomiske og samfundsvidenskabelige felt, og begreberne skulle beskrive menneskers forskellige reaktioner på nedgang i virksomheder, organisationer eller stater.²⁴⁷ I Hirschmans terminologi kommer ”Exit” til udtryk, når folk reagerede ved at tage afstand til, flygte eller fravælge et produkt eller ydelse. ”Voice” kommer derimod til udtryk, når folk vælger at dele deres mening og ytre deres utilfredshed med noget. Afslutningsvis kommer ”Loyalty” til udtryk, når folk vælger at ignorere en given konflikt og forblive passive. ”Exit” og ”Voice” er centrale i forståelsen af Hirschmans teori, da de indeholder en aktivistisk dimension og et stærkt forandringspotentialer. I min analyse af deltagerens håndteringsstrategier er jeg særligt inspireret af begrebet ”Voice”, som bl.a. kommer til udtryk, når deltagerne mundtligt udtrykker deres utilfredshed eller uenighed med journalens form og indhold.

Når jeg skal analysere deltagerens håndteringsstrategier i læsningen af deres journal, har jeg valgt at udvikle mine egne begreber, som jeg kalder for: ”Afvisning”, ”Accept” og ”Stemme”. Som begreb er ”Afvisning” inspireret af begreberne ”Slås” og ”Exit” og indeholder en vis form for aggression. Når journalens indhold afvises af deltagerne, kan det således bunde i en forståelseskonflikt eller i en generel oplevelse af, at journalen fremstår som enten falsk, triviel, lige gyldig, misvisende, fragmentarisk, uimodsigelig eller stødende i dens sprog og struktur. Det kommer bl.a. til udtryk i kapitel 4.4.3. Når jeg introducerer begrebet ”Accept”, er det primært

²⁴⁵ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 53.

²⁴⁶ Ibid. s. 53.

²⁴⁷ Hirschman, Albert Otto (1970); Witt, Matthew T (2001).

inspireret af begreberne ”flugt” og ”loyalty”, og det indeholder en vis grad af passivitet. Når journalens indhold accepteres af deltagerne, bundes det ofte i en følelse af, at den fremstår som sand, acceptabel, genkendelig eller som kilde til ny vigtig viden. Reaktionen kan også fortolkes som et forsøg på at opløse en konflikt eksempelvis ved at ignorere modsætningsforholdet til sin egen fortælling. Denne del kommer bl.a. til udtryk i kapitel 4.4.2. Når jeg afslutningsvis introducerer begrebet ”Stemme”, er det først og fremmest inspireret af begreberne ”åbne” og ”voice”, og det indeholder et stærkt aktivistisk element. Når tidligere børnehjemsbørn vælger at bruge deres stemme, er det ofte et udtryk for, at de forsøger at ændre en utilfredsstillende eller uholdbar situation, som læsningen af journalen har aktiveret hos dem. Ved at bruge deres stemme kan de italesætte konflikten, skabe en modfortælling og forhandle sig frem til en version af historien, de kan leve med og som kan give dem ”ro i sindet”.²⁴⁸ Alistair Thomsen beskriver dette fænomen med begrebet ”Composure”.²⁴⁹ Rent praktisk kommer denne form for reaktioner til udtryk, når deltagerne vælger at tilføje, kommentere, nuancere eller udfordre journalens fortælling. Denne del kommer til udtryk i kapitel 4.4.1. Som man vil se, optræder reaktionerne sjældent isoleret men ofte i kombination med hinanden og i forskellige grader. Det ses tydeligt i kapitel 4.3.2, hvor jeg gennemgår Peers læsning af sin journal. Her ser man, hvordan han løbende gør brug af alle tre strategier i sin håndtering af teksten og journalens forskellige konfliktzoner.²⁵⁰

I min praktiske tilgang til håndteringsstrategierne handler det først og fremmest om, at jeg som forsker giver plads til deltageres forskellige strategier og giver dem mulighed for at håndtere de konflikter, der optræder i læsningen af deres journal. Aktionsforskningens grundprincip om deltagelse og vidensudveksling spiller således en central rolle for min tilgang. Jeg vil således bestræbe mig på at skabe et trygt rum, gå i dialog med deltagerne undervejs i læsningen og støtte deres forskellige strategier. Fordelene ved denne aktive tilgang formuleres af Else Hammerich & Kirsten Frydensberg:

”Hvis den ene part har betydeligt mere magt end den anden, har vi en skæv eller asymmetrisk konflikt, hvor den svagere part, som mærker ubehaget tydeligst, bærer konfliktens plage [...] Det kan være en del af et professionelt konfliktarbejde at hjælpe den svagere part i en asymmetrisk konflikt til at finde sin styrke og give en faglig støtte og opbakning, som gør den svagere part i

²⁴⁸ Inspireret af kapitlet ”En historie man kan leve med” fra: Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

²⁴⁹ Thomsen, Alistair (2006), s. 245.

²⁵⁰ Jeg definerer ”konfliktzone” som et tematisk afgrænset område, hvori forskellige typer af konflikter potentielt kan opstå.

stand til at tage konflikten op med sin magtfulde modpart. Dette arbejde kaldes med et svært oversætteligt udtryk ”empowerment – myndiggørelse.”²⁵¹

I min praktiske tilgang kan jeg således støtte deltagerne og give dem en mulighed for at bryde med denne asymmetriske magtrelation og generobre retten til at definere sig selv. Denne synsvinkel anskuer magtrelationer som en dynamisk størrelse, der kan ændre sig over tid. Dermed er også selve definitionsmagten dynamisk og foranderlig.²⁵² Håndteringsstrategierne giver mig desuden en analytisk mulighed for at forstå konflikternes indhold og undersøge, hvordan de påvirker deltagerne. Når jeg vælger at stille skarpt på deltagernes håndteringsstrategier, i særdeleshed deres brug af ”Stemme”, giver det mig også en unik mulighed for at imødekomme Frank Golding og Jacqueline Wilson idé om at inddrage tidligere børnehjemsbørn som ”Insider researchers”.²⁵³ Deres bidrag, der kommer til udtryk igennem deres håndteringsstrategier, giver således ny viden om anbringelsen og kan dermed supplere og nuancere journalen.

²⁵¹ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 21.

²⁵² Nilsson, Roddy (2009), s. 82-88.

²⁵³ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

Kapitel 2 Introduktion til deltagere og kildemateriale

Empirisk bygger afhandlingen på interviews og journaler fra syv tidligere børnehjemsbørn, som alle i perioden 1947-1990 har været anbragt på et eller flere danske børne- og ungdomshjem. Formålet med dette kapitel er først og fremmest at give en introduktion til de syv deltagere og det tilknyttede kildematerialet i form af journaler og interviews. Kapitlet indeholder desuden en række metodiske og etiske overvejelser, i forbindelse med selve indsamlingen og interviewenes gennemførelse.

2.1 Rekruttering og præsentation af deltagerne

Det er vanskeligt at estimere hvor mange børn, der i alt har været anbragt i efterkrigstidens danske børne- og ungdomsforsorg. Det ville enten kræve en komplet adgang til samtlige ”Børneværnsager” eller til ”Stambøgerne” fra alle institutionerne. Det er desværre ikke en mulighed, da de ikke alle længere eksisterer.²⁵⁴ Ifølge *Danmarks Statistik* har der dog i perioden 1945-1976 i alt været 284.005 normerede pladser med en gennemsnitlige belægningsprocent på 94,3 %.²⁵⁵ Det svarer til ca. 9.000 normerede pladser om året. Det giver os dermed en idé om antallet.

Afhandlingens syv deltagere udgør på ingen måde et statistisk udsnit af denne store gruppe. Det er derfor ikke muligt for mig at foretage statistiske analyser eller vurdere de enkelte personers repræsentativitet i materialet. Mit ærinde er da også et andet. Gennem tekstnære analyser af det empiriske materiale, journaler og transskriberede interviews med de syv deltagere undersøger jeg ligheder og forskelle i de to kildetyper og identificerer forskellige typer af konfliktzoner mellem dem. Det handler dog ikke om at kortlægge samtlige konfliktzoner men i stedet om at tydeliggøre konflikternes mangfoldighed og variationer. Med afsæt i dette kan jeg dernæst undersøge tidligere børnehjemsbørns håndteringsstrategier af disse konflikter, betydningen af at kunne tage til genmæle og dermed tilgængens historiske, samfundsmæssige og emancipatoriske potentialer. Der er ingen entydige formler for, hvor mange deltagere man generelt bør inddrage i arbejdet med denne type af undersøgelse. Som Steinar Kvale og Svend Brinkmann peger på i *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*,²⁵⁶ er det en udbredt misforståelse, at store kvantitative undersøgelser er mere videnskabelige end mindre kvalitative undersøgelser. Det afhænger fuldstændig af undersøgelsens karakter og den viden, man ønsker at opnå. Ofte kan et mindre antal interviews, typisk i omegnen af 5-25 være tilstrækkeligt til at opnå denne viden.²⁵⁷ Færre deltagere

²⁵⁴ Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015).

²⁵⁵ Statistisk årbog 1945-1976. (Tabel 216). <https://www.dst.dk/da/Statistik/Publikationer/VisPub?cid=13299>

²⁵⁶ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015).

²⁵⁷ Ibid. s. 166-168.

frigiver ressourcer til indsamlingsarbejdet og analysedelen. Det giver desuden større muligheder for at udvikle og styrke selve relationsarbejdet mellem forsker og deltager.²⁵⁸ Begge dele, er centrale i min metodiske tilgang. Som sociologen Norman K. Denzin gør opmærksom på, kan detaljerede analyser af enkelte cases, også tydeliggøre interessante tendenser i kultur eller samfund, uden at forskeren nødvendigvis påberåber sig kravet om generalitet.²⁵⁹ På et tidspunkt vil ens viden desuden nå et mætningspunkt, hvor yderligere interviews og journaler ikke bidrager med væsentlig ny viden, også kaldet ”loven om faldende udbytte”²⁶⁰ eller ”teoretisk mætning” (theoretical saturation).²⁶¹ Anselm Strauss og Juliet Corbin beskriver fænomenet som: “The point in category development at which no new properties, dimensions, or relationships emerge during analysis.”²⁶² I afhandlingen erfarede jeg, hvordan denne teoretiske mætning allerede satte ind på et meget tidligt stadie. I identificering af de forskellige konfliktzoner, var der allerede efter to cases, tale om mange overlap og gentagelser. Efter den syvende case, optrådte der ikke flere forskellige konfliktzoner, med udelukkende mindre variationer af kategorierne ”Det problematiske barn”, ”Helte og skurke”, ”Steder som ramme for overgreb eller omsorg” og ”skelsættende episoder” (se kapitel 3.2). I min analytiske gennemgang af de forskellige håndteringsstrategier (kapitel 4), oplevede jeg allerede med Peers case,²⁶³ at samtlige håndteringsstrategier var på spil, både ”Accept”, ”Afvisning” og ”Stemme”. Gennemgangen af de øvrige deltagere, handlede således om at afdække variationer og gradforskelle. Jeg har derfor vurderet, at behovet for at inddrage yderligere deltagere ikke har været til stede.

2.1.1 Præsentation af deltagerne

I min afhandling har kravet for deltagelse beroet på to centrale præmisser. Det har for det første været en grundlæggende præmis, at deltagernes journaler er bevaret og tilgængelige. For det andet har det været afgørende, at deltagerne har haft lyst til at læse journalen, beskæftige sig med deres erindring og bidrage aktivt til afhandlingen. ”Det er vigtigt at få åbnet skuffen.” Sådan indleder antropologen Stine Grønbæk Jensen sin ph.d.- afhandling *At åbne skuffen* (2019).²⁶⁴ Citatet stammer fra Vipse, der bruger ”skuffen” metaforisk til at beskrive minder og erindringer knyttet til hendes anbringelse på børnehjem. Vipse uddyber, at det er strengt nødvendigt at åbne denne skuffe, hvis

²⁵⁸ Brinkmann, Svend (2013).

²⁵⁹ Denzin, N.K (2001), s. 63.

²⁶⁰ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 167.

²⁶¹ Strauss, Anselm & Juliet Corbin (1998).

²⁶² Strauss, Anselm & Juliet Corbin (1998), s. 143.

²⁶³ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

²⁶⁴ Jensen, Stine Grønbæk (2019).

man vil "leve og ikke bare overleve." Man skal med andre ord turde konfrontere sig selv med sin historie, bearbejde dem og ikke gemme den væk i en "skuffe". Når tidligere børnehjemsbørn beskæftiger sig med deres egne erindringer, bliver det af Stine Grønbæk Jensen defineret som et "erindringsarbejde". Jeg er enig med denne definition og betydningen af individets "agens" og deres rolle som "an agent of transformation".²⁶⁵ Pointen er bl.a., at individet igennem sit eget aktive erindringsarbejde kan være med til at transformere deres egen identitet.²⁶⁶ Som begreb, kan "Identitet" være vanskeligt at få hold om. Ordet stammer fra det latinske "idem" og kan oversættes med noget i retning af: "den samme" eller "én og samme".²⁶⁷ Identitet kan dermed forstås som noget statisk og essentielt uforanderligt i mennesket. I min egen tilgang til begrebet er jeg primært inspireret af den psykologiske tilgang, der skelner mellem "jeg-identiteten", "den personlige identitet", "den sociale identitet" og "den kollektive identitet". Grundlæggende handler de alle om, hvordan vi opfatter os selv, og til dels hvordan dette kommer til udtryk.²⁶⁸ Ligesom den amerikanske socialpsykolog Erik H. Erikson, forstår jeg desuden identitet som en flydende og foranderlig størrelse. Noget den enkelte kan søge efter, miste eller på forskellig vis forsøge at fastholde.²⁶⁹ Jeg er også inspireret af Marianne Horsdal, når hun definerer identitet som "[...] en narrativ konstruktion, en fortælling."²⁷⁰

For nogle tidligere børnehjemsbørn er fortidens anbringelser et tabubelagt område, som ingen andre kender til. For andre er anbringelserne en naturlig del af deres identitet, som de åbent deler med andre. Rekrutteringen har derfor taget udgangspunkt i principper som frivillighed og åbenhed. De første syv personer, som rettede henvendelse til *Danmarks Forsorgsmuseum* og opfyldte disse betingelser, var Allex (f.1946), Peer (f. 1955), Jackie (f. 1957), John (f. 1957), Kent (f. 1963), Chanelle (f. 1967) og Synnøve (f. 1973). Nogle rettede henvendelse til *Danmarks Forsorgsmuseum*, efter at de var blevet opfordret af venner eller familie.²⁷¹ Andre tog kontakt i forlængelse af et besøg på museet, eller fordi de havde hørt om museets arbejde fra medierne.²⁷² Alle deltagerne har været anbragt på én eller flere forskellige institutioner under børne- og

²⁶⁵ Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

²⁶⁶ Jensen, Stine Grønbæk (2019), s. 23-24.

²⁶⁷ Fink, Hans (1991), s. 205.

²⁶⁸ Jørgensen, Carsten René (2008), s. 38-39.

²⁶⁹ Hauge, Hans & Henrik Horstbøll (1991), s. 9.

²⁷⁰ Horsdal, Marianne (2014), s. 76. Se også kapitel 4.4.1.

²⁷¹ Fungerer dermed som en form for respondentdrevet rekruttering. Se: Bryman, Alan (2004), s. 100-101.

²⁷² I rekrutteringen har jeg desuden indrykket en annonce i *Fyns Amts Avis* (bilag 9) samt benyttet mig af forskellige former for sociale medier (Facebookgruppen *Børnehjem i Danmark* og *Danmarks Forsorgsmuseums* egen Facebookside.) Jeg har desuden været i løbende kontakt med *Baglandet* i Århus, der har videreformidlet oplysninger om min afhandling til deres medlemmer.

ungdomsforsorgen.²⁷³ De befinder sig i dag på forskellige steder i livet. Nogle af dem er gift og har fået børn og børnebørn. Nogle har arbejde, andre er arbejdsløse, på pension eller efterløn. Nogle har haft et liv med misbrug, fængsel og hjemløshed, mens andre har klaret sig langt mere gnidningsløst igennem livet. Deres motivation for at deltage og deres forventninger er også forskellige.

I forbindelse med den indledende kontakt fik alle deltagerne tilsendt en informationsfolder²⁷⁴ og blev mundtlig informeret om afhandlingens formål og metodiske tilgang. Deltagerne er desuden blevet bedt om at underskrive en samtykkeerklæring, hvor de tager stilling til anonymitet. Alle deltagere har ønsket at optræde med eget navn, hvilket jeg har valgt at imødekomme. Når jeg har valgt ikke at anonymisere alle navnene, skyldes det, at jeg derved risikerede at fratage deltagerne den stemme, der måske var selve drivkraften for at deltage. Samme problemstilling bliver drøftet i Ian Pakers artikel *Anonymity as alibi*.²⁷⁵ Deltagerne optræder således med deres korrekte fornavn i hele afhandlingen. Derudover har det været et ufravigeligt krav fra *Rigsarkivet*, at alle deltagerne skulle underskrive en såkaldt ”fraskrivelse af anonymitet”. Heri fraskriver deltagerne sig arkivlovens bestemmelser om anonymitet, således at deres journaler kan blive benyttet i en form, der principielt gør dem genkendelige.²⁷⁶

Efter denne indledende præsentation er det tid til at se nærmere på de syv deltagere. I præsentationen har jeg lagt vægt på deres anbringelseshistorik, den indledende kontakt og deres motivation for at deltage.

2.1.1.1 Alex

Alex er født i 1946 og dermed den ældste af mine syv deltagere.²⁷⁷ Han bor i dag alene i en lejlighed centralt i København. Han tog første gang kontakt til *Danmarks Forsorgsmuseum* i januar 2015²⁷⁸ og har siden holdt regelmæssig telefonisk kontakt. Alex har som barn været anbragt på flere forskellige institutioner, både børnehjem, psykiatriske hospitaler og ungdomshjem. I perioden 1947-1948 var han anbragt på *Iagttagelseshjemmet Kildevang*, hvorfra han senere blev anbragt på *Børnehjemmet Brejdablik* (1948-1956). Derefter gik turen til *Børnehjemmet Aaløkkegården* (1956-1961), *Statshospitalet Glostrup* (1961-1962) og til sidst *Thorshøjgaard ungdomshjem* (1962). *Aaløkkegården*, der på anbringelsestidspunktet fungerede som et skolehjem, ”fortrins for børn, hvis

²⁷³ For gennemgang af de enkelte institutioner, se oversigtsværkerne fra Oluf J. Skjerbæk: *Institutioner til værn for børn og unge i Danmark*, og Holger Horsten: *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*

²⁷⁴ Bilag 6.

²⁷⁵ Parker, Ian. (2005), s. 16-18.

²⁷⁶ Bilag 7.

²⁷⁷ Alex døde i slutningen af 2020.

²⁷⁸ Telefonsamtale med Alex. d. 6. januar 2015.

udvikling ikke står mål med det normale”,²⁷⁹ er central i Allex' egen fortælling. Efter udskrivelsen har han været rasende på forstanderen, børneværnet og hele ”systemet”, som, han mener, har ødelagt hans liv. For Allex er journalen igennem årene blevet symbolet på fortidens uretfærdighed. Han blev ved med at gentage sætningerne: ”Jeg ved, de har løjet om mig”,²⁸⁰ og ”Jeg føler, man har bedraget mig”.²⁸¹ I telefonen efterspurgte han min hjælp til at finde frem til sin journal fra *Børnehjemmet Aaløkkegården*.²⁸² Hans deltagelse var motiveret af et ønske om at genoprette retfærdigheden og en lyst til at afsløre forstanderens løgne og hykleri. Han sagde: ”Nu vil jeg ligesom fortælle øvrigheden, hvad der egentlig foregik”.²⁸³ Jeg kunne konstatere, at hans journal var bevaret på Rigsarkivet i Odense. *Aaløkkegården* er anført som arkivskaber, og det samlede bevarede materiale består af i alt 55 arkivserier, hvilket er et imponerende tal sammenlignet med hvad, der er bevaret fra andre børnehjem. I arkivserierne finder man bl.a. ”Breve vedr. læge og tilsyn (1948-1954)”, ”Hovedbog (1948-1968)” og ”Hustugtsprotokol (1924-1980)”. Allex' egen journal er bevaret i arkivserien ”Elevjournaler (1920-1983)”, pakke 14 (nr. 188-194) og har nummer 188.²⁸⁴ Allex' skuffelse var dog stor, da jeg måtte fortælle ham, at *Rigsarkivet* kun tillod, at han fik en kopi af sin journal udleveret (og ikke originalen). Kun modvilligt accepterede han *Rigsarkivets* betingelser, som han betragtede som endnu et overgreb på hans person, historie og rettigheder. Han gjorde det klart over for mig, at han betragtede journalen som sin personlige ejendel, og han ville have originalen udleveret. Han udtrykte det med sætninger som: ”De har ikke ret til at have mine papirer [...] Jeg vil have alle papirer [...] alt hvad der findes i arkivet om mig [...] Alt skal frem, der er ikke noget der skal gemmes [...]”.²⁸⁵

2.1.1.2 Peer

Afhandlingens anden deltager er født i 1955 og hedder Peer. Ligesom Allex, bor han i dag alene i en lejlighed i København. Peer tog kontakt til *Danmarks Forsorgsmuseum* i foråret 2016 efter at have læst et opslag på Facebookgruppen *Børnehjem i Danmark*.²⁸⁶ I perioden 1955-1972 havde han været anbragt på mindst 25 forskellige børnehjem. Samme år som Peer blev født, blev han anbragt på *Gentofte spædbørnehjem*. Da han 17 år senere forlod børne- og ungdomsforsorgen, var det fra

²⁷⁹ Skjerbæk, Oluf J. (1964), s. 72.

²⁸⁰ Telefonsamtale med Allex. d. 25. januar 2015.

²⁸¹ Ibid.

²⁸² Telefonsamtale med Allex. d. 6. januar 2015.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

²⁸⁵ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

²⁸⁶ Mail fra Peer. d. 8. april 2016.

Bråskovgård Statsungdomshjem, en institution for 55 ”særligt vanskelige elever, fortrinsvis stofmisbrugere”.²⁸⁷ Peer husker navnene på de fleste institutioner, men enkelte er dog med tiden forsvundet i glemslens tåger. Årene 1969-1970, hvor han var anbragt på *Godhavn*, står stærkest i hans fortælling. Da Peer ankom i 1969, gik institutionen under betegnelsen *Drenge-skolehjemmet Godhavn* og hørte under kategorien ”Hjem for børn”.²⁸⁸ I sin indledende mail skrev Peer, at han først og fremmest ønskede at få hjælp til at få styr på kronologien i sine mange anbringelser.²⁸⁹ Peer fortalte desuden, at hans erfaringer med de etablerede arkiver ikke var positive: ”Synes altid, man løber panden på en mur, nok ikke af ond vilje, men den, man taler med, er ikke den, man lige skal have fat i, men henviser til en anden, og så løber man sur i det [...] Hvis du kan hjælpe mig med at finde hoved og hale på det, hører jeg meget gerne fra dig”.²⁹⁰

Peers journal befinder sig stadigvæk på *Godhavn*, der i dag fungerer som døgnåben behandlingsinstitution for drenge og piger i alderen 9-20 år.²⁹¹ I institutionens kælder har man bevaret et stort arkiv, der går helt tilbage til grundlæggelsen i 1893. Arkivet indeholder bl.a. 269 psykiatriske journaler udarbejdet af psykiateren Ib Ostenfeldt samt de såkaldte elevjournaler, der til stadighed bliver udbygget med nye elevsager.²⁹² Arkivet er principielt lukket for offentligheden, men journaler bliver udleveret til tidligere anbragte. Peer havde på egen hånd fremskaffet journal 1.757 ved at rette henvendelse til forstanderen på *Godhavn*.²⁹³ Den hjælp, han efterspurgte fra mig, drejede sig om muligheden for at finde frem til andre bevarede journaler samt skabe et overblik over sin samlede historie, genlæse journalen fra *Godhavn* og ”lukke de sorte huller”. Peers deltagelse var desuden motiveret af et generelt ønske om, at samfundet skulle tage ved lære, blive klogere og ikke gentage fortidens fejl.

2.1.1.3 Jackie

Jackie er født i 1957 og er afhandlingens tredje deltager.²⁹⁴ Jackie afsoner i dag en længere fængselsstraf, men håber på at kunne flytte i eget hus, hvor han kan bo med konen og hans elskede hunde: ”Trine Mus”, ”Stumpie”, ”Lille Pigen”, ”Vidar”, ”Brutus” og ”Tikka”. Jackie blev anbragt på *Hindholt kost og realskole* i perioden 1966-1967, hvorfra han blev anbragt på *Drenge-*

²⁸⁷ Horsten, Holger (1973), s. 487.

²⁸⁸ Horsten, Holger (1967), s. 425-447.

²⁸⁹ Mail fra Peer. d. 8. april 2016.

²⁹⁰ Mail fra Peer. d. 8. april 2016; Mail fra Peer. d. 11. april 2016.

²⁹¹ <https://www.godhavn.dk/>

²⁹² Rytter, Maria (2011), s. 36.

²⁹³ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

²⁹⁴ Efter Jackies løsladelse i 2017 har jeg ikke kunnet komme i kontakt med ham.

skolehjemmet Godhavn. Her var han anbragt i perioden 1967-1970, og institutionen står tydeligt i hans fortælling. Kontaktforløbet med Jackie adskiller sig fra de øvrige deltagere, da den første kontakt blev etableret, mens Jackie sad i arresten i Herning og havde begrænsede kommunikationsmuligheder. Det var derfor Jackies kone, som på hans vegne tog telefonisk kontakt til *Danmarks Forsorgsmuseum* i marts 2016.²⁹⁵ Jackie havde hørt om *Godhavnsrapporten*²⁹⁶ og havde i flere år overvejet at tage kontakt. Nu følte han, at tiden var inde. I de følgende uger kom jeg i direkte kontakt med Jackie og fik arrangeret et personligt møde. Kommunikationen foregik via breve, og vi aftalte at mødes, så snart han påbegyndte sin afsoning i *Enner Mark Fængsel*. I samarbejde med Jackie fik jeg arrangeret en besøgstilladelse, og han gav mig fuldmagt til at fremskaffe journal 1.813 fra *Drenge- og lærlingehjemmet Godhavn*.²⁹⁷ Ligesom i tilfældet med Peer, befandt den sig i kælderen under *Godhavn*. Det var tydeligt, at Jackie var usikker og nervøs for at læse journalen og fortælle sin historie. Det kom til udtryk ved, at han valgte at aflyse vores første møde. Han fortrød dog hurtigt og sendte et kortfattet brev med de afsluttende ord: ”Har du lyst, så vil jeg godt have besøg af dig her. Hvis du gider tage så langt? [...] Vil virkelig gerne se dig, mens jeg er i live”.²⁹⁸ Jackies deltagelse er motiveret af et ønske om at fortælle sin historie og få hjælp til at finde og læse sin journal. Han håbede desuden på, at kontakten med *Danmarks Forsorgsmuseum* kunne bringe ham i kontakt med andre tidligere børnehjemsbørn, der havde været anbragt på *Godhavn*. Først og fremmest var han motiveret af at få en afklaring på sin historie og opnå ”ro i sjælen”.

2.1.1.4 John

Afhandlingens fjerde deltager er John, der ligesom Jackie er født i 1957.²⁹⁹ Han bor i dag alene i eget hus i Nakskov. I årene 1966-1971 havde John været anbragt på *Roskilde Hvile optagelses- og iagttagelsehjem*, der havde status som et såkaldt ”Hjem for børn med andre særlige formål” og som et ”Opsamlingshjem for børn, der ønskes anbragt i behandlingshjem”.³⁰⁰ Herfra blev han senere anbragt på *Nakskov Børnehjem*, hvor han boede i perioden 1971-1973. Efter at have hørt om *Danmarks Forsorgsmuseum* og min igangværende afhandling tog han kontakt i april 2016.³⁰¹ Kontakten foregik indledningsvis over mail, hvorefter vi mest talte sammen i telefonen. John

²⁹⁵ Telefonsamtale med Jackies kone. d. 3. marts. 2016.

²⁹⁶ Rytter, Maria (2011).

²⁹⁷ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813

²⁹⁸ Brev fra Jackie. d. 2. august 2016.

²⁹⁹ Livshistorieinterview d. 9. maj 2016. Semistruktureret interview d. 22. september 2016.

³⁰⁰ Horsten 1973, s. 482.

³⁰¹ Mail fra John. d. 29. april 2016.

adskiller sig fra de øvrige deltagere, idet hans ønske om at deltage først og fremmest er motiveret af et ønske om at bidrage til museets forskning og min afhandling. John håbede således på, at hans deltagelse kunne gøre os klogere på fortiden og samtidig bidrage til en forbedret børneforsorg. Han nærede dog også et mere personligt ønske om at finde frem til sin journal fra *Roskilde Hvile optagelses- og iagttagelsehjem*. Jeg konstaterede, at journalen blev opbevaret på Rigsarkivet i København. *Roskilde Hvile* er anført som arkivskaber, og det bevarede materiale består af i alt 24 arkivserier, hvoraf man kunne nævne ”Billeder, avisudklip og diverse skrivelser (1904- 1960)”, ”Indkomne breve (1908-1911)” og ”Stambog (1902-1972)”. Johns journal var bevaret under arkivserien ”Klientsager (1905-1975)”, pakke 83 (nr. 4.406-4.431) og har nummer 4.431.³⁰² John fortalte gentagne gange, at han ikke forventede, at journalen indeholdt oplysninger, som ville ændre ved hans egen selvforståelse og identitet. Han håbede i stedet, at journalen måske kunne bidrage med kronologi og give ham et større overblik over de forskellige anbringelser. John er et eksempel på den gruppe af tidligere børnehjemsbørn, der er helt afklaret med at skulle læse sin journal, og som ikke er nervøs for, hvad der måtte dukke op, og hvad andre har skrevet om ham. Han forklarer det med sætningerne: ”De kan skrive hvad de vil, jeg er fuldstændig ligeglad. Jeg ser ikke på det, der har været, men på det, der er og det, der bliver.”³⁰³

2.1.1.5 Kent

Den femte deltager hedder Kent og er født i 1963. Han bor i dag alene i en lejlighed i Århus. Umiddelbart efter fødslen blev Kent anbragt på *Mødre- og spædbørnehjemmet Bethesda*, hvor han boede i perioden 1963-1967. Herefter blev han overflyttet til *Kong Christian d. IX's Børnehjem* i Århus, hvor han boede i perioden 1967-1971. Ved anbringelsestidspunktet havde hjemmet funktion som et ”Børnehjem til ophold af længere varighed”.³⁰⁴ Det er også fra dette hjem, at Kents fortælling står stærkest. Kent er i dag en aktiv bruger af *Baglandet Århus*,³⁰⁵ og det var herigennem, at han fik kendskab til min afhandling. Han valgte at kontakte *Danmarks Forsorgsmuseum* i februar 2016.³⁰⁶ Kents motivation for at deltage beroede på et ønske om at dele sin fortælling med offentligheden og få praktisk hjælp til at finde og læse sin journal fra *Kong Christian d. IX's Børnehjem*. Ved vores første møde uddybede han behovet for at få hjælp til at finde sin journal:

³⁰² Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431.

³⁰³ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

³⁰⁴ Horsten, Holger (1967), s. 437.

³⁰⁵ <https://aarhus.baglandet.org/>

³⁰⁶ Mail fra Kent. d. 5. februar 2016.

”[...] du ved, hvordan det skal gøres. Altså, det ville jo være guld for mig.”³⁰⁷ Kent håbede på, at journalen kunne bekræfte hans egen erindringer om omsorgssvigt, både i hjemmet og på børnehjemmet. Adgangen til journalen er dog også forbundet med frygt og usikkerhed, hvilket kommer til udtryk i sætningerne:

”Jeg håber ikke, at der står i mine papirer, at man gjorde en frygtelig masse [...] Jeg håber ikke, at de tager æren for, at jeg er blevet det menneske, som jeg er i dag. Det giver jeg helt klart mig selv æren for [...].”³⁰⁸

Jeg kunne konstatere, at hans journal var bevaret på Rigsarkivet i Viborg. *Kong Christian IX's Børnehjem* er anført som arkivskaber, og arkivet omfatter i alt 25 arkivserier. Her kunne man nævne ”Elevdagbøger (1982-1990)”, ”Personalesager (1960-1990)” og ”Lysbilleder (1909-1914)”. Kents egen journal er bevaret under arkivserien ”Elevsager (1909-1986)”, pakke 30 (nr. 705-715) og har nummer 711.³⁰⁹ Jeg fik en fuldmagt fra Kent, og vi aftalte, at jeg skulle søge om adgang til journalen og herefter sende den til ham. Herefter skulle vi mødes i *Baglandet* og læse den sammen.

2.1.1.6 Chanelle

Afhandlingens sjette deltager er Chanelle. Hun er født i 1967 og er én ud af to kvindelige deltagere. Chanelle bor i dag alene i en lejlighed i Vanløse. Hun var anbragt på *Børneoptagelsehjemmet Søndermarken* i perioden 1975-1977. Herfra blev hun anbragt på *Dansk røde kors' børnehjem Sølyst*, der ved anbringelsen fungerede som et såkaldt ”behandlingshjem”.³¹⁰ Her var hun anbragt i perioden 1977-1978, og det er også herfra, at hendes fortælling primært kredser. Efter at have læst om afhandlingen valgte Chanelle i slutningen af maj 2016 at kontakte *Danmarks Forsorgsmuseum*. I den indledende mail skrev hun: ”Til rette vedkommende. Jeg har set en artikel om at I søger anbragte børn [...] jeg vil gerne fortælle om mine oplevelser omkring dette, hvis det kan hjælpe forskernes forskning.”³¹¹ I den efterfølgende kommunikation, der både foregik via telefon og mail, blev det tydeligt, at Chanelle også ønskede at finde sin journal fra *Dansk røde kors' børnehjem Sølyst*. Som 19-årig havde Chanelle selv kontaktet kommunen i forsøget på at få adgang til sin journal. Hun havde følt sig afvist, og det lykkedes hende ikke at få adgang.³¹² Hun sad efterfølgende

³⁰⁷ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

³¹⁰ Horsten, Holger (1967), s. 445.

³¹¹ Mail fra Chanelle. d. 23. maj 2016.

³¹² Se også: Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015), s. 399; Murray, Suellen (2017), s. 117-118.

tilbage med en følelse af uretfærdighed. I et senere interview satte hun ord på sin frustration: ”Det omhandler jo om mig, så hvorfor har jeg ikke lov til at se det?”³¹³ For Chanelle repræsenterede journalen den sidste brik, der manglede at blive vendt, før hun kunne sætte et punktum, få fred og komme videre med sit liv. Journalen fra *Dansk røde kors' børnehjem Sølyst* var heldigvis blevet bevaret på Rigsarkivet i Viborg. *Sølyst børnehjem* er anført som arkivskaber, og arkivet består af i alt 26 arkivserier. Her kan man bl.a. finde ”Inventar bog (1953-1964)”, ”Forældremøder m.v. (1979-1986)” og ”Belægningsrapporter og hustugt (1974-1985)”. Chanelles egen journal er bevaret under arkivserien ”Elevsager (1953-1990)”, pakke 32 (nr. 143-149) og har nummer 143.³¹⁴ Jeg aftalte med Chanelle, at jeg på hendes vegne skulle søge om adgang og bestille journalen hjem til læsesalen,³¹⁵ affotografere de mange sider og derefter sende en kopi af journalen til hende.³¹⁶ Herefter skulle vi mødes og læse journalen sammen.

2.1.1.7 Synnøve

Den sidste og syvende deltager er Synnøve, der også er den anden kvinde i afhandlingen. Hun er født i 1973 og er dermed afhandlingens yngste deltager. I dag bor hun sammen med sin datter i en lejlighed i Århus. Synnøve var anbragt på *Århus kommunes optagelses- og observationshjem Søndermarken* i perioden 1981-1990. Den første kontakt bliver etableret af en frivillig medarbejder fra *Baglandet* i februar 2017, hvor Synnøve også selv er aktiv.³¹⁷ Hun skrev: ”Jeg har en bruger, der rigtig gerne vil have fundet hendes historie frem [...] Hun har været anbragt på Søndermarken i Århus”.³¹⁸ Herefter kom jeg selv i direkte forbindelse med Synnøve og kontakten foregik både via telefon, mails og Facebook. Synnøves motivation for at deltage er primært en stor og grundlæggende nysgerrighed. Hun beskriver sig selv som ”pisse nysgerrig”³¹⁹ og fortæller som noget af det første, at hun brændende ønsker at finde sin egen journal fra *Århus kommunes optagelses- og observationshjem Søndermarken*. For Synnøve handler det i første omgang om at finde ud af, om journalen overhovedet er blevet bevaret, eller om hun med egne ord ”bare er blevet makuleret”.³²⁰ Derudover udtrykker hun motivationen på følgende måde:

³¹³ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

³¹⁴ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

³¹⁵ Rigsarkivet Odense

³¹⁶ I et anbefalet brev.

³¹⁷ Mail fra frivillig medarbejder i *Baglandet*. d. 7. februar 2017.

³¹⁸ Mail fra frivillig medarbejder i *Baglandet*. d. 7. februar 2017.

³¹⁹ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

³²⁰ Ibid.

”Kronologisk har jeg sådan heller ikke styr på tingene [...] det håber jeg, min papirer måske kan hjælpe mig lidt med at få [...] Det, der interesserer mig, det er at finde ud af, om de egentlig har gjort noget for at hjælpe mig [...] Jeg synes bare, jeg er blevet opbevaret.”³²¹

Identifikationen med journalen er stor hos Synnøve og frygten for, at den ikke eksisterer, ligger som en konkret trussel mod hendes egen identitet. Ligesom vi så hos Alex, er det derfor også afgørende for Synnøve at få originalen udleveret fra Rigsarkivet. Hun udtrykker det bl.a. med sætningen:

”Tak, fordi I passede på den, men nu vil jeg gerne have den tilbage”.³²² Vi aftaler, at jeg skal søge om aktindsigt, men i modsætning til de øvrige deltagere vil Synnøve selv tage ind på Rigsarkivet og affotografere den. Herefter aftaler vi at mødes for at læse journalen sammen. Journalen bliver opbevaret på *Rigsarkivet Viborg. Søndermarken* er anført som arkivskaber og består af i alt 24 arkivserier, herunder ”Regnskab og budget (1956-1986)”, ”Visitationsskemaer (1978-1990)” og ”Sygemeldinger og sygelister (1974-1987)”. Synnøves egen journal er bevaret under arkivserien ”Elevsager (1948-1990)”, pakke 32 (Lar R-Lar T). Journalen har ikke et stambogsnummer som de øvrige deltagere. Uden på journalen er i stedet anført Synnøves fulde navn samt faderens cpr. nummer.³²³

2.1.2 Forskelle og fællestræk

Ved afhandlingsarbejdets påbegyndelse (2015) lå deltagernes aldersmæssige spredning på mellem 42 og 69 år. Internationale erfaringer viser, at det typisk er i en sen alder, at tidligere børnehjemsbørn begynder at se tilbage og interessere sig for deres egen historie.³²⁴ Mændene var desuden overrepræsenterede, hvilket adskiller sig en smule fra andre internationale børnehjemsundersøgelser, som den svenske *Utredningen om vanvård i den sociala barnavården* eller den australske *Forgotten Australians*.³²⁵ Her ser man en lille overrepræsentation af kvindelige interviewpersoner. For flere af de internationale børnehjemsundersøgelser har kønsfordelingen dog

³²¹ Ibid.

³²² Ibid.

³²³ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.)

³²⁴ *Utredningen om vanvård i den sociala barnavården*, SOU 2011:61. Vanvård i social barnavård, Fritzes, Stockholm, September 2011; Mullighan, E.P., *Children in State Care Commission of Inquiry: Allegations of Sexual Abuse and Death from Criminal Conduct*, Adelaide, 2008.

³²⁵ *Forgotten Australians: A Report on Australians who Experienced Institutional or Out of Home Care as Children*, Parliament of Australia, August 2004; *Utredningen om vanvård i den sociala barnavården*, SOU 2011:61. Vanvård i social barnavård, Fritzes, Stockholm, September 2011

ikke været en faktor og er derfor ikke blevet anført.³²⁶ Der er stor forskel på antallet af anbringelser, som deltagerne beretter om. Nogle af deltagerne oplevede således at være blevet anbragt på 25 institutioner, andre kun på en enkelt. Der er ligeledes stor variation i typen af institutioner samt varigheden af de enkelte anbringelser. Samme tendens ser vi i mange af de internationale børnehjemsundersøgelser.³²⁷ De fleste af deltagerne bor i dag alene, og de tog selv kontakt til *Danmarks Forsorgsmuseum* efter at have hørt om afhandlingen eller museets generelle arbejde med børnehjemshistorien. Som vi så det med Jackie og Synnøve, kunne den indledende kontakt i enkelte tilfælde også blive etableret af en tredjepart. Motivationen for at deltage i afhandlingen fordeler sig overordnet på fire forskellige elementer. Ofte nævner deltagerne flere elementer og ikke kun ét enkelt. Størstedelen af deltagerne er motiveret af et ønske om at få praktisk hjælp til at finde og læse deres journal. De fleste er desuden drevet af en grundlæggende nysgerrighed og lyst til at få et overblik over deres egen historie. For andre har deltagelsen et tydeligt terapeutisk element og handler om at få afklaring og ro i sjælen. For nogle er deres deltagelse først og fremmest motiveret af et ønske om at bidrage til forskningen og derigennem sikre, at fortiden ikke gentager sig.

Deltagernes alders- og kønsmæssige variation, forskellige anbringelsestyper samt motivation for at deltage giver afhandlingen et godt udgangspunkt for at kunne udpege forskellige typer af konflikter og håndteringsstrategier.

2.2 Etiske overvejelser og dilemmaer

”Det er et fællestræk for alle børnehjemsbørn, at hvis man lukker op for sin fortid, så kan man dø af det. Det er ikke til at holde ud. Du må kalkulere med, at det kan koste. De, der kaster sig af med det, er dødsfarere.”³²⁸

Sådan lyder det advarende fra Frede, der som barn var anbragt på *Børnehjemmet Åløkkegården*. Citatet understreger den alvor, der altid vil være forbundet med at beskæftige sig med sin egen historie, i særdeleshed som tidligere børnehjemsbarn.³²⁹ Fredes advarsel kan også læses som en formaning til forskeren om at vedkende sig sin egen rolle og ansvar. I særdeleshed når forskeren,

³²⁶ *RAPPORT fra Granskningsutvalget for barnevernsinstitutioner i Bergen*, vol. 1 of 1, Bergen, 2003; *Truth and Reconciliation Commission of Canada, Canada's Residential Schools*, 6 vols, Winnipeg, 2015-2016.

³²⁷ *Utredningen om vanvård i den sociala barnvården*, SOU 2011:61. Vanvård i social barnvård, Fritzes, Stockholm, September 2011. Tabel 4.2, s. 132. For en komplet oversigt over de internationale børnehjemsundersøgelser, se: Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017).

³²⁸ Jensen, Stine Grønbæk (2019). Citatet bliver også brugt i museumsudstillingen *Efter børnehjemmet*. <https://www.svendborgmuseum.dk/udstillinger/efter-bornehjemmet>. Se bilag 10.

³²⁹ Professor Eric Hobsbawm's adresserede den samme tanke i 1999, under en tale til *the Annual Dinner of the Historical Association meeting in Cambridge*. i april 1999:

<https://www.history.org.uk/aboutus/resource/517/eric-hobsbawm-is-history-dangerous>

som jeg, vælger at inddrage tidligere børnehjemsbørn som aktive deltagere i forskningen.³³⁰ Ingen forbliver uforandret, hverken deltager eller forsker. Det rejser derfor en række etiske problemstillinger, som det er nødvendigt at adressere. Formålet med dette underkapitel er ikke at lave en udtømmende redegørelse af etikkens mange facetter og problemstillinger.³³¹ I stedet vil jeg præsentere nogle af mine konkrete etiske overvejelser med udgangspunkt i forskerens privilegerede rolle, informeret samtykke samt en række konkrete dilemmaer.

Etik bliver ofte defineret som moralens teori og handler grundlæggende om noget så banalt som at ”opføre sig ordentligt” eller med en bibelsk analogi: ”Alt hvad I vil, at menneske skal gøre mod jer, det samme skal I gøre mod dem”.³³² Knud E. Løgstrup uddyber denne grundtanke i hans såkaldte ”ansvarsetik”. Her fokuserer han bl.a. på menneskers afhængighed af hinanden og dermed også på deres magt over hinanden. Ifølge Løgstrup bør mennesket derfor handle således, at de bruger denne magt til at gøre ”det gode” for andre mennesker.³³³ Etikken er et enormt filosofisk felt, der overordnet kan inddeles i en normativ og en deskriptiv tilgang. Hvor den deskriptive tilgang beskriver normer og sædvaner i forskellige kulturer, forsøger den normative tilgang at beskrive hvad, der er moralsk rigtigt og forkert.³³⁴ Tre centrale positioner bør nævnes i forbindelse med etikkens rolle i forskningen: Den Kantianske pligtetik, Utilitarismens konsekvensetik og Aristoteles dydsetik.³³⁵ I Kantianismen, der er opkaldt efter den tyske filosof Emanuel Kant (1724-1804), mener man grundlæggende, at den etiske værdi af ens handlinger ikke skal bedømmes ud fra dens konsekvenser men udelukkende ud fra handlingens art og det bagvedliggende sindelag. Ifølge Kant bør mennesket uanset omstændighederne altid handle ud fra et særligt rationelt kodeks, også kaldet det ”kategoriske imperativ”. Det lyder således: ” Du skal handle sådan, at du kan ville, at forskriften for din handling blev ophøjet til almengyldig lov!”³³⁶ Hvis du således undlader at fortælle sandheden, skal du samtidig være parat til at gøre det til en almengyldig lov.³³⁷ Utilitarismen derimod, der har rødder helt tilbage til 1700-tallet, mener lidt forenklet, at handlingers etiske værdi udelukkende skal bedømmes ud fra dens konsekvenser og ikke handlingens art. I utilitarismen er

³³⁰ Se bl.a.: Kendrick, Andrew, Laura Steckley & Jennifer Lerpiniere (2008); Daley, Kathryn (2012); Wigfall, Valerie & Claire Cameron (2006).

³³¹ For denne gennemgang, se: MacIntyre, A (2006); Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001); Klausen, Søren Harnow (2000).

³³² Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001), s. 201.

³³³ Løgstrup, K.E (1989).

³³⁴ Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001), s. 197-318.

³³⁵ MacIntyre, A (2006).

³³⁶ Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001), s. 230.

³³⁷ Ibid. s. 221-252.

der således ikke noget grundlæggende forkert i at lyve, så længe konsekvenserne bidrager med størst mulig lykke til størst muligt antal.³³⁸

Hvor den Kantianske pligtetik og utilitaristernes konsekvensetik forsøger at opstille nogle generelle regler og faste principper for moralen, giver Aristoteles dydsetik og begrebet ”fronesis” en mere praktisk anvendelig og fleksibel tilgang til etiske spørgsmål. For Aristoteles handler det ikke om at opstille faste etiske regler for vores handlinger men mere om at udvikle etiske kompetencer baseret på praktisk erfaring (”fronesis”). Selv om man ikke bør afvise elementerne fra den Kantianske og utilitaristiske regeletik, der i mange tilfælde kan fungere som moralske huskeregler, kan den Aristoteliske tilgang minde forskeren om, at etiske problemstillinger ikke altid kan afklares mekanisk ud fra fastsatte regler. I stedet kræver det praktisk viden og færdigheder at kunne bedømme, hvornår særlige regler bør gælde, og hvornår man som forsker bør forkaste dem. Hvorvidt man skal undlade at fortælle sandheden, afhænger derfor af en situeret vurdering.³³⁹ Ifølge Steinar Kvale og Svend Brinkmann er etikken et håndværk, der beror på praktiske erfaringer. Forskeren kan med fordel benytte såkaldte ”tykke etiske beskrivelser” til ”at se og beskrive hændelser i deres værdiladede sammenhænge, og dømme derefter”.³⁴⁰

Jeg er først og fremmest inspireret af den aristoteliske tilgang til etikken, hvilket kommer til udtryk i min pragmatisk tilgang til de etiske dilemmaer og konflikter, der måtte opstå undervejs i afhandlingen. Jeg har valgt at forstå dem som en række usikkerhedsfelter frem for spørgsmål, der sikkert og entydigt kan besvares.³⁴¹ I arbejdet med min afhandling har disse usikkerhedsfelter hele tiden været præsente, og jeg er løbende blevet udfordret og tvunget til at reflektere over mine valg og fravalg. I min praktiske tilgang til etikken handler det desuden om at udvise ærlighed i forhold til målsætninger, interessekonflikter, informeret samtykke, metoder, dataindsamling, analyser og resultater. Ikke mindst handler etikken om at udvise ansvarlighed i forhold til deltagerne og overholde gældende lovgivning.³⁴²

³³⁸ Ibid. s. 253-296.

³³⁹ Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001), s. 297-318; Kimmel, A.J (1988); MacIntyre, A (2006).

³⁴⁰ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 112.

³⁴¹ Ibid. s. 113-122.

³⁴² I 2013 nedsatte uddannelses- og forskningsministeriet en arbejdsgruppe, der skulle udarbejde et kodeks for integritet i forskningen og præsentere nogle overordnede retningslinjer for generel god kvalitativ forskning. Se: *The Danish Code of Conduct for Research Integrity*: <http://ufm.dk/publikationer/2014/filer-2014/the-danish-code-of-conduct-for-research-integrity.pdf>

2.2.1 Forskerens privilegerede rolle

Et centralt punkt i mine etiske overvejelser udspringer af en åbenlys anerkendelse af min egen privilegerede rolle som forsker.³⁴³ Jeg har eksempelvis haft adgang til materiale og viden om deltagerne, som de først senere har fået adgang til.³⁴⁴ Jeg har retten til at behandle og analysere deres journaler og fortællinger og måske pege på årsagssammenhænge eller bagvedliggende faktorer, de ikke selv er opmærksomme på – eller enige i.³⁴⁵ Relationen mellem forsker og deltager er derfor på mange måder kendetegnet ved et asymmetrisk magtforhold. Den norske beskæftigelsesforsker Olav Eikeland, taler ligefrem om, at man i al god forskning som en konsekvens, bør forsøge at beskytte deltageren mod forskerens magtfulde position.³⁴⁶ Aktionsforskningens metodiske greb, som er centrale i afhandlingen, syntes dog i nogen grad at kunne forskyde og nedbryde den asymmetriske magtbalance (se kapitel 1.5.1). Aktionsforskningen søger som tidligere nævnt at skabe viden og forandring i et løbende samarbejde mellem forsker og deltager. Denne relation beror først og fremmest på tillid, respekt og gensidig anerkendelse af hinandens erfaringer og viden. Det kommer til udtryk, når Synnøve fortæller: ”Det er vigtigt for mig at vide, at jeg sidder med et menneske der kan hjælpe mig igennem den proces. Det er ikke noget jeg bare kan gøre med min veninde eller ven.”³⁴⁷ Ditte Tofteng og Mia Husted præsenterer i denne sammenhæng en etisk tilgang, som de kalder ”det fælles tredje”.³⁴⁸ I stedet for at efterstræbe lighed i roller og magt mellem forsker og deltager, fokuserer de i stedet på den lige mulighed for at kunne bidrage med erfaringer og viden. I stedet for at tale om et ”vi” og ”dem”, bør man i stedet fokusere på den proces, der skabes i fællesskab. Denne tilgang kommer bl.a. til udtryk i afhandlingens kapitel 3-5, hvor deltagerne og jeg selv udveksler viden og forsøger at skabe forandringer igennem en fælles proces.

2.2.2 Informeret samtykke

Informeret samtykke handler grundlæggende om at foretage en tydelig og ærlig forventningsafstemning mellem forsker og deltager samt sikre den ”svage part” imod misbrug og

³⁴³ Se også: Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015); American Psychological Association: *Ethical Principles of Psychologist and Code of Conduct*: <https://www.apa.org/ethics/code>.

³⁴⁴ I en Australsk kontekst problematiserer historikeren Nell Musgrove denne tilgang, og mener som et grundprincip, at tidligere anbragte altid skal se materialet først. Musgrove, Nell (2015).

³⁴⁵ Husted, Mia. & Ditte Tofteng (2007).

³⁴⁶ Eikeland, Olav (2006).

³⁴⁷ Besvaret spørgeskema fra Synnøve d. 20. maj 2020.

³⁴⁸ Husted, Mia & Ditte Tofteng (2006).

vildledelse³⁴⁹ Det såkaldte Milgram-studie³⁵⁰ viser, hvor galt det kan gå, når deltagerne ikke er blevet informeret tilstrækkeligt, og når deres tro på autoriteter presser dem til at handle imod deres egen overbevisning. Informeret samtykke, der er en grundpille i al god kvalitativ forskning, betyder derfor, at deltagerne skal tilbydes den nødvendige information og præcist vide, hvad de ”går ind til”.³⁵¹

Da jeg i afhandlingen har valgt at inddrage syv deltagere, spiller spørgsmålet om informeret samtykke en central rolle i mine etiske overvejelser. I forbindelse med den indledende kontakt med deltagerne har jeg således informeret om afhandlingens formål og design, rollefordelingen og de potentielle konsekvenser, deres deltagelse kan påføre dem. Det har i denne forbindelse været afgørende for mig at informere deltagerne om de potentielle konsekvenser, adgangen til journalen kan have både i forhold til re-traumatisering og identitetsskabende kriser (se kapitel 1.4.2.1).³⁵² Her nævner jeg bl.a. følelser som vrede og afmagt samt Gillian Pughs pointe om, at ”No matter how much information was contained in the records, it never provided all the answers to people’s questions”.³⁵³ I min tilgang til informeret samtykke er jeg på linje med italieneren Marco Marzano, der mener, at forskeren primært skal respektere deltagernes autonomi og sekundært hensynet til deres velbefindende.³⁵⁴ Man skal således altid respektere deltagernes ret til at træffe egne beslutninger. Vælger deltagerne at læse journalen, skal man som forsker således aldrig forsøge at tale dem fra det men respektere deres valg. Har deltagerne valgt at donere deres fortælling, fotos eller dokumenter til *Danmarks Forsorgsmuseum*, har jeg også informeret om arkivlovens bestemmelser, persondataforordningen, anonymitet og eventuelle klausuler for fremtidig anvendelse.³⁵⁵ Sammen med deltagerne har jeg også drøftet muligheden for en senere museal anvendelse af materialet i form af udstillinger og debatarrangementer.

Når man som jeg har et metodisk afsæt i aktionsforskningen, kan informeret samtykke også være en problematisk størrelse at håndtere. I aktionsforskningen er der tale om et åbent og fleksibelt forløb, der undervejs formes af både deltager og forsker. Man kender derfor ikke på forhånd alle

³⁴⁹ Historikerens etiske dilemma når forskellige forventninger er i konflikt, diskuteres bl.a. i: Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

³⁵⁰ Milgram, Stanley (1977).

³⁵¹ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 116-117.

³⁵² Bliver bl.a. drøftet i: Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b; Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012); Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015).

³⁵³ Pugh, Gillian (1999), s. 96.

³⁵⁴ Marzano, Marco (2012), s. 443.

³⁵⁵ Bilag 5.

detaljerne i den proces, man vil undersøge, hvilket gør en klassisk form for informeret samtykke vanskelig. I stedet bør man i højere grad sikre sig deltageres frivillighed og informere dem om, at de løbende kan sige fra undervejs i processen.³⁵⁶ Hvis deltagerne vælger at trække sig før, under eller efter læsningen, har det været afgørende for mig som forsker at udtrykke accept og ikke påføre deltageren dårlig samvittighed over at have ”svigtet”. Synnøve valgte at afbryde den planlagte læsning af sin journal, da hun havde svært ved at overskue processen.³⁵⁷ I stedet for at motivere eller opmuntre hende til at genoptage læsningen, valgte jeg at acceptere og støtte hendes beslutning. Sammen talte vi os frem til en alternativ fremgangsmåde, hvor vi i stedet talte overordnet om det, hun selv havde læst.³⁵⁸ Som en del af min egen tilgang til informeret samtykke har jeg også informeret deltagerne om muligheden for at trække episoder eller navne tilbage fra deres fortællinger, hvis de efterfølgende har fortrudt. Det kunne eksempelvis være aktuelt i de tilfælde, hvor fortællingerne har en tabuiseret karakter eller nævner nulevende personer.³⁵⁹ Ingen af deltagerne har dog valgt at tilbagetrække episoder, men enkelte har villet sikre sig, at visse navngivne personer ikke bliver videreformidlet i en genkendelig form.³⁶⁰

2.2.3 Konkrete dilemmaer

Afhandlingen har også bragt mig ud i en række mere konkrete etiske dilemmaer. Enkelte gange har deltagerne eksempelvis haft nogle problematiske forventninger til min rolle, som jeg ikke har kunnet, eller ønsket at leve op til. En af deltagerne forsøgte at låne et større pengebeløb af mig, og andre ville have mig til at varetage deres kommunikation med kommunen, lægen eller politiet. En af deltagerne, der netop var blevet sat ned i medicindosering, gav sin kone følgende besked: ”Ring til Jacob Knage, han ved, hvad vi skal gøre.”³⁶¹ Det er således tydeligt, at jeg for nogle af deltagerne ikke blot er en forsker, men også en form for udefinerbar ”hjælper” og autoritet, der er på ”deres side”. I denne type af situationer er det først og fremmest afgørende at udvise forståelse og empati for deltagerens problem og ønsker. Selvom man ofte skal tage en hurtig beslutning i selve interviewsituationen, er det dog afgørende ikke at føle sig presset, men i stedet have modet til at sige fra og dermed fastholde relationen forsker-deltager.³⁶² Hvis man vælger at påtage sig rollen som sagsbehandler, kan det på længere sigt skade selve intentionen om at nedbryde det

³⁵⁶ Boser, S. (2006).

³⁵⁷ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ For interview med tabuiseret indhold: Kinsey, Alfred C. mfl. (1948).

³⁶⁰ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

³⁶¹ Telefonsamtale med Jackies kone. d. 14. december 2016.

³⁶² Relationen forsker-deltager bliver bl.a. drøftet i: Yow, Valerie Releigh (1997).

asymmetriske magtforhold, som er central i min metodiske tilgang til aktionsforskningen. Et andet eksempel på et konkret etisk dilemma er opstået i de situationer, hvor jeg er blevet bedt om at læse journalen højt for deltageren, og hvor journalen har indeholdt meget direkte og negative beskrivelser af det anbragte barn eller udstillet dem i en meget sårbar eller intim situation. Som forsker kan man i disse situationer hurtigt blive fristet til at afbryde læsningen eller redigere sit ordvalg for derigennem at beskytte deltageren imod informationer, der risikerer at re-traumatisere, eller som fundamentalt udfordrer en positiv grundfortælling hos den enkelte. Denne form for Utilitaristiske konsekvensetik tager jeg dog stærkt afstand fra og ihukommer mig sætningen ”Good outcomes are not necessarily happy outcomes”.³⁶³ Når deltagerne er blevet informeret om læsningens potentielle konsekvenser og muligheden for at trække sig, må man som forsker altid respektere deltagernes ret til at træffe egne valg.³⁶⁴ Vi må derfor aldrig stille os til dommere over for deres valg eller forsøge at omgå dem. I stedet skal vi søge at støtte, anerkende og hjælpe. I disse situationer har jeg konkret forsøgt at distancere mig fra journalens indhold og gjort det tydeligt over for deltageren, at jeg, selvom jeg læser ordene, ikke deler journalens antagelser eller er enig i dens ordvalg.³⁶⁵

2.3 Kildematerialet

I afhandlingen benytter jeg mig primært af interviews med deltagerne og udvalgte journaler fra deres anbringelsesinstitutioner. Der er tale om to meget forskellige kildetyper både i deres perspektiv, form og indhold. Formålet med dette underkapitel er at præsentere kildematerialet, min egen tilgang til at indsamle og behandle det samt at diskutere dets anvendelighed i forhold til afhandlingens problemstilling.

2.3.1 Interviews

For at få viden om, hvordan deltagerne erindrer deres opvækst på børnehjem, og hvordan de reagerer, når de læser deres journal, har jeg valgt at indsamle og benytte to forskellige former for interviews: Livshistorieinterviews og semistrukturerede interviews. Hvor livshistorieinterviewet primært dokumenterer deltagernes oplevede fortid, bliver de semistrukturerede interviews anvendt til at dokumentere deltagernes reaktioner under og efter læsningen af journalen. Begge tilgange giver desuden tidligere børnehjemsbørn en mulighed for at komme til orde, blive hørt og få deres stemme ud i det offentlige rum. Som Primo Levi, en italiensk Holocaust-overlever, formulerer det,

³⁶³ Parish, Amanda & Pam Cotton (1989), s. 14; Pugh, Gillian (1999), s. 20.

³⁶⁴ Marzano, Marco (2012), s. 443.

³⁶⁵ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

er det vigtigt at kunne dele sine historie og blive troet på. Desuden gør det altid godt "[...] at fortælle om overståede trængsler".³⁶⁶ I den australske rapport *Forgotten Australians* pointerer man dette vigtige aspekt med ordene:

"People start to even doubt their own experience, when no-one wants to know their stories. Sometimes their family does not want to know because it is too confronting. That is the great benefit of telling your story and putting it out there, making it visible. Then other people hear it and believe it."³⁶⁷

Jeg har foretaget i alt syv livshistorieinterview med en gennemsnitlig varighed på ca. 3 ¾ timer og syv semistrukturerede interviews med en gennemsnitlig varighed på ca. 3 ¼ timer.³⁶⁸ Samlet set, beløber det sig til lidt over 48 timers interviews.³⁶⁹ I arbejdet med at identificere de centrale elementer i deltagernes livshistorieinterviews har jeg også kunnet trække på mine erfaringer fra det socialhistoriske forskningsprojekt *Anbragt i historien*³⁷⁰ og *Godhavnsrapporten*.³⁷¹

I de næste fire underkapitler vil jeg præsentere mit metodiske afsæt for at indsamle og analysere mundtlige beretninger. Herefter vil jeg introducere mine to interviewformer og afslutte med en gennemgang af interviewenes iscenesættelse og praktiske gennemførelse samt begrebet "vicarious trauma".

2.3.1.1 Oral History

I min indsamling og anvendelse af interviews er jeg metodisk inspireret af den tilgang, der samlet går under betegnelsen "Oral History".³⁷² Ifølge historikeren Sofie Lene Bak kan "Oral History" bedst defineres som "en forskningsmetode, der indsamler, dokumenterer og fortolker vidnesbyrd og erindringer gennem mundtlige interviews."³⁷³ Som metode er den ikke velegnet til at afdække præcise kronologiske forløb eller kortlægge alle hændelser i en menneskes liv.³⁷⁴ Den er derimod

³⁶⁶ Levi, Primo (2020), s. 481.

³⁶⁷ *Forgotten Australians: A Report on Australians who Experienced Institutional or Out of Home Care as Children*, Parliament of Australia, August 2004, s. 330.

³⁶⁸ Se: "Interviews og korrespondance".

³⁶⁹ Jeg har foretaget yderligere tre livshistorieinterviews med tidligere børnehjemsbørn, der dog ikke indgår direkte i mine analyser: livshistorieinterviews med Svend d. 18 februar 2016. Livshistorieinterviews med Jan d. 24 maj 2016. Livshistorieinterviews med Ib d. 21 november 2016.

³⁷⁰ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015). Her indsamlede jeg 11 livshistorieinterviews med tidligere børnehjemsbørn.

³⁷¹ Rytter, Maria (2011), s. 14-15. Her indsamlede jeg 87 semistrukturerede interviews med tidligere børnehjemsbørn.

³⁷² For en generel gennemgang: Perks, Robert & Alistair Thomson (red.) (2006). For en dansk kontekst: Bak, Sofie Lene (Red) (2016).

³⁷³ Bak, Sofie Lene (Red) (2016), s. 9-10.

³⁷⁴ Riessman, C. (2012).

værdifuld som en metode til at afdække deltagernes subjektive erfaringer, refleksioner og fortolkninger. "Oral History" giver desuden forskeren en unik mulighed for at kunne indleve sig i og identificere sig med deltagernes egne perspektiver og livsverden. Selvom brugen af mundtlige beretninger har rødder langt tilbage i historieskrivningen, fik "Oral History" sit egentlige gennembrud i efterkrigstidens USA. For historikeren og amerikaneren Allan Nevins handlede "Oral History" først og fremmest om at interviewe personer, der befandt sig i toppen af samfundshierarkiet, da han frygtede, at breve og dagbøger langsomt var ved at blive udfaset. Dermed kunne interviews blive en afgørende kilde til at dokumentere og forstå denne gruppes handlinger og motiver.³⁷⁵ Denne top-down tilgang til "Oral History" bliver ofte betegnet som den "arkivariske". I Storbritannien udviklede metoden sig dog i en anden og mere socialhistorisk retning drevet af social indignation.³⁷⁶ I denne tilgang til "Oral History", argumenterede man for, at metoden skulle anvendes til at indsamle og analysere mundtlige vidnesbyrd fra marginaliserede grupper i samfundet, der kun sjældent eller aldrig optrådte i de traditionelle skriftlige kilder. Det kunne eksempelvis dreje sig om kvinder, arbejderklassen eller sorte.³⁷⁷ Socialisten og historikeren Poul Thomson,³⁷⁸ der var en af pionererne for denne tilgang, beskrev fordelene således:

"By shifting the focus and opening new areas of inquiry, by challenging some of the assumptions and accepted judgements of historians, by bringing recognition to substantial groups of people who had been ignored."³⁷⁹

I modsætning til den "arkivariske" tilgang havde den socialhistoriske retning et antielitært præg og et markant Bottom-Up perspektiv.³⁸⁰ Denne retning knytter sig derfor ofte til diskussionerne omkring "History from below", dvs. idéen om at historieskrivningen bør tage udgangspunkt i samfundets marginaliserede og "svage" grupper frem for magthaverne og de "privilegerede".³⁸¹ I Storbritannien vandt tilgangen stor udbredelse i slutningen af 1960'erne ikke mindst pga. Raphael Samuel fra *Ruskin College Oxford*, der havde en ledende rolle i bevægelsen "History Workshop". Bevægelsen kæmpede for en større demokratisering af historien samt en mere antielitær tilgang.

³⁷⁵ Nevins, Allan (1966).

³⁷⁶ Thomsen, Poul (1978).

³⁷⁷ Perks, Robert & Alistair Thomson (red.) (2006), s. 2.

³⁷⁸ Thomsen, Poul (1978).

³⁷⁹ Perks, Robert & Alistair Thomson (red.) (2006), s. 3.

³⁸⁰ Bak, Sofie Lene (Red) (2016), s. 10-14.

³⁸¹ Thompson, Edward Palmer. (1966).

Temaer som ”Everyday life”, ”Working-Class history” og ”People’s history” spillede derfor en central rolle for bevægelsen.³⁸²

I Danmark var det i særdeleshed besættelsesforskere som Jørgen Hæstrup og Aage Trommer, der i et forsøg på at bryde med samfundets rodfæstende fortællinger og myter bragte ”Oral History” (ikke den socialhistoriske retning) til landet. I nyere tid kan *Tyskerpiger – under besættelse og retsopgør*,³⁸³ *På kanten af velfærdsstaten*³⁸⁴ og *Erfaret magt*³⁸⁵ nævnes som værker, der konsekvent benytter sig af ”Oral History”. I modsætning til Hæstrup og Trommer, der kan udlægges som en ”arkivarisk” tilgang, indeholder disse værker en markant ”socialhistorisk” tilgang til metoden. Den socialhistoriske tilgang til ”Oral History” er også central i de mange internationale børnehjemsundersøgelser, der i de seneste årtier har set dagens lys (kapitel 1.4.1.1). Både den ”arkivariske” og den ”socialhistoriske” tilgang har dog det tilfældes, at de ønsker at supplere det eksisterende skriftlige kildemateriale for derigennem at kunne udfordre og nuancere vores eksisterende viden om samfundet.³⁸⁶

Som metode har ”Oral History” ofte været genstand for kritik. Allerede i 1979 skrev den australske historiker Patrick O’ Farrell advarende: ”[...] Where will it lead us? Not into history, but into myth.”³⁸⁷ Et tilbagevendende kritikpunkt har været rettet imod de mundtlige beretningers subjektive og selektive karakter. De er blevet anset som illegitime og upålidelige som historiske kilder eller i bedste fald som problematiske kilder.³⁸⁸ Kritikken er dog en smule forfejlet, da både skriftlige og mundtlige kilder indeholder samme retrospektive elementer. Selvom de skriftlige dokumenter er uforanderlige, er de ingenlunde objektive. For begge kildetyper gælder det, at der er tale om øjebliksbilleder, der på forskellige måder tilbyder os ny viden.³⁸⁹ Distancen til de historiske begivenheder kan sågar være en fordel, da det kan give plads til tabuiserede eller fortrængte erindringer³⁹⁰ samt interviewpersonens egne refleksioner.³⁹¹ Selvom jeg som udgangspunkt aldrig går ind og vurderer interviewenes troværdighed og validitet, forgår der dog altid en vurdering af

³⁸² Samuel, Raphael (Red)(1991).

³⁸³ Warring, Anette (1994).

³⁸⁴ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

³⁸⁵ Jensen, Stine Grønbæk & Jesper Vaczy Kragh (2020)

³⁸⁶ Attwood, B. (2008).

³⁸⁷ O’Farrell, Patrick (1979), s. 9

³⁸⁸ Thomsen, Alistair (2007), s. 53.

³⁸⁹ Portelli, Alessandro (1979).

³⁹⁰ Forskningen viser, at dramatiske episoder eller traumatiske oplevelser ofte står meget klart i erindringen selv mange år efter. Se: Goodman, G.S., Ghetti, S., Quas, J.A., Edelstein, R.S., Alexander, K.W., Redlich, A.D., Cordon, I.M., & Jones, D.P.H. (2003); Levi, Primo (2020).

³⁹¹ Bak, Sofie Lene (Red) (2016), s.14.

deres interne konsistens. Deltagernes fortællinger skal med andre ord helst ikke modsige sig selv.³⁹² Forskerens manglende distance til interviewpersonen har også været genstand for drøftelser og bekymrende røster. Kritikerne mener bl.a., at forskerens manglende distance til interviewpersonen kan risikere at påvirke selve interviewet og den efterfølgende analyse. Eksempelvis hvis forskeren bevidst eller ubevidst tager særlige hensyn eller undlader at spørge ind til bestemte emner. Selvom man ikke kan udelukke dette, er jeg dog enig med psykolog og historiker Valerie Raleigh Yow, når hun påpeger, at det ikke skal ses som et grundlæggende problem men mere som et grundvilkår for denne type af relationel indsamling af viden.³⁹³ Italieneren Alessandro Portelli mener, at forholdet mellem forskeren og interviewpersonen skal opfattes som en styrke fremfor en svaghed.³⁹⁴ I stedet for at bekræfte eller undersøge allerede eksisterende subjektiviteter kan interviewet også være med til at skabe en platform, der gør det muligt at indtage nye roller i et samspil mellem forsker og interviewperson.³⁹⁵

I min egen tilgang til "Oral History" er jeg først og fremmest inspireret af den socialhistoriske retning og mener som Poul Thomson, at metoden kan være med til åbne op for "new areas of inquiry", udfordre "assumptions and accepted judgements" samt anerkende en gruppe, der ellers har været "ignored".³⁹⁶ Jeg er desuden enig med både den "arkivariske" og den "socialhistoriske" tilgang og deres tro på, at interviews kan supplere det eksisterende skriftlige kildemateriale samt udfordre og nuancere vores eksisterende viden om samfundet. Jeg tror også på interviewet som en platform, hvorfra det er muligt for interviewpersonen at indtage nye roller. Noget, der bl.a. kommer til udtryk, når deltagerne læser deres journaler (se kapitel 4). Selvom "Oral History" ikke er velegnet til at afdække specifikke kronologiske forløb eller kortlægge alle hændelser i et menneskes liv,³⁹⁷ er metoden et vigtigt redskab til at dokumentere og beskrive deltageres subjektive erfaringer, refleksioner og fortolkninger.

"Oral History" indeholder selvfølgelig mange muligheder og problemstillinger (jf. ovenfor). Jeg har derfor bestræbt mig på at adressere problemerne undervejs i forskningsprocessen og udvise en høj grad af åbenhed i mine metodiske og analytiske valg.³⁹⁸

³⁹² Cohler, B. J. (1982).

³⁹³ Yow, Valerie Raleigh (1997).

³⁹⁴ Portelli, Alessandro (1979).

³⁹⁵ Denzin, Norman K. (2001b); Brinkmann, Svend (2007).

³⁹⁶ Perks, Robert & Alistair Thomson (red.) (2006), s.3.

³⁹⁷ Riessman, C. (2012).

³⁹⁸ Yow, Valerie Raleigh (1997).

2.3.1.2 Interviewformer

I afhandlingen benytter jeg mig af to former for kvalitative interviews.³⁹⁹ Livshistorieinterviews og semistrukturerede interviews. Alle mine interviews er optaget på diktafon og helt eller delvist transskriberet,⁴⁰⁰ og lydoptagelserne er efterfølgende arkiveret digitalt på *Danmarks Forsorgsmuseums* lukkede server,⁴⁰¹ efter gældende regler om persondatasikkerhed.⁴⁰² Fuldmagter, samtykkeerklæringer og fraskrivelse af anonymitet opbevares sammen med dette materiale.⁴⁰³ Det samme gør sig gældende for mails, breve og noter med personfølsomme oplysninger. Som jeg vil komme ind på senere er der flere forskelle på de to interviewformer, men de har også mange fællestræk. I min metodiske tilgang til begge former for interviews er jeg inspireret af det såkaldte ”narrative interview”.⁴⁰⁴ Ifølge socialpsykologen Elliot G. Mishler⁴⁰⁵ er narrativer ”en af de naturlige kognitive og sproglige former, gennem hvilke mennesker forsøger at organisere og udtrykke mening.”⁴⁰⁶ I det narrative interview er fokus derfor rettet ”på de historier, interviewpersonerne fortæller, på handlinger og strukturer i deres redegørelser.”⁴⁰⁷ Når deltagerne skaber deres identitet gennem narrativer, til sig selv og andre, kan det betegnes som såkaldte ”Autobiografiske erindringer”.⁴⁰⁸ I modsætning til de såkaldte ”faktuelle interviews”,⁴⁰⁹ hvor det i højere grad handler om at nedtone interviewpersonernes eget perspektiv og i stedet fokusere på at indsamle ”korrekt information” om et sagsforhold.⁴¹⁰

Livshistorieinterviewet eller ”Life story interview” er en udbredt og anerkendt metode til at indsamle selvbiografisk fortælling, hvor det er deltagerne selv, som udvælger, hvad der skal fortælles fra deres liv, og hvad der skal forbigås i tavshed.⁴¹¹ Robert Atkinson, der er en af de fremmeste fortalere for metoden, definerer en livshistorie som:

“The story a person chooses to tell about the life he or she has lived, told as completely and honestly as possible, what is remembered of it, and what the teller wants others to know of it,

³⁹⁹ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015).

⁴⁰⁰ I transskriberingen er jeg blevet assisteret af en studentermedhjælper fra *Danmarks Forsorgsmuseum*.

⁴⁰¹ I en mappe med overskriften: ”Materiale vedr. afhandlingsarbejde”.

⁴⁰² Databeskyttelsesforordningen (2016).

⁴⁰³ Bilag 4. Bilag 5. Bilag 7.

⁴⁰⁴ Ibid. s. 209-211.

⁴⁰⁵ Mishler, Elliot G. (1986).

⁴⁰⁶ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 209.

⁴⁰⁷ Ibid. s. 209.

⁴⁰⁸ Fivush, Robyn (2011).

⁴⁰⁹ Ses ofte i forbindelse med retssager.

⁴¹⁰ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 206-207.

⁴¹¹ Atkinson, Robert (1998); Atkinson, Robert (2012); Walmsley, Jan (2006); Horsdal, Marianne (2014).

usually as a result of a guided interview by another [...] a fairly complete narrating of one's entire experience of life as a whole, highlighting the most important aspect."⁴¹²

I denne form for interviews er det fortælleren, som bestemmer den narrative stil såvel som struktureringen af fortællingernes tidsforløb.⁴¹³ Udvælgelsen vil derfor altid afspejle, hvad der af deltagerne opfattes som betydningsfuldt, og hvad de ønsker at viderebringe. Nogle begivenheder vil blive fremhævet, hvorimod andre ignoreres eller nedprioriteres. I nogle tilfælde fremstår fortællingerne semantisk konsistente og sammenhængende og i andre tilfælde fragmenterede. Under en af mine interviews udbryder deltageren eksempelvis: "[...] jeg springer lidt i det. Der er masser af knaster i filmen, må du regne med."⁴¹⁴ Styrken ved denne form for metode er, at den giver en privilegeret adgang til deltagernes egen livsverden, identitet og selvforståelse.⁴¹⁵ Der vil naturligvis altid være tale om et øjebliksbillede, hvor utallige faktorer kan influere på form, indhold og fortolkninger. Deltagernes nuværende livssituation vil også altid spille en afgørende rolle, og det samme vil interviewets konkrete iscenesættelse.⁴¹⁶ I modsætning til kulturforskeren Marianne Horsdal, som i sin tilgang til livshistorieinterviewet udelukkende beder interviewpersonen om at fortælle om deres liv fra deres første erindring og frem til i dag,⁴¹⁷ følger jeg altid op med en række tematiske og konkrete spørgsmål. Denne guidede tilgang er inspireret af Robert Atkinsons definition⁴¹⁸ og har til hensigt at støtte op om interviewpersonenes fortælling og give dem mulighed for at udfolde særlige temaer, som ellers ville være forbigået.⁴¹⁹ Jeg har altid startet med spørgsmålet: "Vil du prøve at fortælle om dit liv, fra du blev født og frem til nu?" Herefter har jeg fulgt op med spørgsmål som: "Kan du fortælle om nogle episoder eller begivenheder, som har gjort et særligt indtryk på dig?" og "Hvordan vil du beskrive den person, der blev anbragt?" Afslutningsvis har jeg altid stillet spørgsmålet: "Hvordan har det været at fortælle sin historie?"⁴²⁰ Samme tilgang blev anvendt i forbindelse med interviewdelen til værket *På kanten af velfærdsstaten*.⁴²¹ En del af spørgsmålene og strukturen er således også de samme.

⁴¹² Atkinson, Robert (1998), s. 8.

⁴¹³ Atkinson, Robert (2012).

⁴¹⁴ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

⁴¹⁵ Hastrup, Kirsten mfl. (2011), s. 92.

⁴¹⁶ Jan Walmsley argumenterer bl.a. for metodens anvendelighed, i forhold til at interviewe udviklingshæmmede: Walmsley, Jan (2006).

⁴¹⁷ Horsdal, Marianne (2014); Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 210.

⁴¹⁸ Atkinson, Robert (1998), s. 8.

⁴¹⁹ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 159.

⁴²⁰ Bilag 1.

⁴²¹ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

Min tilgang til de semistrukturerede interviews minder om livshistorieinterviewene, men der er dog en række væsentlige forskelle. I modsætning til livshistorieinterviews beror de semistrukturerede interviews på aktionsforskningens mere åbne og dialogbaserede tilgang. I disse interview, som skal dokumentere og undersøge selve læsningen af journalen, er der mere tale om dynamiske samtaler, der kan gå i forskellige retninger alt efter deltagerens og forskerens indskydelser og ønsker. Denne fleksibilitet er afgørende i min tilgang. Som forsker vil jeg kunne spørge ind til detaljer om specifikke episoder, stemninger og følelser. På den anden side kan deltagerne være interesserede i at finde oplysninger om deres barndom og undervejs stille mig uddybende spørgsmål om bevarede arkivalier, samtidens lovgivning og praksis. Ofte må beslutningerne træffes i selve interviewsituationen, som derfor både omfatter dilemmaer og nye muligheder. Det kan således være vanskeligt på forhånd at beslutte, hvem der læser journalen og hvordan. Denne type af beslutninger beror på følelser og indskydelser og vil typisk kun kunne træffes i det øjeblik, hvor journalen rent fysisk ligger på bordet. Ønsker deltagerne at få journalen læst højt, bør man være særlig opmærksom på betydningen af sin egen mimik, stemmeføring, læsehastighed, pauser eller betoningen af enkelte ord. Deltagerne kan tolke et lille ubevidst nik som en accept eller bekræftelse af det læste. Man kan aldrig undgå disse aspekter ved højt læsningen fuldstændigt, men man bør altid være opmærksom på dem, italesætte dem når de opstår og forsøge at genoprette tilliden ved at forklare motiverne bag sine handlinger. I højt læsningen har jeg også oplevet det som problematisk, når jeg skulle læse stødende eller stigmatiserende passager højt, og dermed risikerede at personificere dokumenternes fremstilling og dermed forfatteren der oprindeligt skrev ordene. I disse tilfælde har jeg åbent reflekteret over mine egne reaktioner og italesætte dem over for deltagerne (se kapitel 4). I de semistrukturerede interviews handler det grundlæggende om at give plads til deltagernes refleksioner og håndteringsstrategier, samt skabe en platform, hvorfra de indtager nye roller.⁴²² Ligesom vi så det med livshistorieinterviewene, har jeg også her en række spørgsmål, der kan være med til at stimulere deres håndteringsstrategier og refleksioner. De er bl.a. knyttet til journalens betydning, deres forventninger samt til selve læsningen af journalen. Jeg stiller spørgsmål som: ”Hvad håber du, journalen kan give dig svar på?”, ”Er du overrasket over journalens indhold, form og sprog?” og ”Er der noget, du vil tilføje til journalen?”⁴²³

⁴²² Denzin, Norman K. (2001b); Brinkmann, Svend (2007).

⁴²³ Bilag 2.

2.3.1.3 Iscenesættelse og praktisk gennemførelse

For begge typer af interviews gælder det, at selve iscenesættelsen og min egen rolle er vigtige elementer for en succesfuld og etisk forsvarlig gennemførelse.⁴²⁴ Forud for alle interviews har deltagerne fået tilsendt en folder, der informerer om interviewet⁴²⁵ samt en interviewguide med spørgsmål og centrale temaer.⁴²⁶ Jeg har også informeret deltagerne om muligheden for at medbringe en støtteperson, ven eller et familiemedlem til interviewet. Kent valgte som den eneste deltager at alliere sig med en støtteperson fra *Baglandet*.⁴²⁷ Forud for selve interviewet har jeg også altid sikret mig deltagernes informerede samtykke (se kapitel 2.2.2) og informeret dem om, at der ikke findes rigtige eller forkerte svar, og at det er tilladt at trække sig undervejs. For at mindske den ulige magtbalance, som ofte er på spil i denne type interviewsituation, har jeg forsøgt at gennemføre alle interviews i deltagernes eget hjem eller et andet sted, hvor de føler sig trygge. Når deltagerne på denne måde indtager værtsrollen, er det mig og ikke dem, der er på udebane.⁴²⁸ I et par enkelte tilfælde måtte interviewet dog gennemføres i *Enner Mark fængsel*⁴²⁹ og i *Statsfængslet Møgelkær*,⁴³⁰ da en af deltagerne afsonede en længere fængselsstraf. Da det ikke var tilladt at medbringe en diktafon i *Enner Mark fængsel*, måtte jeg i stedet tage fyldige noter undervejs. Vi måtte ligeledes anmode om at få besøgstiden forlænget undervejs i interviewet.⁴³¹ Jeg oplevede desuden, at fængselspersonalet spurgte ind til indholdet af vores samtale, og at Jackie generelt var bekymret for, om besøgslokalet var overvåget. Det betød, at Jackie undgik at tale om visse emner⁴³² og i stedet pegede tavst op imod loftet mod de ”skjulte mikrofoner.”⁴³³ Jeg oplevede dog, at ”fællesskabet” i besøgscellen imellem Jackie og mig i nogen grad kompenserede for de vanskelige betingelser. Det var desuden tydeligt, at Jackie her var på hjemmebane og i kontrol.

Inden selve interviewet har det været afgørende at skabe en god og tryk relation, da mistro og mistænkeliggørelse ofte er et grundvilkår for mange tidligere børnehjemsbørn. Eksempelvis hos Alex, der indledningsvis spørger mig: ”Kan jeg stole på dig? Jeg er altid vant til at blive røvdret.”⁴³⁴ De indledende minutter i det første møde er derfor afgørende. Som forsker må man

⁴²⁴ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 149-249. Se også bilag 6.

⁴²⁵ Bilag 6.

⁴²⁶ Bilag 1+2.

⁴²⁷ <https://baglandet.org/>

⁴²⁸ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015); Rytter, Maria (2011).

⁴²⁹ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

⁴³⁰ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁴³¹ Det var fra starten kun afsat en time, men det lykkedes at få forlænget til tre timer.

⁴³² Af inkriminerende karakter.

⁴³³ For særlige betingelser ved interview med indsatte i fængsler, se: Bosworth, Mary mfl. (2005); Moblely, Alan, Stuart Henry & Dena Plemmons (2007); Schlosser, Jennifer A. (2008).

⁴³⁴ Telefonsamtale med Alex. d. 25. januar 2015.

tage sig god tid til at tale uformelt om løst og fast. I disse situationer har jeg altid forsøgt at træde tydeligt frem og været klar i min kommunikation, ved at være nysgerrig og dele ud af oplevelser fra mit eget liv. Flere interviews er dermed startet med samtaler om børn, familie, dyrehold, feriedrømme og boligindretning. Det har også været afgørende for mig at give deltagerne mulighed for at stille opklarende spørgsmål, inden selve interviewet går i gang, og respektere deres ret til at træffe deres egne beslutninger undervejs i interviewet. Under interviewene har jeg løbende forsøgt at understøtte deltagerens fortælling ved at lytte aktivt og give udtryk for min interesse og forståelse. Dette eksempelvis ved at spejle deltagerens udsagn gennem mit kropssprog eller ved at gentage og bekræfte det sagte. ”Aktiv lytning” handler grundlæggende om at ”lytte til, hvad der siges, og hvordan det siges” samt at ”bevare en maksimalt åben holdning til fænomenerne”.⁴³⁵ Jeg har ligeledes stillet opklarende spørgsmål undervejs for at sikre, at jeg har forstået udsagnene rigtigt.⁴³⁶ Jeg har været særlig opmærksom på deltagerens smertefulde erindringer og forsøgt at snakke om disse uden at overskride deltagerens egne grænser eller komme i situationer, hvor samtalen antager en terapeutisk karakter, hvilket jeg ikke er uddannet til at håndtere. Det vil altid være en løbende og vanskelig vurdering, hvornår man skal spørge ind til, og hvornår man skal forbigå, disse emner. Når deltagerne har talt sig ind i en ensidig offerposition, har det dog været afgørende ikke at bekræfte dette med min egen tavshed. I stedet har jeg åbent forsøgt at fortolke deres handlinger og strategier, så deltagerne fremtræder i et mere positivt lys.⁴³⁷ Kent fortalte om sit forsinkede opgør med sin værge, da han som 40-årig møder ham igen. I denne situation reagerede jeg bl.a. ved at rose hans mod for derigennem at distancere ham fra barndommens følelse af afmagt.⁴³⁸ Nogle dage efter interviewene tager jeg igen kontakt til deltagerne for at sikre mig, at de har nogle mennesker, de kan snakke med om oplevelsen, og ikke sidder tilbage med en følelse af ensomhed og afmagt.⁴³⁹ Den opfølgende samtale giver dem også en mulighed for at uddybe interviewet, stille spørgsmål eller reflektere over oplevelsen. I en af disse samtaler fortalte Chanelle: ”[...] jeg kan mærke, at det hjælper mig rigtig meget at snakke om det, også på den her måde med dig, som jo er helt udenforstående [...] Det er ligesom om, tingene ligesom bliver sat i et andet

⁴³⁵ Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 193.

⁴³⁶ Ibid. s. 158

⁴³⁷ Se bl.a. Jones, David W. (1998); Klepner, Mark (2006).

⁴³⁸ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁴³⁹ Jeg har bl.a. tilbudt alle deltagerne en samtale hos en psykolog, hvilket ingen dog har benyttet sig af. Se: Bilag 6.

perspektiv. Det er jeg faktisk rigtig glad for. Fordi jeg tænker, på et eller andet tidspunkt bliver det også liggende i den der rygsæk. Så skal det formentlig aldrig frem igen.”⁴⁴⁰

Som de fleste af mine deltagere fokuserer hun ikke bare på betydningen af at fortælle sin historie men også på ønsket om at lægge den bag sig. Det er min klare opfattelse, at min egen rolle som ”udenforstående” er afgørende for deltagernes lyst til at åbne op og fortælle om deres historie.

I mine transskriptioner har jeg som udgangspunkt valgt at beholde ufuldførte sætninger, gentagelser og pauser, så længe de ikke forekommer meningsforstyrrende. I nogle tilfælde har jeg valgt at kondensere deltagernes udsagn ved at sammenklippe forskellige citater fra det samme interview.⁴⁴¹ En transskription bør derfor også opfattes som en konstruktion eller som en oversættelse fra én narrativ form til en anden.⁴⁴² Efter hvert interview har jeg desuden udarbejdet logbogsnotater med deltagernes stamdata, mine egne observationer og metodiske refleksioner fra før, under, og efter interviewet. Mine observationer kan hjælpe med at genskabe ”stemningen” under interviewet og placere citaterne i den rette historiske og situerede kontekst. De kan derfor være en hjælp i den senere analyse. I en af logbøgerne skrev jeg:

”For nogle år siden havde han fået amputeret sit ene ben, så han tog imod mig i døråbningen siddende i en kørestol [...] Lejligheden var under renovering, og byggematerialer, møbler og indpakkede malerier stod overalt langs væggene.”⁴⁴³

I dette tilfælde underbyggede logbogen forestillingen om Alex' skrøbelighed og kaotiske sindstilstand. Jeg har også benyttet logbogen til at anføre temaer og episoder, der spiller en særlig rolle i fortællingen eller til mine indledende analyser. Jeg har haft en særlig opmærksomhed på de små ”ubetydelige ting” i fortællingerne, eller som krigsveteranen og forfatteren Tim O’ Brien udtrykker det: ”What sticks to memory, often, are those odd little fragments that have no beginning and no end.”⁴⁴⁴ Disse ”odd little fragments” kan indeholde en vigtig pointe eller pege i en retning, der skal forfølges analytisk. Alex nævner eksempelvis en episode, hvor han pludselig bliver kontaktet af en ”mystisk” mand, der inviterer ham ind i en skov og fortæller, at han er hans rigtige far. Sådanne episoder rækker ud over det faktuelle og giver mulighed for at analysere temaer som

⁴⁴⁰ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁴⁴¹ Se bl.a.: Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 235-247.

⁴⁴² Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 236.

⁴⁴³ Interview med Alex d. 25. Maj 2016

⁴⁴⁴ O’ Brien, Tim (1991), s. 34.

længsel og drømme.⁴⁴⁵ I logbogen har jeg også noteret de elementer, der ikke nødvendigvis kommer til udtryk verbalt, men som alligevel kan spille en afgørende rolle for mine analyser. Det kan eksempelvis være deltagernes ansigtsudtryk, pauser og fagter undervejs i interviewene. Den russiske forfatter Svetlana Aleksijevitj beskriver disse steder på følgende måde:

”Båndoptageren optager alle ordene, bevarer intonationen. Pauserne. Gråden og forvirringen. Jeg indser, at der, når et menneske taler, foregår noget mere, end hvad der senere bliver tilbage på papiret. Jeg ærgrer mig hele tiden over, at jeg ikke kan ´optage´ øjnene og hænderne. Deres liv under samtalen, deres eget liv. Adskilt fra det andet. Deres ´tekster´”.⁴⁴⁶

Det er således på spil, når Jackie tavst pegede op imod loftet mod de ”skjulte mikrofoner”,⁴⁴⁷ eller når Chanelle med øjnene signalerede, at hun ikke ønskede at uddybe sin fortælling om seksuelt misbrug.⁴⁴⁸

2.3.1.4 Vicarious trauma

I arbejdet med denne form for interviews bør man som forsker altid være opmærksom på risikoen for ”vicarious trauma”. Fænomenet blev første gang beskrevet af McCann og Pearlman tilbage i 1990.⁴⁴⁹ De havde observeret symptomer som ”udbrændthed” eller ”medfølelses-træthed” hos advokater, der havde været udsat for længerevarende eksponering af traumatisk materiale. Der er ikke tale om en patologisk lidelse, men traumet kan opleves som negativt og langvarigt. Med udgangspunkt i sine erfaringer fra Australien diskuterer Shurlee Swain fænomenet i artiklen *Transitional Justice Workers and Vicarious Trauma*.⁴⁵⁰ I forbindelse med indsamlingen af interviews fra tidligere børnehjemsbørn observerede hun bl.a. de negative konsekvenser, det havde for interviewererne, når de over en længere periode blev eksponeret for traumatiske fortællinger om overgreb og misrøgt. For at imødegå dette problem fremhæver Swain behovet for regelmæssig adgang til debriefing og varierende arbejdsopgaver. En vigtig pointe i de australske erfaringer er dog, at man ikke fuldstændigt kan eliminere risikoen for traumet, da de forholdsregler, der dermed skulle tages, kunne underminere historikerens evne til empatisk lytning og indlevelse.⁴⁵¹ For at

⁴⁴⁵ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

⁴⁴⁶ Aleksijevitj, Svetlana (2015), s. 130.

⁴⁴⁷ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

⁴⁴⁸ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁴⁴⁹ McCann, L. & Pearlman, L.A. (1990).

⁴⁵⁰ Swain, Shurlee (2015).

⁴⁵¹ Sebastian Olden-Jørgensen understreger netop betydningen af historikerens evne til indlevelse i andre menneskers følelser, erfaringer og motiver. Se: Olden-Jørgensen, Sebastian (2001), s. 34-37.

imødekomme risikoen for ”vicarious trauma” har jeg løbende haft drøftelser med antropolog og ph.d. Stine Grønbæk Jensen og museumsleder Sarah Smed, der ligesom jeg har arbejdet indgående med denne form for empiriindsamling. Vi har talt om specifikke episoder fra interviewene og de følelsesmæssige belastninger, der ofte følger med.

Jeg har undervejs i afhandlingen også haft seks individuelle samtaler med en psykolog, hvor vi har drøftet særlige vanskelige interviewsituationer. Alligevel har det været vanskeligt at være upåvirket efter de mange interviews, og de har sendt mig ud på en mental rejse, som uden tvivl har ændret mig som menneske. I nogle tilfælde kunne jeg relatere mig til temaer og episoder i deres fortællinger, og andre gange står de som vidnesbyrd fra en fremmed og ukendt verden. Overvældende, skræmmende og langt fra det middelklasse-Danmark jeg er opvokset i og er en del af. Nogle fortællinger brænder sig fast. I mit eget tilfælde har denne type fortællinger været centreret omkring seksuelle overgreb på små børn, ensomhed, afmagt, følelseskulde, indespærring, tvang og bristede drømme. Som når Kent fortæller om, hvordan han som en lille dreng gemte sig i et hundehus for at undgå stedfarens vold, og dér knyttede venskab med en hund: ”Den reddede mit liv mange gange [...] Han var det mest stille dyr, men når de kom ud og ville have fat i mig, så kunne jeg bare sige ’pas på mig’”.⁴⁵² Eller når Chanelle fortæller om de natlige seksuelle overgreb på børnehjemmet: ”Det var især en dreng, som var 17, som kravlede ned i min seng, da jeg var ni”.⁴⁵³ Jeg er gang på gang blevet imponeret over tidligere børnehjemsbørns evne til at bevare deres optimisme og livsmod trods en vanskelig barndom. Ligeså ofte er jeg dog blevet berørt over at opleve, hvordan barndommens negative oplevelser har rodfæstet sig, og hvordan ensomheden, skrøbeligheden og usikkerheden lurder lige under overfladen.

2.3.2 Journalerne

Den anden centrale kildetype i afhandlingen er de såkaldte journaler. Siden Børnelovens indførelse i 1905⁴⁵⁴ har staten og de enkelte børnehjem indsamlet og opbevaret store mængder af materiale om anbragte børn og unge.⁴⁵⁵ *Børne- og ungdomsforsorgen* er dermed karakteriseret ved en høj dokumentationsgrad.⁴⁵⁶ Materialet er dog langt fra komplet, og indholdet er ofte fragmenteret og mangelfuldt. Det er eksempelvis ikke ualmindeligt, at der for nogle børnehjem kun er bevaret lidt

⁴⁵² Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁴⁵³ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁴⁵⁴ For en oversigt over børnelove i det 20. århundrede: Bryderup, Inge M (2005).

⁴⁵⁵ Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017).

⁴⁵⁶ For en samlet arkivfortegnelse se: Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015).

eller slet intet.⁴⁵⁷ Det kan skyldes, at materialet er gået tabt i forbindelse med institutionsflytninger, forstanderskift, vandskader eller brande.⁴⁵⁸ Som den tidligere forstander på *Rågelund børnehjem* kan berette, var det heller ikke ualmindeligt, at personalet destruerede journalerne efter endt brug eller ved deres fratrædelse.⁴⁵⁹ Foreningsdrevne hjem, selvejende institutioner og hjem ejet af privatpersoner var desuden ikke forpligtet til at bevare materialet for eftertiden. En mindre del af det bevarede arkivmateriale er aldrig blevet indleveret til et arkiv men befinder sig fortsat på det børnehjem, der oprindeligt skabte det. Denne type materiale er dermed kendetegnet ved en mangel på registrering og offentlig søgbarhed.⁴⁶⁰ Størstedelen af det bevarede arkivmateriale fra statslige og kommunale institutioner er i dag bevaret på *Rigsarkivet*, i kommunalt regi eller på nogle af de mange lokalhistoriske arkiver rundt omkring i landet.⁴⁶¹ Materialet er søgbart og typisk oplistet efter navnet på arkivets skaber, dvs. den myndighed, virksomhed, forening eller person, der har skabt arkivet. Det kunne eksempelvis være ”Bjæverskov Børnehjem”, ”Otterup Kommune – Børneværnsudvalg” eller ”Overinspektionen for børneværnet”. Under den enkelte arkivskaber finder man en oversigt over de såkaldte arkivserier, dvs. oplysninger om indholdet på det bevarede arkivmateriale. Her finder man arkivserier som ”Fotos”, ”Regnskabsbøger”, ”Klagesager”, ”Forhandlingsprotokoller”, ”Hustugtsbøger”, ”Stambøger” og ”Dagbøger”. Detaljerede oplysninger om det enkelte barn findes i ”Børneværnssagerne” eller i de såkaldte ”Journaler”.⁴⁶²

Hvor ”Børneværnssagerne” blev udarbejdet af de lokale børneværnsudvalg rundt omkring i landet,⁴⁶³ er journalerne udarbejdet ude på de enkelte børnehjem, hvor barnet havde sin hverdag.⁴⁶⁴ Alle anbringelser startede således med, at barnet blev indskrevet i en stambog, hvorefter der blev oprettet en individuel journal. Journalerne er ofte bevaret under betegnelserne: ”Klientsager”,

⁴⁵⁷ Bevaring og kassation i kommunalt regi har siden 1945 været reguleret af særlige bekendtgørelser, der foreskrev, hvad der skulle kasseres efter administrativt brug, og hvad der skulle bevares for eftertiden. Se: *Indenrigsministeriets cirkulære nr. 69 af 28. marts 1945*.

⁴⁵⁸ Rytter, Maria (2001); Rytter, Maria (2002); Rytter, Maria (2003); Rasmussen, Jacob Knage, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Martin Friis Hansen (2015).

⁴⁵⁹ Nielsen, Svend (1992).

⁴⁶⁰ *Grevinde Danners Stiftelse på Jægerspris Slot* har bevaret et omfattende arkivmateriale, der går helt tilbage til 1874. Det samme gør sig gældende for opdragelseshjemmet *Godhavn*, hvis arkivmateriale strækker sig helt tilbage til oprettelsen i 1893, og som i dag befinder sig i et lille kælderrum under institutionen. Dokumenteret i forbindelse med *Godhavnsrapporten*. Rytter, Maria (2011), s. 36. Se også: Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015).

⁴⁶¹ Kan søges via arkivdatabaserne Daisy.dk (Rigsarkivet), Starbas.net (stads-, kommune- og byarkiver) samt Arkiv.dk (lokal- og stadsarkiver samt et mindre antal specialsamlinger).

⁴⁶² www.Daisy.dk

⁴⁶³ Børneværnet bestod frem til Bistandsloven i 1976, hvorefter ansvaret overgik til de kommunale social- og sundhedsudvalg. Se: Bjerre, Cecilie (2019).

⁴⁶⁴ Mange indholds- og formmæssige overlap mellem journaler og Børneværnssagerne. Her kunne man bl.a. nævne barnets ”oplysningsskema” og de ”halvårige indberetninger til børneværnet”.

”Elevsager”, ”Elevakter” eller ”Elevjournaler”.⁴⁶⁵ For at finde frem til deltageres egne journaler har jeg benyttet mig af *Rigsarkivets* søgedatabase⁴⁶⁶ samt rettet skriftlig og mundtlig henvendelse til *Godhavn*.⁴⁶⁷ Journalerne har typisk været organiseret efter årstal, efternavn eller barnets stambogsnummer.⁴⁶⁸ Journalerne er ifølge arkivloven omfattet af en tilgængelighedsfrist på 75 år og derfor ”ikke umiddelbart tilgængelige”. For at opnå dispensation og få materialet stillet til rådighed har jeg derfor jf. arkivlovens kapitel 7 udarbejdet en begrundet ansøgning om aktindsigt.⁴⁶⁹ Journalerne fra *Godhavn* er efterfølgende blevet tilsendt i et anbefalet brev, hvorimod de øvrige er blevet affotograferet på Rigsarkivets læsesale.⁴⁷⁰

Arkivar og seniorforsker Peter Frandsen skriver, at journaler er velegnede til at ”sammenstykke” dele af den anbragtes liv og ”afdække komplicerede historiske sammenhænge”.⁴⁷¹ I ph.d.-afhandlingen *Opdragelse og diagnosticering. Fra uopdragelighed til psykopati på Vejstrup Pigehjem 1908-1940, journalerne*, anvender Bolette Frydendahl Larsen journalerne til at undersøge opdragelsens forskellige former herunder psykiatriens rolle.⁴⁷² Cecilie Bjerre bruger et lignende greb i sin ph.d.-afhandling *Når Staten er far og mor- Børneværnets anbringelser af børn i Danmark 1905-1975*. Her undersøger hun bl.a. forskellige forvaltningspraksisser i forbindelse med de såkaldte ”Børneværnsager” og understreger betydningen af skiftende normer for ”det gode familieliv”.⁴⁷³ I de mange internationale børnehjemsundersøgelser er journalerne også blevet anvendt, til at verificere eller falsificere mundtlige fortællinger fra tidligere anbragte samt undersøge konkrete anklager om seksuelle overgreb, vold og misrøgt.⁴⁷⁴

Jeg indskrives mig i samme tradition som ovennævnte og tager empirisk afsæt i deltageres syv journaler, der i dag befinder sig på *Rigsarkivets afdelinger* i Odense, København og Viborg samt på den døgnåbne behandlingsinstitution *Godhavn*. Journalerne er afgørende, når jeg skal

⁴⁶⁵ Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015); Lindow, Susanne, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2014); Rasmussen, Jacob Knage, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Martin Friis Hansen (2015).

⁴⁶⁶ www.Daisy.dk

⁴⁶⁷ Med en fuldmagt fra deltagerne har jeg i de fleste tilfælde stået for selve ansøgningen.

⁴⁶⁸ Stambøgerne kan ofte, men ikke altid, være nøglen til at identificere den enkelte journal. De er opbygget kronologisk, så børnene er oplistet efter deres ankomsttidspunkt på institutionen. Hver stambog indeholder typisk 1-2 års anbringelser og omfatter 3-4 sider om det enkelte barn. For et eksempel, se: Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015), s. 22. Se bilag 21.

⁴⁶⁹ <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2016/1201>

⁴⁷⁰ Se bilag 20.

⁴⁷¹ Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015), s. 39-40.

⁴⁷² Larsen, Bolette Frydendahl (2020).

⁴⁷³ Bjerre, Cecilie (2019).

⁴⁷⁴ Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017).

identificere de potentielle konflikter, der kan opstå, når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal (Kapitel 3). Derudover er journalerne en grundlæggende forudsætning for at kunne undersøge deltageres forskellige håndteringsstrategier og refleksioner (Kapitel 4 og 5).

I min analytiske tilgang til materialet anlægger jeg først og fremmest et funktionelt kildesyn.⁴⁷⁵ Jeg erkender, at der ikke findes dårlige eller gode kilder i sig selv, og at materialet ikke indeholder en historisk ”essens”, der med klassisk kildekritiske redskaber blot skal ekstraheres. Jeg er derimod bevidst om, at materialets værdi som kilde afhænger af de spørgsmål, jeg som historiker ønsker at få svar på og dermed også af min egen forforståelse af feltet. Igennem mine tidligere erfaringer fra *Godhavnsrapporten*⁴⁷⁶ og *På kanten af velfærdsstaten*⁴⁷⁷ har jeg erfaret, hvordan fortællinger fra tidligere anbragte ofte står i et modsætningsforhold til journalens fortælling.⁴⁷⁸ Afhandlingens løbende fremdrift og genererede viden har også været med til at rykke ved denne forforståelse og dermed været med til at rejse nye spørgsmål til materialet. Denne form for vekselvirkning går ofte under betegnelsen ”den hermeneutiske cirkel” og er et grundvilkår for denne type undersøgelse.⁴⁷⁹ I det funktionelle kildesyn ligger der også en implicit erkendelse af, at forskerens egen ”personlighed, historiesyn og metodiske kreativitet” og evne til at indleve sig i deltageres følelser, erfaringer, motiver og tankemønstre er afgørende for en succesfuld forskningsproces.⁴⁸⁰ I min egen tilgang til at analysere deltageres journaler har jeg desuden været særligt inspireret af den såkaldte ”sproglige vending”, der siden 1980’erne bl.a. har vundet indpas i antropologien,⁴⁸¹ psykologien⁴⁸² og i historiefaget.⁴⁸³ Den sproglige vending dækker over en antagelse om, at vi ikke har direkte adgang til ”virkeligheden”, men at vores forståelse går gennem sproget. Sproget er dog ikke et neutralt redskab, hvilket betyder at vi i forståelsen af verden i stigende grad må interessere os for sproget og italesættelsen af verden. Det handler med andre ord om samspillet mellem form og indhold, hvad der tales om, og hvordan det italesættes. En vigtig pointe inden for den sproglige vending er bl.a., at begreber og sproglige konstruktioner er

⁴⁷⁵ Olden-Jørgensen, Sebastian (2001), s. 34 og 77.

⁴⁷⁶ Rytter, Maria (2011).

⁴⁷⁷ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

⁴⁷⁸ Interview med Pia. d. 4. september 2014. I forbindelse med det socialhistoriske projekt Anbragt i historien. Se også: Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Vejstrup Pige hjem (1932-1961. Arkivserie: Stambog over anbragte piger (1932-1961).

⁴⁷⁹ Olden-Jørgensen, Sebastian (2001), s. 28-29.

⁴⁸⁰ Ibid. s. 34 og 77.

⁴⁸¹ Behar, Ruth (1993).; Young, Katharine Galloway (1987).

⁴⁸² Bruner, Jerome (1986); Sarbin, Theodore R. (Red) (1986).

⁴⁸³ Carr, David (1986); White, Hayden (1987); Cronon, William (1992).

foranderlige og kontekstuelle. De indeholder altså en kompleksitet og ustabilitet, der gør dem til flydende størrelser.⁴⁸⁴

Formålet med de næste underkapitler er at præsentere journalen som kilde herunder dets form og indhold.

2.3.2.1 Hvad er en journal?

Hvis jeg skal anvende journalen, er det afgørende at forstå hvilken kilde og genre, der her er tale om. Ifølge Chris Brickell er journaler generelt kendetegnet ved at være individbaserede og konstrueret med det formål at:

“ [...] keep track of their subjects, assisting wardens and doctors to monitor young people over a period of time. They illustrate the institutional power of the case, an apparatus of authority that interpellated its subjects in highly specific ways.”⁴⁸⁵

I *Overvågning og straf - fængslets fødsel*⁴⁸⁶ beskriver Michel Foucault også, hvordan journalen er med til at etablere den anbragte som et subjekt adskilt fra dets handlinger. Journalerne er desuden karakteriseret ved at afspejle et asymmetrisk magtforhold mellem de personer, der skrev, og dem, der blev skrevet om: Mellem myndighedspersonerne og i dette tilfælde de anbragte børn. Som Kristine Alexander formulerer det, er denne type journal dermed karakteriseret ved at være: “[...] reflections of existing power relationships: they privilege the written word over the visual, the oral, and the material, the masculine over the feminine...”.⁴⁸⁷ Journalerne afspejler først og fremmest de ansattes perspektiv, og levner sjældent plads til barnets egen stemme.⁴⁸⁸ De afspejler desuden forskellige kulturelle, sociale og institutionelle forhold samt en konkret praksis, hvor det overordnede formål har været at kontrollere den anbragte og legitimere sine egne beslutninger.⁴⁸⁹ Institutionelle logikker og diskurser sætter desuden rammerne for selve indholdet. Oplysninger om børnehjemmets fejlbeslutninger, regelbrud eller inkompetence er ofte fraværende i disse dokumenter.

⁴⁸⁴ Hansen, Per H. & Jeppe Nevers (red) (2004), s. 67-79.

⁴⁸⁵ Brickell, Chris (2013), s. 51.

⁴⁸⁶ Foucault, Michel (2002), s. 268.

⁴⁸⁷ Alexander, Kristine (2012), s. 132.

⁴⁸⁸ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003); White, M. and D. Epston (1990).

⁴⁸⁹ Vehkalati, Kaisa (2016), s. 430–45; Brickell, Chris (2013), s. 72.

Tager vi et konkret udgangspunkt i journaler fra den danske *børne- og ungdomsforsorg*, ser vi mange af disse generelle elementer. I et tillæg⁴⁹⁰ til Børneloven af 1905 fremgår det, hvorledes statsanerkendte børnehjem i Danmark jf. §5 var forpligtet til at føre en journal over hvert enkelt anbragt barn samt føre en protokol over fysiske revsels og indespærringer.⁴⁹¹ Begge dokumenter skulle kunne fremvises ved *Overinspektionens* årlige tilsyn (efter 1958 *Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen*),⁴⁹² der herefter kunne tage stilling til barnets anbringelse og kontrollere om børnehjemmet overholdt de gældende regler.⁴⁹³ Børnelovens grundstruktur forblev på dette punkt stort set uændret de næste 100 år.⁴⁹⁴ Enkelte revisioner er dog værd at nævne i denne forbindelse. I ungdomskommissionens udgivelse *Den tilpasningsvanskelige ungdom*⁴⁹⁵ fra 1953 understregede man bl.a. psykologiens rolle som en del af legitimeringsgrundlaget for anbringelserne.⁴⁹⁶ Da *Børne- og ungdomsforsorgsloven* trådte i kraft i 1965,⁴⁹⁷ lagde man desuden op til et mere socialpædagogisk helhedssyn på barnet. En af idéerne var, at man skulle undgå tvangsanbringelser og i stedet hjælpe barnets familie for at undgå en anbringelse.⁴⁹⁸ På det enkelte børnehjem fungerede journalen primært som et internt arbejdsredskab og som en legitimering af forstanderens og medarbejdernes indsats. I *Socialministeriets* udstedte regler for journalføring i 1938⁴⁹⁹ fremgår det, at børnehjemmet skulle ”skaffe sig saa fyldige oplysninger som muligt” om barnets opførsel, standpunkter i skolen og generelle udvikling på børnehjemmet. Skete der noget usædvanligt i barnets liv, såsom dødsfald, grove forbrydelser og rømminger, skulle dette som udgangspunkt også noteres i journalen. Det var dog også afgørende, at børnehjemmet anskaffede oplysninger, der pegede bagud:

⁴⁹⁰ Kaldet de ”Almindelige Hovedregler”: Horsten, Holger (1948), s. 204.

⁴⁹¹ Bryderup, Inge M (2005), s. 57.

⁴⁹² Ved lov 192 af 7.6.1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg, jf. lovbekendtgørelse 329 af 19.11.1958. Se også: Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015), s. 13.

⁴⁹³ Hvert halve år skulle børnehjemmet desuden sende en indberetning om barnet til *Overinspektøren*.

⁴⁹⁴ Bryderup, Inge M (2005), s. 60

⁴⁹⁵ *Den tilpasningsvanskelige ungdom*. København: A/S Schultz – Universitets-bogtrykkeri.

⁴⁹⁶ Bryderup, Inge M (2005), s. 175-179.

⁴⁹⁷ Lovtidende for kongeriget Danmark 1964 Afdeling A (1964). *Lov om børne- og ungdomsforsorg*. København: A/S Schultz – Universitets-bogtrykkeri.

⁴⁹⁸ Bryderup, Inge M (2005), s. 192-197. Eksemplificeret i Synnøves case: Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.).

⁴⁹⁹ *Almindelige regler* udstedt af socialministeriet under 25. august 1938 for anerkendte børnehjem, for skole. Og ungdomshjem samt for optagelseshjem (iagttagelseshjem), lærlingehjem, lærlingeplejehjem, landbrugshjem, husholdningsskoler samt fredshjem: Horsten, Holger (1967), s. 467.

” [...] En forudsætning for en fornuftig behandling af børnene er nemlig, at hjemmet har kendskab til de væsentligste begivenheder i barnets tidligere liv såvel til de tanker og følelser, der er udløst ved disse begivenheder. Endvidere maa hjemmet have kendskab til forældrenes forhold og det milieu, barnet er opvokset i. Det er nødvendigt, at saa nøjagtige oplysninger som muligt om disse forhold tilvejebringes og haves til rådighed i en samlet overskuelig form.”⁵⁰⁰

Reglerne for selve journalføringen lagde, med formuleringer som ”fyldige oplysninger” og ”væsentlige begivenheder”, i høj grad op til fortolkninger og individuelle vurderinger. En praksis, der står i kontrast til ”Børneværnssagernes” mere konsekvente brug af skemaer.⁵⁰¹ I 1967 trådte en ny vejledning for det opdragende arbejde i kraft,⁵⁰² og her taler man pludselig også om nødvendigheden af at ”forstå eleven” samt støtte deres ”videre udvikling”. For at kunne nå denne målsætning var det ifølge vejledningen afgørende at kunne fremskaffe oplysninger om ”alle afgørende forhold ved barnets tidligere liv og dets personlighedsopbygning”. Oplysningerne skulle fremskaffes via ”Børneværnssagerne” og ”[...] samtaler med børne- og ungdomsværn, skole, forældre og pårørende.”⁵⁰³ I *Socialstyrelsens* vejledning⁵⁰⁴ fra 1978 nævner man desuden ”Socialforvaltninger”, ”klinikker”, ”læger”, ”psykologer”, ”bekendte” og ”kammerater”.⁵⁰⁵ I samme vejledning fremgår det også, at den enkelte medarbejder på børnehjemmet skulle ”gøre sine iagttagelser for de børns vedkommende, som de kender bedst.”⁵⁰⁶ Som noget nyt manede man dog også til besindighed og opfordrede medarbejderne til ikke at ”skrive mere, end at man er sikker på, at det bliver brugt.”

Selvom forskellige medarbejdere, personer og faggrupper i og uden for børnehjemmet kunne levere indhold til journalen, lå det endelige ansvar for journalens opbygning hos forstanderen eller forstanderinden. Det var i sidste ham eller hende, som afgjorde, hvad der skulle gemmes i journalen, og hvad der skulle udelades. Det var med andre ord dem, som bestemte, hvordan fortællingen om barnet skulle konstrueres. Journalens omfang og indhold afhang dermed af den

⁵⁰⁰ Horsten, Holger (1948), s. 206.

⁵⁰¹ Bjerre, Cecilie (2019).

⁵⁰² Horsten, Holger (1973), s. 302.

⁵⁰³ Ibid. s. 304-305.

⁵⁰⁴ Ved Bistandslovens ikrafttrædelse i 1976 overgik ansvaret for anbringelserne fra Staten til de enkelte kommuner og amtskommuner. Der kom i denne forbindelse også nye retningslinjer for børnehjemmenes administration og journalføring. For at kunne implementere disse retningslinjer udsendte Socialstyrelsen i 1978 det lille hæfte ”Børnehjemmet”, der bl.a. fungerede som en vejledning i journalføring. Se også: Socialstyrelsen (1978); Nielsen, Beth Grothe (1986), s. 101-102.

⁵⁰⁵ Socialstyrelsen (1978). Under punkt 2.3: ”Erfaringer og viden der danner baggrund for arbejdet”.

⁵⁰⁶ Ibid. Under punkt 6.1: ”Barnet”

enkelte forstanders nidkærhed, professionalisme og syn på barnet. Det afspejler sig tydeligt i de bevarede journalers varierende indhold og omfang.

2.3.2.2 Form og indhold

Der kan være stor forskel på den konkrete journalføring og på de dokumenttyper, der er blevet bevaret i journalerne. Forskellene kan skyldes specifikke forhold i den anbragtes sag, særlige institutionelle forhold og praksisser samt tids- og kontekstbestemte faktorer. Laver vi et nedslag i journalerne fra *Bethesda mødre- og spædbørnehjem* kan vi se, at de har et gennemsnitligt omfang på under 10 sider.⁵⁰⁷ Gør vi det samme med *Bråskovgård Statsungdomshjem*, er omfanget markant større med et omfang på mellem 20 og 100 sider pr. journal.⁵⁰⁸ Forskellene kan først og fremmest forklares ud fra institutionelle betingelser. Spædbørnehjemmene har generelt kortere anbringelser, samt et ensidigt fokus på faktuelle og helbredsmæssige oplysninger herunder vaccinationer og vægt- og højdekurver.⁵⁰⁹ I journal 317 er der således bevaret en ”Vægtkurve fra de første 50 uger” samt ”Brevkorrespondance med børneafdelingen på Århus kommunalhospital”.⁵¹⁰ I journalerne fra *Bråskovgård Statsungdomshjem* ser man derimod tydeligt, at hjemmet var beregnet til ”særligt vanskelige elever” og havde en længere anbringelsesperiode.⁵¹¹ Det afspejler sig bl.a. i de bevarede dokumenters mere detaljerede beskrivelser af den anbragtes handlinger og personkarakteristik. I journal 2.027 er der således bevaret et ”Brev til Direktoratet for Ulykkesforsikring vedrørende et overfald på en gartner”,⁵¹² og i journal 2.583 er der bevaret en ”Udskrift af retsbogen for Horsens Herredsret”.⁵¹³ Formålet med dette underkapitel er dog ikke at redegøre for indhold og form i samtlige bevarede journaler. I stedet vil jeg lave en række nedslag i deltagerens syv journaler for herigennem at præsentere nogle af de mange indholds- og formmæssige variationer og ligheder.

Fem af deltagerens journaler er i dag placeret på *Rigsarkivet*,⁵¹⁴ hvorimod de sidste to befinder sig på den døgnåbne behandlingsinstitution *Godhavn*.⁵¹⁵ På *Rigsarkivet* er deltagerens

⁵⁰⁷ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Døgncentret for børn og familier (1931-1972). Arkivserie: Elevsager (1931-1972). Første tre sager i 1953 (gns.10,6), 1963 (gns.6,3) og 1973 (gns.7,6.)

⁵⁰⁸ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981). Første tre sager i 1953 (gns.23), 1963 (gns.104) og 1972 (gns.76,3).

⁵⁰⁹ Horsten, Holger (1953), s. 183-186 og 348, 351.

⁵¹⁰ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Døgncentret for børn og familier (1931-1972). Arkivserie: Elevsager (1931-1972). Pakkenummer 59.

⁵¹¹ Horsten, Holger 1973), s. 487.

⁵¹² Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981). Pakkenummer 106.

⁵¹³ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981). Pakkenummer 149.

⁵¹⁴ Allex, Kent, John, Chanelle og Synnøve.

⁵¹⁵ Peer og Jackie.

journalerne opbevaret i brune arkivkasser (såkaldte ”pakker”) på et klimastyret magasin med tusindvis af hyldemeter. I hver enkelt kasse kan der typisk være plads til 5 til 30 journaler. Nogle af journalerne er samlet i de originale journalmapper fra det børnehjem, de oprindeligt blev udarbejdet, typisk i grønne, blå eller brune nuancer. Andre er samlet ved hjælp af et syrefrit lægpapir, som *Rigsarkivets* medarbejdere efter modtagelsen har organiseret de løse papirer i. På *Godhavn* er journalerne derimod placeret på en lille reol i kælderens under institutionen, hvor de står side om side.⁵¹⁶ Journalerne er her samlet med sejl garn i bundter af 10-20 stykker, og hver enkelt journal er placeret i en papirmappe, som er i grønne, brune eller rødlige nuancer. Selve omfanget på journalerne varierer meget fra deltager til deltager. Peers journal fylder kun 48 dele,⁵¹⁷ hvorimod Synnøves har et omfang på hele 436 dele.⁵¹⁸ Journalerne forefindes i meget forskellig stand. Nogle fremstår lettere beskadiget som Allex' journal fra *Børnehjemmet Aaløkkegården*, hvor højre hjørne af journalmappen er slidt af.⁵¹⁹ Andre fremstår intakte, velordnede og uden skader som Johns journal fra *Roskilde Hvile*.⁵²⁰

Da der ikke eksisterede et fast regelsæt for, hvad der konkret skulle bevares i journalen, består den ofte af en blanding af personlige breve, håndskrevne noter, vægt- og højdekurver, officielle skrivelser, brevkorrespondancer og fødsels- og dåbsattester.⁵²¹ En del af indholdet har derudover en karakter, der minder om, hvad en familie ville gemme fra deres eget barns første år. Eksempelvis en ønskeseddel til jul, konfirmationssange, fotos, en tegning eller nøglen til et ”hemmeligt” skrin. Her adskiller journalen sig markant fra børneværnssagen, der ikke medtager denne type personlige dokumenter. I Synnøves journal havde man valgt at bevare en ekstra nøgle til hendes ”pengekasse”,⁵²² og i Johns journal kan man finde en børnetegning.⁵²³ Denne type indhold understreger den særlige betydning, journalen har for tidligere børnehjemsbarn. I deltagerens journaler var der kun bevaret fotos i Chanelles, Synnøves og Peers journaler. I alle tre tilfælde er

⁵¹⁶ Rytter, Maria (2011), s. 110. Se bilag 19.

⁵¹⁷ Hver enkelt dokumentside, foto, kvitteringer, skema mv. har jeg valgt at betegne som én del.

⁵¹⁸ Se bilag 13. De øvrige fem deltagere: Allex: 64 dele. Chanelle: 77 dele. Jackie: 82 dele. Kent: 155 dele. John: 177 dele.

⁵¹⁹ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Se bilag 12.

⁵²⁰ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Se bilag 11.

⁵²¹ Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015). Se også bilag 8.

⁵²² Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.). Se bilag 14

⁵²³ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Se bilag 15

der tale om fotografier af en meget dårlig kvalitet. I Peers tilfælde er der sågar tale om en kopi, der er blevet påklippet oplysningsskemaet.⁵²⁴ Chanelles foto stammer fra et buskort,⁵²⁵ og Synnøves er så kraftigt beskadiget, at halvdelen af ansigtet mangler.⁵²⁶ For alle journaler gælder det, at der er blevet indhentet oplysninger fra mange forskellige myndigheds personer og institutioner. Der optræder således også mange forskellige aktører. I Allex' journal finder man således dokumenter som: ”Forespørgsel om mulig anbringelse fra *Direktoratet for Københavns Kommunes Børneværn*”, ”Folder fra *Rantzausminde Efterskole*”, samt et ”Håndskrevet brev fra Allex til forstanderen”.⁵²⁷ I Kents journal finder man desuden dokumenter som: ”Brev fra *Fødselsanstalten i Jylland* til forstanderinden på *Kong Christian IX's Børnehjem*”, ”Uddannelsesbevis inden for transportmiddel teknik på *Aarhus tekniske skole*”, samt ”Pædagogisk/psykologisk undersøgelse foretaget af *Århus Amtskommune*, skolepsykologisk rådgivning”.⁵²⁸ Johns journal er i modsætning til de øvrige deltageres ligeledes inddelt i fire forskellige undermapper.⁵²⁹ En rød ”Registreringsmappe” med plads til ”Elevens personlige data mv.”, ”Kontinuitetsark”, ”Psykiatrisk/psykologisk rapport”, ”Halvårige indberetninger” og ”Kvartårlige iagttagelser”: En blå mappe til såkaldte ”Børneværnsakter” herunder bl.a. ”Oplysningsskema”, ”Psykiatriske erklæringer” og ”Skolepsykologiske erklæringer”; en grøn mappe til ”Administrativ korrespondance m.m.”; og afslutningsvis en brun konvolut til ”Personlige papirer” som ”Dåbsattest”, ”Vaccinationskort” og ”Pas”.⁵³⁰ I Channels journal var det dog ikke kun oplysninger og dokumenter i relation til hendes egen sag, der var blevet bevaret men ligeledes om nære familiemedlemmer og deres anbringelser.⁵³¹

Generelt fremstår alle journalerne kronologiske og begynder med selve anbringelsen og slutter igen ved barnets udskrivelse. I nogle tilfælde rækker journalens fortælling dog udover selve anbringelsen. I Johns journal fremgår det, at *Børne- og ungdomsværnet i Nakskov* ”[...] har været i

⁵²⁴ Bilag 16

⁵²⁵ Bilag 17

⁵²⁶ Bilag 18

⁵²⁷ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

⁵²⁸ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

⁵²⁹ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klient sager (1905-1975). Journal nr. 4.431.

⁵³⁰ Samme inddeling ser man bl.a. også i journalerne fra *Bråskovgård Statsungdomshjem* i årene 1963 og 1973. Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981). De tre første sager i 1963 og 1973.

⁵³¹ Jeg har valgt at anonymisere detaljerne om den familiære relation.

forbindelse med familien siden 1959.”⁵³² Da John er født i 1957, har familien således været under observation siden hans andet leveår. Journalernes kronologi tager heller ikke altid udgangspunkt i selve barnet men føres i nogle tilfælde også tilbage til tiden før fødslen. Dette ses eksempelvis hos Chanelle og Synnøve, der blev anbragt i henholdsvis 1976 og 1981.⁵³³ Deres journaler starter således ikke med fortællingen om de to pigers første leveår men føres helt tilbage til deres forældre. I Chanelles journal fremgår det således, at ”[...] moderen indtil kort før [Chanelles] fødsel var anbragt på *Statsungdomshjemmet Bøholt*.”⁵³⁴ I Synnøves journal fremgår det, at ”Forvaltningen har haft kontakt med faderen, der er indehaver af forældremyndigheden, siden hans 5. år [...]”⁵³⁵

Indholdet af deltagernes syv journaler syntes i store træk at være i overensstemmelse med reglerne for journalføring.⁵³⁶ Enkelte dokumenttyper skiller sig ud både i forhold til omfang og hyppighed. Det drejer sig om de såkaldte ”Indberetninger til *Børneværnsudvalget*”, ”Brevkorrespondance med *Direktoratet for børneværnet*”, ”Oplysningsskemaet”, ”Kontinuitetsarket”, ”Psykiatriske undersøgelser”, ”Skoleudtalelser” og det såkaldte ”Iagttagelseskema”. I Allex' journal er der således bevaret 11 indberetninger til *Børneværnsudvalget*.⁵³⁷

2.4 Afhandlingens bidrag til eksisterende forskning

Efter de to første indledende kapitler, vil jeg kort opsummere afhandlingens bidrag til den eksisterende forskning. Den skal primært findes inden for fire forskellige, men dog beslægtede områder.

For det første skal afhandlingen ses som et empirisk bidrag til anbringelseshistorien generelt. Den giver stemme til en ellers ofte overset gruppe i samfundet og bekræfter og supplerer vores eksisterende viden om bl.a. overgreb og vold inden for børne- og ungdomsforsorgen i perioden 1947-1990. Derudover giver den et indblik i institutionelle praksisser og diskurser samt i forskellige administrative processer. Sidst, men ikke mindst bidrager den med et unikt indblik i

⁵³² Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. ”Oplysningsskemaet.”

⁵³³ journalerne bærer derfor præg af at være konstrueret efter bilstandsloven i 1976 og ansvarsovergangen fra stat til kommune

⁵³⁴ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143. ”Statusmelding sendt fra Observationshjemmet Søndermarkens til Social- og Sundhedsforvaltningen i Viby, januar 1976”.

⁵³⁵ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.) ”Mødereferat fra Århus kommunes Social- og Sundhedsforvaltning”.

⁵³⁶ Horsten, Holger (1967), s. 467.

⁵³⁷ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

anbringelsens individperspektiv herunder anbringelsens følgevirkninger og konsekvenser for tidligere anbragte.

For det andet skal afhandlingen ses som et metodisk og teoretisk bidrag til den historiske brug af interviews og journaler fra tidligere anbragte. Min analytiske tilgang i kapitel 3, hvor jeg identificerer forskellige konfliktzoner mellem interview og journal, tydeliggør eksempelvis modsætningsforholdet mellem de to kildetyper og giver plads til forskellige perspektiver på historien. Tilgangen demonstrerer, hvor de to kildetyper kan nuancere og komplementere hinanden – og hvor de ikke kan.⁵³⁸ Mit særlige metodiske greb i kapitel 4, der handler om at undersøge, hvad der sker, når journalen læses af dens subjekt, er ikke tidligere blevet særskilt behandlet i forskningsmæssige sammenhænge og er derfor et af afhandlingens vigtigste bidrag. Grebet er med til at tydeliggøre journalens betydning for tidligere børnehjemsbørn og skal ses som et konkret forsøg på at imødekomme idéen om at inddrage tidligere børnehjemsbørn som ”Insider researchers” og dermed udfordre historikerens traditionelle syn på journalens ukrænkelighed.

For det tredje skal afhandlingen ses som et overordnet museologisk bidrag til diskussionen, om hvorvidt og i hvor høj grad museer skal inddrage stemmer fra socialt udsatte grupper. Afhandlingen tager bl.a. afsæt i forskellige former for museumsaktivisme og udforsker begreber som ”empowerment” og ”social justice”.

Afslutningsvis indskrives afhandlingen sig i en international diskussion af begrebet ”støttet adgang til journalen”. I kapitel 6 præsenterer jeg modellen ”Mødet med journalen” og bidrager hermed til en ny tilgang til ”Støttet adgang til journalen”, hvor der i højere grad fokuseres på selve læsningen af journalen, vidensudveksling og forskellige håndteringsstrategier.

⁵³⁸ Kertesz, Margaret (2012). Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012). Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

Kapitel 3 Før læsningen

Som jeg viste i kapitel 1.4, eksisterer der et tydeligt form- og indholdsmæssigt modsætningsforhold mellem journaler og fortællinger fra tidligere børnehjemsbørn. Selvom institutionsnavne, årstal, persongalleri og den overordnede anbringelseshistorie kan være identiske i de to fortællinger, ved vi også, at tidligere børnehjemsbørns fortællinger om deres første dag, sociale relationer, vold og seksuelle overgreb m.v. ofte er fraværende i journalen.⁵³⁹ På samme måde er journalens fortællinger om administrative praksisser, pædagogiske overvejelser og ledelsesbeslutninger ikke en del af tidligere børnehjemsbørns fortællinger. De to kilder repræsenterer to forskellige perspektiver på anbringelsen, hvilket gør dem vanskelige at sammenligne og forene.⁵⁴⁰ Formålet med dette kapitel, som repræsenterer forandringsmodellens ”Unfreeze”, er således ikke at finde frem til sandheden om fortiden eller mediere en gylden middelvej mellem de to fortællinger. I stedet vil jeg udpege en række specifikke konfliktzoner, der potentielt kan blive aktiveret, når tidligere børnehjemsbørn senere skal læse deres journal (kapitel 4). Denne arbejdsgang er nødvendig, hvis jeg skal kunne identificere og forstå den ”utilfredsstillende situation”, som kildernes forskellighed repræsenterer, og som dermed skaber selve ønsket om ”forandring” hos deltagerne (se kapitel 1.5.2). Hele kapitel 3 vil dermed fungere som analytisk afsæt til kapitel 4 og forandringsmodellens ”Change”, hvor journalen læses af deltagerne, og forskellige håndteringsstrategier bliver identificeret, beskrevet og analyseret.

Kapitlet er opdelt i to underkapitler som på forskellig måde forsøger at indkredse og få et praktisk greb om de potentielle konfliktzoner. I underkapitlet ”To fortællinger” tager jeg konkret afsæt i en enkelt case: Alex' fortælling⁵⁴¹ og journal 188 fra *Børnehjemmet Aaløkkegården*.⁵⁴² Når jeg her kun har valgt at inddrage én case, skyldes det, at jeg i denne del ikke er interesseret i at dokumentere samtlige potentielle konflikter imellem deltageres journaler og deres egne fortællinger. Ved at udfolde de to fortællinger i detaljer kan jeg derimod indfange kildernes generelle form- og indholdsmæssige modsætningsforhold og dermed selve grundlaget for de potentielle konfliktzoner. I underkapitlet ”De potentielle konfliktzoner identificeres” breder jeg derefter analysen ud og forsøger med udgangspunkt i samtlige deltageres fortællinger og journaler

⁵³⁹ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015); Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017); Pugh, Gillian (1999), s. 77.

⁵⁴⁰ Se også: Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012).

⁵⁴¹ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁴² Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

at identificere en lang række specifikke konflikter samt de mere overordnede konfliktzoner, som disse kan placeres i.

3.1 To fortællinger

I dette underkapitel har jeg som nævnt valgt at tage empirisk udgangspunkt i fortællingen fra en af afhandlingens deltagere (Alex) og journal 188 fra *Børnehjemmet Aaløkkegården*. Begge kilder beskriver Alex' anbringelse på *Børnehjemmet Aaløkkegården* i 1956, frem til udskrivelsen i 1961.⁵⁴³ Valget af case er ikke tilfældigt, men skyldes, at konfliktniveauet i de to fortællinger er det mest håndgribelige og tydelige hos mine syv deltagere. Alene måden at stave Alex på tydeliggør et markant modsætningsforhold mellem de to fortællinger. I mine indledende samtaler med Alex insisterede han på, at jeg skulle stave hans navn med dobbelt-l, hvorimod hans journal konsekvent staver ham med enkelt-l.⁵⁴⁴ Som case er den dermed velegnet til at eksemplificere, hvordan forskellige konflikter manifesterer sig, og hvilke reaktioner læsningen dermed kan afstedkomme.

I min gennemgang udfolder jeg først fortællingen i journal 188 og dernæst Alex egen fortælling, som den kommer til udtryk i livshistorieinterviewet.⁵⁴⁵ Herefter vil jeg igennem en række analytiske nedslag udpege og diskutere en række konkrete modsætningsforhold og konflikter. I min gennemgang af de to fortællinger henter jeg metodisk inspiration fra Petter Aalestads brug af begrebet ”fortællinger” i værket *Pasienten som tekst – Fortellerrollen i psykiatriske journaler*.⁵⁴⁶ Aalestad, som er professor i litteraturvidenskab, tager i sin analyse udgangspunkt i psykiatriske journaler fra *Gaustad* sygehus i perioden 1890-1990. Som et grundlæggende metodisk princip indfører han en distinktion mellem to litteraturteoretiske begreber: ”fortælling” og ”historie”. ”Fortælling” definerer han som den løbende tekst i journalens mange dokumenter og ”historie” som den bagvedliggende virkelighed, fortællingen refererer til, men som aldrig fuldstændigt kan afdækkes. I Aalestads analyse er det fortællingen om patienten og hans sygdom, der er omdrejningspunktet, og ikke patienten og hans sygdom.⁵⁴⁷ På samme måde vælger jeg at se journalen som en samlet og sammenhængende fortælling om Alex, som den kommer til udtryk i

⁵⁴³ På tidspunktet for anbringelsen fungerede *Aaløkkegården* som et skolehjem: ”fortrins for børn, hvis udvikling ikke står mål med det normale”. Skjerbæk, Oluf J. (1964), s. 72.

⁵⁴⁴ Når jeg vælger at anvende denne case i min afhandling, er jeg dermed også indirekte tvunget til at tage stilling til sandhedsværdien i de to fortællinger alene ud fra min måde at stave hans navn på. Jeg har valgt at benytte stavemåden ”Alex” fra citaterne i journalen, og ”Alex”, når han selv fortæller. Anvender jeg navnet uden for denne snævre kontekst, har jeg i respekt for Alex' egen ret til at definere sig selv som voksen valgt at benytte hans egen stavemåde.

⁵⁴⁵ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁴⁶ Aalestad, Petter (1997).

⁵⁴⁷ *Ibid.* s. 32-34.

dokumenternes løbende tekst. Selvom journalen består af forskellige typer af dokumenter og tekster med forskellige forfattere, skal man huske på, at journalen ikke består af en række ”tilfældigt” udvalgte dokumenter (se kapitel 2.3.2). Journalen er indsamlet og skabt af forstanderen, og det er dermed hans fortælling om Alex, vi præsenteres for. På samme måde som vi præsenteres for Alex' egen fortælling om sig selv i livshistorieinterviewet.

Beskrivelsen af de to fortællinger er mine rekonstruktioner af de to kilder og deres hovedlinjer. De er placeret i et kronologisk fremadskridende forløb og ikke alle detaljer er medtaget.⁵⁴⁸

3.1.1 Journal 188

Alex (f. 1946) blev første gang inddraget under *Børne- og Ungdomsværnet* i august 1947, da han af *Københavns Børneværn* blev anbragt på *Iagttagelseshjemmet Kildevang*.⁵⁴⁹ Året efter i juli 1948 anbringer *Københavns Børneværn* Alex og hans fem søskende på *Børnehjemmet Brejdablik*. Som legitimeringsgrundlag fremgår det, at hjemmet var rodet, snavset og fyldt med ”væggetøj”. Faren beskrives som drikfældig og periodevis modtager af socialhjælp, og moderen beskrives som ansvarsløs over for børnene. I januar 1956 skriver *Københavns Børneværn* til forstanderen på *Aaløkkegården* for at spørge ham om, hvorvidt institutionen vil være villig til at modtage Alex.⁵⁵⁰ Årsagerne til anbringelsen på *Aaløkkegården* nævnes ikke direkte i journalen,⁵⁵¹ men i marts 1956 indvilliger forstanderen i at modtage Alex. I den første indberetning fra *Aaløkkegården* til *Direktoratet for Københavns Kommunes Børneværn* i maj 1956 fremgår det, at Alex klarer sig fagligt dårligt i skolen, og han beskrives som ”rastløs og forvirret”. Uden for klasselokalet bliver der også udtrykt bekymring for Alex. Det fremgår, at han har en ”meget livlig fantasi” og har en evne til ”fabulere sig væk fra den virkelige verden”. Forholdet til kammeraterne beskrives som dårligt, og forstanderen hæfter sig særligt ved hans store kontaktbehov over for de voksne. Han karakteriseres generelt som ”rastløs”, ”ukoncentreret”, ”initiativløs” og ”destruktiv”. I forhold til at

⁵⁴⁸ Bauman, Zygmunt (2005), s. 25-26.

⁵⁴⁹ Hjemmet er beskrevet som et optagelseshjem med plads til 50 børn i alderen 0-3 år. Det var placeret på Strandvejen 26-30, København Ø. Horsten, Holger. (1948), s. 367+373.

⁵⁵⁰ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Skrivelse fra Københavns Børneværn til forstanderen på Aaløkkegården (dateret januar 1956).

⁵⁵¹ I en skrivelse fra Sindssygehospitalen ved Aarhus findes der en negativ karakteristik af Alex, der måske kommer med en indikation. Den er foretaget efter anmodning fra Københavns Børneværn, og indeholder sætninger som ”tilbage i åndelig udvikling” og ”klovnende adfærd”. Se: Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Skrivelse fra sindssygehospitalen ved Aarhus til Københavns Børneværn (dateret 1952).

udføre manuelt arbejde roses han dog for sin ”dygtighed og gode fantasi.”⁵⁵² Børnehjemmets egen tilsynsførende psykiater karakteriserer ham med sætningerne: ”[Alex] Fabulerer, grænsen mellem ønskedrøm, leg og virkelighed er flydende [...] han er så forvirret, ukoncentreret, småbarnlig og umoden, at han faktisk fungerer som en sinke.”⁵⁵³ I maj 1957 beskriver journalen en episode, hvor *Københavns Børneværn* er blevet kontaktet af Alex’ egen mor i hendes forsøg på at få ham hjemgivet. Forstanderen på *Aaløkkegården* bliver i den forbindelse bedt om at komme med sin vurdering. Han er bestemt ikke positivt stemt over for idéen og skriver samme måned sit svar:

”Det er med stor forbavselse, at vi modtager meddelelse om, at Alex har en mor, der tænker på ham, idet hun aldrig under Alex’ ophold her har vist nogen interesse for drengen hverken ved breve, pakker eller jule- og fødselsdagsgaver, endsige besøg [...] Alex var på børnehjemmet Brejddablik til broderens konfirmation i foråret, hvor moderen også var tilstede. Hans referat af dette møde var: ’Og så kom vores mor og hun gav mig 5 is, så blev jeg syg og måtte i seng – og mor rejste uden at sige farvel til mig.’ [...] Under henvisning til ovenstående kan vi ikke på nuværende tidspunkt anbefale hjemgivelse”.⁵⁵⁴

August 1957 beslutter *Direktoratet for Københavns Kommunes Børneværn* derfor at afslå moderens anmodning om hjemgivelse. Omkring sommeren 1958, virker der pludseligt til at være store fremskridt at spore i Alex’ udvikling. I indberetningen til *Børneværnsudvalget* i juni 1958 fremgår det, at Alex bedre kan koncentrere sig om sit skolearbejde og er i stand til ”at tage irettesættelser og kritik med sindsro”.⁵⁵⁵ Den positive udvikling syntes at fortsætte, og i maj 1959 overvejer man sågar at rykke Alex et par skoleklasser op efter sommerferien. Hans positive udvikling beskrives bl.a. med ord som ”venlig”, ”tillidsfuld”, ”initiativrig”, ”konstruktiv” og ”igangsættende.”⁵⁵⁶ I juni 1960 syntes den positive udvikling at være stoppet. I en indberetning til *børneværnsudvalget* fremgår det, at Alex rastløshed er tiltaget, og at han bliver medicineret for en påstået hovedpine. Den negative spiral forsætter sommeren over, og i november 1960 fremgår det af endnu en indberetning til *børneværnsudvalget*, at Alex har ”[...] meget svært ved at koncentrere sig om skolearbejdet, der er præget af hans uro og rastløshed.”⁵⁵⁷ Forholdet til kammeraterne syntes forværret, og han ”møder

⁵⁵² Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Indberetning fra Aaløkkegården til Direktoratet for Københavns Kommunes Børneværn (dateret maj 1956)

⁵⁵³ Ibid. Indberetning fra Aaløkkegården til Børneværnsudvalget (dateret november 1956)

⁵⁵⁴ Ibid. Skrivelse fra forstanderen til Københavns børneværn (dateret maj 1957)

⁵⁵⁵ Ibid. Indberetningen til Børneværnsudvalget (dateret juni 1958)

⁵⁵⁶ Ibid. Indberetningen til Børneværnsudvalget (dateret maj 1959)

⁵⁵⁷ Ibid. Indberetningen til Børneværnsudvalget (dateret november 1960)

stor uvilje hos mange, der ikke længere vil lade sig tyranniseres af ham”.⁵⁵⁸ Hans rastløshed bliver nu for første gang beskrevet som et ”udpræget træk” hos Alex, og kontaktbehovet over for voksne bliver beskrevet som stort. Samme måned kan man finde en håndskrevet notits fra forstanderen. I stikordform står der blot: ”Episode med Alex – vold – ustyrlig”.⁵⁵⁹ I juni 1961 bliver endnu en indberetning til *børneværnsudvalget* sendt afsted. Denne gang fremgår det, at Alex' opførsel i skolen nu har nået et uacceptabelt niveau. Han er ukoncentreret og i konflikt med både lærere og elever. Det er endda gået så vidt, at han ”en overgang var anmodet om at holde sig fra skolen, da man simpelthen ikke kunne have ham sammen med andre børn.”⁵⁶⁰ Skolen så helst, at han blev taget ud af klassen efter sommerferien. Forstanderen beder efterfølgende hjemmets tilsynsførende psykiater om: ”[...] på ny at undersøge Alex, da der skal tages stilling til, hvad der videre skal ske med ham.”⁵⁶¹ Denne redegørelse fra psykiateren beskriver Alex som:

”[...] realitetsafværgende, besværlige praktiske krav afviser han som uvedkommende – her kan han blive helt urimelig, han vil ikke se de mest åbenbare kendsgerninger i øjnene. Han er kontaktangst, hvad han formentlig skjuler bag arrogance [...] han tør meget dårlig og kun over for de få og udvalgte vise al den alvorlige kontaktlængsel, som han har inderst inde [...] hudløs ømskindet og sårbar [...] hvis han ikke var i puberteten ville man begynde at tænke på Borderline [...] Hvis udviklingen går videre i uheldig retning, ender han måske som paranoiker.”⁵⁶²

På baggrund af denne redegørelse foreslår forstanderen, at Alex udskrives enten til et behandlingshjem eller psykiatrisk hospital, således at Alex kan modtage ”[...] al den støtte og hjælp af den sagkundskab af psykiatrisk, psykologisk og pædagogisk art, der i dag står til rådighed.”⁵⁶³ Forstanderen begrundet anbefalingen med, at han ikke længere tør tage ansvaret for Alex, da hjemmet ikke er gearet til et sådant tilfælde, ”der grænser til sindssyge.” I juni 1961 sender den tilsynsførende psykiater en længere redegørelse til *Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn*. Her skriver hun, at Alex i sin tid på *Aaløkkegården* har været en ” [...] vanskelig dreng, der gentagende gange har givet anledning til drøftelser.” Psykiateren konkluderer at:

⁵⁵⁸ Ibid.

⁵⁵⁹ Ibid. Håndskreven note fra forstanderen på Aaløkkegården.

⁵⁶⁰ Ibid. Indberetning til børneværnsudvalget (dateret juni 1961)

⁵⁶¹ Ibid. Indberetning til børneværnsudvalget (dateret juni 1961)

⁵⁶² Ibid. Psykiatrisk redegørelse (dateret juni 1961)

⁵⁶³ Ibid. Indberetning til børneværnsudvalget (dateret juni 1961)

”Hans tilstand må nærmest betegnes som grænsepsykotisk, hvorfor han ikke hører til i nogen anden af de bestående institutioner. Måske vil en indlæggelse i psykiatrisk (børnepsykiatrisk) afdeling kunne bidrage til at afklare spørgsmålet om anbringelse.”⁵⁶⁴

I midten af november 1961 skriver forstanderen fra *Aaløkkegården* til *Direktoratet for Københavns kommunes børneværn* og informerer om, at der ”dags dato er modtaget meddelelse fra *Statshospitalet i Glostrup* at Alex kan modtages d. 21/11 d.å. Jeg vil ledsage ham derover”.⁵⁶⁵ Det fremgår herefter, at Alex indlægges på afdeling P – afsnit 46. Dagen efter indlæggelsen skriver forstanderen to breve til to forskellige ansatte på Odense Kvægtorv, der har haft kontakt med Alex igennem årene. I det første brev informerer forstanderen om, at Alex ”[...] i går blev indlagt til behandling på Statshospitalet [...] Må jeg benytte lejligheden til at takke for deres venlighed mod Alex.” I det andet brev skriver han:

”Han [Alex] blev d. 21 ds. Indlagt på Statshospitalet i Glostrup til undersøgelse og behandling for sin hovedpine og sindslidelser. Nu håber vi, man der kan hjælpe ham, så han kan få lidt mere hold på sig selv. De skulle faktisk være gode muligheder for helbredelse. Han kommer ikke tilbage hertil ud over feriebesøg. Jeg syntes, at i skulle vide dette, da I jo har fulgt ham med interesse i flere år.”⁵⁶⁶

Fire dage efter sin indlæggelse kan man se, at Alex har skrevet et personligt brev til forstanderen på *Aaløkkegården*. Det er første gang, Alex direkte er kommet til orde i journalen. Det håndskrevne brev starter således: ”Kære Lange.⁵⁶⁷ Jeg håber du har det godt, for det har jeg.” Han beder herefter forstanderen om at sende noget tøj og personlige ejendele til ham, og fortsætter: ”Jeg er nu blevet flyttet over på en åben afdeling og går hver dag tur med en af de voksne kammerater jeg her har fået [...] Hils alle på Åløkkegården mange gange fra mig. Kærlig hilsen Alex”.⁵⁶⁸ I en lille note nederst på brevet kan man se, at forstanderen angiveligt har svaret Alex fem dage senere.⁵⁶⁹ I starten af december 1961 skriver Alex endnu engang til forstanderen, denne gang i form af et maskinskrevet

⁵⁶⁴ Ibid. Redegørelse fra den tilsynsførende psykiater, til Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn (dateret juni 1961).

⁵⁶⁵ Ibid. Brev fra forstanderen på Aaløkkegården, til Direktoratet for Københavns kommunes børneværn (dateret november 1961)

⁵⁶⁶ Ibid. Brev fra forstanderen på Aaløkkegården, til Odense kvægtorv (nateret november 1961)

⁵⁶⁷ ‘Lange’ var forstanderens kælenavn.

⁵⁶⁸ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Brev fra Alex til forstanderen på Aaløkkegården (november 1961)

⁵⁶⁹ Brevet findes dog ikke i journal 188.

brev. I en optimistisk tone beskriver han hverdagen på statshospitalet og afslutter brevet med sætningen: ”Venlig hilsen fra din hengivne”.⁵⁷⁰

Således slutter journalens fortælling.

Nu bevæger vi os ca. 60 år frem i tiden, til en lejlighed i København, hvor Alex sidder og fortæller.⁵⁷¹

3.1.2 Alex' egen fortælling

Som noget af det første i Alex' egen fortælling står en vag erindring om en anbringelse sammen med hans søster. Han husker ikke navnet på institutionen eller årstallet og genkalder sig ingen episoder eller detaljer fra hjemmet. Alligevel er han ikke i tvivl om, at det fandt sted. Det næste, Alex erindrer, er anbringelsen på *Børnehjemmet Brejdablik*,⁵⁷² hvor han blev anbragt sammen med sine fem søskende. Han husker ikke de nærmere omstændigheder, eller hvorfor de blev anbragt. Fra stedet husker han især forstanderinden, som ved flere lejligheder låste ham inde i et lille rum i kælderen. Han husker også sine dagdrømme, der ofte handlede om, at han engang ville blive hentet af en rig mand, han kunne bo hos. Ellers er det især to specifikke oplevelser, der står klare i hans erindring fra *Brejdablik*. Den første handler om dagen, hvor han som seksårig fik besøg af sin mor. I hans fortælling beskriver han det med sætningerne: ”Der er jeg seks år [...] Hun skulle til [min brors] konfirmation. Der møder jeg hende første gang.”⁵⁷³ Episoden er skelsættende for Alex, fordi moderen fortæller, at hans rigtige far er en anden end den mand, der står anført i de officielle papirer. Den anden oplevelse finder sted i den lokale skole. Alex beskriver, hvordan de andre skolebørn mobbede en lille grønlandsk dreng, og hvordan han som den eneste valgte at forsvare ham:

” Det var så uretfærdigt, så jeg tog den her skraldespand, og knaldede ham [en af drengene der drillede] oveni hovedet – han gik ud som et stearinlys [...] pludselig kom der to lærere farende og stod og ruskede mig [...] Jeg tror det har været en af begrundelserne for, at hende den nye forstanderinde, hun ville have flyttet mig.”⁵⁷⁴

Episoden resulterede i, at han som syv år gammel pludselig og uden forudgående varsel blev

⁵⁷⁰ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Brev fra Alex til forstanderen på Aaløkkegården (december 1961)

⁵⁷¹ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁷² Børnehjemmet, der lå i *Vejen*, var et børnehjem for 31 drenge og piger også kaldet et 'søskendehjem'. Horsten, Holger (1953), s. 347.

⁵⁷³ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁷⁴ Ibid.

anbragt på *Børnehjemmet Aaløkkegården*. Alex husker tydeligt dagen og fortæller: ”Jeg ved egentlig ikke hvad der skete, det skete bare lige pludselig [...] vi skulle lige over på Fyn sagde hun [forstanderinden]”.⁵⁷⁵ På dette tidspunkt beskriver Alex sig selv som ”et forskræmt barn”. Alex' erindringer fra anbringelsen på *Børnehjemmet Aaløkkegården* består af en lang række konkrete episoder. En af nøglefortællingerne omhandler en episode, der fandt sted et par år efter ankomsten ved juletid:

”Jeg kan huske et år hvor de (forstanderparret) skulle til Norge. Så skulle børnehjemmet tømmes for børn [...] jeg havde jo ingen forældre. Hvad gør vi så? Så fandt de et gammelt lurvet ægtepar ude i Næsby [...] Der skulle jeg ligge imellem det der ægtepar i deres dobbeltseng, og de stank både af sprut og alt muligt [...] Jeg brød mig ikke om voksne mennesker, der ligger og rager på en dreng. Det gjorde jeg sgu ikke.”⁵⁷⁶

Alex udtænkte derfor en plan, der skulle bringe ham væk derfra: ”Et eller andet skal du gøre Alex [...] Så jeg gjorde mig helt utilbens og på dag nummer 3, var de [forstanderparret] nødt til at tage fra Norge.” Planen lykkedes, men tilbage på *Aaløkkegården* begyndte et nyt mareridt at tage form. Alex fortæller, hvordan han første gang blev voldtaget af en af de mandlige ansatte: ”Det foregik da jeg lige skulle tage en kasse op på en hylde, det var sådan nogle brede vindueskarme i kælderen. Og så skubbede han mig op og hev bukserne ned og kneppede mig i røven.” Alex er overbevidst om, at forstanderen vidste besked, men han nægtede at køre ham til lægen, selvom han blødte. Lægen havde ikke tid, forklarede forstanderen. ”Så kan du jo selv regne ud hvordan forretningsgangen kørte”, uddyber Alex. Herefter forsøgte han at tage sagen i egne hænder: ”En dag ved middagsbordet, eller aftensmadsbordet, der tog jeg suppeterrinen og hældte den lige i hovedet på forstanderen.”

En anden episode, der står tydeligt i Alex' fortælling, kredser omkring et uventet og overraskende besøg. Da han en dag gik og lugede blomster i *Aaløkkegårdens* have, dukkede en høj og elegant mand pludselig op: ”Han gik ude på vejen, jeg er tolv år gammel. [1958] Så siger han til mig: `du kender vel ikke en der hedder Alex her [...] jeg er hans far´. Så gik vi ned i *Aaløkkeskoven*, hvor der lå et lille iskagehus”. Nede i skoven sætter de sig ned, og manden spørger pludselig Alex: ”Må jeg give dig et kram, jeg er din far”. Alex kan huske, at han er forvirret og på vagt. Han svarer manden: ”Hvorfor er jeg så ikke hos dig?” Hvortil manden svarede: ”Det er der

⁵⁷⁵ Ibid.

⁵⁷⁶ Ibid.

nogen der har sat sig imod”.⁵⁷⁷ Episoden gjorde et stort indtryk på Alex: ”Han vil næsten ikke løsrive sig fra mig igen, det kunne jeg mærke [...] Han kørte i en sportsvogn og giver mig endda en 100-kroneseddel⁵⁷⁸ da han tager afsted.” Alex kan huske, hvordan han ændrede sig efter denne episode, som han beskriver som dråben, der fik bægeret til at flyde over: ”Hadet voksede i mig. Jeg blev mere og mere hadefuld, og jeg gjorde det mere og mere synligt, for andre mennesker, som jeg kunne kommunikere med, at jeg var i knibe”.⁵⁷⁹

Alex søgte tilflugt hos nogle af de kvindelige ansatte og flygtede gentagne gange til Odense kvægtorv, hvor en dyrlæge og hans kone tog sig kærligt af ham. Efter at have hørt Alex' historie, truede dyrlægen forstanderen med at gå til politiet. Forstanderen konfronterede Alex og anklagede ham for at lyve. Oppe i forstanderens lejlighed udvikler situationen sig dramatisk, og Alex ender med at blive slået hårdt i hovedet. Hans trommehinde sprang, og han besvimede kortvarigt. Alex husker, at han vågnede ved, at forstanderen og hans kone stod og ruskede i ham for at få ham i live. Han kan stadigvæk huske forstanderens ord, som blev gentaget igen og igen ”Han er ikke død! – Han er ikke død!”. Episoden står for Alex som den værste episode i tiden på *Aaløkkegården*. ”Nu var forstanderen jo kommet op i en krog hvor han ikke kunne komme ud af. Hvad gør man så?” spørger Alex endnu engang retorisk og kommer selv med svaret: ”Så fjerner man barnet”.⁵⁸⁰

Alex husker derefter, at han blev kørt ind på *Odense Sygehus* for at blive undersøgt for sine skader. Næste dag siger forstanderen så: ”Lægen siger du er syg, så du skal indlægges [...] Så tror jeg jo, at jeg skal ind på *Odense sygehus*, men i stedet går turen til Glostrup [...] Han deporterede mig.” Den første tid på *Glostrup Statshospital* var præget af forvirring: ”Jeg troede det var et almindeligt hospital [...] Det var først da jeg opdagede de gik og låste dørene. Er det en psykopatanstalt eller et fængsel? Hvad har jeg gjort?” Alex husker dernæst overlægens ord: ”Ved du hvad Alex, du fejler ikke noget, men du kan være her indtil vi finder en løsning”. Afslutningsvis reflekterer Alex over sin situation:

”Hvordan kan det være tror du, at folk egentlig ikke kan forstå hvorfor andre mennesker bliver lidt forkvaklede? Hvis man udsætter børn for ureglementeret behandling [...] så bliver de kaldt psykisk syge eller noget andet lort du ved. Et islæt af løgnehistorier oven på hinanden. Man kan sidde og

⁵⁷⁷ Ibid.

⁵⁷⁸ I nutidens penge svarende til ca. 1.500 kr.

http://www.oldmoney.dk/?belob=100&index=Index1&fra_aar=1958&til_aar=2018&submit=OMREGN

⁵⁷⁹ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁸⁰ Ibid.

brække sig over dem, fordi man ved jo godt at det ikke er sandheden [...] Det jeg ikke kan lide ved børneværnet er at man har løjet om mig. Hvis du sidder og siger til et barn: Du er syg og du skal på hospitalet - for at slippe af med barnet [...] Hvordan vil du så reagere?"⁵⁸¹

Således slutter Alex' egen fortælling om hans anbringelse på *Aaløkkegården*.

3.1.3 Potentielle konflikter

Som eksemplet med Alex viser, er de to fortællinger meget forskellige både i indhold og sprog. I Alex' egen fortælling fokuserer han primært på konkrete episoder om vold og seksuelle overgreb, familiære forhold, sociale relationer, følelser, drømme og forskellige overlevelsesstrategier. Sproget er fuldt af følelsesudbrud med vrede, sorg og indignation og indeholder mange refleksioner og åbne spørgsmål.⁵⁸² Journal 188 beskriver derimod fortrinsvis udviklingsforløb og med fokus på at legitimere beslutningerne. Det kommer til udtryk i diverse personkarakteristikker og diagnosticeringer. Sproget er overvejende formelt, professionelt og konkluderende. Tilgangen til Alex' sag er i journalen desuden præget af forsøg på at forstå ham, være balanceret og nuanceret samt udvise omsorg. Det er dog også karakteristisk for de to fortællinger, at de direkte og indirekte beskylder hinanden for at være utroværdig. Det ses, når Alex beskrives med sætninger som: "Fabulerer, grænsen mellem ønskedrøm, leg og virkelighed er flydende [...] realitetsafværgende [...] grænsepsykotisk".⁵⁸³ Eller når han bliver karakteriseret som en dreng, der ikke vil se "de mest åbenbare kendsgerninger i øjnene".⁵⁸⁴ Alex beskriver derimod forstanderen og børneværnet med sætninger som: "Man kan sidde og brække sig over dem, fordi man ved jo godt at det ikke er sandheden."⁵⁸⁵ Det er også tydeligt, at de to forskellige perspektiver og bagvedliggende diskurser sætter nogle naturlige rammer for, hvad der kan siges, hvad der ikke kan siges, og hvad der opfattes som sandt og falsk og acceptabelt eller uacceptabelt.⁵⁸⁶ Journalen kan af gode grunde have vanskeligt ved at beskrive det "hemmelige" møde i *Aaløkkeskoven*, og Alex kender næppe til forstanderens korrespondance med dyrlægeparret eller psykiaterens diagnosticering af ham. Det er dog også tydeligt, at der i de to fortællinger berettes om den samme anbringelse på *Børnehjemmet Aaløkkegården*. Fortællingernes tidlige dimension, persongalleriet og episoder og steder er på

⁵⁸¹ Ibid.

⁵⁸² Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015), s. 209.

⁵⁸³ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Indberetning fra Aaløkkegården til Børneværnsudvalget (dateret november 1956)

⁵⁸⁴ Ibid. Psykiatrisk redegørelse (dateret juni 1961)

⁵⁸⁵ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

⁵⁸⁶ Harré, Rom & Bronwyn Davies (1990), s. 48.

mange punkter forenelige og kan i nogle tilfælde komplementere og nuancere hinanden. Alex fortæller eksempelvis om sin første anbringelse men husker hverken navnet på institutionen eller perioden for anbringelsen. Her kan journal 188 supplere med oplysningerne: ”Iagttagelseshjemmet Kildevang” og ”1947”. Et andet sted fortæller Alex om en episode, hvor han i desperation hælder suppeterrinen i hovedet på forstanderen. Samme episode nævnes angiveligt i journal 188 med sætningen: ”Episode med Alex – vold – ustyrlig”.⁵⁸⁷ Her kan fortællingerne således både bekræfte hinanden og tilbyde forskellige perspektiver på episoden. Som et tredje eksempel kunne man nævne Alex' forsvar af den grønlandske dreng i skolegården. Da journal 188 ikke indeholder en begrundelse for selve anbringelsen på *Aaløkkegården*, kan episoden fra Alex' fortælling ikke blot belyse hans egen oplevelse af anbringelsen men også udfylde journalens ”tomme plads” ved at tilbyde en årsagsforklaring.⁵⁸⁸

I gennemgangen af de to fortællinger er det ikke desto mindre de mange forståelses- og indholdsmæssige uoverensstemmelser, som dominerer. Som jeg tidligere har nævnt (kapitel 1.5.3), er det netop disse “[...] incompatible differences which give rise to conflict.”⁵⁸⁹ En af de mest centrale konflikter tager udgangspunkt i to meget forskellige fremstillinger af persongalleriet. I journal 188 fremstilles forstanderen som en omsorgsfuld og forstående faderskikkelse, der med faglige argumenter og ikke mindst tålmodighed og omsorg forsøger at hjælpe Alex. I Alex' egen fortælling, fremstår han derimod som en kynisk, følelseskold, hyklerisk og voldelig karakter. De to forskellige fremstillinger af dyrlægen og hans kone indeholder ligeledes et tydeligt element af konflikt. I Alex' egen fortælling optræder de således som hans allierede i kampen mod forstanderen, hvorimod forholdet mellem forstanderen og dyrlægeparret i journal 188 fremstilles som konfliktløst og venskabeligt. Da ægteparrets konfrontation med forstanderen ifølge Alex er udslagsgivende for hans indlæggelse på *Glostrup Statshospital*, udgør det således en klar konflikt imellem de to fortællinger.

En af de centrale episoder i de to fortællinger er netop indlæggelsen på *Glostrup Statshospital*. Den udgør også en af fortællingernes andre markante konflikter. I journal 188 legitimeres beslutningen om Alex' indlæggelse på baggrund i en længevarende negativ udvikling og med en række psykologiske og pædagogiske argumenter. I Alex' egen fortælling var indlæggelsen derimod motiveret af forstanderens frygt for repressalier, hvis sandheden om Alex

⁵⁸⁷ Hvor journalen blot beretter om episoden ud fra en generel betragtning, kan Alex' fortælling tilbyde en dybere forståelse for selve episoden, og strategierne der lå bag handlingen.

⁵⁸⁸ Set fra Alex' eget perspektiv.

⁵⁸⁹ Deutsch, Morton (1991), s. 27-29

slap ud. Han skulle derfor med Alex' egne ord: ”deporteres” og ryddes af vejen. Et andet centralt tema for de mange konflikter omhandler fraværet af konkrete episoder om indespærring, vold og seksuelle overgreb i journalen. Denne type af fortællinger er derimod dominerende i Alex' egen fortælling og udgør et centralt element i forståelsen af hans historie. Journal 188 indeholder således ingen oplysninger om indespærringerne under kælderens på *Brejdablik*, det seksuelle misbrug foretaget af et ældre ægtepar, voldtægten i kælderens under *Aaløkkegården* eller volden på forstanderens kontor. Fraværet af centrale personer udgør også en konflikt i de to fortællinger. De kvindelige ansatte på *Aaløkkegården*, der tog sig kærligt af Alex, nævnes således ikke i journal 188. Det samme er tilfældet for den mystiske mand i *Aaløkkeskoven*, der i Alex' egen fortælling portrætteres som hans rigtige far.

3.2 De potentielle konfliktzoner identificeres

Som jeg netop har demonstreret, kan gennemgangen af to udfoldede fortællinger være med til at eksemplificere modsætningsforholdet mellem journaler og tidligere børnehjemsbørns livshistorier, samt gøre det muligt at udpege en række konkrete konflikter. Jeg er dog også opmærksom på, at de potentielle konflikter delvist kan afspejle forskellige institutionelle og kulturelle forhold. En særlig medarbejderkultur eller forstander kan således muliggøre, forstærke eller udviske specifikke konflikter. Selve institutionstypen sætter også nogle særlige rammer for konflikternes mulige indhold. I journaler fra institutionstyper som *Statsungdomshjemmet Bråskovgaard* optræder de anbragtes ”farlighed” og ”uopdragelighed” således som gentagede temaer,⁵⁹⁰ hvorimod der i journaler fra institutionstyper som *Mødre- og spædbørnehjemmet Bethesda* fokuseres på de anbragtes fysiske udvikling og generelle sundhedstilstand.⁵⁹¹ Konflikterne kan også være et udtryk for en særlig periode i historien, hvor bestemte faglige strømninger dominerede. I tiden efter anden verdenskrig begyndte man bl.a. at oprette såkaldte ”behandlingshjem”, der tog afsæt i behavioristiske og psykodynamiske teorier, og som begyndte at definere de anbragte som ”adfærds- og udviklingsforstyrrede”, ”omsorgssvigtede” eller ”tidligt skadede”.⁵⁹² I andre lande, som

⁵⁹⁰ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981). Gennemgang af de tre første sager i 1953, 1963 og 1973.

⁵⁹¹ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Døgncentret for børn og familier (1931-1972). Arkivserie: Elevsager (1931-1972). Gennemgang af de tre første sager i 1953, 1963 og 1973.

⁵⁹² Egelund, T., & Jakobsen, T.B. (red). (2006); Killén, K. (2005).; Rygaard, N. P. (1991).

Australien⁵⁹³ og Canada,⁵⁹⁴ har religion og race også spillet en afgørende rolle i de anbragtes journaler og derfor muliggjort nogen særlige konflikter.

Formålet med dette underkapitel er at identificere og beskrive en række generelle konfliktzoner defineret som et tematisk afgrænset område, hvor forskellige typer af konflikter potentielt kan opstå. Konfliktzonerne gør det bl.a. muligt at eliminere de mange institutionelle, kulturelle og historiske variabler. De er dermed også afgørende, når jeg i kapitel 4 ønsker at forstå og analysere deltagernes forskellige håndteringsstrategier, der netop udspringer af disse konfliktzoner, eller når jeg i udformningen af den afsluttende model for ”Støttet adgang til journalen” (se kapitel 6) forsøger at forudsige, hvor de potentielle konflikter kan tænkes at opstå. Identificeringen af de forskellige konfliktzoner tager empirisk afsæt i deltagernes syv livshistorieinterviews og syv journaler. Metodisk har jeg været særligt inspireret af *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*,⁵⁹⁵ hvor Marianne Horsdal introducerer en række analytiske begreber, som er knyttet til den enkeltes livshistorie og identitet. Det drejer sig om begreberne ”Tid”, ”Episoderne og deres sammenknytning”, ”Jeg”, ”Vi”, ”De andre”, ”Stederne”, ”Forandring og udvikling”, samt ”Værdier”.⁵⁹⁶ Disse begreber, som jeg definerer som mine ”analytiske fokuspunkter”, har hjulpet mig til at tydeliggøre og indkredse de forskellige konfliktzoner. Ved at benytte samme fremgangsmåde som i kapitel 3.1 har jeg indledningsvis identificeret de forskellige konflikter i deltagernes livshistorieinterviews og journaler. Herefter har jeg kategoriseret dem ved at knytte dem til de specifikke analytiske fokuspunkter. Nogle af konflikterne kan knyttes til ”Episoderne og deres sammenknytning”, andre til ”Stederne”, og ganske ofte kan de knyttes til flere. Denne fremgangsmåde har givet mig en forståelse for, hvad der kan være på ”spil” i de enkelte konflikter og på de bagvedliggende årsager såsom tildelingen af roller eller placeringen af ansvar. Først derefter har jeg således kunnet identificere og definere de konkrete konfliktzoner, der er udgangspunktet for de næste fire underkapitler. Flere af konfliktzonerne overlapper hinanden og kan med fordel betragtes og forstås sammen.⁵⁹⁷

⁵⁹³ *Bringing Them Home: Report of the National inquiry into the separation of Aboriginal and Torres Strait Islander children from their families*, Human Rights and Equal Opportunity Commission, Australia, April (1997).

⁵⁹⁴ *Report of the Royal Commission on Aboriginal Peoples*, 5 vols, Government of Canada, Ottawa, (1996).

⁵⁹⁵ Horsdal, Marianne (2014).

⁵⁹⁶ *Ibid.* s. 111-147. Uddybes løbende i de enkelte konfliktzoner.

⁵⁹⁷ En skematisk gennemgang af de forskellige konfliktzoner kan findes i afhandlingens bilag 22-25.

3.2.1 Det problematiske barn

Denne konfliktzone tager udgangspunkt i journalens fremstilling af ”Jeget”, som også er en af mine analytiske fokuspunkter. Som jeg demonstrerede i de to fortællinger med Allex, kan der være særdeles stor forskel på fremstillingen af det anbragte barn (Kapitel 3.1). Det skyldes først og fremmest, at journalerne har en tendens til at tolke barnets opførsel ind i en negative kontekst eller ligefrem som ”Symptomatic of their essential troublesomeness”.⁵⁹⁸ Journalerne domineres derfor af fortællinger om barnets negative adfærd og forsøger kun sjældent at sætte sig ind i barnets eget perspektiv.⁵⁹⁹ Som historikeren Harry Hendricks formulerer det:”[...] these histories usually deal with adult attitudes to children, rather than the young people themselves”.⁶⁰⁰

Denne tendens forstærkes gennem journalens manglende inddragelse af børnenes egen stemme eksempelvis i form af breve eller brugen af citater.⁶⁰¹ Den manglende inddragelse betyder, at børnene objektiviseres, og at de ansatte på institutionen derfor nemmere kan distancere sig fra det enkelte menneske.⁶⁰² Når barnet undtagelsesvis citeres, er det ofte i korte sætninger, som er udvalgt, så de netop synes at understøtte forstanderens eller myndighedernes argumentation. Dette mønster kommer også tydeligt til udtryk i Mette Seidelins Ph.d. afhandling fra 2014⁶⁰³ og i Ning De Coninck-Smiths doktordisputats fra 2000.⁶⁰⁴ Som Elizabeth Stanley pointerer, indeholder journalerne derfor meget få fortællinger om børnenes positive egenskaber såsom humor, hjælpsomhed, talent, succes og fremskridt.⁶⁰⁵ Disse egenskaber er derimod ofte centrale i tidligere børnehjemsbørns fortællinger og deres forståelse af egen identitet. Denne journalpraksis har derfor også afstedkommet en del kritik fra tidligere børnehjemsbørn, der kan have vanskeligt ved at genkende sig selv i journalens fremstillinger.⁶⁰⁶

Journalens fremstilling af det anbragte barn kan også anskues som et udtryk for den proces, som sociologen Erving Goffman beskriver som en ”mortifikationsproces”.⁶⁰⁷ Som et led i denne proces tildeles den anbragte en ny identitet i overensstemmelse med institutionens normer og

⁵⁹⁸ Stanley, Elizabeth (2006), s. 167. Se også: J. Wardhaugh & P. Wilding (1993); Carlton, B. (2007).

⁵⁹⁹ J. Wardhaugh & P. Wilding (1993). Se også: Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

⁶⁰⁰ Hendrick, Harry (1992), s. 1. Samme problemstilling bliver taget op i: Söderlind, Ingrid. (1999); Seidelin, Mette (2014); Coninck-Smith, Ning De (2000), s. 19-20; Penglase, Joanna (2005), s. 55.

⁶⁰¹ Se bl.a.: Söderlind, Ingrid. (1999).

⁶⁰² Gillman, Maureen, John Swain & Bob Heyman (2010).

⁶⁰³ Seidelin, Mette (2014)

⁶⁰⁴ Coninck-Smith, Ning De (2000), s. 19-20.

⁶⁰⁵ Stanley, Elizabeth (2006), s. 167

⁶⁰⁶ Penglase, Joanna (2005); Carlen, P. (1987).

⁶⁰⁷ Goffman, Erving (1961).

regler.⁶⁰⁸ Journalens fremstilling af det anbragte barn er dermed også et udtryk for en særlig værdiorientering, som ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med de værdier, som tidligere børnehjemsbørn selv repræsenterer i deres egen fortælling. Når journalen beskriver deltagernes uvilje mod at samarbejde med personalet, tillægges det således ofte en negativ værdi. For tidligere børnehjemsbørn kan den samme adfærd derimod tillægges en positiv værdi som et udtryk for deres egen styrke og selvstændighed.⁶⁰⁹

Jeg har på denne baggrund valgt at definere den første konfliktzone som ”Det problematiske barn”. Under overskriften ”Slesk, asocial, utroværdig og andre negative personlighedstræk” vil jeg i det følgende komme med en række eksempler på, hvad denne konfliktzone konkret kan indeholde, og hvad der grundlæggende er på spil. Jeg har i afhandlingens bilag 22 samlet disse eksempler i en skematisk og mere overskuelig form.

3.2.1.1 Slesk, asocial, utroværdig og andre negative personlighedstræk

Det første element i denne konfliktzone tager udgangspunkt i journalens direkte og indirekte brug af begrebet ”slesk”. I deltagernes journaler benyttes det primært til at beskrive den anbragtes store men ofte ugængældte behov for voksenkontakt. I en såkaldt ”udviklingsrapport” fra *Observationshjemmet Søndermarken* fremgår det, at Chanelle ”hænger meget på de voksne [...] til tider på en lidt slesk måde.”⁶¹⁰ Et andet sted beskrives hun som en ”kåd, kluntet hundehvalp, der møvser på og ikke selv kan stoppe.”⁶¹¹ Noget lignende ser vi også hos John, Kent, Peer og Synnøve. I Synnøves journal beskrives hun i et brev fra *Observationshjemmet Søndermarken* til *Social- og sundhedsforvaltningen* som ”klæbende og anmassende”.⁶¹² I beskrivelser af denne type fornemmer man personalets irritation og manglende forståelse for barnets adfærd. Journalerne indeholder sjældent en forklaring eller årsag til denne opsøgende adfærd. Beskrivelsen af at være slesk står ofte i kontrast til de fortællinger, som deltagerne selv præsenterer. Chanelle fremstiller sig selv som et sårbart og ”lille bange barn”, og sine forsøg på at opnå voksenkontakt tolker hun ind i sit desperate forsøg på at overleve og tilpasse sig.⁶¹³ I Synnøves fortælling beskrives noget lignende, når hun beretter om den kølige modtagelse fra personalet, når hun med sin ”babystemme eller

⁶⁰⁸ Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2002), s. 118-125.

⁶⁰⁹ Se bl.a.: Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶¹⁰ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143. Udviklingsrapport fra Observationshjemmet Søndermarken, d. 14. juni 1976.

⁶¹¹ Ibid. Skrivelse til Viby Socialforvaltning d. 29. november 1977.

⁶¹² Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.). Brev fra Observationshjemmet Søndermarken til Social- og sundhedsforvaltningen d. 17. november 1982.

⁶¹³ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

lillepigestemme” forsøgte at etablere voksenkontakt. ”Jeg tror sgu, de syntes, jeg var irriterende”, konkluderer Synnøve i sin fortælling.⁶¹⁴

Det andet element i denne konfliktzone optræder i journalernes direkte og indirekte beskrivelser af børnenes såkaldte ”asociale adfærd”.⁶¹⁵ I deltagernes journaler kommer det ofte til udtryk igennem fortællinger om barnets dominerende adfærd eller manglende venskaber og fællesskaber. I Johns journal beskrives han direkte som ”asocial”,⁶¹⁶ og det fremgår, at han ”hverken i skolen eller på institutionen har [...] stabile kontakter med jævnaldrene”.⁶¹⁷ Adfærden beskrives som Johns ”trang til at dominere” samt hans ”voldsomme og grove adfærd over for de svage elever”.⁶¹⁸ Noget tilsvarende ser vi også i Jackies Journal, der fokuserer på hans manglende ”kammeratskabsfølelse”⁶¹⁹ og hans ”tyranni over for de yngre”.⁶²⁰ Ligesom vi erfarede med elementet ”slesk”, præsenterer journalerne kun sjældent en forklaring eller årsag til denne adfærd. I de fortællinger, som deltagerne selv præsenterer, fokuseres der i modsætning til journalen ofte på venskaber og adfærdsmæssige egenskaber som empati og omsorg. De fleste beskriver sig selv som sociale væsner og som gode kammerater. John fortæller om sine mange venskaber, sociale kompetencer og beskyttertrang over for de svage børn på børnehjemmet.⁶²¹ Det samme ser vi i Kents fortælling, hvor han beskriver sig selv som en meget kærlig dreng, der var god til at udvise omsorg over for børnehjemmets mindste børn.⁶²²

Som det tredje element i ”Det problematiske barn” optræder journalens direkte beskrivelser af eller indirekte hentydninger til barnets manglende troværdighed. I flere af journalerne fungerer det sågar som en rød tråd i fortællingen. Det ses tydeligst i tilfældet med Allex og i Peers journal, hvor det gentagne gange lyder, at han ”ikke er til at stole på.”⁶²³ I flere tilfælde afvises Peers forklaringer da også netop med udgangspunkt i denne argumentation. Det ses eksempelvis, når Peer benægter at have tisset i sengen eller påstår, at en ansat skulle have udsat ham for et voldeligt

⁶¹⁴ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

⁶¹⁵ Det asociale element bliver også behandlet i: Holm-Petersen, Kirsten (2014), s. 22.

⁶¹⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstanderen d. 14. april 1970.

⁶¹⁷ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstander. 1. juni 1971

⁶¹⁸ Ibid. Skrivelse fra forstanderen d. 14. april 1970.

⁶¹⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark 24.3.71.

⁶²⁰ Ibid. Udateret notat. (Formodentlig udarbejdet af forstanderen).

⁶²¹ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁶²² Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶²³ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757. Skrivelse til direktoratet d. 25. februar 1969

overfald.⁶²⁴ Fremstillingen af barnets utroværdighed ses også tydeligt i Jackies journal. I et referat fra en afdelingskonference i 1971 noterer personalet, at man ikke kan stole på Jackies beskrivelser af sin andel i et påstået tyveri. Personalet skriver endvidere, at ”han nægter kategorisk” og ”skal tages på fast gerning”.⁶²⁵ I Kents journal bliver hans manglende troværdighed beskrevet med ord og sætninger som ”fabulerende”⁶²⁶ og ”manglende realitetssans”.⁶²⁷ Det er også her karakteristisk for journalernes fortællinger, at de sjældent udtrykker forsøg på at komme bag om børnenes påståede utroværdighed og på at forstå, hvorfor deres oplysninger ikke stemte overens med personalets. For alle deltagerne er værdier som ærlighed og troværdighed derimod helt centrale i deres egne fortællinger. I de tilfælde, hvor de faktisk erkender at have talt usandt, indskrives de det i modsætning til journalen som en del af en generel overlevelsesstrategi og ikke som et permanent karaktertræk ved dem selv. Det ses således, når Peer flere gange erkender, at han talte usandt, men forklarer det med, at ingen alligevel ville tro på ham.⁶²⁸ Grundlæggende handler dette element om, hvem der har patent på sandheden, og dermed fortællingen om barnet.

Som det fjerde og sidste element i denne konfliktzone har jeg samlet journalens brug af ord og diagnoser, som på anden vis knytter sig til beskrivelser af barnets negative personlighedstræk. Det drejer sig om ord og sætninger som: ”Karaktersvag”, ”Aggressiv”, ”Svage evner”, ”Mopset”, ”Stejl”, ”Stædig”, ”Flakkende”, ”Sløset”, ”Doven”, ”Barnlig”, ”Pjevset”, ”Initiativfattig”, ”Medløbende”, ”Umoden”, ”forvirret”, ”Surnulende”, ”Rethaverisk”, ”Afglidende” og ”Realitetsafværgende”. Igennem anvendelsen af disse negative personlighedstræk skaber journalen også en modsætning til de værdier, som institutionen selv mener at repræsentere. Barnet skal således ikke være ”aggressiv” og ”surnulende”, men derimod ”passiv” og ”tilfreds”. Diagnosticering af barnet er også et tilbagevendende element i beskrivelsen af de negative personlighedstræk og skal ses som en logisk konsekvens af børnehjemmets tilknyttede psykiatere, psykologer og læger. Jackie diagnosticeres med ”en mild form for psykopati”,⁶²⁹ og i Allex' journal antyder man, at han måske ender som ”paranoiker”. I deltagerne egne fortællinger er disse negative personlighedstræk og diagnoser ofte helt fraværende. I stedet beskriver de sig selv, med positivt

⁶²⁴ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

⁶²⁵ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Referat fra afdelingskonference. 24.9.71.

⁶²⁶ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711. Skrivelse fra skolepsykolog i forbindelse med genanbringelsen i april 1975.

⁶²⁷ Ibid. Skrivelse fra skolepsykolog i forbindelse med skoleskift. Udateret.

⁶²⁸ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016

⁶²⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark 5.5.71.

ladede ord og sætninger som: ”Følsom”, ”Sårbar”, ”Ulykkelig”, ”Forsømt”, ”Kærlig”, ”Anderledes”, ”Alene”, ”Høj moral”, ”Glad”, ”Selvstændig”, ”Ensom”, ”Positiv” og ”Lille af sind”. Chanelle beskriver sig selv med ord som: ”Rebelsk”, ”Stærk” og ”Enerådig”.⁶³⁰

Når ”slesk”, ”asocial”, ”utroværdig” og ”andre negative personlighedstræk” optræder som centrale elementer i denne konfliktzone, skyldes det, at de udfordrer grundlæggende menneskelige kvaliteter som oprigtighed, venskab, empati, sundhed, ærlighed og troværdighed. Konflikten kan derfor potentielt opstå, når journalens fortælling på dette punkt ikke harmonerer med deltageres egne fortællinger. Det er dog vigtigt at fastslå, at konflikten ikke er et resultat af forskellige holdninger til værdien af disse kvaliteter, hvilket journalen og deltagerne grundlæggende er enige i. De er således begge enige om, at man skal være både ærlig og oprigtig. Konflikten bunder derimod i en fundamental uenighed om, hvorvidt barnet faktisk besad disse kvaliteter. Når ”utroværdig” indgår som et element i denne konfliktzone, skyldes det således, at journalen sætter spørgsmålstegn ved deltageres troværdighed og dermed udfordrer deres værdier som ærlighed og oprigtighed; værdier som deltagerne selv sætter meget højt, og som er centrale i deres egen selvforståelse.

3.2.2 Helte og skurke

Den anden af de fire konfliktzoner tager udgangspunkt i de mange forskellige personer, der optræder i de to fortællinger, og som på den ene eller anden måde har haft en betydning for deltagerne. I de to fortællinger beskrives disse personer som værende enten væsentlige eller uvæsentlige og deres roller som positive, negative eller ambivalente. Nogle gange optræder de samme personer i begge fortællinger, andre gange er de kun i den ene. Denne gruppe af personer kan analytisk anskues som værende en del af ”de andre”, som er et af mine analytiske fokuspunkter. Som Horsdal beskriver, har ”de andre” en betydning for den enkeltes ”identitet og tilværelsesfortolkning”⁶³¹ og indeholder derfor, som vi så med ”det problematiske barn”, et tydeligt konfliktelement.

For at forstå de forskellige roller, som ”de andre” indtager i fortællingerne, og dermed grundlaget for selve konfliktzonen, har jeg været inspireret af den såkaldte ”aktantmodel”.⁶³² Modellen blev oprindeligt udviklet af den russiske folklørd Vladimir Propps i forbindelse med hans analyser af folkeeventyr og identificeringen af forskellige personers roller. De personer, der optræder i en fortælling, udover selve hovedpersonen, opdeler Propps i ”hjælpere” og

⁶³⁰ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶³¹ Horsdal, Marianne (2014), s. 134.

⁶³² Propp, Vladimir (1968).

”modstandere”. ”Hjælperen” forsøger at hjælpe hovedpersonen (subjektet) til at opnå sit mål (objektet). ”Modstanderen” forsøger derimod at forhindre hovedpersonen i at opnå dette objekt.⁶³³ I eventyr bliver disse to karaktertyper ofte betegnet som enten ”helte” eller ”skurke”. Lignende karaktertyper er karakteristiske for både journalens og deltagernes egne fortællinger, og jeg bruger derfor ”Helte og skurke” som den anden af mine fire konfliktzoner.

Under overskriften ”De professionelle, familien og dem der mangler” vil jeg i det følgende komme med en række eksempler på, hvad denne konfliktzone konkret indeholder, hvilke personer der er centrale, og hvordan konflikterne kommer til udtryk i deltagernes livshistorieinterviews og journaler. Jeg har i afhandlingens bilag 23 samlet disse personer i en skematisk og mere overskuelig form.

3.2.2.1 De professionelle, familien og de, der mangler

Det første element i denne konfliktzone er den gruppe af personer, som jeg under en samlet betegnelse kalder for ”de professionelle”. Med denne betegnelse forstår jeg alle de personer, der optræder i begge fortællinger, og som har en professionel rolle i forhold til det anbragte barn. Det drejer sig ikke bare primært om ”forstanderen” men også om ”pædagogerne”, ”støtte- og kontaktpædagogerne”, ”afdelingslederne”, ”lærerne”, ”politiet”, ”sagsbehandlere”, ”socialrådgiverne”, ”konsulenterne”, ”fuldmægtige”, ”værgerne”, ”psykologerne” og ”psykiaterne”. Som enkeltperson indtager ”forstanderen” eller ”forstanderinden” en helt central rolle i begge fortællinger og tillægges typisk en enorm magt og betydning.⁶³⁴ I deltagernes journaler optræder de konsekvent som barnets hjælpere og repræsenterer børnehjemmets professionalismisme og gode hensigter. Det er også kendetegnende for deres rolle i journalerne, at de ofte giver udtryk for at have forstået eller ”set” barnet og ønsker at hjælpe uden skjulte motiver eller agendaer. Forstanderen og forstanderinden indtager således en tydelig ”helterolle”. I fortællingerne fra to af mine deltagere vækker denne beskrivelse også genklang. Kent beskriver forstanderparret på *Kong Christian IX's Børnehjem* med stor kærlighed,⁶³⁵ og Chanelle beskriver forstanderen på *Sølyst Børnehjem* med sætninger som: ”Han beskyttede mig altid. Det gjorde han [...] Han var også bare sådan en ældre mand. Gråhåret med briller, røg pipe. Det duftede så godt.”⁶³⁶ Hos de øvrige deltagere tildeles forstanderen og forstanderinden dog en markant og entydig ”skurkerolle”. De ses som barnets modstandere og beskrives med udgangspunkt i deres voldsparathed, verbale ydmygelser og

⁶³³ Ibid. s. 25-66.

⁶³⁴ Hos de syv deltagere er der primært tale om forstandere.

⁶³⁵ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶³⁶ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

manglende empati. De tilskrives også skjulte motiver og beskrives generelt ud fra deres hykleri og uærlighed.⁶³⁷ John husker den umotiverede vold ved sin ankomst til *Roskilde Hvile*,⁶³⁸ og Peer husker endnu forstanderens svar, når han udtrykte sin utilfredshed med anbringelsen på *Godhavn*: ”Du er her ikke for dine blå øjnes skyld”.⁶³⁹ I deltagernes journaler indtager de øvrige professionelle den samme rolle, som vi så det med ”forstanderen” og ”forstanderinden”. ”Den tilsynsførende psykiater” på *Godhavn* roses eksempelvis indirekte for sin evne til at behandle Peer for Enuresis⁶⁴⁰ og for sit ønske om at behandle Jackie i sit private hjem.⁶⁴¹ I Kents journal er det ”værgen”, der fremstilles som en ”hjælper”, og som roses for sin tætte kontakt til Kent og hans familie.⁶⁴² De ”øvrige professionelle” indtager således alle en klar helterolle i journalen. Ligesom vi så det med deltagernes egne fortællinger om ”forstanderen” og ”forstanderinden”, er der også stor forskel på deres fortællinger om ”de øvrige professionelle”. Både Peer og Jackie tildeler således den tilsynsførende psykiater en af de centrale ”skurkeroller”. Peer beskriver medicinering mod Enuresis som grundstenen til et senere morfinmisbrug, og Jackie nævner ham i forbindelse med en række seksuelle overgreb i hans private hjem. I Kents fortælling er det værgen, der indtager rolle som skurk, og han beskrives som følelseskold, manipulerende, psykopatisk og hyklerisk. Kent fortæller, at han ”var utryk ved ham. Jeg var bange for ham. Jeg var ... jamen jeg var skrækslagen for ham [...] han borede i min sjæl [...] det gør han den dag i dag.”⁶⁴³ I nogle tilfælde er rolletildelingen dog mere nuanceret. Synnøve beskriver en af de kvindelige ansatte på *Søndermarken* med sætninger som: ”Hun tog mig med hjem en gang imellem [...] Hun var faktisk rigtig sød. Hun lærte mig også at putte sengetøj på en dyne”. Resten af pædagogerne indtager dog ”skurkerollerne” i Synnøves fortælling og beskrives med sætninger som: ”Jeg er så vred på dem. Jeg er faktisk mere vred på dem, end jeg er på mine forældre. Jeg føler mig mere svigtet af dem [...] Det var sunde mennesker. Altså det var deres arbejde [...] Det skuffer mig.”⁶⁴⁴

Som det andet element i denne konfliktzone, optræder den persongruppe, som jeg under en samlet betegnelse har valgt at kalde for ”familien”. Med dette forstår jeg alle de personer, der nævnes i begge fortællinger, og som har en familiemæssig relation til det anbragte barn. Der er

⁶³⁷ Noget tilsvarende blev dokumenteret i forbindelse med *Godhavnsrapporten*. Rytter, Maria (2011).

⁶³⁸ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁶³⁹ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁶⁴⁰ Tisse i sengen.

⁶⁴¹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark, d. 31. marts 1971.

⁶⁴² Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986).

Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711. Brev fra forstanderen til Århus kommunes social- og sundhedsforvaltning. 22. september 1981.

⁶⁴³ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶⁴⁴ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

primært tale om ”forældrene”, men ”bedsteforældre”, ”søskende”, ”tanter” og ”stedforældre/søskende” hører også i denne kategori. Familien indtager ofte en central rolle, da den som begreb og institution er betydningsfuld for de fleste mennesker.⁶⁴⁵ I deltagernes journaler indtager de både rollen som ”hjælper” og ”modstandere” og beskrives ofte i forbindelse med selve legitimeringen af anbringelsen og udskrivelsen fra børnehjemmet. Det er dog primært ”skurkerollen”, som dominerer journalens fortællinger, og barnets forældre indtager her en central placering. Denne rolletildeling er ikke overraskende, da ”familiens svigt” ofte er en af de primære argumenter i journalens legitimering af barnets anbringelse. I Johns journal optræder moderen som den primære ”skurk” i fortællingen, og hun beskrives bl.a. som ”ustabil både i følelsesmæssige og arbejdsmæssige forhold”, og man noterer sig, at det er vanskeligt at ”fastholde moderen ved samtale om John.”⁶⁴⁶ Hendes inkonsekvente opdragelse og skiftende mandlige bekendtskaber nævnes også flere steder i journalen, og der refereres til forskellige voldsepisoder i hjemmet. I Kents journal ser vi en lignende beskrivelse af moderen, hvor hun fremstilles som ”dårligt begavet, ustabil, drikker, fører en omflakkende tilværelse og har ingen fast bopæl [...] kontakt med drengen er sporadisk”.⁶⁴⁷ I Synnøves journal er det faderen, som indtager den centrale skurkerolle. Han beskrives som grundlæggende uansvarlig og med brug af negative adjektiver som ”Problemfornægtende”, ”Karaktersvag” og ”Aggressiv”,⁶⁴⁸ det er den samme form for personkarakteristik, vi så i gennemgangen af ”Det problematiske barn”. I Synnøves journal anerkender man dog også, at far og datter angiveligt har et tæt bånd til hinanden, og rollen som skurk er dermed ikke altid helt entydig.⁶⁴⁹ ”Familien” spiller også en afgørende rolle i de fortællinger, som deltagerne selv præsenterer, og rolletildelingen er her ofte identisk med journalens. Det gør sig særligt gældende i forhold til forældrenes rolle. Både Synnøve, Chanelle, Kent og John tildeler således moderen den centrale skurkerolle. Chanelle beskriver bl.a. moderens misbrug, fravær og manglende omsorg og fortæller: ”Hun vælger at forlade os, da jeg er tre og mine brødre er to [...] hun havde ikke ret meget interesse i mig som person”.⁶⁵⁰ ”Familien” indtager som udgangspunkt en ”skurkerolle” i begge fortællinger, og de er dermed ikke i direkte konflikt med hinanden. Når den alligevel er

⁶⁴⁵ Gillis, John (1996).

⁶⁴⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Kontinuitetsark d. 12. august 1969.

⁶⁴⁷ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711. Oplysningssskema. C6.

⁶⁴⁸ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.). Referat af sociallægemøde på områdekontor Midt. D. 26. juni 1985. 29. oktober 1985.

⁶⁴⁹ Ibid. Conferenceoplæg d. 2. september 1983.

⁶⁵⁰ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

anført som et element i denne konfliktzone, skyldes det, at journalens negative beskrivelse af ”familien” potentielt kan vanskeliggøre deltageres forsøg på at blive forsonet, eksempelvis med deres forældre.

Som det tredje og sidste element i denne konfliktzone har jeg valgt at samle alle de personer og persongrupper, der helt mangler i journalen eller kun nævnes sporadisk eller meget overfladisk. Det er personer, der samtidig spiller en afgørende rolle for deltagerne og deres egne fortællinger om bl.a. omsorg og overgreb. Der er derfor tale om både fortællingens ”helte” og fortællingens ”skurke”. Det kan dreje sig om ”klassekammerater”, ”venner”, ”naboer”, eller personer fra de grupper, som jeg tidligere har kategoriseret som ”de professionelle” og ”familien”. Når disse personer ikke nævnes i journalen, kan det skyldes, at forstanderen reelt ikke har kendt til dem, eller han har vurderet dem som uvæsentlige eller uønskede. ”Heltene” i den gruppe kommer til udtryk, når Peer fortæller om en værelseskammerat på Godhavn, der gav ham venskab og omsorg,⁶⁵¹ eller når Jackie nævner mosterens omsorg og forståelse i forbindelsen med hans mange rømninger.⁶⁵² For Synnøve var det en kvindelige stiknarkoman fra Århus, der kunne give hende den ro og kærlighed, som faderen og institutionsmiljøet ikke magtede at give.⁶⁵³ For John, Kent og Chanelle er der bl.a. tale om en række personer fra gruppen af de såkaldte ”professionelle”. Chanelle beskriver en kvindelig pædagog med sætninger som:

”Hun tager mig med hjem [...] så jeg kommer væk fra det her institutionsmiljø. Det er jeg faktisk rigtig taknemmelig for, også i dag [...] Det betød rigtig meget. Hun brugte rigtig meget tid, når hun ikke arbejdede, sammen med mig [...] Hun var simpelthen mit et og alt.”⁶⁵⁴

Kent beskriver også den positive rolle, som de unge praktikanter på børnehjemmet havde. Desuden introducerer han en mere utraditionel karakter, som ikke umiddelbart passer ind i nogle af mine kategorier. Det drejer sig om hunden ”Rex”. Den havde sit eget hundehus, der også fungerede som Kents tilflugtssted, når der var optræk til vold i hjemmet hos moderen og stedfaren. Kent fortæller: ”Den reddede mit liv mange gange [...] Han var det mest stille dyr, men når de kom ud og ville have fat i mig, så kunne jeg bare sige ’pas på mig’.”⁶⁵⁵

⁶⁵¹ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁶⁵² Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

⁶⁵³ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

⁶⁵⁴ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶⁵⁵ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

Det er dog ikke udelukkende ”heltene”, der mangler i journalens fortælling. En lang række ”skurke” er også fraværende og optræder kun i deltagernes egne fortællinger. Der er ofte tale om personer, som er knyttet til fortællinger om vold og seksuelle overgreb. Peer fortæller om en læge, der misbrugte ham seksuelt,⁶⁵⁶ og Chanelle beretter om en 17-årig dreng fra *Søndermarken*, der om natten sneg sig ind i hendes seng.⁶⁵⁷ I Kents fortælling indtages ”skurkerollerne” af stedfarens sønner, der gentagne gange gennembankede Kent, samt skolelæreren som kun alt for sent opdagede de mange voldsepisoder i morens og stedfarens hjem. Herom fortæller Kent:

”Det forfærdelige i det, det er, at der ikke er nogen, der opdager noget [...] Jeg kommer i skole, og skal ikke til gymnastik, fordi dels ansigtet og også kroppen er gennemtævet [...] Nå, du kan gå ud og trække noget frisk luft eller sætte dig ud på bænken. Aldrig nogen der spørger ind til noget...”⁶⁵⁸

Når ”forstanderen/forstanderinden”, ”familien” og ”dem der mangler” alle optræder som en del af konfliktzonen ”Helte og skurke”, skyldes det den åbenlyse konflikt, der potentielt kan opstå, når rolletildelingen i de to fortællinger ikke stemmer overens med hinanden, eller når personer eller persongrupper er fraværende i journalen. ”Heltene” i journalens fortællinger, optræder generelt som fagpersoner og beslutningstagere, hvorimod ”skurkene” overvejende består af personer uden for institutionsmiljøet, som primært er familien. For deltagerne selv er denne fremstilling generelt vendt på hovedet. I deres fortællinger består ”heltene” primært af personer uden for børnehjemmet eller ansatte nederst i hierarkiet. ”Skurkerollerne” består derimod overvejende af beslutningstagere, behandlere eller andre personer, der på forskellig vis udsatte dem for vold og seksuelle overgreb. Journalens rolletildeling kan således potentielt udfordre deltagernes egen fortælling samt reaktivere følelser som afmagt, ensomhed og stigma.⁶⁵⁹ I Propps eventyr-terminologi ville det svare til, at eventyret om *Rapunzel* manglede sin heks, eller hvis hun blev fremstillet som ”heltinden” og prinsen som ”skurken”. Rolletildelingen er dermed ikke ligegyldig men har store konsekvenser for deltagernes fortælling og mulighed for at skabe deres egen identitet.

3.2.3 Steder som ramme for negative eller positive erfaringer

”Steder” indgår som et andet af mine analytiske fokuspunkter, og som begreb er det centralt for de fleste fortællinger. Den australske forsker Shurlee Swain beskriver hvordan steder, knyttet til børnehjemmet, var med til at strukturere børnenes liv og hverdag. Hun beskriver dog også, hvordan

⁶⁵⁶ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁶⁵⁷ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶⁵⁸ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶⁵⁹ Murray, Suellen, Jenny Malone & Jenny Glare (2008), s. 248.

tidligere børnehjemsbørn, i deres erindringer, tillægger dem nye betydninger og roller.⁶⁶⁰ Stederne kan enten skabe en ramme for fortællingens forskellige episoder og hændelser, eller de kan "udfoldes, så stedet i sig selv tilskrives symbolsk betydning".⁶⁶¹ Som Horsdal formulerer det, er "jeget" desuden altid "kontekstbestemt i sin fortælling",⁶⁶² og stederne repræsenterer denne rumlige kontekst. Nogle af stederne er identiske i de to fortællinger, andre vidner om parallelle og adskilte verdener. En verden under opsyn, og én, der befandt sig uden for institutionens kontrol. Ved at udpege og fokusere på disse steder ønsker jeg bl.a. at belyse, hvordan de tillægges betydning, og hvordan de indtager forskellige symbolske betydninger i de to fortællinger enten som ramme for negative eller positive erfaringer. Netop dette element kan være afgørende for deltagernes identitet og dermed danne grundlag for potentielle konflikter. Den tredje konfliktzone har jeg derfor valgt at betegne som: "Steder som ramme for negative eller positive erfaringer".

Under overskrifterne "Børnehjemmet" og "Uden for børnehjemmet og de hemmelige steder" vil jeg i det følgende komme med en række eksempler på, hvad denne konfliktzone konkret indeholder, og hvordan konflikterne kommer til udtryk i deltagernes livshistorieinterviews og journaler. Som ved de to foregående konfliktzoner har jeg i afhandlingens bilag 24 samlet disse steder i en skematisk og mere overskuelig form.

3.2.3.1 Børnehjemmet

"Børnehjemmet" indtager ikke så overraskende en central placering i begge fortællinger og optræder som ramme for både negative og positive erfaringer. Det symboliserer selve anbringelsen og institutionens kontrol og står dermed i logisk modsætning til tiden før anbringelsen og den manglende kontrol. I deltagernes journaler tillægges "Børnehjemmet" altid en positiv betydning som ramme for fortællinger om omsorg, socialt samvær og behandling. Det ses i journalerne fra John⁶⁶³ og Chanelle,⁶⁶⁴ hvor henholdsvis *Roskilde Hvile* og *Sølyst børnehjem* beskrives som steder, der kan "udvikle" og "stabilisere" det anbragte barn. I Synnøves journal beskrives *Søndermarken* som et sted for leg, trivsel, behandling (legeterapi),⁶⁶⁵ og personalet konkluderer, at Synnøve er

⁶⁶⁰ Swain, Shurlee (2015)-b.

⁶⁶¹ Horsdal, Marianne (2014), s. 136.

⁶⁶² Ibid. s. 135.

⁶⁶³ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Kontinuitetsark d. 6. november 1967.

⁶⁶⁴ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143. Skrivelse fra kontaktpædagog d. 13. november 1978 i forbindelse med udskrivelse til plejehjem.

⁶⁶⁵ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.). Håndskrevet kontinuitetsark. 27. marts. Uden årstal.

”velanbragt”.⁶⁶⁶ I de tilfælde hvor børnehjemmet undtagelsesvis danner ramme om negative fortællinger i deltagernes journaler, sker det med udgangspunkt i de steder på børnehjemmet, der unddrog sig personalets direkte kontrol. I Peers journal bestod disse steder bl.a. af ”elevværelset”, hvor han gemte tyvekoster,⁶⁶⁷ samt ”toiletterne” hvor han røg i smug.⁶⁶⁸ I Jackies journal forbindes ”elevværelset” desuden med upassende homoseksuel adfærd mellem drengene.⁶⁶⁹ Tager vi deltagernes egen fremstilling af ”børnehjemmet”, ser billedet dog markant anderledes ud. Her indgår ”børnehjemmet” primært som ramme for fortællinger om vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt, usikkerhed, angst og uretfærdighed (se kapitel 3.2.4). For deltagerne bliver ”Børnehjemmet” dermed selve symbolet på deres negative oplevelser. Jackie formulerer sin uvilje mod børnehjemmet med det hypotetiske spørgsmål: ”Hvad kunne være værre end at være på Godhavn?”⁶⁷⁰ Den samme indstilling ser vi hos Chanelle, der hellere ville bo hos sin voldelige far end på *Sølyst børnehjem*. Hun fortæller: ”Altså i dag ville jeg hellere have boet hjemme hos min far og fået bank end at bo på børnehjem. Det lyder barskt, men det er rigtigt.”⁶⁷¹ Selvom deltagerne generelt er enige om at tillægge ”børnehjemmet” negative betydninger, nuancerer Kent, John og Synnøve dog denne fremstilling ved at pege på det manglende alternativ til en anbringelse. Kent lagde vægt på, at han på børnehjemmet fik de basale behov dækket – han havde ”tag over hovedet” og ”mad i munden”.⁶⁷² Synnøve formulerer det med sætningerne:

”Jeg har aldrig været ked af, jeg har boet på børnehjem. For jeg var udmærket klar over, at det var nok der, jeg følte mig mest tryk. Der var en stabil hverdag. Der var en seng at sove i. Der var mad på bordet, og man fik rent tøj på. Man var fri for påvirkede mennesker og usikkerhed.”⁶⁷³

3.2.3.2 Uden for børnehjemmet og de hemmelige steder

De sidste to elementer i denne konfliktzone har jeg valgt at karakterisere som steder, der befandt sig ”uden for børnehjemmet” og de ”hemmelige steder”. For begge typer steder gælder, at de befandt sig uden for børnehjemmets direkte kontrol. Som en del af det første element hører ”byen” eller hjemmene hos ”bedsteforældre” og ”skolekammerater”. Ser vi nærmere på ”byen”, spiller den ofte en central rolle i journalens fortælling, hvor den sættes i forbindelse med manglende opsyn og

⁶⁶⁶ Ibid. Konferenceoplæg d. 4. februar 1989.

⁶⁶⁷ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757. Kontinuitetsark 10. februar 1969.

⁶⁶⁸ Ibid. Skrivelse til direktoratet 25. februar 1969.

⁶⁶⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark 25.10.71.

⁶⁷⁰ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

⁶⁷¹ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶⁷² Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶⁷³ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

kriminalitet. I deltagernes journaler optræder bl.a. *København, Århus, Odense, Nakskov* og *Tisvildeleje*. Barnet kom typisk i forbindelse med disse steder i forbindelse med rømninger eller lovlige ærinder såsom hjemmebesøg og arbejde. I Peers journal nævnes en lokal ”tobakshandler”, hvor Peer begik indbrud,⁶⁷⁴ samt forskellige steder i *Tisvildeleje* hvor han under budtjeneste angiveligt skulle have stjålet forskellige effekter.⁶⁷⁵ I Johns journal beskrives havnen i *Nakskov* som et sted uden opsyn og kontrol og som et sted, hvor John kunne føre en ifølge forstanderen ”uforpligtende tilværelse”.⁶⁷⁶ Det fremgår desuden, at John har været tæt på at drukne flere gange efter at være faldet i havnen.⁶⁷⁷ I enkelte tilfælde beskriver journalerne dog også steder uden for børnehjemmet i positive vendinger. I Johns journal nævnes skolekammeraternes hjem som ramme for socialt samvær. Herom skriver den tilsynsførende psykiater: ”John kommer af og til hos nogen af dem, så holder de små gilder med sodavand og pølser.”⁶⁷⁸

Ser vi nærmere på den måde deltagerne fortæller om de samme steder, er der både ligheder og åbenlyse konflikter. Deltagerne beskriver ”byen” som et fristed eller som et sted, der danner ramme om socialt samvær og omsorg. Peer arbejdede som bud og postdreng og kunne dermed bevæge sig frit rundt i *Tisvildeleje*. Derfor kom byen til at symbolisere følelsen af frihed i modsætning til børnehjemmet.⁶⁷⁹ For John var det specifikt havnen i *Nakskov*, der blev udgangspunkt for en række positive fortællinger. Han beskriver havnen som et sted uden kontrol og med en stor grad af frihed. Han nævner dog også de mange ”drukneulykker”, men de syntes på ingen måder at overskygge hans positive fortælling om stedet.⁶⁸⁰ For flere af deltagerne spiller bedsteforældrenes hjem også en positiv rolle. Det ser vi i Chanelles fortælling, hvor hun bl.a. fortæller om sin farforældres hus: ”Jeg skulle aldrig spørge. Jeg kunne bare komme [...] Det har også været medvirkende årsag til, at jeg har været i stand til at give den her kærlighed videre til mine egne børn, tror jeg.”⁶⁸¹ For John beskrives morforældrerens hjem som et vindue ind til normaliteten.⁶⁸²

⁶⁷⁴ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757. Kontinuitetsark 10. februar 1969.

⁶⁷⁵ Ibid. Kontinuitetsark 16. oktober 1970.

⁶⁷⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klienter (1905-1975). Journal nr. 4.431. Brev fra forstanderen til Nakskov børne- og ungdomsværn. d. 9. maj 1969.

⁶⁷⁷ Ibid. Kontinuitetsark d. 10. oktober 1966.

⁶⁷⁸ Ibid. Rapport fra den tilsynsførende psykiater ‘samtale med John’. 7. januar 1971.

⁶⁷⁹ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁶⁸⁰ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁶⁸¹ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶⁸² Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

Som det andet element i denne del af konfliktzonen vil jeg nu præsentere eksempler på det, jeg kalder de ”hemmelige steder”. Det er steder, der nævnes i deltagernes fortællinger, men som ikke optræder i journalen. Årsagerne til dette kan være mange, ligesom vi så det med ”dem der mangler” (kapitel 3.2.2.1). Forstanderen kan have været uvidende om stedets eksistens eller måske vurderet stedet til at være uvæsentligt eller ligegyldigt for journalens fortællingen. Det kan eksempelvis være steder som ”naturen”, ”skoven”, ”personalets private lejligheder”, ”skabe” eller noget så utraditionelt som et ”hundehus”. I deltagernes fortællinger danner disse steder ramme for både omsorg og overgreb, og de nævnes derfor både for deres positive og negative rolle. I Peers fortælling består de ”hemmelige steder” bl.a. af den nærliggende ”Skov”, der er central i hans fortællinger om frihed og drømme. Han nævner dog også ”Vennens hus” i *Tisvildeleje*, ”Sovesalen” og ”Gangen” på Godhavn. Disse steder optræder dog alle som rammer for negative erfaringer. Peer beskriver ”Vennens hus”, som arnestedet for et årelangt morfinmisbrug.⁶⁸³ For John var det ”Ismejeriet”, ”Naboerne”, ”Forskellige værtshuse”, ”Cafe Nakskov” og ”Hjemmet hos en af de kvindelige pædagoger”, der indtager en central positiv rolle og indgår i hans fortællinger om omsorg. John fortæller om den kvindelige pædagog: ”Hvis du havde fødselsdag, så kunne hun finde på at invitere dig med hjem til hende privat. Det var uhørt, men det var godt.”⁶⁸⁴ I Kents fortælling optræder ”hundehuset” som et af de ”hemmelige steder” og som et tilflugtssted fra moderens og stedfarens vold (se også ovenfor).⁶⁸⁵ Chanelle fortæller om ”skabene” på *Søndermarken*, hvor hun blev låst inde af de store børn og tillægger dem en udpræget negativ rolle.⁶⁸⁶

Fælles for elementerne ”børnehjemmet” og ”uden for børnehjemmet” er de markant forskellige betydningsfastlæggelser, de får i henholdsvis deltagernes journaler og deres egne fortællinger. Det er karakteristisk for deltagernes journaler, at de steder, der nævnes for deres negative roller, oftest er kendetegnet ved at befinde sig uden for institutionens direkte kontrol. Når steder derimod tillægges en positiv betydning i deltagernes journaler, er de oftest karakteriseret ved at befinde sig inden for institutionens eget område og direkte kontrol. I deltagernes egne fortællinger, er denne betydningsfastlæggelsen ”vendt på hovedet”. Således at deltagernes negative erfaringer primært er knyttet til de steder, der befandt sig inden for institutionens direkte- eller indirekte kontrol. Når deltagerne derimod tildeler steder en positiv rolle, er de ofte karakteriseret ved at befinde sig uden for institutionens direkte- eller indirekte kontrol. Konflikten imellem de to

⁶⁸³ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁶⁸⁴ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁶⁸⁵ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁶⁸⁶ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

fortællinger opstår dermed med udgangspunkt i de meget forskellige betydningsfastlæggelser og symbolske betydninger, som journalen og deltagerne tillægger disse steder. Et underlæggende tema er desuden spørgsmålet om ansvar. I journalen er det primært steder uden for institutionens direkte og indirekte kontrol, der tildeles en negative rolle, og i journalens logik kan man derfor ikke gøres ansvarlig. For deltagerne er det derimod steder inden for institutionens direkte- og indirekte kontrol, der tildeles en negative rolle, hvilket i deltageres logik gør børnehjemmet helt eller delvist ansvarlig. Når de såkaldte ”hemmelige steder” også optræder som et element i denne konfliktzone, skyldes det ikke deres forskellige betydningsfastlæggelser. Konflikten opstår i stedet, når disse steder er fraværende i journalen men alligevel indtager en central plads i deltageres egne fortællinger om henholdsvis omsorg og overgreb. Denne diskrepans kan deltagerne tolke som personalets manglende kendskab eller interesse for deltageres virkelighed eller som et bevidst forsøg på at skjule noget.

3.2.4 Skelsættende episoder

I deltageres journaler og egne fortællinger optræder også en lang række episoder og begivenheder, som på forskellig vis er kædet sammen og prioriteret. Episoderne kan være af dokumenterende, argumenterende, beskrivende eller af forklarende art og kan knyttes til ”episoderne og deres sammenknytning”, som er et andet af mine analytiske fokuspunkter. Horsdal introducerer en særlig type af episoder, som hun kalder for ”[...] vendepunkter, kriser eller skæbnesvangre øjeblikke.”⁶⁸⁷ Disse episoder kan både være af negativ eller positiv karakter, og de fremtvinger ofte en eller anden form for forandring og udvikling. I min tilgang har jeg samlet denne type af episoder under betegnelsen ”Skelsættende episoder” som den fjerde og sidste konfliktzone. Episoderne kan omhandle selve anbringelse eller udskrivelsen fra børnehjemmet, omsorg, vold og seksuelle overgreb. Nogle af episoderne er identiske i de to typer af fortællinger, andre nævnes kun i den ene. Selektionen og hierarkiseringen af disse episoder giver os en dybere forståelse for fortællerens ”identitetsforståelse og tilværelsestolkning”.⁶⁸⁸ Hvorvidt episoderne tillægges en positiv eller negativ betydning og optræder som et udtryk for en bevidst handling eller passiv hændelse kan også have en stor betydning for deltageres egen selvforståelse.⁶⁸⁹ Begge dele giver os en dybere forståelse for både de specifikke konflikter og konfliktzonen mere generelt.

Under overskrifterne ”Anbringelse og udskrivelse” samt ”Vold, seksuelle overgreb, omsorg og andre episoder, der ikke nævnes i journalen”, vil jeg i det følgende give en række eksempler på,

⁶⁸⁷ Horsdal, Marianne (2014), s. 124. Se også: Propp, Vladimir (1968).

⁶⁸⁸ Horsdal, Marianne (2014), s. 119.

⁶⁸⁹ Ibid. s. 123.

hvad denne konfliktzone konkret indeholder, og hvordan konflikterne kommer til udtryk i deltagerens livshistorieinterviews og journaler. Jeg har igen samlet disse steder i en skematisk og mere overskuelig form i afhandlingens bilag 25.

3.2.4.1 Anbringelse og udskrivelse

I deltagerens journaler fremstår selve anbringelsen og udskrivelsen fra børnehjemmet som fortællingens to mest skelsættende episoder. Som enkeltstående episoder repræsenterer de et såkaldt ”skæbnesvangert øjeblik” i barnets liv, og de markerer desuden start- og sluttidspunktet for børnehjemmets ansvar.⁶⁹⁰ I journalerne bruges fortællingerne om disse episoder primært til at placere et ansvar, legitimere egne beslutninger og understøtte den overordnede fortælling om børnehjemmets positive rolle. Når journalerne fortæller om selve anbringelsen, tager de ofte udgangspunkt i pædagogiske og psykologiske argumenter eller i konkrete episoder om omsorgssvigt og vold i hjemmet, pjækkeri, tyveri, alkohol- og stofmisbrug eller hærværk. Fortællinger af denne type kan på mange måder ses som en forlængelse af det såkaldte ”Oplysningsskema”, som børneværnsmedlemmerne skulle udfylde i forbindelse med anbringelsen, og som skulle sikre det juridiske grundlag og placere et ansvar.⁶⁹¹ I journalen fra *Roskilde Hvile* placeres ansvaret for Johns anbringelsen på moderen, hvis opdragelse beskrives som ”inkonsekvent”⁶⁹² og ”brutal”.⁶⁹³ Anbringelsen legitimeres dog også delvist med henvisning til Johns ”kriminelle forhold” og ”hyppige skoleforsømmelser”.⁶⁹⁴ I Chanelles journal fra *Søndermarken* fremstår anbringelsen som den sidste mulighed efter flere fejlslagne foranstaltninger. Faderens accept er desuden central i journalens legitimeringen. I en psykologisk rapport til *Børne- og ungdomsværnet* i Århus, d. 16. marts 1976 fremgår det, at man gennem årene har gjort:

”[...] adskillige forsøg på at støtte og aflaste faderen i hans stilling som meget ung, enlig opdrager: Familievejledning, friplads i daginstitution, flere revalideringsforsøg af faderen og sidst støttepædagog i 33 timer ugentligt til aflastning i fritidshjemmet og støtte i hjemmet. Trods disse

⁶⁹⁰ Vehkalati, Kaisa (2016); Brickell, Chris (2013), s. 72; Kirkebæk, Birgit (2004), s. 20.

⁶⁹¹ Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017).

⁶⁹² Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klienter (1905-1975). Journal nr. 4.431. Kontinuitetsark d. 6. november 1967.

⁶⁹³ Ibid. Oplysningsskema. Punkt C.

⁶⁹⁴ Ibid. Kontinuitetsark d. 6. november 1967.

bestræbelser er situationen de sidste måneder tilspidset, så faderen i oktober 1975 har accepteret en anbringelse af alle tre børn på observationshjemmet Søndermarken.”⁶⁹⁵

Når journalen fortæller om selve udskrivelsen, tager den også udgangspunkt i pædagogiske og psykologiske argumenter, men i modsætning til ”anbringelsen” tages der sjældent udgangspunkt i konkrete episoder. I stedet fokuseres der på barnets generelle udvikling, behov for en læreplads, forbedrede hjemlige forhold eller barnets egne ønsker. Det ses i forbindelse med Johns udskrivelse fra *Roskilde Hvile* d. 7. august 1971. Her fremgår det, at ”det er vort indtryk, at det er meget vigtigt for John at få sit ønske om at komme tilbage til Nakskov realiseret”.⁶⁹⁶ I deltageres egne fortællinger fremtræder anbringelsen og udskrivelsen fra børnehjemmet også som skelsættende episoder, da de repræsenterer startpunktet for noget nyt og ukendt. I modsætning til journalen handler deres fortællingerne dog ikke om legitimering men om det anbragte barns manglende kendskab til årsagerne bag anbringelsen eller udskrivelsen. Flere af deltagerne husker anbringelserne som ”tilfældige”, som noget der ”bare skete” og som omgærdet af mystik. John fortæller om sin pludselige anbringelse på *Roskilde Hvile*, der ifølge ham skete helt uden forvarsel eller forklaringer: ”Jeg bliver jo, hvad kan vi sige, hentet en dag og jeg anede jo ikke noget om at jeg skulle på børnehjem [...]”.⁶⁹⁷ Magtesløsheden er derfor central i hans fortælling. Det samme gør sig gældende i Chanelle⁶⁹⁸ og Kents fortællinger. Når Kent skal fortælle om sin genanbringelse på *Christian d. IX børnehjem*, sker det med sætninger som:

”Så kom der en dag en mand, som jeg aldrig har fundet ud af, hvem var, i en rød folkevogn [...] og banker på vores dør. Da jeg åbner døren, så siger han ’her kan jo ikke bo mennesker. Har du en kuffert?’ Jep, det havde jeg [...]”.⁶⁹⁹

3.2.4.2 Vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt og episoder, der ikke nævnes i journalen

Det andet element i denne del af konfliktzonen er de episoder, der ikke nævnes i journalen, men som alligevel på forskellige måder er skelsættende i deltageres egne fortællinger.⁷⁰⁰ Disse episoder

⁶⁹⁵ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143. Rapport fra psykolog og læge til Børne- og ungdomsværnet i Århus. D. 16. marts 1976.

⁶⁹⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstanderen (Ib Knudsen). 1. juni 1971.

⁶⁹⁷ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁶⁹⁸ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁶⁹⁹ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁷⁰⁰ Den indholdsmæssige diskrepans imellem de to fortællinger er velbeskrevet inden for forskningen. Se bl.a.: Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015); Rytter, Maria (2011); Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017).

er ofte centreret omkring vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt og følelsesmæssige overgreb.⁷⁰¹ Deltagernes fortællinger om positiv omsorg og sociale relationer hører dog også til denne kategori.⁷⁰² Episoder, der er knyttet til omsorgssvigt og følelsesmæssige overgreb, går ofte som en rød tråd igennem alle deltagernes fortællinger. Det samme gør deres fortællinger om vold både på børnehjemmet og i hjemmet. Jackie og Peer husker volden på *Godhavn* og den frygt og usikkerhed, der fulgte med. John husker den første dag på *Roskilde Hvile*, volden på forstanderens kontor og hans efterfølgende ord: ”Du skal vide én ting, at her der er det mig der bestemmer”.⁷⁰³ For Chanelle og Kent er det dog primært volden i hjemmet, der står stærkest i deres erindring. Kent fortæller bl.a. om en episode, hvor moderen stod ”med en elleve kilos gasflaske oppe for enden af trappen og kastede den ned imod mig og betongulvet”.⁷⁰⁴ Episoder, der er knyttet til seksuelle overgreb, er også et centralt tema for mange af deltagerne. Peer husker en episode fra en institution, han kalder for *Blide*,⁷⁰⁵ og Jackie husker tydeligt besøgene hos den tilsynsførende psykiater på *Godhavn*.⁷⁰⁶ I begge fortællinger beskrives episoderne som katalysator for en negativ livsbane og ændret personlighed. I Chanelles fortælling nævner hun de seksuelle overgreb begået af en 17-årig dreng, ”som kravlede ned i min seng, da jeg var ni”.⁷⁰⁷ Hun kobler oplevelsen sammen med sin senere rebelske adfærd. For Synnøve tager hendes fortællinger om seksuelt misbrug udgangspunkt i både *Observationshjemmet Søndermarken* og *Christiania* i København, hvor hun i en periode boede hos en af faderens mandlige bekendte.⁷⁰⁸

Positive fortællinger om omsorg og sociale relationer indgår også som skelsættende episoder hos deltagerne både på og uden for børnehjemmet. John fortæller om en kvindelig ansat på *Roskilde Hvile*, der hjalp ham til at stoppe med at tisse i sengen. Episoden styrkede hans tro på de voksne og blev med hans egne ord et ”vendepunkt” i hans barndom.⁷⁰⁹ Chanelle husker en episode, hvor hun under sin anbringelse modtog en dunjakke fra sin mor. Episoden blev selve symbolet på moderens kærlighed.⁷¹⁰ Når andre skelsættende episoder nævnes i deltagernes fortællinger og ikke i

⁷⁰¹ Disse fire forskellige former for overgreb bliver defineret i: *Final Report of the Commission to Inquire into Child Abuse, Ryan Report*, vol. 1 of 5, The Commission To Inquire Into Child Abuse, Dublin, 2009.

⁷⁰² Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015).

⁷⁰³ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁷⁰⁴ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

⁷⁰⁵ En institution med dette navn fremgår ikke af Holger Horstens *Børne- og Ungdomsforsorgen i Danmark*. Horsten, Holger (1969). Der kan derfor være tale om et øge- eller kaldenavn for institutionen.

⁷⁰⁶ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

⁷⁰⁷ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁷⁰⁸ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

⁷⁰⁹ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁷¹⁰ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

journalen, er de ofte knyttet til følelser som svigt og oprør. Peer følte sig således svigtet af børneværnet og forstanderen på Godhavn, der ikke formåede at opdage hans begyndende morfinmisbrug, som senere førte til flere forskellige fængselsdomme.⁷¹¹ Chanelle fortæller om en episode, hvor hun gjorde oprør mod sin plejemor: ”Så en dag sagde jeg til hende, at hun kunne kraftedeme selv vaske sit lortetøj [...] så svang hun mig en lussing. Og så kørte jeg på min cykel hjem til min far.” For Chanelle står episoden som en milepæl og som et symbol på hendes selvstændighed.⁷¹²

Hvis jeg skal opsummere, hvorfor selve ”anbringelsen” og ”udskrivelsen” fra børnehjemmet optræder som elementer i denne konfliktzone, skyldes det grundlæggende, at de er centrale for begge fortællinger, men beskrives på meget forskellige måder. Hvor deltageres journaler primært fokuserer på selve legitimeringen og sikring af det juridiske grundlag, fokuserer deltagerne på temaer som magtesløshed, uvished, myndighedernes inkompetence og mystik. Fortællinger som gennem årene har rodfæstet sig i deltageres egen bevidsthed og er blevet en del af deres eget narrativ og identitet. Konfronteret med journalen kan deltageres fortællinger derfor blive udfordret og tvinge deltagerne til at sætte spørgsmålstegn ved deres eget narrativ og identitet. Deltageres fortællinger er også fulde af skelsættende episoder, der ikke nævnes i journalen, men som på forskellig vis alligevel er centrale i deres egen historie og selvforståelse. Episoderne kan både indtage en positiv eller negativ betydning og have tilknytning til omsorg, venskaber, omsorgssvigt, vold og seksuelle overgreb. Nogle er karakteriseret ved at udgøre en ”afgørende eller meget betydningsfuld forskel”, og andre kan betegnes som ”vendepunkter, kriser eller skæbnesvangre øjeblikke”.⁷¹³ Når dette element også optræder som en del af denne konfliktzone, skyldes det, at fraværet i journalen tydeliggør en central problemstilling for deltagerne: ”Hvad skyldes dette fravær?”. Hvis fraværet skyldes en reel manglende viden om episoderne eller en vurdering af, at de var uvæsentlige eller ligegyldige, udstiller det børnehjemmets manglende indsigt i deltageres virkelighed. Er episoderne derimod blevet fravalgt pga. personalets eller institutionens regelbrud og inkompetence, udstiller det børnehjemmets forsøg på at dække over sig selv. I begge tilfælde kan det bekræfte deltagerne i, at personalet ikke vidste, hvem de reelt var eller forstod dem. For deltagerne er der dog også den mulighed, at fraværet kan få deltagerne til at tvivle på deres egen erindring. Konflikten handler derfor grundlæggende om identitet.

⁷¹¹ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016

⁷¹² Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

⁷¹³ Horsdal, Marianne (2014), s. 124.

Kapitel 4 Læsningen af journalen

Efter at jeg har identificeret den ”utilfredsstillende situation” som følge af kilderens forskellighed, de potentielle konflikter og fire forskellige konfliktzoner, kommer jeg i dette kapitel til den del af forandringsmodellen, der er karakteriseret som ”Change”. Den skal hjælpe os med at forstå, hvad der kan være på spil *under* selve læsningen af journalen herunder deltagernes forsøg på at håndtere de forskellige konfliktzoner (se kapitel 1.5.4). I kapitel 4 læses journalen af sine subjekter (deltagerne), som på forskellige måder må forholde sig til journalens information: De netop identificerede konflikter og ”[...] søge ny mening gennem diskussion og forhandling.”⁷¹⁴ Denne form for erindringsarbejde beskriver Stine Grønbæk Jensen som et ”fortolkningsarbejde” defineret som: ”[...] de kontinuerlige (gen) fortolkninger af erindringsglimt, som finder sted, når de kædes sammen med informationer og forestillinger til en fortløbende historie om et liv”.⁷¹⁵ Det er et arbejde, der forudsætter en stor grad af ”involvement of the subject”,⁷¹⁶ og som tydeliggør deltagernes rolle som ”an agent of transformation”.⁷¹⁷ Formålet med kapitel 4 er at identificere, beskrive og analysere deltagernes forskellige håndteringsstrategier, som de blev præsenteret i kapitel 1.5.4. Kapitlet forholder sig også grundlæggende til den centrale problematik, der blev præsenteret i kapitel 1.4.2, og som kan sammenfattes med spørgsmålet: “[...] whose knowledge counts and who is allowed to speak and be heard?”⁷¹⁸ Jeg mener ligesom Shurlee Swain og Nell Musgrove, at tidligere børnehjemsbørn principielt skal have mulighed for at udfordre journalens ukrænkelighed og bidrage med deres egen version af fortiden.⁷¹⁹

Kapitel 4 består af fire underkapitler. I kapitel 4.1 præsenterer jeg læsningens forskellige former og deltagernes valg og fravalg af disse. I kapitel 4.2 beskriver jeg en række centrale elementer, der kendetegner deltagernes individuelle læsning af deres journal herunder deres forsøg på at finde rundt i de mange oplysninger og deres søgen efter svar. I kapitel 4.3 vender jeg blikket mod den form for læsning, hvor deltagerne allierer sig med en anden person, i dette tilfælde mig - en forsker og museumsmand. Kapitlet skal tydeliggøre dynamikken og samspillet mellem forskeren og deltagerne (se kapitel 1.5.1). I kapitel 4.4 vil jeg afslutningsvis undersøge, hvordan deltagerne

⁷¹⁴ Ibid. s. 87.

⁷¹⁵ Jensen, Stine Grønbæk (2019), s. 201. Som eksempel nævner hun Hjalmar's fortolkningsarbejde i forbindelse med læsningen af hans kommunale anbringelsessag fra Fredericia Kommune, s. 205.

⁷¹⁶ McGrath, John Edward (1999), s. 294.

⁷¹⁷ Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

⁷¹⁸ Laing, Lesley, Cathy Humphreys & Kate Cavanagh (2013), s. 10.

⁷¹⁹ Se: Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b. Forhandling af magt og mening, se: McCalman, Janet (1982); McCalman, Janet (1984); Swain, Shurlee (2007); Peel, Mark (1995).

konkret forholder sig til de netop identificerede konflikter (se kapitel 3), og hvordan forskellige håndteringsstrategier kan være med til at forstærke, bekræfte eller opløse disse (se også kapitlerne 1.5.2- 1.5.3 - 1.5.4). Denne del bygger på en positiv forståelse af konfliktbegrebet og en forestilling om, at konflikter kan være “[...] the medium through which problems can be aired and solutions arrived at.”⁷²⁰ Den forholder sig desuden aktivt til Michael Frischs idé om ”Shared Authority”,⁷²¹ og aktionsforskningens principper om deltagelse og vidensudveksling (se kapitel 1.5.1).

Generelt bidrager hele kapitel 4 kapitlet til vores forståelse af læsningens forskellige former og konsekvenser; både når den læses alene, og når den læses sammen med andre (se kapitel 1.4.2). Det bidrager desuden til den forskningsmæssige diskussion omkring ”supported release”, dvs. ambitionen om at kunne inddrage tidligere børnehjemsbørns egne erfaringer og viden,⁷²² samt den grundlæggende målsætning om at minimere de negative konsekvenser ved læsningen og styrke de positive (se kapitlerne 1.4.2 og 1.4.3). Dermed er kapitlet også en grundlæggende forudsætning for kapitel 6 og præsentationen af min model for ”støttet adgang til journalen”.

4.1 Læsningens forskellige former og karakteristika

Hvad enten tidligere børnehjemsbørn modtager deres journal med posten, sidder foran den på Rigsarkivets læsesal eller åbner den digitale fil, er det et følelsesladet øjeblik for de fleste, når de første gang sidder over for den. Nogle ”flår” impulsivt journalen op, så snart de har den i deres hænder, andre må først samle sig mod til. Nogle vælger bevidst at læse journalen alene, mens andre allierer sig med en støtteperson, de kan sidde sammen med. I den eksperimenterende teaterforestilling ”The report”⁷²³ fra 2017 åbner en tidligere børnehjemsdreng (Lemn Sissays) sin journal for første gang på scenen og læser den derefter højt foran et publikum. Læsningen beskriver han som en proces, der handler om at åbne ”[...] all the dark places that have been closed” og ”[...] digging up the bodies”.⁷²⁴ Alle har forskellige forudsætninger for at træffe deres valg, og hvad, der ”virker” bedst for den enkelte, kan være vanskeligt at forudsige på forhånd. Hvad enten læsningen foregår som en individuel eller fælles proces, illustrerer det, hvad der kan ske, når informationer indsamlet til ét formål tages i anvendelse til et andet. Når tidligere børnehjemsbørn vælger at læse deres journal, er der grundlæggende tale om to forskellige metoder og former. Størstedelen vælger

⁷²⁰ Deutsch, Morton (1991), s. 27-29.

⁷²¹ Frisch, Michael (1990).

⁷²² Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b; Murray, Suellen (2017), s. 125; Murray, Suellen (2015), s. 183-195.

⁷²³ På The Royal Court i London, 2017.

⁷²⁴ https://www.theguardian.com/stage/2017/may/02/i-was-dehumanised-lemn-sissay-on-hearing-his-harrowing-abuse-report-live-on-stage?CMP=fb_gu. (set d. 4. maj 2017).

at læse journalen på egen hånd. Denne form for læsning har været genstand for flere videnskabelige publikationer, og er derfor yderst veldokumenteret (se kapitel 1.4).⁷²⁵ Et mindretal vælger derimod at opsøge hjælp til at læse journalen. Denne praksis ses bl.a. i det australske *Lotus Place*,⁷²⁶ (se kapitel 1.4.3) og har ikke tidligere været genstand for særskilte studier.⁷²⁷

Med undtagelse af Alex valgte deltagerne i denne afhandling at læse journalen alene først.⁷²⁸ Synnøve valgte at alliere sig med en støtteperson fra *Baglandet*⁷²⁹ og Chanelle med en nær veninde. Hverken støttepersonen eller veninden havde dog tilladelse til at læse med i journalen, og deres støtte var derfor udelukkende af mental karakter.⁷³⁰ Selve læsningen foregik derfor stadigvæk på egen hånd og ”alene”. Når Alex ikke valgte at læse journalen alene, skyldes det, at han ønskede, at jeg personligt overrakte ham journalen. Jeg havde desuden en fornemmelse af, at selve læsningen ikke forekom ham let. Som Peer, Jackie, John, Kent, Chanelle og Synnøve alle kunne berette om, var denne form for læsning karakteriseret ved at strække sig over en længere periode og inddelt i små seancer, hvor de kunne gå til og fra journalen, som det passede dem. De fortæller også om den mentale belastning og følelsesmæssige rutsjetur, som læsningen resulterede i. Kent fortæller: ”Jeg bruger lige hele dagen på at læse den, og er fuldstændig baldret bagefter [...] det er en stor mundfuld.”⁷³¹ Beslutningen om at læse journalen alene kan også have stor betydning for, hvad man ”vælger” at fordybe sig i, springer over, eller måske kommer til at overse. Kent, John, og Jackie fortrød efterfølgende at have læst journalen alene. Kent udtrykte det med sætningen: ”Du skal ikke være alene når du læser det, uanset hvor sej du syntes du er [...] Det kan jeg mærke helt ned i maven.”⁷³²

Afgørende for min empiriske tilgang til denne form for læsning er, at jeg efter den individuelle læsning har interviewet deltagerne og spurgt ind til deres oplevelser. Herigennem har jeg fået et indblik i deres reaktioner og strategier.⁷³³

⁷²⁵ Pugh, Gillian (1999); Murray, Suellen (2014); Murray, Suellen (2017); Kirton, Derek, Erica Peltier & Elizabeth Webb (2001); Goddard, Jim, Julia Feast & Derek Kirton (2005); Winter, Karen & Olivia Cohen (2005); Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006).

⁷²⁶ <https://www.lotusplace.org.au/services/find--connect>

⁷²⁷ En undtagelse er mine egne artikler: Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017); Rasmussen, Jacob. Knage (2020).

⁷²⁸ Alex ønskede, at jeg personligt overrakte ham journalen.

⁷²⁹ <https://baglandet.org/>

⁷³⁰ Når journalen læses højt samme med andre kræver arkivloven, at begge har tilladelse til at læse materialet.

⁷³¹ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁷³² Ibid.

⁷³³ De semistrukturerede interviews. Se bilag 2.

	Læste journalen alene først
Allex	Nej
Jackie	Ja (men efterfølgende fortrudt)
Peer	Ja (ikke fortrudt)
John	Ja (men efterfølgende fortrudt)
Kent	Ja (men efterfølgende fortrudt)
Chanelle	Ja (sammen med en veninde)
Synnøve	Ja (sammen med en professionel støtteperson)

Denne anden form for læsning er karakteriseret ved at foregå sammen med en anden person, der også har tilladelse til at læse journalen.⁷³⁴ Typisk vil det være en støtteperson fra et værested, et nært familiemedlem, eller ven og veninde. I denne form for læsning er støttepersonen med som en aktiv del af læsningen og ofte som højtleser og samtalepartner. I modsætning til den første form for læsning, består denne form ofte af en kortere, mere intensiv læsning på et par timer. Alle deltagerne havde taget kontakt til *Danmarks Forsorgsmuseum* i et forsøg på at opnå denne støtte (se kapitel 2.1). Efter at have læst journalen alene valgte alle deltagerne med undtagelse af Synnøve og Kent at fastholde denne beslutning og læse journalen sammen med mig. Synnøve ombestemte sig, da vi sad foran journalen og skulle til at påbegynde læsningen: ”jeg har egentlig ikke lyst. Jeg er ikke helt klar til det”.⁷³⁵ Kent havde ombestemt sig i forvejen men ville alligevel gerne mødes for at dele sin oplevelse. John valgte at afbryde læsningen efter en times tid og læste således kun journalen delvist sammen med mig.⁷³⁶ Afgørende for min empiriske tilgang til denne form for læsning er først og fremmest mine egne observationer i forbindelse med de semistrukturerede interviews med deltagerne (se kapitel 2.3.1.3).⁷³⁷ I tilfældet med Kent og Synnøve, der ikke ønskede at læse journalen igen, fungerede de semistrukturerede interviews som en platform, hvorfra de kunne genfortælle centrale elementer i deres egen læsning og dermed have muligheden for at håndtere de forskellige konfliktzoner.

⁷³⁴ Når journalen læses højt samme med andre kræver det jf. arkivloven, at begge har tilladelse til at læse materialet.

⁷³⁵ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷³⁶ Som jeg beskrev i kapitel 2.2.2, er det altid vigtigt at respektere deltagernes beslutninger.

⁷³⁷ De semistrukturerede interviews. Se bilag 2.

	Hjælp til at læse journalen
Allex	Ja
Jackie	Ja
Peer	Ja
John	Delvist
Kent	Nej (genfortalte i stedet de centrale elementer)
Chanelle	Ja
Synnøve	Nej (genfortalte i stedet de centrale elementer)

Som jeg beskrev i kapitel 1.4.2, har den eksisterende forskning primært været rettet imod at undersøge den individuelle læsning med udgangspunkt i overordnede refleksioner fra tidligere børnehjemsbørn.⁷³⁸ Jeg kan derfor med denne del af afhandlingen udbygge og nuancere denne viden samt bidrage med ny viden om læsningens forskellige former og karakteristika; både når den læses alene, og når den læses sammen med andre.

4.2 Journalen læses alene

I dette underkapitel vil jeg beskrive en række af de centrale elementer, der gør sig gældende, når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal alene første gang. I ”En blandet rodebutik” (4.2.1) vil jeg have fokus på selve mødet med journalen, det umiddelbare førstehåndsindtryk og de praksisser og strategier, der er tilknyttet. I ”Jagten på svar” (4.2.2) vil jeg dernæst se nærmere på elementerne i den efterfølgende, mere systematiske læsning, der også er en del af den individuelle læsning. Her vil jeg bl.a. pege på de mange forskellige svar og oplysninger, som tidligere børnehjemsbarn typisk leder efter her.

4.2.1 En blandet rodebutik

Kort tid efter sin udskrivelse fra børne- og ungdomsforsorgen i 1980'erne havde Chanelle forgæves forsøgt at få fat på sin egen journal fra *Sølyst børnehjem*. Hun følte sig afvist og opgav hurtigt.⁷³⁹ Drømmen om journalen levede dog videre hos hende. Ca. 40 år senere sad Chanelle hjemme i sin lejlighed, da postbuddet ringede på døren op ad formiddagen. Han afleverede en tyk brun kuvert, og Chanelle fik lov til at kvittere. Jeg havde efter aftale sendt kuverten nogle dage tidligere, så hun

⁷³⁸ Pugh, Gillian (1999); Murray, Suellen (2017).

⁷³⁹ Se også: Kragh, Jesper Vaczy mfl. (2015), s. 399; Murray, Suellen (2017), s. 117-118.

vidste, at den var på vej.⁷⁴⁰ Kuverten indeholdt Chanelles journal fra *Sølyst Børnehjem*. ”Jeg lod den ligge lidt”, fortæller Chanelle, da hun senere fortæller mig om dette første møde med sin journal.⁷⁴¹ Hun havde forberedt sig godt og vidste på forhånd, at hun ikke ville sidde alene og læse den. En god veninde havde indvilliget i at støtte Chanelle, men der gik et par dage, før de kunne finde tid til at mødes. I mellemtiden lå kuverten på spisebordet og ventede. Da veninden langt om længe ankom, måtte Chanelle først samle mod til sig selv, før hun kunne åbne den. Hun husker tankerne, der fór igennem hendes hoved: ”Åh, hvad står der i de papirer? Står der noget, der kan gøre mig ondt at læse?”⁷⁴² Det første forsøg på at læse journalen, udløste en fysisk reaktion af ubehag. Chanelle fortæller: ”Altså jeg prøver at læse til at begynde med, men jeg dirrer over det hele og har kvalme og hovedpine og altså rigtig mange fysiske ting [...] jeg kunne hverken se bogstaver eller en skid.”⁷⁴³ Oplevelser af denne karakter, bekræfter en af fordelene ved at få journalen læst højt (se kapitel 4.3).

Ganske ofte er den første læsning en meget visuel og taktil oplevelse, hvor journalens omfang og udseende udløser de første reaktioner. Det har således betydning, hvorvidt journalen fremstår velordnet eller beskadiget. Reaktioner på journalens omfang synes også at opstå i denne indledende fase. Der kan være forskellige forventninger til omfanget, hvilket igen kan være med til at præge reaktionen i en negativ eller positiv retning. Jackie var overbevist om, at det meste af hans journal var blevet destrueret, og han blev derfor overrasket, da han så kuverten med de forholdsvis mange sider. ”Der er s'gu papirer nok, er du så sindssyg!”⁷⁴⁴ forklarede Jackie, opløftet og lettet over, at de rent faktisk eksisterede. Kent oplevede også en følelse af lettelse, da han for første gang så journalens omfang. Synet af de mange sider gav ham en følelse af, at ”De har gjort et stykke arbejde for at følge min sag”.⁷⁴⁵ Journalernes mange sider gav Jackie og Kent en forventning om, at der iblandt de mange papirer derfor måtte være de svar og oplysninger, de ledte efter. I modsætning til Jackie og Kent reagerede Synnøve ved at gå i chok, da hun så størrelsen på sin journal. For hende handlede det ikke om, hvor ”veldokumenteret” hendes anbringelse havde været men helt lavpraktisk om, hvordan hun nogensinde skulle komme igennem de mange sider. Journalens mange

⁷⁴⁰ Med en fuldmagt fra Chanelle havde jeg tidligere på måneden fundet frem til og fået adgang til hendes journal. På Rigsarkivets læsesal havde jeg derefter taget kopier af de mange sider for dernæst at printe dem på A3-papir. Min erfaring sagde mig, at det ville gøre læsningen nemmere. Jeg pakkede siderne ned i en tyk brun kuvert og sendte dem som anbefalet post til Chanelle.

⁷⁴¹ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁷⁴² Ibid.

⁷⁴³ Ibid.

⁷⁴⁴ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁷⁴⁵ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

sider blev i dette tilfælde altså vendt til noget negativt, eller som Synnøve selv udtrykte det: ”Det er fanme meget at skulle læse om sig selv [...] Jeg anede slet ikke hvor jeg skulle starte eller slutte”.⁷⁴⁶ John er et eksempel på den gruppe af tidligere børnehjemsbørn, der anlægger en mere reserveret og kritisk tilgang til journalens omfang. John lod sig hverken ”imponere” eller ”afskrække” af de mange sider i hans journal, der ved første øjekast åbenbarede sig. Han var i stedet forarget over, at man havde gjort sig så store anstrengelse for at dokumentere ”lige gyldige ting”. ”Hvad de dog ikke har gemt”,⁷⁴⁷ udbrød John, da han i den indledende scanning fik øje på det vedlagte regnskab for sine lomme penge. Han forventede derfor heller ikke, at de mange sider ville indeholde nogle svar og rettede dermed også en indirekte anklage imod forstanderen, psykiatere, børneværnet og andre, der havde bidraget til journalen. Ingen af deltagerne har dog givet udtryk for, at de syntes, at journalen var for lille i omfang eller bestod af for få sider. Det er imidlertid ikke det samme som at sige, at denne type af reaktion ikke eksisterer. Tidligere børnehjemsbørn, der har været anbragt på spædbørnehjem, kan komme ud for denne oplevelse, da journaler fra denne institutionstype ofte har et beskedent omfang på mellem 4-12 sider.⁷⁴⁸

Efter det første visuelle møde med journalen begynder den egentlige læsning. De fleste af deltagerne fortæller, at de starter med at ”scanne” journalen. Med dette menes, at siderne bladres igennem, man danner sig et overblik over indholdet, og enkelte dokumenter læses måske overfladisk. I denne scanning rettes opmærksomheden bevidst eller ubevidst ofte mod en række af journalens mere iøjnefaldende elementer. Man får måske et glimt af nogle af dokumenternes mange gentagelser, et håndskrevet brev, et gammelt foto eller en farverig børnetegning.⁷⁴⁹ Efter at have sundet sig bladrede Chanelle langsomt journalens mange og forskelligartede dokumenter igennem. Hun forsøgte at danne sig et overblik. ”Det er 8-10 papirer, hvor det er gentagelse på gentagelse”,⁷⁵⁰ husker Chanelle som noget af det første. Hun huskede også de mange ”sorte huller” i form af håndskrevne noter og breve, hun ikke kunne tyde. Hun var desuden skuffet over at opdage, hvor meget beskrivelser af hendes to brødre fyldte og indigneret over, at hun rent faktisk havde fået adgang til disse oplysninger. Synnøve fortæller om de ting, hun først fik øje på i den indledende scanning: ”Nøglen til min pengekasse lå der og garantibeviset til min første cykel, et gammelt billede af mig og et buskort [...] Jeg fandt også et brev som jeg kan huske at have skrevet til

⁷⁴⁶ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷⁴⁷ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁴⁸ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Døgncentret for børn og familier (1931-1972). Arkivserie: Elevsager (1931-1972). Første tre sager i 1953 (gns.10,6), 1963 (gns.6,3) og 1973 (gns.7,6.)

⁷⁴⁹ John opdagede med det samme et foto af sig selv, som han aldrig havde set før.

⁷⁵⁰ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

pædagogerne på Søndermarken.”⁷⁵¹ Fotos er et af de elementer i journalen, der gør størst indtryk i den indledende scanning.⁷⁵² Det skyldes ikke mindst, at man som tidligere anbragt ofte ikke har nogle eller kun ganske få fotos af sig selv som barn. Det gjorde sig i særdeleshed gældende for Peer og Synnøve. I den indledende scanning finder nogle til deres store skræk og forargelse også dokumenter tilhørende en anden anbragt. Som i tilfældet med Chanelle, der fandt fortrolige oplysninger om sine to brødre, og som Peer, der fandt tre dokumenter, der tilhørte en af hans kammerater fra Godhavn.⁷⁵³ Opdagelser af denne karakter kan ofte forarge og øge mistroen til journalens generelle troværdighed. Finder man oplysninger om andre, vil man typisk spørge sig selv: ”Er der så også oplysninger om mig i andre journaler?” Læsbarheden af de håndskrevne breve og noter vurderes typisk også i den indledende scanning. John havde vanskeligt ved at læse de mange dele af journalen, der var skrevet i hånden, og havde svært ved at skjule sin frustration: ”Alle de håndskrevne notater er altså ikke nemme, arhhh!”⁷⁵⁴ John kæmpede ihærdigt for at tyde skriften, hvorimod andre som Jackie fortæller, at han i ren frustration sprang disse passager over. Faglige termer og udtryk særligt benyttet i de psykiatriske udredninger kan også volde problemer og nedsætte læsbarheden. Det gælder begreber som ”miljøbetiget retardering”,⁷⁵⁵ ”realitetsafværgende” og ”grænsepsykotisk”.⁷⁵⁶ De fleste springer dem blot over eller gætter på, hvad de måtte betyde. Andre som f.eks. Kent går mere undersøgende til værks. Han fortæller: ”Der har været nogle latinske udtryk, som jeg har været inde og undersøge.”⁷⁵⁷ Navne træder måske også frem og lyser op i journalen i denne indledende scanning. Navne, man leder efter, eller navne, der tilfældigt fanger ens øje. Navne på kammerater, man for længst havde glemt. Navne på brødre og søstre, en mor og en moster, ukendte navne og navne på mennesker, der traf beslutninger, eller som på anden måde var en del af barndommen – på godt og ondt.

I denne indledende scanning af journalen vurderes også selve kronologien i journalen. Når ens egen barndom har været kaotisk, og man ikke selv kan gøre rede for kronologien i sine egne anbringelser, forekommer det endnu vigtigere, at journalen fremstår kronologisk. Kommer dokumenterne i den rigtige rækkefølge, og er det muligt at datere dem? Præsenterer journalen en

⁷⁵¹ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷⁵² Pugh, Gillian (1999), s. 80.

⁷⁵³ Peer videresendte efterfølgende disse dokumenter til kammeraten.

⁷⁵⁴ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁵⁵ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Psykiatrisk journal d. 19. februar 1971.

⁷⁵⁶ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Ålørkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Indberetning fra Ålørkegården til Børneværnsudvalget (dateret november 1956)

⁷⁵⁷ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

samlet og fremadskridende fortælling, eller virker den fragmentarisk og rodet? Hvis det sidste er tilfældet, ser man, at nogle deltagerne (John og Kent) på egen hånd vælger at ”sætte journalen i orden”, så den fremstår mere kronologisk. Nogle vælger at sætte journalen i ringbind, andre samler dokumenterne i en stak, og andre lader blot journalen ligge i kuverten. For John handler projektet med at genskabe kronologien i journalen i lige så høj grad om at gøre journalen mere overskuelig for andre, der engang måtte få lyst til at læse i den. Han forklarer det således: ”[Jeg] vil lave en mappe, men det er mere af hensyn til mine børn, hvis de har lyst til at kigge i den.”⁷⁵⁸ Det handler altså i lige så høj grad om familiens historie som hans egen.

I denne indledende scanning af journalen fremstår og opleves den ofte som en ”blandet rodebutik”. Når journalen fremstår rodet, ukronologisk, og dokumenterne ligger i uorden, kan tidligere børnehjemsbørn have svært ved at gennemskue de forskellige dokumenter eller vide, hvor man skal lede for at finde de svar, man søger. Den australske forsker Suellen Murray fokuserer netop på dette element og understreger vigtigheden af, at journalen præsenteres på en overskuelig og kronologisk måde.⁷⁵⁹ Den manglende kronologi efterlader også deltagerne med en skuffelse og følelse af, at personalet ikke gjorde sig umage. ”Var jeg virkelig ikke vigtigere?”, kan de konkludere. Samtidig kan den indledende scanning dog også byde på overraskelser i form af både fotos, navne og steder, man har været anbragt. John opdagede, at han som barn havde haft adskillige samtaler med en psykolog, og udbryder overrasket: ”Jeg kan ikke huske møderne med psykologen.”⁷⁶⁰ Den indledende scanning kan først og fremmest anskues som en form for forventningsafstemning og forberedelse til den efterfølgende, mere systematiske læsning, hvor deltagerne mere målrettet jagter svar i journalen.

4.2.2 Jagten på svar

Som jeg demonstrerede i kapitel 1.4.2, har tidligere børnehjemsbørn ofte en meget begrænset viden om deres egen barndom. Efter den indledende scanning, er det netop forsøget på at udfylde dette ”historiske tomrum”,⁷⁶¹ og ”jagten på svar”, som kendetegner deltagernes mere systematiske læsning af journalen. Nogle af spørgsmålene stammer helt tilbage fra barndomsårene, nogle er dukket op i en mere moden alder, og andre er opstået spontant som et resultat af den indledende scanning. Deltagernes spørgsmål varierer fra person til person og kommer til udtryk i de

⁷⁵⁸ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁵⁹ Murray, Suellen (2017).

⁷⁶⁰ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁶¹ Stanley, Elizabeth (2006).

semistrukturerede interview, hvor jeg bl.a. spørger: ”Er du overrasket over journalens indhold, form eller sprog?” og ”Hvad håber du journalen kan give dig svar på?”⁷⁶² Baseret på en kvalitativ gennemgang af deltagernes svar har jeg samlet spørgsmålene i tre overordnede kategorier: ”Hvor og hvornår var jeg anbragt?”, ”Hvem og hvad?” og ”Hvorfor?”. Kategorierne har det tilfældes, at de alle kredser om begrebet ”identitet”⁷⁶³ og på forskellig vis kan knyttes til de fire forskellige konfliktzoner, som jeg identificerede i kapitel 3. Underkapitlet tydeliggør dermed, hvordan de forskellige konfliktzoner potentielt bliver aktiveret, når journalen læses alene af deltagerne.⁷⁶⁴

For de fleste af deltagerne er spørgsmålet ”Hvor og hvornår var jeg anbragt?” et gennemgående og centralt spørgsmål. Spørgsmålet er primært knyttet til den konfliktzone, jeg tidligere har identificeret som kategorien ”Skelsættende episoder” og herunder det helt afgørende punkt ”Anbringelse og udskrivelse” (se kapitel 3.2.4). Sekundært kan det knyttes til konfliktzonen ”Steder som ramme for negative eller positive erfaringer” og herunder punktet ”Børnehjemmet” (se kapitel 3.2.3). Spørgsmålet bunder i et grundlæggende ønske hos den enkelte om at skabe en kronologi i sine anbringelser og i barndommen generelt.⁷⁶⁵ For den enkelte deltager handler det om at få sin historie placeret i en tids- og rumlig dimension og dermed opnå en form for historisk forankring. Uden livsvidner, der kan fortælle om deres barndom, kan den forankring være nærmest umulig at opnå på egen hånd, og der vil derfor uvægerligt opstå ”sorte huller” i kronologien. Disse ”huller” skal forstås som perioder på måneder eller ligefrem år, hvor man som tidligere børnehjemsbarn enten ikke ved eller kun har begrænset viden om, hvor man var anbragt eller boede som barn. De ”sorte huller” i kronologien kan føre til en følelse af historisk rodløshed, der igen åbner op for følelser af afmagt og frustration.⁷⁶⁶ Først når hullerne er lukket, og kronologien er på plads, kan den enkelte folde sin historie ud i sin helhed, samle trådene, afvise eller bekræfte gisninger og kortlægge årsagssammenhænge. I journalen finder tidligere børnehjemsbørn sommetider en liste over samtlige anbringelsessteder, de har været anbragt. Oftest skal de dog selv stykke brikkerne sammen og lægge deres ”puslespil”. Deltagernes opmærksomhed er derfor i denne del af læsningen især rettet imod institutionsnavne og årstal for ind- og udskrivning. John fortæller,

⁷⁶² Her spørger jeg ind til deres erfaringer med at læse journalen alene. Se bilag 2.

⁷⁶³ Se også: Feast, Julia (2009), s. 3; Triseliotis, J (1973); Haimes, E & Timms, N (1985); Walby, C & Symons, B (1990).

⁷⁶⁴ For Alex, der ikke læste journalen alene første gang, er disse spørgsmål også centrale, når han læser journalen sammen med mig.

⁷⁶⁵ Samme ønske bekræftes også af deltagerne i projektet: ’Mit liv, min sag’. Møde med tidligere anbragte d. 22. maj 2016.

⁷⁶⁶ Stanley, Elizabeth (2006), s. 67; Penglase, Joanna (2005); Carlen, P. (1987). Se også forskningsoversigten i: Murray, Suellen (2014).

at han fandt både datoer og navne på institutioner, der gjorde ham i stand til at udfylde sine ”sorte huller”:

”Jeg har jo altid haft en idé om hvornår jeg var på børnehjem og jeg har forsøgt at regne tilbage, men det er ikke så nemt som man tror [...] at jeg først kom på Roskilde Hvile i 1966, kom bag på mig. Jeg troede jeg var der noget før.”⁷⁶⁷

Deltagernes forsøg på at lægge ”puslespillet” ender dog lige så ofte i skuffelse, fordi det sjældent kan lægges i sin helhed. Oplysningerne i journalen er ofte ufuldstændige og består for det meste af brudstykker og fragmenter (se kapitel 2.3.2). Dermed bliver de ”sorte huller” i nogle tilfælde blot forstærket og bekræftet. Efter at have læst sin journal erfarede Kent, at der for perioden 1971 til 1974 kun var sporadiske oplysninger.⁷⁶⁸ Når der intet stod om denne periode, der var præget af misrøgt og vold i hjemmet, kom Kent i tvivl om, hvor meget myndighederne rent faktisk vidste om hans historie. Denne slags mangler er med til at skabe mistro til journalens autoritet og generelle sandhedsværdi. Når det er sagt, oplever de fleste af deltagerne, at de trods alt har fået bedre styr på kronologien efter denne første systematiske læsning og fået lukket nogle af de ”sorte huller”. Det ”fuldkomne” overblik er der ikke ingen, der opnår, hvilket blot understreger betydningen af en klar forventningsafstemning forud for læsningen (se kapitel 6).

Den anden kategori af spørgsmål kredser omkring ”Hvem og hvad?”. Med ”Hvem”-spørgsmål forstås den enkeltes søgen efter personer, der befandt sig i og omkring deres liv som anbragt. Disse spørgsmål er primært knyttet til konfliktzonen ”Helte og Skurke” (se kapitel 3.2.2). Det kan eksempelvis dreje sig om at finde oplysninger på personer, man kan huske navnene på, såsom kammerater, familiemedlemmer, ansatte, naboer eller sagsbehandlere. Ønsket kan bunde i ren og skær nysgerrighed og nostalgi eller ses som et forsøg på at få sin egen fortælling uddybet, be- eller afkræftet. Deltagernes ”helte” og ”skurke” roller kan således blive udfordret med disse spørgsmål. Kent husker, at han havde et særligt varmt forhold til en af de ansatte. Han ledte derefter efter hendes navn, men fandt intet! Han følte en dyb skuffelse over, at denne person, der havde haft en enorm betydning for ham, var helt fraværende i journalen! Han finder derimod sin mors navn i journalen og får en gammel mistanke bekræftet. Kent forklarer: ”Det overrasker mig ikke at min mor var prostitueret for at skaffe alkohol [...] jeg havde det lidt på fornemmelsen.”⁷⁶⁹ Synnøve ledte

⁷⁶⁷ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁶⁸ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁷⁶⁹ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

i journalen efter sin fars navn og opdagede til sin store overraskelse, at han havde været anbragt på samme børnehjem, da han var barn. Opdagelsen gav hende en større forståelse for faderens handlinger, og hun forklarer det med sætningerne:

”Jeg fandt ud af at min far også har boet på *Søndermarken*, det vidste jeg ikke. Det kan jeg ikke forstå han aldrig fortalte mig [...] Syret hvordan historien gentager sig [...] Han har intet gjort af en ond mening.”⁷⁷⁰

Med ”Hvem” forstås også den enkeltes søgen efter unavngivne eller ukendte personer. Personer, der måske har befundet sig kulissen eller i periferien af den anbragte liv. John fandt således navnet på en psykolog, som han intet erindrede om, men som alligevel spillede en central rolle i hans anbringelse.⁷⁷¹ Synnøve fandt navnene på adskillige socialrådgivere og kunne læse, at de alle udtrykte bekymring for hende. ”Det har været rart at læse”,⁷⁷² fortæller Synnøve, som ikke selv kunne erindre deres rolle. I Kents familie havde der gået et rygte om, at han havde en storesøster, og den første læsning af journalen bekræftede dette. Kent forsøger at sætte ord på oplevelsen: ”Det der har slået mig allermost er, at jeg har en storesøster [...] der er bortadopteret i 1962.”⁷⁷³ Kent forklarer, at han er ”glad for at få familierygtet bekræftet”,⁷⁷⁴ men han er samtidig ked af, at han først får det at vide i en sen alder. Kent forklarer, at mosteren tidligere havde fortalt ham, at søsteren var død i en trafikulykke og dermed havde dækket over sandheden.

Hvad-spørgsmålene er primært knyttet til konfliktzonen ”Skelsættende episoder” og de dertil hørende punkter ”Anbringelse og udskrivelse” samt ”Vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt og episoder, der ikke nævnes i journalen” (se kapitel 3.2.4). Spørgsmålene kan dog også indeholde forskellige elementer fra de øvrige konfliktzoner. Episoder, som omtales i journalen, udfordrer måske deltagernes fortællinger om ”Helte og skurke” (se kapitel 3.2.2), ”Steder som ramme for negative eller positive erfaringer” (se kapitel 3.2.3) eller ”Det problematiske barn” (se kapitel 3.2.1). Spørgsmålene kan overordnet inddeles i to typer. Som det første står den enkeltes søgen efter meget specifikke oplysninger såsom: ”Hvad bestod min medicinering af?”, ”Hvad stod der i min dåbsbog?”, ”Hvad troede de, jeg fejlede?” og ”Hvad fik jeg i karakter?” Jackie fortæller, at han som noget af det første ledte efter detaljer om, hvilken medicin han havde fået. Peer, der også var

⁷⁷⁰ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷⁷¹ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁷² Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷⁷³ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁷⁷⁴ Ibid.

anbragt på *Godhavn*, gjorde det samme. Jackie forklarer: ”Jeg havde håbet at der stod bare en lille smule om hvilke piller jeg havde fået [...] Men der står ikke rigtig noget, desværre.”⁷⁷⁵ Jackie kommer selv frem til den mulige årsag: ”Hvis han har givet os noget der var ulovligt, havde han nok heller ikke skrevet det ned.”⁷⁷⁶ Dermed udtrykker han også sin mistænksomhed over for journalen.

Den anden type af Hvad-spørgsmål er knyttet til spørgsmålet: ”Hvad skete der?” Her er fokus ofte rettet på enkeltstående episoder, som den tidligere anbragte enten husker alt for tydeligt eller kun har vage erindringer om. Ligesom i det foregående punkt handler det om at få episoderne enten uddybet, af- eller bekræftet. Et fællestræk for denne type spørgsmål er jagten på episoder, der ofte er knyttet til misrøgt og fysiske- eller seksuelle overgreb. Som Elizabeth Stanley påpeger, er det dog netop den type af episoder, der kan være vanskelige at finde i journalen.⁷⁷⁷ Der kan også være tale om episoder knyttet til anbringelsen, udskrivelsen, hverdagen, omsorg eller venskab. Jackie fortæller, at hans systematiske læsning af journalen var præget af hans forsøg på at finde spor efter de seksuelle overgreb fra børnehjemmet. ”Jeg har været hjemme hos lægen privat” fortæller Jackie og fortsætter tøvende: ”Det var noget seksuelt”.⁷⁷⁸ Han fandt ingen svar i journalen, og forsøger selv at forklare det med, at lægen næppe ville have skrevet det ned, og at ”vi drenge sagde ikke noget.” Efter en lille pause uddyber han: ”Jeg tror heller ikke de ville have taget det for gode varer.”⁷⁷⁹ Dermed knyttes episoden til konfliktzonen ”Det problematiske barn” og punktet ”Utroværdighed” (se kapitel 3.2.1). De manglende oplysninger om de seksuelle overgreb gjorde Jackie skuffet og lettet på samme tid! Den samme form for følelsesmæssig ambivalens er også beskrevet af Chanelle. Efter den indledende scanning af journalen ønskede Chanelle at finde ud af, hvorvidt personalet kendte til de seksuelle overgreb, hun var blevet udsat for. Her refererer Chanelle til de gentagne episoder, hvor en ældre anbragt dreng forgreb sig seksuelt på hende. Hun læser journalen igennem igen, denne gang mere systematisk. Chanelle husker sine tanker: ”Jeg håber, der står et eller andet om det. At de har haft en mistanke.”⁷⁸⁰ Ligesom Jackie, finder hun intet i journalen, og den første følelse, der rammer hende, er skuffelse. Hun fortæller, at hun igennem hele sit liv har været sikker på, at personalet vidste, hvad der foregik om aftenerne i hendes seng, når den

⁷⁷⁵ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁷⁷⁶ Ibid.

⁷⁷⁷ Stanley, Elizabeth (2006), s. 167.

⁷⁷⁸ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁷⁷⁹ Ibid.

⁷⁸⁰ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

ældre dreng kom for at ”trøste hende”. Hun var sikker på, at de vidste besked, men intet gjorde ved det. Den næste følelse, der ramte Chanelle, var lettelsen over, at de ikke vidste besked:

”Det gjorde mig lidt ondt, at de voksne ikke vidste noget omkring det her misbrug [...] Men jeg blev også lettet over det [...] Det blev lige pludselig virkeligt for mig, at de her voksne jo ikke har vidst det. Fordi jeg tænker, at hvis de har vidst det, så har de skrevet det.”⁷⁸¹

Chanelles fortolkning tydeliggør her hendes eget syn på journalens autoritet. Hendes afgørende præmis er, at hvis personalet rent faktisk havde kendt til episoden, ville de have noteret det i journalen. Det medfører som en logisk konsekvens, at de ikke kan anklages for bevidst at have kigget den anden vej eller for ikke have gjort noget for at få overgrebene til at stoppe. Hendes egen fortælling om personalets medansvar for misbruget bliver derfor vanskeligere at opretholde og ”tvinger” hende til at revurdere fortællingens ”Helte og skurke” (se kapitel 3.2.2). Kort beskrevet handler det om, at deltagerne håber at finde den ”rygende pistol”, men hvis det lykkedes, følger det næste smertelige spørgsmål automatisk: ”Hvorfor gjorde de så ikke noget?” Netop dette spørgsmål måtte Kent forholde sig til, efter at kunne læse sig frem til, at myndighederne kendte til det massive omsorgssvigt i hans hjem. Han fortæller:

”De konstaterer at der er nogle omsorgssvigt i hjemmet [...] men der bliver ikke gjort en fis for at undersøge det [...] der går fire måneder før de gør noget, fire måneder! [...] det er en konstatering af, at jeg havde ret i mine antagelser om at der ikke blev gjort noget. Da jeg læste det her, er jeg mere overbevist om, at man bare sad på sine hænder og lod tingene ske.”⁷⁸²

I modsætning til Chanelle sidder Kent derfor tilbage med en følelse af bitterhed og vrede. Han beskriver, hvordan hans liv kunne have set markant anderledes ud, hvis myndighederne blot havde handlet på deres iagttagelser.⁷⁸³ Synnøve oplevede ligesom Kent at finde en bekræftelse på flere skelsættende episoder i hendes barndom. I modsætning til Kent kunne hun læse sig frem til, at de rent faktisk blev brugt som argumentation for hendes anbringelse. Hun kunne læse, at hun havde rejst rundt i Italien sammen med sin far i en længere periode, og at han på et tidspunkt havde forsøgt at sælge hende som cirkusprinsesse. Synnøve havde også en vag erindring om en episode, da hun

⁷⁸¹ Ibid.

⁷⁸² Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁷⁸³ Ibid.

blot var fire år gammel. Det lykkedes hende at finde en detaljeret beskrivelse af den og få den bekræftet. Hun fortæller:

”Der er beskrevet en episode hvor min far pludselig har ringet til sagsbehandleren her i Århus og har sagt at han har sat mig af på Tønder togstation [...] Jeg har været fire år gammel. Jeg sad i undertøj og gummistøvler og var meget sulten.”⁷⁸⁴

For Synnøve var det rart at få en bekræftelse af sin egen erindring og vide, at det ”ikke bare var opspind”, for som hun selv siger: ”Der er jo ikke nogen at spørge”.⁷⁸⁵ John ledte ikke efter episoder om vold og overgreb men derimod efter episoder, der omhandlede venskaber og sammenhold mellem de anbragte børn. Da han intet fandt, styrkede det blot hans generelle mistro til journalen. For John repræsenterede journalen ikke en fakta-fortælling og kunne derfor heller ikke udfordre hans egen fortælling.⁷⁸⁶

Den tredje kategori af spørgsmål, som deltagerne typisk leder efter svar på, kredser omkring ”Hvorfor?”. Denne kategori er primært knyttet til konfliktzonen ”Skelsættende episoder” og de dertil hørende punkter ”Anbringelse og udskrivelse” samt ”Vold, seksuelle overgreb, omsorgssvigt og episoder, der ikke nævnes i journalen (se kapitel 3.2.4). Sekundært knytter spørgsmålet også an til konfliktzonerne ”Helte og skurke” (Se kapitel 3.2.2), samt ”Det problematiske barn” (se kapitel 3.2.1). I denne kategori af spørgsmål handler det ofte om at finde en forklaring på, hvorfor man var blevet anbragt og udskrevet. Her leder man typisk efter selve begrundelsen, hvad den byggede på, og hvem, der traf beslutningen? Karakteristisk for ”hvorfor-spørgsmålene” er ønsket om at få placeret et ansvar og finde en forklaring på, hvorfor man er blevet til den, man er. Hvis begrundelsen for en anbringelse helt eller delvist byggede på en karakteristik af barnet, følger det næste afledte spørgsmål også: ”Forstod de egentlig hvem jeg var?”. Hvilket igen knytter an til konfliktzonen ”Det problematiske barn” (se kapitel 3.2.1). I den systematiske læsning ledte Kent efter passager, som beskrev hans genanbringelse på *Christian d. IX børnehjem*. Han fortæller, at han til sin overraskelse kunne se, at det ikke var med forstanderens gode vilje, at det skete. Kent husker, at det med det samme satte gang i hans følelsesregister. Han forsøger at beskrive, hvad der var på spil: ”Det der også trigger mig lidt er, at forstanderen skriver at han ikke vil have mig tilbage på

⁷⁸⁴ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁷⁸⁵ Ibid.

⁷⁸⁶ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

Christian d. IX børnehjem [...] Det bliver jeg faktisk ked af at læse.”⁷⁸⁷ Beskrivelsen af forstanderens rolle levede tydeligvis ikke op til Kents egen forventning og stod i modsætning til hans egen fortælling og den helterolle, han havde tildelt forstanderen. Journalen kommer ikke med en forklaring på, hvorfor Kent alligevel blev genanbragt, men efterlader i stedet et ”forklarings-tomrum”, der inviterer til alternative forklaringer. I et forsøg på at udfylde ”forklarings-tomrummet” beskriver Kent, hvordan forstanderens kone måtte have haft en finger med i spillet: ”Hun trumfede det igennem, da jeg legede meget med deres søn [...] Det er jeg helt sikker på.”⁷⁸⁸ Tolkningen giver Kent en forklaring, men efterlader ham til gengæld i en rolle som middel frem for mål. Det var hensynet til forstanderens egen søn, der ifølge denne forklaringsmodel overtrumfede hensynet til Kent.

Som jeg netop har demonstreret, kan den individuelle læsning af journalen generelt kendetegnes ved at være en følelsesmættet og meget privat oplevelse. I mødet med journalen udsættes man som tidligere børnehjemsbarn for et sandt bombardement af indtryk og nye oplysninger. Deltagerne kæmper først og fremmest for at skabe mening med journalen, forstå indholdet, og få svar på en række konkrete og generelle spørgsmål. I læsningen bliver fortiden ofte meget nærværende. ”Da jeg læser journalen kan jeg huske det som var det i går”, fortæller Jackie og fortsætter ”Så kom hele filmen frem på én gang.”⁷⁸⁹ John bekræfter denne oplevelse og forklarer, hvordan han under den første læsning var i stand til at ”sætte billeder på det de beskriver.”⁷⁹⁰ For deltagerne opleves den første læsning generelt som en ekstrem sårbar fase, der kan byde på alt lige fra glæde, lettelse, forløsning, forvirring, skuffelse, afmagt og vrede. Efter den første læsning husker Chanelle, at hun var enormt udmattet, både mentalt og fysisk.⁷⁹¹ Læsningen, der knytter an til de forskellige konfliktzoner, giver svar og vækker minder til live - både positive og traumatiserende. Min analyse bekræfter således forskere som Jim Goddard, Gillian Pugh og Derek Kirtons fokus på journalens positive potentiale og læsningens mulighed for at give svar og styrke den enkeltes identitet.⁷⁹² Gennemgangen af den individuelle læsning peger dog også på den problematik forskere som Suellen Murray, Kaisa Vehkalahtis og Lieselot De Wilde gør

⁷⁸⁷ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁷⁸⁸ Ibid.

⁷⁸⁹ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁷⁹⁰ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁷⁹¹ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁷⁹² Pugh, Gillian (1999); Kirton, Derek, Erica Peltier & Elizabeth Webb (2001); Goddard, Jim, Julia Feast & Derek Kirton (2005); Winter, Karen & Olivia Cohen (2005); Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006).

opmærksom på, at læsningen kan give flere spørgsmål end svar og dermed efterlade tidligere børnehjemsbørn i en tilstand af forvirring, ensomhed og sorg (se kapitel 1.4.2.1).⁷⁹³

I næste underkapitel demonstrerer jeg, hvad der sker, når journalen læses sammen med en anden, hvad der kendetegner denne proces, og hvorfor den med fordel kan anvendes som en metode til at styrke læsningens positive potentialer og minimere de negative herunder muligheden for at give plads til deltageres håndtering af de forskellige konfliktzoner (se kapitel 1.5.4).

4.3 Når journalen læses sammen med en anden

Når journalen læses sammen med en anden, inviterer det til en markant anden form for oplevelse, end vi netop har set. I min metodiske tilgang til denne form for læsning er jeg, som nævnt i kapitel 1.5, især inspireret af aktionsforskningens principper om deltagelse og vidensudveksling samt forandringsmodellens tre faser: ”Unfreeze”, ”Change” og ”Refreeze”.⁷⁹⁴ I min tilgang til læsningen har jeg opfattet deltagerne som aktive medproducenter af viden og forandring.⁷⁹⁵ Det har desuden været afgørende at tilbyde deltagerne en reel mulighed for at kunne identificere og håndtere de forskellige konflikter⁷⁹⁶ samt skabe et platform, hvorfra de kan indtage nye roller (se kapitel 1.5.4).⁷⁹⁷ Det overordnede formål med denne tilgang har været at præsentere en metode, der skal kunne minimere læsningens negative konsekvenser og styrke de positive (se kapitel 6).

I underkapitlet ”Højtlæsning, dialog og håndtering” vil jeg forsøge at indfange nogle af de centrale elementer, der gør sig gældende i denne form for læsning. Herefter vil jeg i ”Peer og journal 1.757” præsentere et konkret eksempel på, hvordan denne form for læsning kan udfolde sig og hvilke dynamikker, der kendetegner den.

4.3.1 Højtlæsning, dialog og håndtering

Denne form for læsning er først og fremmest kendetegnet ved aktionsforskningens principper om deltagelse og vidensudveksling.⁷⁹⁸ Der er således tale om et samspil mellem forsker og deltager, hvor vi er sammen om at skabe forandring og viden (se kapitel 1.5.1). Som Edward Casey beskriver, er denne form for samtale med til at vække fortiden til live, og den giver deltagerne et

⁷⁹³ Murray, Suellen, Jenny Malone & Jenny Glare (2008), s. 248; MacNeil, Heather, Wendy Duff, Alicia Dotivalla & Karolina Zuchniak (2017), s. 9; Vehkalati, Kaisa (2016), s. 438; De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017).

⁷⁹⁴ Lewin, Kurt (1947); Lewin, Kurt (1947)-b.

⁷⁹⁵ Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010); Whyte, W.F. (red.) (1991).

⁷⁹⁶ Duus, Gitte mfl. (red) (2014), s. 35- 114.

⁷⁹⁷ Denzin, Norman K. (2001b); Brinkmann, Svend (2007).

⁷⁹⁸ Whyte, W.F. (red.) (1991).

afsæt for at bearbejde og forstå deres egne erindringer.⁷⁹⁹ Min egen rolle som ”hjælper” er dog helt afgørende i forståelsen af dette samspil, da jeg både indtræder som repræsentant for *Danmarks Forsorgsmuseum* og deltager med en autoritet, der er knyttet til rollen som museumsinspektør og historiker (se kapitel 2.2.1). Når deltagerne opfatter journalen som en autoritet og ”faktafortælling”,⁸⁰⁰ kan min autoritet og støtte dermed være med til at give deltagerne en mental ballast og mod til at udfordre journalens fortælling og til at håndtere de forskellige konflikter (se kapitel 3). De kan således ”trække” på min autoritet i deres forsøg på at udfordre journalens.

Et centralt element i denne form for læsning er deltagernes spontane ønske om at få journalen læst højt. Højt-læsningen er ikke et på forhånd gennemtænkt metodisk greb, men noget der er blevet efterspurgt af deltagerne selv (se kapitel 2.3.1.2 og 2.3.1.3). Jeg har valgt at imødekomme dette ønske, fordi det understøtter min egen positive tilgang til museumsaktivisme og troen på ”the useful museum” (se kapitel 1.4.3.1).⁸⁰¹ Som vi skal se, giver højt-læsningen desuden et unikt udgangspunkt for dialog, vidensudveksling og konflikthåndtering.

John valgte som den eneste at læse journalen højt for mig, men allerede efter ti sider sukkede han opgivende: ”Vi magter ikke flere!”⁸⁰² I den resterende læsning undgik John konsekvent de dokumenter, som virkede ”uinteressante”, og som var vanskelige at tyde. De øvrige deltagere valgte, at jeg skulle læse journalen højt for dem.⁸⁰³ Chanelle formulerede sine bevæggrunde således: ”Så kan jeg meget bedre fokusere. Jeg kunne ikke forstå det, når jeg selv læste det.”⁸⁰⁴ Netop denne faktor er gennemgående hos alle deltagerne. Når en anden person læser journalen højt, giver det den enkelte en mulighed for at læne sig tilbage, lyttende og reflekterende. Det giver dem en mulighed for at rette opmærksomheden på det afgørende – nemlig indholdet og de forskellige konfliktzoner. Da Jackie fik læst sin journal højt, var der pludselig dele af indholdet, som undrede ham eller skurrede i ørene. Han blev eksempelvis opmærksom på, at psykiateren på *Godhavn* angiveligt spillede en større rolle, end hvad han havde antaget på baggrund af den første læsning. Da jeg læste sætningen ”[Jackie] bør tale med Dr. Ostenfeldt igen [...]”⁸⁰⁵ reagerede han ved at udbryde: ”Igen bliver han omtalt. Igen, igen, igen og atter igen. Han er der rigtig meget. Så meget syntes jeg ikke, han var der, da jeg læste den [...] Det er først nu, hvor du sidder og læser det. [...] Der er sgu et

⁷⁹⁹ Casey, Edward (2000).

⁸⁰⁰ Kirkebæk, Birgit (2004), s. 24.

⁸⁰¹ Lynch, Bernadette (2020).

⁸⁰² Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁸⁰³ Undtaget Kent.

⁸⁰⁴ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁸⁰⁵ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Referat af afdelingskonference på Godhavn (udateret).

eller andet galt, det er der godt nok.”⁸⁰⁶ Jackie reflekterer herefter over selve betydningen af at få læst journalen højt:

”Det kommer på en helt andet måde, end hvis man selv sidder og terper lortet igennem. Der springer man også over hvor gærdet er lavest. Visse ord tager man ikke så bogstaveligt når man selv læser det [...] Man opfatter det på en anden måde når du sidder og læser det, det må jeg ærligt indrømme [...] Jeg får meget mere ud af det. Jeg har selv læst det et par gange, men jeg får ikke så meget ud af det, som når du læser det højt. Jeg tænker meget mere over de ting du siger.”⁸⁰⁷

Højtlæsningen giver deltagerne et naturligt afsæt for spørgsmål til journalens opbygning og indhold. Fagtermer, diagnoser, forkortelser eller indforståede referencer kan også blive oversat og forklaret undervejs, som de dukker op. Dermed kan nogle af de ubesvarede spørgsmål fra den individuelle læsning blive besvaret, og dermed skabes et bedre afsæt for en positiv oplevelse. Chanelle reagerede voldsomt og forarget, da hun blev konfronteret med en skrivelse fra *Psykiatrisk Børnehospital*, adresseret til forstanderen på *Sølyst*: ”Jeg har slet ikke været på *Psykiatrisk børnehospital*. Så det, synes jeg da, er rigtig flot”,⁸⁰⁸ udbryder Chanelle sarkastisk. Efter være blevet forklaret at psykiateren blot benyttede brevpapiret fra *Psykiatrisk Børnehospital*, men at indholdet i skrivelsen refererede til en konference afholdt på *Sølyst*, ændrede hun pludselig holdning: ”Det vidste jeg ikke. Det har jeg faktisk ikke bidt mærke i [...] Det er lidt morsomt, at der har været en eller anden konference med en eller anden psykiater fra *Psykiatrisk Børnehospital*.”⁸⁰⁹ Har deltagerne generelle vanskeligheder ved at læse, eller har de svært med journalens kringlede håndskrift, kan højtlæsningen også have en positiv effekt og øge den generelle forståelse af journalens indhold.

Når deltagerne sidder alene med journalen, kan der også være en tendens til, at de springer dokumenter og passager over, der ikke umiddelbart virker relevante. I højtlæsningen bliver alt derimod som udgangspunkt læst op. Der kan dermed dukke ting op, som man ikke selv var opmærksom på, men som alligevel kan være af betydning for forståelsen af journalen, sin egen historie og identitet. Under højtlæsningen fra Jackies journal læste jeg følgende: ”Er flink og lydig, nem at have med at gøre.”⁸¹⁰ Jackies reaktion tydeliggør højtlæsningens potentiale: ”Når jeg selv

⁸⁰⁶ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁸⁰⁷ Ibid.

⁸⁰⁸ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁸⁰⁹ Ibid.

⁸¹⁰ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Skriftelig udtalelse fra *Toftegården* (udateret).

læste det sprang jeg let og elefant hen over det, men når du læser det lyder det helt anderledes.”⁸¹¹ I højtlesningen fortolker Jackie pludselig ordene og deres betydning på en ny måde. Ifølge Jackie lyder det nu, som om personalet beskrev ham som ”[...]en eller anden hund.”⁸¹²

Sidst, men ikke mindst, tilbyder højtlesningen en platform, hvorfra deltagerne kan udtrykke deres følelser og refleksioner. Som når Alex reagerer på psykiaterens beskrivelse med udbruddet: ”Jeg har ikke bedt dig om dine udtalelser, din fede ko.”⁸¹³ Eller når Chanelle ved afslutningen af læsningen udbryder: ”Altså, der er jo noget, der ikke passer, men altså, ved du hvad, så er det sgu heller ikke værre, altså.”⁸¹⁴ Højtlesningen giver deltagerne en mulighed for at håndtere de forskellige konflikter, tage til genmæle, kommentere direkte på journalens indhold, præsentere deres egne modfortællinger og generobre deres egen identitet. Dermed understøtter min tolkning Hilde Lindemann Nelsons forestilling om ”narrative repair” og ”modfortællinger” som en narrativ form for ulydighed.⁸¹⁵ Disse ”modfortællinger” er helt centrale i forståelsen af deltagernes håndteringsstrategier og for denne form for læsning. De er også centrale, hvis tidligere børnehjemsbørn ønsker at benytte sig af artikel 16 i databeskyttelsesforordningen og deres ret til at ”få fuldstændiggjort ufuldstændige personoplysninger” (se kapitel 6).⁸¹⁶

For at få en mere konkret forståelse af de dynamikker, som kendetegner ”Når journalen læses sammen med en anden”, vil jeg i følgende underkapitel udfolde en enkelt illustrativ case: Peers og min læsning af journal 1.757 fra *Drenge- og lærningehjemmet Godhavn*.⁸¹⁷ Min gennemgang er ikke en fuldstændig gengivelse af læsningen. På samme måde som i eksemplet med Alex (kapitel 3.1) er der tale om min rekonstruktion placeret i et kronologisk fremadskridende forløb. Undervejs tydeliggør jeg mine egne refleksioner og valg, da håndteringsstrategierne i høj grad skal forstås på baggrund af den interaktion og udveksling af viden, der finder sted mellem Peer og mig. Dermed bygger også denne del på principperne for aktionsforskningen, som generelt er afgørende for min metodiske tilgang (se kapitel 1.5.1).⁸¹⁸ Ved på denne måde at gå tæt på en konkret

⁸¹¹ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁸¹² Ibid.

⁸¹³ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁸¹⁴ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁸¹⁵ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁸¹⁶ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

⁸¹⁷ Bygger empirisk på: Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016, og *Godhavns* interne arkiv. Journal nr. 1.757. Jeg har tidligere beskrevet denne case i: Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grøn bæk Jensen (2017); Rasmussen, Jacob Knage (2020). Enslydende formuleringer kan derfor forekomme.

⁸¹⁸ I forbindelse med udstillingen ”Efter børnehjemmet” udarbejdede jeg i samarbejde med Peer en mappe, der indeholder hans journal og vigtigste kommentarer under læsningen (de fremgår af en række gule post-it sedler. Bilag 8.

case kan jeg tydeliggøre højt-læsningens dynamik samt deltagernes forskellige håndteringsstrategier og modfortællinger (se kapitel 1.5.4). De forskellige håndteringsstrategier vil blive udfoldet og undersøgt nærmere i kapitel 4.4.

4.3.2 Peer og journal 1.757

Det er forår i 2016, og i en lille lejlighed i Vanløse sidder Peer med journal 1.757 foran sig. Det er hans journal fra *Drenge- og lærlingehjemmet Godhavn* eller rettere sagt en kopi af den. Det er ikke første gang, vi mødes, men denne dag har vi aftalt at læse journalen sammen. Vi er trukket ud i køkkenet, og Peer har sat en kande kaffe over. Han ruller rutineret en cigaret med fingrene, mens vi taler om løst og fast. Peer har allerede læst sin 48 sider lange journal flere gange, siden han i 2009 fik den udleveret af *Godhavns* daværende forstander. Uden forudgående aftale om læsningens form spørger Peer, om jeg vil læse journalen højt for ham. Han læner sig tilbage i stolen, klar til at lytte. Inden jeg når at komme i gang, peger han ned på det såkaldte ”Oplysningskema”, der også udgør selve forsiden på journalen, og fortæller: ”Du kan lige se hvordan jeg så ud første dag jeg ankom til *Godhavn*”. Peer peger på et portrætfoto af en mut udseende dreng i profil.⁸¹⁹ Jeg begynder langsomt og systematisk at læse mig igennem de halvt hundrede sider. Jeg læser dokumenterne højt, ét efter ét. Jeg gør mig umage for at tale langsomt og udtale ordene klart og tydeligt. Peer sidder tilbagelænet og eftertænksom. Selvom han har læst journalen før, er det tydeligt for mig, at han på denne dag også er på en mental rejse tilbage til *Godhavn* og tilbage til sin barndom. ”Her står der, at din mor...”, mere når jeg ikke at sige, før Peer færdiggør sætningen fra Oplysningskemaet: ”[...]meget ofte er syg af galdesten, vand i benene og dårlige nerver.” Han husker til min overraskelse den præcise formulering. Det bliver ikke sidste gang, han afbryder mig for at færdiggøre sætningerne fra journalen. Jeg fortsætter med at læse op fra Oplysningskemaet, denne gang fra punkt D1:⁸²⁰ ”Rapsede penge [...]”, ”skulkede fra skolen [...]” og afslutningsvis ”moderen ønsker ham anbragt [...]”. Peer afbryder og accepterer den sidste sætning med ordene: ”Det er jo også sandt nok.” Derefter begynder han at beskrive moderens vanskelige situation for derigennem at forsvare hende: ”På daværende tidspunkt kunne hun ikke klare det mere [...]”. Peer peger også på sit eget ansvar i anbringelsen med sætninger som: ”Sandsynligvis har jeg også sagt, at jeg gerne ville dertil [...]” Der er en lille pause, før Peer afslutter. ”Det er jo, hvad det er!”.

Peers mange rømninger fylder også godt i Oplysningskemaet, og jeg læser dem op én efter én. Peer erindrer de fleste, og han bekræfter journalens oplysninger med små mundtlige

⁸¹⁹ Se bilag 8.

⁸²⁰ [Hvad er anledningen til, at barnet påtænkes inddraget under børneforsorgen?]

tilkendegivelser. I enkelte tilfælde har han svært ved at genkalde sig episoderne, men han accepterer dem uden tøven som sandsynlige. Da jeg har remset alle rømningerne op, afbryder Peer mig pludselig: ”Jeg syntes, der mangler noget”. Nogle af rømningerne fremgår ikke af journalen, og det undrer Peer, da de står stærkt i hans egen fortælling. ”Hvorfor?” spørger han mig retorisk, før han selv begynder at komme med en forklaring: ”Jeg tror, der i løbet af 1970’erne er blevet tyndet lidt ud i det [...] der mangler jo nogle ting, og der er store mellemrum i datoerne.” Peer begynder at argumenterer for sin mistanke, men går pludselig i stå. Det er tydeligt, at han er kommet i tvivl, og han udbryder afvæbnende: ”[...] ja, det ved jeg ikke...”. Efter en kort pause læser jeg videre. Jeg er kommet til journalens Iagttagelseskema. Peer bekræfter løbende indholdet med små kommentarer som: ”Det er meget genkendeligt” eller ”De har jo ret i pointerne”. Under punktet ”Elevens forhold i fritiden” bliver Peers opmærksomhed pludselig fanget. ”Det er vist nok her, at...”, når han lige at sige, før jeg begynder at læse:

”[...] temmelig letsindig i sin omgang med sandheden, hvilket blandt andet har ytret sig i en fuldstændig grundløs beskyldning mod en medarbejder om, at denne skulle have slået ham, endog i påsyn af andre elever, som benægter. Han trak senere beskyldningen tilbage og kunne ikke forklare, hvorfor den var fremsat.”

Med tydeligt forarget stemmeføring afviser Peer journalens udlægning af episoden, ikke at den fandt sted. Med udgangspunkt i den sidste sætning, der tydeligvis anfægter Peers troværdighed, begynder han at forklare mig, hvad der i hans optik i virkeligheden skete:

”Jo, det kan jeg godt forklare, hvorfor den var fremsat, fordi det var ikke at slå, det var den episode med armen. Jeg havde de blå mærker til at bevise det, men da de blev ved med at sige, at det nok ikke var sandt, så trak jeg selvfølgelig min anklage tilbage, fordi jeg helst ville være gode venner, for så kunne jeg passe mig selv [...] jeg mener altså ikke, at jeg sagde, at han slog mig [...] jeg beviste det ved at vise min arm, og man kunne se fem fingre i blå. Jo, den episode kan jeg godt huske.”

Jeg husker pludselig også selv episoden med armen. Peer havde fortalt mig om den tidligere, da vi gennemgik hans livshistorie. Han havde fortalt mig, hvordan han var blevet trukket i armen af en af de ansatte. Hele vejen fra hovedafdelingen og over på en af afdelingerne, op ad trapperne og ind på et værelse. Det havde tydeligvis været en traumatiserende oplevelse. Peer forsøger at uddybe sin udlægning af episoden som i et forsøg på at fjerne min eventuelle tvivl:

”Hvis du har læst lidt om Bek, så ved du jo også at Ekstra Bladet var fremme i 1970’erne og skrev om anklager, der sagde han (Bek), at det har aldrig foregået her. Men det gjorde det altså, det er vi mange, der kan bevise.”

Med et lille nik får jeg signaleret, at jeg tror på Peers fortælling. Herefter kan jeg fortsætte min højtlesning. Jeg læser nu højt fra punkt 4 i det samme Iagttagelseskema:⁸²¹ ”Peer er meget umoden, temmelig forvirret og springer i sin tankegang. Kammeraterne accepterer ham som den (med elevernes ord)...” Jeg stopper op et kort øjeblik. Jeg tager tilløb. ”Så står der...”, siger jeg i et ubevidst forsøg på at distancere mig fra de ord, der skal til at komme ud af min mund. Jeg færdiggør sætningen: ”... svækling han er”. Jeg kan se på Peer, at han reagerer følelsesmæssigt på sætningen, før han tager til genmæle og kontant afviser journalens udlægning: ”[...] jeg kan ikke genkende, at der var nogle elever, der sagde svækling.” Det er tydeligt, at det ikke er det faktum, at han er beskrevet som en ”svækling”, der synes at provokere Peer, men at det skulle være kammeraterne på *Godhavn*, der havde sagt det. Jeg læser videre, og kort efter bliver kammeratskabet igen udfordret af journalens ordlyd: ”Han er stærkt kontaktsøgende, men har svært ved at opnå kontakt med kammeraterne på grund af sin forvirrende adfærd og forrygende ordstrøm”. Peer accepterer denne gang journalens personkarakteristik af ham selv som kontaktsøgende og forvirrende, men afviser igen konsekvent den mangelfulde kontakt med kammeraterne: ”Jeg er ikke enig i, at jeg havde svært ved at få kontakt til de andre”. I et forsøg på at overbevise mig, henviser han til andre steder i journalen, som understøtter hans fortælling om kammeratskab: ”Det fremgår sådan set også [af journalen]. Mange af de skarnsstreger, jeg lavede, var jo sammen med andre.”

Der er gået ca. 90 minutter, siden vi begyndte at læse i journalen. Peer rejser sig lidt op for at strække benene. Jeg foreslår, at vi holder en pause, men Peer vil høre mere. Jeg begynder at læse op af et brev fra *Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn* adresseret til forstanderen på Godhavn (Feb. 1971). I brevet fremgår det, at Peer blev sendt til *Ny Møllegård ungdomspension* efter Godhavn. Peer bliver tydeligvis overrasket og udbryder: ”Der kan du jo så bare se, hvor meget ens hukommelse kan snyde.” Peer reagerer ved at acceptere oplysningen og opgiver øjeblikkelig sin egen version, nemlig at han skulle være blevet udskrevet direkte til moderens hjem for dernæst at tage til København. Noget lignende sker kort efter, da jeg læser et brev fra forstanderen på Godhavn adresseret til *Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn* [Dec. 1970]. Denne gang

⁸²¹ [Elevens væremåde i øvrigt].

skriver forstanderen, at Peer blev udskrevet d. 10. december 1970. Datoen forvirrer Peer, og han kommer endnu engang i tvivl om sin egen fortælling: ”Det er jo så der, hvor jeg... jo...nej... Er det der, hvor jeg bliver endelig udskrevet?”. Han henvender sig direkte til mig i håb om, at jeg kan give ham svaret. Jeg bliver pludselig selv i tvivl. ”Lad mig se engang...” svarer jeg, imens jeg begynder at bladre dokumenterne igennem. Jeg finder et flyttebevis til *Helsingør Rådhus*, der bekræfter datoen. ”Ja, det er det”, svarer jeg Peer. Herefter accepterer han også denne oplysning på bekostning af sin egen fortælling. Flere dokumenter senere er vi ved at være færdige med at læse journalen. Vi mangler et udateret dokument, der sandsynligvis er fra foråret 1969. Jeg begynder at læse en karakteristik af Peer højt: ”Overfor voksne har Per en ret god opførsel. Han er flink og imødekommende, til tider lidt...” Endnu engang er jeg ved at kløjes i ordene. ”...slesk” får jeg sagt efter en lille pause, og fortsætter med at læse: ”...men hans mange og til tider umotiverede usandheder gør, at han faktisk ikke er til at stole på.” Endnu engang udfordrer journalen Peers troværdighed, men det, der gør størst indtryk på Peer, er ordet ”slesk”. Han afviser journalens personkarakteristik og forsøger i stedet at forklare mig årsagen bag ordvalget: ”For en voksen kan det da godt være, at jeg har virket slesk [...] I den sammenhæng vil jeg jo nærmere bruge et udtryk som ’opsøgte voksenkontakt’”. I et forsøg på at forstå og måske undskylde personalets sprogbrug prøver Peer at sætte sig i deres sted: ”Hvis jeg havde været voksen på daværende tidspunkt og var i samme situation, som vedkommende var, så ville jeg nok også se det på den måde”. Det er dog afgørende for Peer, at jeg forstår, hvorfor han havde denne adfærd som barn, og han begynder at forklare: ”Grunden til, at jeg var voksensøgende, var jo, at jeg stort set aldrig var sammen med voksne, det var altid børn, der omgav en [...] Lige siden Blide [hvor han blev udsat for seksuelle overgreb af en voksen] har jeg jo som knægt været meget indsmigrende overfor voksne, og det var jo for at opnå noget. Jeg havde jo fået den fornemmelse, at det var sådan voksne mænd gerne vil have, at drenge skulle være. Det var sådan, jeg var som barn, altid! [...] Derfor vil jeg nok sige, at da jeg læste det, kunne jeg helt følge det, de skrev. Det, jeg bare mangler engang imellem, er, at man lige går laget dybere ned og kigger på, hvorfor var jeg sådan?”

Der er gået ca. 150 minutter, siden vi begyndte at læse i journalen. Nu er vi nået igennem de mange sider. ”Er der noget, du vil tilføje”, spørger jeg Peer afsluttende. Han sidder lidt og tænker, før han svarer: ”Som udgangspunkt passer meget af det, der står [...] den eneste anke, man måske kunne have, det var, at man kunne jo også se det med andre øjne [...]”

4.4 Mødet med de potentielle konfliktzoner og forskellige håndteringsstrategier

Som eksemplet med Peer demonstrerer, giver denne form for læsning deltagerne en unik mulighed for at identificere, beskrive og håndtere de forskellige konflikter. For Peer bød læsningen først og fremmest på en vis form for genkendelighed. Episoder og personkarakteristikker blev bekræftet, hvilket var med til at styrke hans egen fortælling, identitet og selvforståelse. Så længe journalens fortælling blev opfattet som plausibel eller ikke stred grundlæggende imod Peers egen fortælling, accepterede han også denne form for viden. Det resulterede i, at Peer i flere tilfælde var villig til at forkaste elementer i sin egen fortælling til fordel for journalens.

Denne form for accept betød dog også, at Peer kunne komme i tvivl om sin egen erindring. Læsningen bar også præg af en vis grad af fremmedgørelse og manglende genkendelighed. Eksempelvis når journalen fremstillede Peer som utroværdig, ikke formåede at se bag hans handlinger eller udfordrede hans ”helte” og ”skurke” (se kapitel 3.2.2). I de tilfælde afviste Peer konsekvent journalens fortælling, hvilket styrkede hans mistro til journalens sandhedsværdi og personalets motiver og evne til at forstå, hvem han i virkeligheden var, og hvad der lå bag hans handlinger.⁸²² Læsningen med en anden person gav Peer muligheden for og ikke mindst anledningen til at kommentere, fastholde eller forsvare sin egen fortælling over for mig og dermed også sig selv (se kapitel 1.5.4). Den gav ham en platform, hvorfra han kunne præsentere alternative årsagsforklaringer og modfortællinger samt udfylde journalens huller. Den gav ham en mulighed for at præsentere sine modfortællinger som en form for ”narrative repair”⁸²³ og dermed et forsøg på at forsvare sin egen identitet.

Som jeg allerede beskrev i kapitel 1.5.4, håndteres konflikter dog meget forskelligt alt afhængig af deltagerens temperament, personlighed og de kontekstuelle omstændigheder. Formålet med kapitel 4.4 er at udvide analysen og stille skarpt på deltagerens forskellige håndteringsstrategier. Underkapitlet tager metodisk afsæt i håndteringsstrategierne ”Afvisning”, ”Accept” og ”Stemme”, der bygger videre på Albert Otto Hirschmans begreber om ”Exit”, ”Loyalty” og ”Voice” (se kapitel 1.5.4). Ved at stille skarpt på alle tre håndteringsstrategier og den særlige vekselvirkning, der opstår, når journalen læses sammen med en anden, ønsker jeg at belyse læsningens potentiale som en metode, der giver deltagerne en mulighed for at identificere og håndtere de forskellige konfliktzoner.⁸²⁴ Min tilgang giver også et konkret bud på, hvordan man

⁸²² Se forskningsoversigt i: Murray, Suellen (2014).

⁸²³ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁸²⁴ Burton, John Wear (1990).

forløser Frank Golding og Jacqueline Wilson idé om inddragelse af tidligere børnehjemsbørn som ”Insider researchers”,⁸²⁵ og til udarbejdelsen af min model for ”støttet adgang til journalen” i kapitel 6.

4.4.1 Stemme som strategi

”Stemmen” er knyttet til Albert Otto Hirschmans begreb om ”Voice” (se kapitel 1.5.4) og opstår, når deltagerne vælger at dele deres mening og ytre deres utilfredshed med noget. Den skal derfor forstås som et aktivt forsøg på ændre en utilfredsstillende eller uholdbar situation. I dette tilfælde forstået som de mange konfliktzoner, der aktiveres i læsningen (se kapitel 3). Strategien refererer således til de tilfælde i læsningen, hvor deltagerne uddyber, nuancerer eller kommenterer på journalens indhold og form (se kapitel 1.5.4). Reaktionen kommer typisk til udtryk i sætninger som: ”Det kan man vel godt vælge at sige, men grunden til...”, ”I den sammenhæng vil jeg jo nærmere bruge et udtryk som...”, ”Jo, det kan jeg godt forklare...” eller ”Den er rigtig nok, men ikke helt sand...”.⁸²⁶ Det kan også tage karakter af direkte afvisninger af journalen. Strategien placerer på denne måde deltagerne som ”an agent of transformation”⁸²⁷ og indeholder et stærkt aktivistisk element. Som strategi indtager den også en særlig privilegeret rolle og fungerer ofte i kombination med enten ”Accept” eller ”Afvisning” (se kapitel 1.5.4).

Strategien handler grundlæggende om identitet, retten til at definere sig selv og om at finde en version af historien, man kan leve med. Ikke kun over for sig selv, men også over for den person man læser journalen sammen med. Som jeg viste i kapitel 1.5.3, bunder konflikter ofte i krænkelse af basale behov som ”overlevelse”, ”identitet”, ”frihed”, ”retfærdighed”, ”anerkendelse”, ”sikkerhed” og ”tillid”.⁸²⁸ Samtlige fire konfliktzoner indeholder én eller flere af disse elementer (se kapitel 3). ”Identitet” og retten til at ”definere sig selv” er dog et gennemgående fællestræk for dem alle. Det skyldes, at tidligere børnehjemsbørn igennem hele livet konstruerer en fortælling, som de kan identificere sig med, og som dermed bliver en del af deres identitet. Som Marianne Horsdal formulerer det: ”Identitet er en narrativ konstruktion, en fortælling.”⁸²⁹ Når dele af denne fortælling udfordres af journalen, kan der derfor opstå konflikter, og spørgsmål som ”Hvem er jeg?” eller ”Hvem troede de jeg var?” dukker op.⁸³⁰ Som jeg demonstrerer i de næste underkapitler, kan det

⁸²⁵ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

⁸²⁶ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁸²⁷ Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

⁸²⁸ <https://konfliktloesning.dk/om-os/ide-og-vaerdigrundlag/>

⁸²⁹ Horsdal, Marianne (2014), s. 76. Se også kapitel 2.1.1.

⁸³⁰ Se indledningen og eksemplet med Pia.

resultere i et behov for at forsvare og forklare sig for derigennem at forsøge at opretholde eller revidere sin identitet.⁸³¹ Eller sagt på en mere direkte måde: ”Hvis man fortæller andre, hvem de er, hvad der er deres motiver, og hvordan de tænker, så angriber man deres territorium, og de vil uvægerligt begynde at forsvare sig.”⁸³² Den amerikanske filosofiprofessor Hilde Lindemann Nelson beskriver i værket *Damaged identities, narrative repair*,⁸³³ hvordan dominerende fortællinger kan være med til at undertrykke marginaliserede grupper og udfordre deres egen identitet. Værkets pointe er dog, at denne gruppe kan udvikle modfortællinger, der kan ”[...] resist an oppressive identity and attempt to replace it with one that commands respect.”⁸³⁴ I Lindemann Nelsons terminologi skal disse modfortællinger ikke blot repræsentere et nyt perspektiv men også kunne revidere vores moralske syn på dele af samfundet. Modfortællingen kan således forstås som en narrativ form for ulydighed⁸³⁵ eller som en ”magtudøvelse” fra deltagernes side.⁸³⁶ Ifølge Jacques Lacans ”subjektsteori” er identiteter netop noget, man påtager sig, tildeles og forhandler i diskursive processer. Dermed gør Lacan også op med en forståelse af identitet som determineret, eller som noget ”indre” der kommer til udtryk.⁸³⁷ Dermed er den foranderlig og til evig ”forhandling”, hvilket er en central præmis for denne strategi og den del af forandringsmodellen, der er defineret som ”Change”.

Som håndteringsstrategi kan ”Stemmen” således aktivere nye- og alternative fortællinger. Den kan give et sjældent indblik i følelser samt i barnets forskellige tilpasnings- og overlevelsesstrategier. Den kan være med til at tydeliggøre årsagssammenhænge og give en unik forståelse for, hvorfor de potentielle konfliktzoner opstår, hvad de består af, og hvordan de kan opløses, forstærkes eller ignoreres. For tidligere børnehjemsbørn kan ”Stemmen” også være en strategi til at gøre oprør mod fortidens autoriteter, placere skyld og ansvar samt til at genskabe og fastfryse deres egen fortælling (”Refreeze”. Se kapitel 5).

4.4.1.1 Oplevelsen af uretfærdighed

Det kan være forskelligt fra person til person, hvornår de vælger at bruge ”Stemmen” som en håndteringsstrategi. Nogle gange kan strategien spores til de potentielle konfliktzoner, andre gange opstår lysten til at ville forsvare og forklare sig ”ud af det blå” eller fra uventet kant. Andre gange

⁸³¹ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 25

⁸³² Ibid. s. 70.

⁸³³ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁸³⁴ Ibid. s. 6

⁸³⁵ Ibid.

⁸³⁶ Thomsen, Jens Peter Frølund (2005), s. 151.

⁸³⁷ Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999), s. 54-56.

udebliver strategien fra steder i journalen, hvor man måske ville have forventet den. Følelsen af uretfærdighed spiller dog en afgørende rolle, hvis vi skal forstå baggrunden for denne håndteringsstrategi. Det skyldes, at ” [...] Selve kernen i konflikten kan dreje sig om, hvad der er retfærdigt [...]”.⁸³⁸ Håndteringen af denne uretfærdighed kan handle om at genoprette retfærdigheden eller skabe en form for ligevægt. Denne form for genopretning handler om at sætte menneskers egen oplevelse af retfærdighed i centrum og bygger på principper om ”personal involvement”, ”problem-solving orientation” og ”flexibility of practice”.⁸³⁹ I den traditionelle forståelse af begrebet skal der være tale om en proces, hvor ”offender/victim” relationen er i centrum, og hvor alle parter kan blive hørt.⁸⁴⁰ I min forståelse af begrebet er ”offender” dog af gode grunde fraværende.⁸⁴¹

Der kan være flere årsager til, at deltagerne oplever en følelse af uretfærdighed. Den kan for det første opstå, når journalen forsøger at motivfortolke og komme med årsagsforklaringer. Det kommer ofte til udtryk i beskrivelserne af anbringelser, udskrivelser eller regelbrud og er derfor knyttet til konfliktzonen ”Skelsættende episoder”. Da John under sin anbringelse ophørte med at være medlem af FDF, lød Journalens forklaring, at ”Han følte at de andre medlemmer var for unge og at det ikke gav ham nok.”⁸⁴² John følte sig både provokeret og misforstået, da han læste sætningen, og den umiddelbare reaktion udeblev derfor ikke: ”Hvad er det for noget at skrive? Altså, helt ærligt!”⁸⁴³ Journalens årsagsforklaring bragte først og fremmest John i en situation, hvor hans egen fortælling om venskab og kammeratskab på børnehjemmet blev udfordret. Kun ved at forsvare og forklare sig kunne han håndtere denne uholdbare situation og genskabe sin egen fortælling. John reagerede med sætningen: ”De fattede da ikke en skid af, hvad der skete. Det var jo, fordi jeg kom til at tisse på folks gulvtæpper, når vi lå og sov, det havde jeg det hårdt med.”⁸⁴⁴ Med denne sætning forkaster John kategorisk forstanderens årsagsforklaring, og præsenterer sin egen modfortælling: Hans udmeldelse af FDF havde intet med hans kammerater at gøre men skyldes udelukkende, at han var kommet til at tisse på gulvet, når de var på lejrtur. Med sin ”Stemme” genopretter og forsvare John sin egen fortælling om venskab og kammeratskab på

⁸³⁸ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 26.

⁸³⁹ Marshall, T (1999), s.5; Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 26.

⁸⁴⁰ Marshall, T (1999).

⁸⁴¹ Sherman, Lawrence W & Heather Strang (2007), s. 33.

⁸⁴² Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klienter (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstanderen til Børneværnet. Juni, 1971.

⁸⁴³ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁸⁴⁴ Ibid.

børnehjemmet, som den kom til udtryk i hans livshistorieinterview.⁸⁴⁵ En fortælling, der ikke blot er vigtig i hans egen forståelse af fortiden men i lige så høj grad for hans egen selvforståelse i dag. Et andet sted i journalen citeres John for, at han ønskede at komme hjem til sin mor og bo.⁸⁴⁶ John bekræfter udsagnet men bliver provokeret over, at de ikke spurgte hvorfor. John bruger her sin stemme til at forklare, at det ikke var savnet til sin mor, men den frihed han oplevede i Nakskov, der var den virkelige årsag til hans hjemve. Hos moderen var han overladt til sig selv og kunne gøre, hvad der passede ham. Når John vælger at bruge sin stemme, skyldes det også, at jeg kender til fortællingen om hans mor fra det livshistorieinterview, jeg tidligere har lavet med ham.⁸⁴⁷ Når John reagerer, som han gør, kan det dermed også tolkes som hans eget forsøg på at forsvare sin fortælling over for mig og ”genoprette retfærdigheden”.

Oplevelsen af uretfærdighed kommer for det andet til udtryk de steder, hvor journalen diagnosticerer, anvender negative adjektiver som ”slesk”, ”føjelig”, ”asocial”, ”karaktersvag” og ”tyrannisk”, eller hvor den fremstiller barnet som en dårlig kammerat. Det er knyttet til konfliktzonen ”Det problematiske barn”. Barnet kan være beskrevet med begreber som ”psykopat”, ”borderline”, ”grænsepsykotisk” eller ”sinke”, hvilket har legitimeret beslutninger om behandling, anbringelse og udskrivelse. Denne slags beskrivelser har noget uigenkaldeligt, permanent og uimodsigeligt over sig og kan derfor udfordre den enkeltes egen identitet og retfærdighedsfølelse. Alex sammenligner det med at blive placeret i en kasse, ”[...] hvor du hverken kan vride dig, eller komme ud.”⁸⁴⁸ Det trækker således spor til nutiden og udfordrer ikke blot deltagernes egen fortælling men også deres identitet i dag. Når deltagerne reagerer med deres stemme, sker det ofte som et opgør med journalens magt til at definere, hvem de var, og hvem de er i dag. De kan dermed afvise karakteristikken eller forklare, hvad der lå bag den. Jackie kunne læse i journalen, at han ”Syntes uden egentlig kammeratskabsfølelse”.⁸⁴⁹ Jackie oplevede ikke alene sætningen som en modsætning til hans egen fortælling om sin barndom, men den udfordrede også hans egen selvforståelse i dag som værende en god kammerat. I et forsøg på at håndtere dette distancerer han sig fra journalen med sætninger som: ”En kold skid, kunne de jo ligeså godt have skrevet [...] Jeg syntes, det lyder lidt mærkeligt. Jeg syntes, vi havde en del fællesskab.”⁸⁵⁰ Reaktionen kan også ses

⁸⁴⁵ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁸⁴⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Kontinuitetsark.

⁸⁴⁷ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

⁸⁴⁸ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁸⁴⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark.

⁸⁵⁰ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

som et opgør med de personer, der skrev ordene, og som, de føler, har svigtet deres tillid ved at karakterisere dem på denne måde. Dermed kan den knyttes til konfliktzonen ”Helte og skurke”. Da Alex hørte mig læse journalens beskrivelse af, hvordan han blev betegnet som ”sinke”,⁸⁵¹ reagerede han højlydt med ordene: ”Hvad gør jeg? Hvad er det for noget lort at skrive [...]”.⁸⁵² Alex' reaktion og vredesudbrud kan tolkes som et forsøg på at genskabe en balance, hvor journalens magt til at definere barnet ikke står uimodsagt, og hvor han fastholder retten til at definere sig selv. Dermed sætter han også spørgsmålstegn ved de beslutninger og tiltag, som var et resultat af journalens karakteristik og derfor kan knyttes til konfliktzonen ”Skelsættende episoder” (se kapitel 3.2.4).

For det tredje kan oplevelsen af uretfærdighed opstå, når journalen anfægter deltageres ærlighed og troværdighed. Denne form for uretfærdighed opleves ofte som meget voldsom hos deltagerne, da den går ind og rører ved den grundlæggende problemstilling: ”Kan man stole på det anbragte barn?” eller omskrevet: ”Kan man stole på mig?” Den er dermed primært knyttet til konfliktzonen ”Det problematiske barn”. Når journalen anfægter den anbragtes ærlighed og troværdighed, er det ofte med formuleringer som ”utroværdig”, ”løgnagtig” eller ”ikke til at stole på.” Den manglende troværdighed beskrives således som et generelt karaktertræk ved barnet. Denne form for internalisering af barnets adfærd betyder, at journalen har nemmere ved at fastholde sine egne udlægninger og fortolkninger, selvom de måtte stride imod barnets. Når deltagerne læser disse beskrivelser, kan de bruge ”Stemmen” til i stedet at eksternalisere deres adfærd. Denne strategi kan tolkes som et forsøg på at etablere deres egen autoritet som sandhedsvidne og som et indirekte forsvar af deres fortidige ”jeg” (se kapitel 5.5.2).⁸⁵³ Deltagerne kan dog også bruge ”Stemmen” til at udstille journalens hykleri og løgne, hvilket fungerer som afsæt til alternative forklaringer og modfortællinger. Denne oplevelse af uretfærdighed er dermed også knyttet til konfliktzonerne ”Skelsættende episoder” og ”Helte og skurke”.

Det sidste eksempel på deltageres oplevelse af uretfærdighed opstår, når journalen forekommer mangelfuld, unuanceret, sjuisket, ulæselig eller på anden måde fejlbehæftet. Denne sidste udløsende faktor dækker over et temmelig stort felt og kan spores til alle mine fire konfliktzoner. Den dækker bl.a. over de tilfælde, hvor ”skelsættende episoder”, ”helte og skurke” eller ”Steder som ramme for negative eller positive erfaringer” helt- eller delvist mangler i

⁸⁵¹ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Internt notat, Uden datoangivelse.

⁸⁵² Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁸⁵³ Kaaber, Anne & Thilde Westmark (2010), s. 211.

journalen: Når journalen eksempelvis ikke indeholder episoder om vold og seksuelle overgreb, når den ikke nævner afgørende nøglepersoner og steder, eller når den ifølge deltagerne fejlfortolker centrale hændelser eller blot behandler dem overfladisk. Efter at havde læst sin journal konkluderede John: ”De ting, jeg har fortalt til mine børn, står der ikke ret meget om i de papirer.”⁸⁵⁴ Kents journal manglede oplysninger om volden i hans barndomshjem, eller som Kent selv formulerer det: ”Det, der nager mig mest, er, at voldshandlingerne i hjemmet mangler [...] De skulle have skrevet noget ned.”⁸⁵⁵ Når denne form for fortællinger mangler i journalen eller blot fremstår mangelfulde og fragmentariske, opstår der et forklaringstomrum (se kapitel 1.4.2). ”Stemmen” giver deltagerne en mulighed for at udfylde dette tomrum, skabe deres egne årsagssammenhænge og forklare deres adfærd og handlingsmønstre som anbragt. Denne fjerde oplevelse af uretfærdighed dækker også over de tilfælde, hvor journalens opbygning virker sjusket og tilfældig, eller hvor skriften er ulæselig. Det første spørgsmål, tidligere børnehjemsbarn stiller sig selv, er, hvorvidt det skal tolkes som en bevidst eller ubevidst handling. Forsøgte personalet med andre ord at skjule noget, eller er det blot et udtryk for uvidenhed og manglende indsigt i børnenes verden? Eller er det et udtryk for sjusk og ligegyldighed? Når deltagerne bruger deres stemme i disse tilfælde, er det ofte i et forsøg på at motivfortolke. Denne måde at bruge sin stemme på kan derfor ofte bidrage med nye fortællinger, hvor alternative helte- og skurkeroller bliver etableret, steder introduceres og forklares, og skelsættende episoder forklares som årsager til en særlig adfærd og udvikling. Den måde journalen blev opbygget på, dvs. hvad der blev gemt og ikke gemt, kan i nogle tilfælde også være en udløsende faktor i sig selv. John følte sig således voldsomt provokeret, da han i sin journal fra *Roskilde Hvile* fandt en børnetegning, han havde lavet i 1970. Motivet forestillede et militærfly, der netop havde afgivet sin bombelast og i forgrunden på tegningen ses en galge, hvor der hænger en død mand (se bilag 15). Der var ingen forklaring på, hvorfor netop denne ene tegning var gemt i journalen. John undrede sig, da han ifølge eget udsagn havde lavet mange tegninger med knap så drabelige motiver. John husker også tydeligt omstændighederne omkring tegningen, der på mange måder afdramatiserer motivets betydning og mulige fortolkningsmuligheder. Han forklarer: ”Jeg kan faktisk godt huske, hvorfor jeg lavede den [...] det var fra en krigsfilm, jeg havde set.”⁸⁵⁶ Når John alligevel blev provokeret, er det, fordi han føler, at udvælgelsen af netop denne tegning tydeliggør journalens ensidige og ofte negative måde

⁸⁵⁴ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁸⁵⁵ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁸⁵⁶ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

at karakterisere barnet på. Forstanderen kunne have valgt at bevare en anden tegning, men han valgte denne.

Som håndteringsstrategi har ”Stemmen” ikke blot en særlig værdi for tidligere børnehjemsbørn men også for historikere og for de mennesker, der i dag arbejder med udsatte børn og unge. For historikeren kan ”modfortællingerne” komplementere den eksisterende viden og udfylde journalens sorte huller. Fortællinger om vold, seksuelle overgreb og omsorgssvigt, der oftest er fraværende i journalen, kan således finde vej ind i historiebøgerne. Først og fremmest kan ”Stemmen” være med til at skabe en mere mangefacetteret fortælling, der både giver plads til journalens og den anbragtes eget perspektiv. I et nutidigt forsorgsperspektiv giver deltageres modfortællinger en mulighed for at reflektere over dokumentationspraksisser og betydningen af at have været anbragt (se kapitel 6).

I de næste to underkapitler (4.4.2 og 4.4.3) beskriver jeg håndteringsstrategierne ”Accept” og ”Afvisning”, der også spiller en central rolle for ”Læsningen med en anden”. Som man vil se i min gennemgang, indtager ”Stemmen” også en central rolle for disse strategier, da deltagerne ofte vælger at uddybe og nuancere deres ”Accept” eller ”Afvisning” af journalens oplysninger. Dermed optræder ”Stemmen” ofte i forlængelse af disse strategier og præsenterer dermed deltageres egne modfortællinger.

4.4.2 Accept som strategi

Som håndteringsstrategi er ”Accept” knyttet til Albert Otto Hirschmans begreb om ”Loyalty” og indeholder i modsætning til ”Stemmen” en grad af passivitet. Strategien aktiveres, når journalens indhold accepteres eller bekræftes af deltagerne som enten sandt, acceptabelt, genkendeligt eller som kilde til ny vigtig viden (se kapitel 1.5.4). ”Accept” kan forstås som et udtryk for deltageres tilpasningsstrategi, eller det som Erving Goffman betegner som ”assimilering” og ”omvendelse”. Hvor ”assimilering” beskriver de tilfælde, hvor deltagerne opfører sig som det forventes og spiller med på institutionens regler, beskriver ”omvendelse” de tilfælde, hvor deltagerne fuldstændigt overtager institutionens syn på dem selv.⁸⁵⁷ Reaktionen af denne art kan komme til udtryk i sætninger som: ”Sandsynligvis”, ”Det skal nok passe”, ”Det kan der være noget i”, ”Det var sådan, det var”, ”Det er sikkert sandt nok” eller ”Jeg har garanteret sagt det”.⁸⁵⁸

⁸⁵⁷ Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2002), s. 118-125.

⁸⁵⁸ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

I underkapitlet ”Journalens oplysninger bekræftes” behandler jeg indledningsvis de tilfælde, hvor journalens indhold opleves og beskrives som identisk med deltagerens egen erindring og derfor bliver bekræftet. I underkapitlet ”Journalens oplysninger accepteres” behandler jeg de tilfælde, hvor oplysninger i journalen accepteres, selvom de ikke entydigt kan bekræftes af deltagerne. Som strategi kan ”Accept” identificeres hos samtlige deltagere men er særligt dominerende hos Kent og Chanelle.

4.4.2.1 Journalens oplysninger bekræftes

Når journalens oplysninger bekræftes af deltagerne, kommer det enten til udtryk direkte eller indirekte. Indirekte sker det ved, at deltagerne blot benytter sig af de samme udtryk, navne og årstal, eller når de nøjagtigt gengiver de samme episoder, årsager og forklaringer, som fremgår i journalen. Bekræftelsen kan dog også komme til udtryk mere direkte i form af aktive ytringer fra deltagerne, som når Peer bekræfter journalens oplysninger med sætninger som ”Det var sådan, det var”,⁸⁵⁹ eller når John udbryder ”Ja det kan jeg godt huske”.⁸⁶⁰ Jackie genkender med det samme sin egen jargon, da han i journalens kontinuitetsark kan læse: ” [Jackie] virkede ligegyldig og spurgte, hvad det egentlig var for noget pladder at han skulle ringe hjem.”⁸⁶¹ Jackie reagerer ved at slå en stor latter op og udbryde: ”Det er som skidt ud af min mund [...] det er lige nøjagtig som jeg havde sagt dengang”.⁸⁶² I disse tilfælde bekræfter de to fortællinger gensidigt hinanden og øger dermed hinandens generelle sandhedsværdi. Jo flere gange man som tidligere børnehjemsbarn kan få bekræftet sin egen erindring i journalen, desto mere tilbøjelig er man til at acceptere journalen som en troværdig kilde til sin barndom, da dens sandhedsværdi dermed bliver styrket. Denne form for bekræftelse giver også deltagerne en større tro på deres egen hukommelse og styrker deres fortællinger og identitet.⁸⁶³ Det er særligt tydeligt hos Synnøve, da hun kunne læse, hvordan hendes far havde efterladt hende på *Tønder togstation* kun iført undertøj og gummistøvler. Erindringen om episoden er stærk hos Synnøve, men alligevel fortæller hun, at det var rart at få den bekræftet: ”Sådan nogle ting har været rare at læse. Jeg bliver jo ked af det, men [...] det har været rart at få bekræftelse på ens erindringer. At det ikke bare var opspind, og der er jo ikke nogen at spørge.”⁸⁶⁴

⁸⁵⁹ Ibid.

⁸⁶⁰ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁸⁶¹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark. (Udateret)

⁸⁶² Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁸⁶³ Under overskriften ”Fortolkninger af nye informationer” beskriver Stine Grønbæk Jensen, hvordan en tidligere børnehjemsdreng (Hjalmar) får bekræftet sine vage erindringer om vold i sin anbringelsessag fra Fredericia Kommune: Jensen, Stine Grønbæk (2019), s. 205-208.

⁸⁶⁴ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

Som vi så i kapitel 4.3.2 (Peer og journal 1.757), kan bekræftelsen også bliver efterfulgt af håndteringsstrategien ”Stemme”. Da Peer konfronteres med episoden, hvor han bliver slæbt afsted i armen, og sætningen ”[...] temmelig letsindig i sin omgang med sandheden”, reagerer han først og fremmest ved at bekræfte episoden. Han benytter derefter ”Stemmen” til at forsvare sin egen troværdighed over for mig og italesætte den uretfærdighed, han føler sig udsat for. Han bruger desuden ”Stemmen” til at komme med alternative årsagsforklaringer og nuancere journalens fortælling om en specifik episode. Peers reaktion er i dette eksempel knyttet til de konfliktzoner, jeg tidligere har benævnt som ”Det problematiske barn” og ”Skelsættende episoder”. Den udløsende faktor for Peers reaktion er knyttet til journalens beskrivelse af hans utroværdighed og dens forsøg på at motivfortolke og komme med årsagsforklaringer. Begge dele resulterer i en følelse af uretfærdighed.

Der er en stor variation i den type af oplysninger, der bekræftes, når journalen læses af deltagerne. Oftest er der tale om faktuelle oplysninger som årstal, personnavne og institutioner. De kan således i princippet have tilknytning til alle de tidligere identificerede konfliktzoner (se kapitel 3). Denne type af oplysninger er det typisk svært at stille spørgsmålstejn ved, da de fremstår som faktuelle. De kan også opleves som ”ufarlige” for deltagerne, idet de sjældent rykker ved den enkeltes egen selvforståelse og identitet. Bekræftelsen kan også tage udgangspunkt i specifikke episoder, der ofte er knyttet til regelbrud, såsom rømninger eller tyveri (disse oplysninger er ofte centrale i journalens fortællinger). Denne form for bekræftelse handler dog primært om, hvorvidt episoden fandt sted frem for årsagerne bag. Der er også flere eksempler på, at mistanke om medicinering er blevet bekræftet, hvilket primært har været et tema for Peer og Jackie.

Journalens fremstilling af ”Det problematiske barn” bliver i mindre grad bekræftet af deltagerne, hvilket er med til at fastholde denne konfliktzone, da modsætningsforholdet ikke bliver opløst. Kent kunne bekræfte journalens oplysninger om, at han havde svært ved knytte sig til sine klassekammerater. Synnøve bekræftede, at hun altid var meget indelukket og ikke ville tale med nogen. I en udtalelse fra den tilsynsførende psykiater henvendt til direktoratet for *Københavns børne- og ungdomsværn* i juni, 1961 kunne Alex læse: ”Kommer overordentlig let til provokere de voksne, muligvis også fordi han har en sikker sans for deres svagheder.”⁸⁶⁵ Da han hører mig læse ordene højt, bryder han ud i en afvæbnende latter og udbryder: ”Der ramte hun rigtig [...] jeg har

⁸⁶⁵ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Ålørkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Udtalelse fra den tilsynsførende psykiater, henvendt til direktoratet for Københavns børne- og ungdomsværn. Juni, 1961.

meget nemt ved at vurdere andre mennesker [...] Det er sandheden!”⁸⁶⁶ For deltagerne styrker denne form for bekræftelse troen på deres egen fortælling og på, at ”De professionelle” rent faktisk forstod dem. Dermed kan det også have betydning for deltageres fremstilling af fortællingens ”helte” og ”skurke” (se kapitel 3).

Fælles for deltagerne er, at ”bekræftelsen” altid opleves som positiv og dermed er med til at styrke læsningens positive potentiale (se kapitel 1.4.2.1). Det skyldes, at det først og fremmest er deres egen erindring, som deltagerne får bekræftet igennem læsningen. I de tilfælde, hvor journalen bekræftes af deltagerne, eksisterer der dermed ingen konflikter, og de potentielle konfliktzoner bliver ikke aktiveret. I stedet fungerer læsningen som en reel styrkelse af begge kilders autoritet og sandhedsværdi. Peers bekræftende udsagn er eksempelvis med til at styrke journalens generelle udsigelseskraft, verificere specifikke fortællinger og potentielt opløse én eller flere konfliktzoner. De kan således mere end ”blot” at komplementere og nuancere hinandens fortællinger.⁸⁶⁷ Denne form for håndteringsstrategi er derfor også værdifuld for historikere, der har brug for at kunne fremstille en entydig fortælling. I en model for ”støttet adgang til journalen” kan denne håndteringsstrategi anvendes som udgangspunkt for at fastlægge ”fakta” og skabe overblik eksempelvis i forbindelse med udarbejdelsen af en overskuelig tidslinje med datoer, anbringelsessteder og skelsættende begivenheder (se kapitel 6).⁸⁶⁸

4.4.2.2 Journalens oplysninger accepteres

Når journalens oplysninger accepteres, sker det altid som et aktivt valg fra deltagerne. I modsætning til ”bekræftelse”, handler ”Accept” om deltageres vilje til at acceptere journalens oplysninger, enten fordi de ikke selv kan præsentere en modfortælling eller på bekostning af deres egen erindring. Chanelle er et eksempel på det første. Da hun læser, at hun havde været anbragt i familiepleje fra d. 20. februar 1969 til d. 7. marts 1969, accepterede hun uden videre de nye oplysninger, da hun ikke selv havde en modfortælling: ”Det vidste jeg ikke. Der står i de her papirer, at jeg har været anbragt, da jeg var tre eller sådan noget [...] det er sgu lidt mærkeligt, fordi det er som om, det slet ikke har eksisteret.”⁸⁶⁹ I dette tilfælde fungerer accepten som en reel udbygning af Chanelles egen fortælling og udfylder et ”hul” i hendes tidligste barndom. Denne form for accept betyder også, at de nye oplysninger skal kunne inkorporeres og ikke stride

⁸⁶⁶ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁸⁶⁷ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015).

⁸⁶⁸ I projektet ”Mit liv – Min sag” foreslår man at udarbejde en såkaldt ”Barndomshistoriebog”. Se: Nielsen, Henrik Egelund (2018), s. 21.

⁸⁶⁹ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

grundlæggende imod hendes ”gamle” fortælling. Gillian Pugh beskriver i værket *Unlocking the Past*, denne praksis som ”The assimilation of New Knowledge from the records”.⁸⁷⁰ Når John læser i sin journal, at naboerne havde anmeldt hans mor for misrøgt, valgte han øjeblikkeligt at acceptere oplysningen med ordene: ”De gjorde noget ved det, det, syntes jeg, var fint”.⁸⁷¹ Når han accepterede oplysningen, skyldes det flere ting. For det første havde han ingen erindring om, at naboerne skulle have anmeldt moderen og kunne derfor ikke præsentere en modfortælling til journalen. Journalen kunne således udfylde et ”hul” i hans egen viden og dermed udbygge fortællingen om hans barndom. For det andet blev oplysningen oplevet som ”lindrende”. Journalen præsenterede en fortælling, hvor John ikke var alene, men omgivet af naboer, der ville ham det bedste. Accepten giver dermed John en mulighed for at tildele nye ”helteroller” (se bilag 23). Frank Golding, tidligere australsk børnehjemsbarn, oplevede noget tilsvarende, da han læste sin journal: ”Although Dad and Mum had been irresponsible in the early stages of this saga, the evidence in the files showed they cared deeply about their children.”⁸⁷² I andre tilfælde kan accepten betyde, at personer mister deres ”helterolle” og i stedet tildeles en ”skurkerolle”. I afhandlingen *At åbne skuffen* beskriver Stine Grønbæk Jensen, hvordan en tidligere anbragt får adgang til sin journal og kan læse, at moderen havde forsøgt at slå ham ihjel som ganske lille. Han valgte at acceptere oplysningen, men måtte revidere sit syn på moderen og dermed sine ”skurke” og ”helte” roller (se kapitel 3).⁸⁷³

Når deltagerne derimod vælger at erstatte dele af deres egen fortælling med journalens, er der tale om en mere aktiv form for ”Accept”, som er karakteriseret ved deltagerens vilje til at acceptere journalens indhold og fortolkninger på bekostning af deres egen erindring. Som vi så med Peer, valgte han at acceptere journalens oplysninger om sin udskrivelse fra Godhavn og måtte dermed opgive dele af sin egen fortælling. Det havde således konsekvenser for den konfliktzone, jeg har defineret som ”Skelsættende episoder”. Jackie valgte lidt tøvende at acceptere journalens beskrivelse af hans stærke hjemve, selvom den stred direkte imod hans egen erindring. Jackie forsøgte at forklare det: ”Jeg mener faktisk ikke, jeg havde den hjemve, men det må jeg jo så have haft [...] måske har jeg bare fortrængt det og puttet det i glemmebogen.”⁸⁷⁴ I det tilfælde betyder accepten, at Jackie gik fra en fortælling om, at han ikke havde hjemve, til en fortælling om at han havde. Den form for ”Accept” kan have store konsekvenser, da journalens oplysninger udfordrer

⁸⁷⁰ Pugh, Gillian (1999), s. 80.

⁸⁷¹ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁸⁷² Golding, Frank (2005), s. 235.

⁸⁷³ Jensen, Stine Grønbæk (2019), s. 206.

⁸⁷⁴ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

noget så grundlæggende som Jackies følelsesliv og identitet. Når Jackie alligevel vælger at acceptere journalens fortælling på bekostning af sin egen, kan det skyldes, at der er en generel tendens til at tillægge det skrevne ord større sandhedsværdi end det udtalte,⁸⁷⁵ og at journalen dermed ofte optræder som en form for ”fakta-fortælling”.⁸⁷⁶ Den kan derfor være vanskelig at opponere imod ikke mindst for et tidligere børnehjemsbarn, der har været vant til at underkaste sig autoriteter og skriftlige fremstillinger. Når Jackie lidt modvilligt siger ”det må jeg jo så have haft”, er det netop denne tro på journalens autoritet, der synes at aktivere tvivlen på hans egen erindring. Når deltagerne vælger at acceptere journalens oplysninger på bekostning af deres egen, kan det dog også skyldes, at de simpelthen foretrækker denne fortælling frem for deres egen. Det kan der være flere årsager til. Oplysningerne kan være belejlige og passe ind i en fortælling, de bedre ”kan leve med”.⁸⁷⁷ De kan være lindrende og for eksempel forvandle ”skurkene” i deres fortælling til ”helte” (se kapitel 3.2.2). Synnøve kunne læse i sin journal, at hendes far havde været anbragt på *Børnehjemmet Søndermarken* ligesom hende selv. Hun tøvede ikke med at acceptere denne oplysning, selvom det stred imod hendes egen fortælling. Hun kunne med denne oplysning pludselig identificere sig med faderen og dermed forsone sig med ham. Hun fortæller selv: ”Det kan jeg ikke forstå, han aldrig fortalte mig [...] Syret, hvordan historien gentager sig [...] Han har intet gjort af en ond mening.”⁸⁷⁸ På samme måde accepterede Jackie uden tøven oplysningskemaets beskrivelse af hans evner som ”Gode”,⁸⁷⁹ og reagerede med kommentaren: ”Gode? Står der virkelig det? Jamen dog, jamen dog! Det var da fantastisk”.⁸⁸⁰ I dette tilfælde blev hans egen forventning til journalens indhold udfordret, men vurderingen blev accepteret, da den fremstillede ham i et positivt lys.

Som vi så i kapitel 4.3.2 (Peer og journal 1.757) kan ”Accept” også blive efterfulgt af håndteringsstrategien ”Stemme”. Selvom Peer accepterede moderens ansvar for hans anbringelse, valgte han at bruge ”Stemmen” til at forsvare og forklare hendes rolle for på den måde at kunne fastholde hendes helterolle i hans egen fortælling. Håndteringsstrategien er dermed knyttet til den konfliktzone, jeg ovenfor har identificeret som ”Helte og skurke”. Sekundært handler Peers brug af ”Stemmen” også om at kunne skabe en modfortælling, der uddyber og nuancerer selve fortællingen om hans anbringelse og årsagerne dertil. Dermed er den også knyttet til den konfliktzone jeg har

⁸⁷⁵ White, M. and D. Epston (1990); Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003).

⁸⁷⁶ Kirkebæk, Birgit (2004), s. 24.

⁸⁷⁷ Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

⁸⁷⁸ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁸⁷⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

⁸⁸⁰ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

identificeret som ”Skelsættende episoder”. Det er et tydeligt eksempel på, hvordan ”Accept” og ”Stemmen” kan fungere i kombination med hinanden. Selve højtlesningen og dialogen med mig skaber en platform, hvorfra han kan udfolde sine håndteringsstrategier. Den udløsende faktor er først og fremmest den følelse af uretfærdighed, som Peer oplevede, når journalen forsøgte at motivfortolke og komme med årsagsforklaringer.

Når journalens indhold accepteres, drejer det sig dog oftest om faktuelle oplysninger såsom datoer, steder og navne. Det kan være oplysninger om, hvornår eller hvor i lang tid man var anbragt. Det kan også være navne og titler på fagpersoner eller oplysninger om familiemedlemmer, man ikke selv kendte til, samt navne på institutioner eller behandlingssteder. Så længe denne type af oplysninger blot opfattes som plausible, accepteres de ofte uden forbehold. Også selvom det måtte stride mod den enkeltes egen erindring. Ud over det mere faktuelle er variationen af de oplysninger, der i øvrigt kan accepteres, stor og knyttet til samtlige identificerede konfliktzoner (se kapitel 3). Der kan således være tale om specifikke episoder, personkarakteristikker eller beskrivelser af et udviklingsforløb. Journalens brug af citater eller gengivelse af samtaler har også en tendens til at blive accepteret af deltagerne. For nogle synes læsningen af journalen desuden at resultere i en accept af journalens generelle sprogbrug som et udtryk for en særlig tid og pædagogik. Kent fortæller: ”Jeg har en forståelse for sproget [...] det var sådan, man gjorde det”.⁸⁸¹

Når deltagerne vælger at acceptere journalens oplysninger, betyder det grundlæggende, at deltagerne er villige til at udbygge eller revidere deres egen fortælling. Det betyder også, at journalen tillægges en særlig autoritet af deltagerne, og at dens generelle udsigelseskraft dermed styrkes. Der kan således være en tendens til, at ”Accept” fungerer som en selvforstærkende strategi, der gør deltagerne tilbøjelige til at acceptere andre elementer i journalen eller sågar helheden. Når deltagerne vælger at acceptere journalens oplysninger, kan det styrke både læsningens positive og negative potentialer (se kapitel 1.4.2.1). Læsningens positive potentiale bliver tydeliggjort, når deltagerne bruger ”Accepten” til at udbygge og nuancere deres egen erindring eller til at få svar og få lukket ”hullerne” i deres fortælling. ”Accepten” giver også deltagerne nye fortolkningsmuligheder og en mulighed for at revidere eller præcisere dele af deres egen fortælling. Denne håndteringsstrategi giver desuden deltagerne en mulighed for at identificere de forskellige konfliktzoner samt et værktøj til at opløse eller forstærke dem. Afhængig af konteksten kan det have både negative og positive konsekvenser for den enkelte deltager. Læsningens negative potentiale

⁸⁸¹ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

bliver først og fremmest tydeliggjort, når ”Accepten” er et udtryk for deltagernes ukritiske tro på journalens autoritet. En sådan tilgang kan resultere i manglende tro på egen hukommelse og dermed bibringe tvivl på deltagernes egen samlede fortælling og identitet. Dermed styrkes den asymmetriske magtbalance mellem deltagerne og journalens forfattere (se kapitel 1.5.4).

Forholdet mellem journalens (mulige) autoritet og den anbragtes egen fortælling indgår som centrale elementer i kapitel 6. Her demonstrerer jeg også, hvordan de positive potentialer kan styrkes i en fremtidig model for ”Støttet adgang til journalen”, og hvordan de negative kan minimeres.

4.4.3 Afvisning som strategi

Den tredje håndteringsstrategi er knyttet til Albert Otto Hirschmans begreb ”Exit” og er kendetegnet af deltagernes ”Afvisning” af journalens indhold. Strategien dækker over de tilfælde, hvor journalen i læsningen helt eller delvist opleves som usand, løgnagtig, falsk, sjusket, unuanceret, mangelfuld eller fejlbehæftet (se kapitel 1.5.4). Når journalen afvises, eksisterer der ofte en underliggende overbevisning om, at det må være en bevidst løgn eller et direkte resultat af sjusk, ligegyldighed eller uvidenhed. Deltagerne tilskriver således journalens producenter negative motiver eller egenskaber. Reaktionerne kan komme til udtryk i sætninger som: ”Det er ikke helt rigtigt”, ”Det passer ikke, men de har jo skullet skrive noget, vil jeg tro”, ”Hvordan hænger det sammen?” eller ”Jeg kan ikke genkende det”.⁸⁸²

Jeg har valgt at behandle ”Afvisning” under overskriften ”Journalen lyver!”, da den overskrift antyder en uforsonlighed og antagonisme, der kendetegner denne håndteringsstrategi. Her oplever deltagerne journalen som udtryk for en ”False History” (se kapitel 1.4.2).⁸⁸³ Som håndteringsstrategi kan ”Afvisningen” betragtes som en form for ulydighed,⁸⁸⁴ og reel ”magtudøvelse” eller modmagt fra deltagerne.⁸⁸⁵ Den er derfor meget central i forløsnings af læsningens positive potentiale (se kapitel 6), da det giver deltagerne en oplevelse af ”empoverment” og myndiggørelse (for læsningens negative konsekvenser, se 1.4.2.1).⁸⁸⁶ Som strategi optræder ”Afvisning” ofte i kombination med ”Stemmen”. Som strategi kan den identificeres hos samtlige deltagere men er særligt dominerende hos Alex, Peer og Jackie.

⁸⁸² Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁸⁸³ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015).

⁸⁸⁴ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁸⁸⁵ Thomsen, Jens Peter Frølund (2005), s. 151.

⁸⁸⁶ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 21.

4.4.3.1 Journalen lyver!

Allex er ikke i tvivl om forstanderens løgne, da han i et brev fra journalen kan læse formuleringen: ”Kære Alex! Tak for dit brev.”⁸⁸⁷ Allex' afvisning er præcis og kategorisk: ”Jeg har aldrig skrevet til ham, aldrig!”⁸⁸⁸ Journalens oplysninger opfatter han som ”fabuleringer” og ”undvigelsesmanøvrer”.⁸⁸⁹ ”Afvisningen” efterfølges af ”Stemmen”, når Allex i stedet præsenterer sin egen modfortælling, der beskriver hvordan hans daværende socialrådgiver må have skrevet brevet og underskrevet med hans navn. Allex fastholder afvisningen og sin modfortælling, selvom vi senere finder et brev i journalen adresseret til forstanderen og underskrevet med navnet ”Alex”. Et andet sted i journalen kan Allex også læse, at psykiateren er bekymret for, om han udvikler sig til ”paranoiker”.⁸⁹⁰ Igen afviser han det som en bevidst løgn: ”Den er løgnagtig [...] På en måde føler jeg, de har bagvasket mig. Jeg føler, de har siddet og løjet [...] De har kun gjort det her for at skade mig [...]”.⁸⁹¹ Igennem hans modfortælling forsøger han at motivfortolke:

”Jeg sidder og spekulerer på, hvad Børneværnet egentlig har ud af nogle patologiske løgnehistorier [...] Det kan jeg slet ikke få føling for. Hvad tjener formålet? [...] Han [forstanderen] har siddet og opfundet noget [...] så han kunne komme af med mig. Det er mit helhedsindtryk [...]”⁸⁹²

Efter at have sundet sig lidt udbryder han: ”Jeg er sikker på, at hvis han havde levet i dag, så havde jeg slået ham i retten for injurier og bagvaskelse.”⁸⁹³ Genopretningen af retfærdigheden sker dog ikke i retssalen men ved at bruge ”Stemmen” som en metode til ”narrativ repair”.⁸⁹⁴

Ikke alle deltagere er dog lige så stærke og kategoriske i deres afvisning. I hans psykiatriske journal bliver Jackies tyverier på *Godhavn* forklaret med, at han blev ”[...] lokket af andre elever”.⁸⁹⁵ Selvom formulering synes delvist at fritage ham for ansvar, afviser Jackie oplysningerne med ordene: ”Det er løgn, jeg er aldrig blevet lokket!”⁸⁹⁶ Alligevel kommer han pludselig også selv i

⁸⁸⁷ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Brev fra forstanderen til Allex d. 6. december 1961.

⁸⁸⁸ Semistruktureret interview med Allex d. 21. september 2016.

⁸⁸⁹ Ibid.

⁸⁹⁰ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Psykiatrisk redegørelse (dateret juni 1961).

⁸⁹¹ Semistruktureret interview med Allex d. 21. september 2016.

⁸⁹² Ibid.

⁸⁹³ Ibid.

⁸⁹⁴ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁸⁹⁵ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Psykiatrisk journal.

⁸⁹⁶ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

tvivl, og efter en kort pause uddyber han: "[...] det kan da godt være, men jeg tvivler."⁸⁹⁷ Han er således tæt på at "acceptere" journalen, men vælger alligevel at fastholde sin afvisning.

Når både Alex og Jackie vælger at afvise journalens oplysninger, helt eller delvist, skyldes det, at deres egen fortælling grundlæggende bliver udfordret af journalen, og at konfliktzonen "Det problematiske barn" (se kapitel 3.2.1) bliver aktiveret. For Alex ville hans fortælling om hans opposition til forstanderen ikke kunne opretholdes, hvis han samtidig accepterer brevkorrespondancen. I det tilfælde har afvisningen og hans modfortælling også en direkte betydning for konfliktzonen "Helte og skurke". På samme måde ville Jackies fortælling om sig selv som en ledertype på børnehjemmet smuldre, hvis han accepterede journalens oplysninger om, at han blev "lokket" af de andre elever. I læsningen af journalen "tvinges" de derfor til at træffe et valg. De kan enten "Acceptere" oplysningerne eller "Afvise" dem. Accepterer de oplysningerne, er de tvunget til at ændre deres egen fortælling. Afviser de derimod oplysningerne, kan de fastholde deres fortælling. I denne form for strategi, undermineres journalens autoritet og deltageres tro på deres egen hukommelse styrkes. Valget har altså nogle langtrækkende konsekvenser for den enkeltes egen fortælling og dermed identitet. Når journalens oplysninger afvises og ikke blot accepteres (som vi har set ovenfor), bunder det ofte i deltageres manglende tiltro til journalens autoritet og en generel uvilje mod at ændre i sin egen fortælling. For Chanelle handler "Afvisningen" om at kunne opretholde faderens "skurkerolle" og moderens "Helterolle", og den er dermed knyttet til konfliktzonen "Helte og skurke". Da hun hørte mig læse journalens beskrivelse af moderen med sætninger som "ingen interesse for at passe børn" og "tilbragte det meste af sin tid på værtshus.", afviste hun tøvende: "Jamen altså, jeg ved, min mor aldrig har gået på værtshus. Det er i hvert fald ikke sandt."⁸⁹⁸ På samme måde afviser hun journalens fremstilling af faderen. Da jeg læser sætningen: "nu da han selv har lejlighed, glæder han sig meget til at kunne holde jul alene med børnene", afviser hun og præsenterer sin egen modfortælling: "Det har han aldrig gjort. Han har aldrig holdt jul med mig, aldrig."⁸⁹⁹

"Afvisningen" kan også opstå i mødet med journalens mange mangler eller modsigelser. Da Peer opdager, at ikke alle hans rømninger fremgår af journalen, bruger han "Stemmen" til at præsentere en modfortælling om, at personalet bevidst må have "[...]tyndet lidt ud i det" (Se kapitel

⁸⁹⁷ Ibid.

⁸⁹⁸ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁸⁹⁹ Ibid.

4.3.2).⁹⁰⁰ I logisk forstand, slutter han således fra fravær til intention. Den udløsende faktor for Peer er den følelse af uretfærdighed, der kan opstå i mødet med journalens mangler, og modfortællingen kan dermed udfordre journalens generelle sandhedsværdi.

Noget tilsvarende ses også hos Alex, der som noget af det første opdager, at det ene hjørne af journalens omslag mangler. Ligesom Peer slutter han logisk fra fravær til intention, og opfatter det som en bevidst handling fra journalens producenter og mistænker omgående personalet på børnehjemmet. Ved at bruge sin ”Stemme” formulerer han sin mistanke med sætningen: ”De har nok revet noget fra, der ikke skulle stå”.⁹⁰¹ På samme måde undrer Synnøve sig over de få bevarede fotos: ”Der blev taget billeder (...) Hvor fanden er de henne? Det har jeg tænkt meget over.”⁹⁰² I modsætning til Peer og Alex slutter hun ikke logisk fra fravær til intention men undrer sig ”blot” over fraværet. John læser i journalens oplysningsskema, hvordan han bliver karakteriseret som ”initiativfattig”,⁹⁰³ samtidig med at personalet beskriver en episode, hvor han bygger et stort tårn på legepladsen. Samme oplevelse har Jackie, da han gentagne gange læser om sine mange rømninger, men samtidig konfronteres med sætninger som: ”Han er tilsyneladende ikke særlig utilfreds med at være her”.⁹⁰⁴ Jackies udtrykker sin ”Afvisning” af journalen med sætningerne: ”Det er lidt modsigende syntes jeg. De skriver, at jeg hele tiden stikker af, men at jeg alligevel er glad for at være der [...] Hvis jeg kunne lide at være der, ville jeg jo ikke hele tiden stikke af.”⁹⁰⁵ I selve ”Afvisningen” ligger der ofte et forsøg på at motivfortolke, altså forstå hvorfor journalen ”lyver” eller er tavs om aspekter, som er centrale i deres egen erindring. I Johns journal fremgår det i en skrivelse fra forstanderen, at John følte ”[...] sig usikker med hensyn til fremtiden.”⁹⁰⁶ John afviser kategorisk oplysningen og bruger sin ”Stemme” til at forsøge at tolke på forstanderens motiver: ”Jeg var sgu ikke usikker. Jeg ved ikke, om det er en sætning de skal bruge, for ligesom at give skubbet til, at jeg skal et andet sted hen.”⁹⁰⁷

⁹⁰⁰ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

⁹⁰¹ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁹⁰² Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁰³ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Oplysningsskema.

⁹⁰⁴ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813. Kontinuitetsark.

⁹⁰⁵ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁹⁰⁶ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstanderen på Roskilde Hvile. Angiveligt til Børneværnet. Juni 1971.

⁹⁰⁷ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

Den type af oplysninger, som afvises, kan altså variere meget, og de kan være knyttet til mange forskellige konfliktzoner. Et generelt træk er dog, at faktuelle oplysninger som datoer, årstal og navne kun sjældent afvises (se kapitel 4.2.1). Der er dog også undtagelser som Chanelle, der protesterede kraftigt, da jeg læste højt, at hun blev anbragt i oktober 1975. ”Der har jeg været otte. Det kan ikke passe.”⁹⁰⁸ I hendes egen fortælling er årstallet afgørende, da hun er overbevist om, at hun blev anbragt, da hun gik i børnehaveklasse. Accepterer hun journalens oplysning, må hun altså også ændre sin egen fortælling. Generelt gælder det dog, at accept af sådanne faktuelle oplysninger sjældent har konsekvenser for den enkeltes egen fortælling. Derimod bliver de af journalens oplysninger, som er knyttet til aspekterne ”Det problematiske barn” og fortællingens ”Helte og skurke”, ret ofte afvist af deltagerne (se kapitel 3). Det skyldes primært, at de temaer er helt centrale for deltagerens identitet, og at de ofte står i modsætning til journalens fortælling. Når John beskrives som ”[...] trist og opgivende”,⁹⁰⁹ står det ikke blot i kontrast til hans egen fortælling om sin anbringelse men udfordrer også forestillingen om den livsglade og optimistiske person, han er i dag. Det er dermed hele hans identitet, som er på spil, hvis han ikke afviser journalen.

Et særligt følsomt element for deltagerne er de steder i journalen, hvor de karakteriseres som ”asociale” med manglende venskaber og evne til at udvise omsorg for andre børn (Se kapitel 3.2.1.1). John kunne læse i journalen, at han hverken i skolen eller børnehjemmet havde ”[...] stabile kontakter med jævnaldrende”.⁹¹⁰ John afviser kortfattet oplysningerne med kommentaren: ”Det er altså ikke rigtigt, det havde jeg.”⁹¹¹ Alex kunne læse om sin jalousi over for de mindste børn⁹¹² men afviste kategorisk oplysningerne. I stedet bruger han ”Stemmen” til at præsentere sin egen modfortælling: ”Nu må de altså stoppe. Det har jeg aldrig nogensinde haft, det ved jeg da. Jeg har tværtimod altid taget mig af de mindre, som ikke kunne forsvare sig.”⁹¹³ Deltagerens egne fortællinger, der ofte handler om sammenhold, venskaber og omsorg imellem børnene, er typisk stærke.⁹¹⁴ Når deltagerne ikke accepterer journalens oplysninger, skyldes det ikke kun, at de dermed må revidere deres egen fortælling; en accept vil også betyde, at deres identitet grundlæggende bliver

⁹⁰⁸ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁹⁰⁹ Skrivelse fra forstanderen på Roskilde Hvile. Angiveligt til Børneværnet. Juni 1971

⁹¹⁰ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431. Skrivelse fra forstanderen på Roskilde Hvile. Angiveligt til Børneværnet. Juni 1971.

⁹¹¹ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁹¹² Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Skrivelse fra Sindssygehospitalet i Århus til Københavns børneværn. August, 1952.

⁹¹³ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁹¹⁴ Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015); Jensen, Stine Grønbæk (2019).

udfordret. For deltagerne hænger spørgsmålet ”Hvem var jeg?” uvægerligt sammen med spørgsmålet ”Hvem er jeg”. Fortid og nutid knytter sig sammen, og der er derfor meget på spil.⁹¹⁵ Når journalens ”Helte og skurke” afvises af deltagerne, er det ofte et forsøg på at fastholde de roller, som deltagerne allerede selv har etableret ikke mindst om ”familien” og ”de professionelle” (se kapitel 3.2.2.1). I Alex' journal skrev forstanderen, at han er ”[...] en dreng der har det vanskeligt og netop derfor trænger til særlig megen støtte, forståelse og varme for at kunne udfoldes og trives.”⁹¹⁶ Citatet karakteriserer ikke bare Alex men fremstiller også først og fremmest forstanderen og dernæst ”de professionelle” som empatiske og fortællingens ”helte”. Da Alex hører sætningen blive læst højt, bryder han ud i en høj afvæbnende latter og kommenterer med sarkasme: ”[...] nu er han også begyndt at blive følelsesladet [...] gud fader bevares! [...] det er jo løgn!”⁹¹⁷ For Alex ville accept af disse oplysninger være utænkelige, da det ville tvinge ham til at nuancere sit syn på forstanderens ”Skurkerolle”.

For deltagerne handler ”Afvisningen” grundlæggende om helt eller delvist at kunne bryde med journalens autoritet, fastholde og styrke deres egen fortælling samt skabe modfortællinger. Strategien kan tolkes som et udtryk for ”ulydighed”⁹¹⁸ og som en ”magtudøvelse” fra deltagerens side,⁹¹⁹ samt som en erobring af selve definitionsmagten og dermed et oprør mod ”De professionelle”. Denne form for strategi giver deltagerne mere kontrol over deres egen fortælling og identitet og indeholder dermed elementer af ”demokratisering”, ”empowerment” og ”myndiggørelse” (se kapitel 1.5.1).⁹²⁰ Den kan således styrke de positive konsekvenser ved at læse journalen og minimere de negative. Journalens autoritet og udsigelseskraft svækkes med denne strategi, og de forskellige konfliktzoner forstærkes fremfor at blive opløst. Der er flere forudsætninger, der skal være på plads, før denne strategi succesfuldt kan benyttes af tidligere børnehjemsbørn. Først og fremmest kræver det en række tydelige modsætningsforhold mellem journal og erindring samt en analytisk opmærksomhed på disse. Som jeg demonstrerede i kapitel 3, kan disse modsætningsforhold bestå af en række konfliktzoner. Dernæst kræver det en stærk individuel fortælling og tiltro til sin egen hukommelse. Sidst, men ikke mindst kræver det en vis

⁹¹⁵ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Murphy, John. (2010); Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Murray, Suellen (2015), s. 133–60.

⁹¹⁶ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188. Skrivelse fra forstanderen. Maj, 1957.

⁹¹⁷ Semistruktureret interview med Alex d. 21. september 2016.

⁹¹⁸ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁹¹⁹ Thomsen, Jens Peter Frølund (2005), s. 151.

⁹²⁰ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 21; Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010).

grad af mistro til journalens autoritet. Er disse forudsætninger på plads, skal der desuden skabes et trygt rum, hvor deltagerne får lyst til at dele deres oplevelser (se kapitel 1.5.1). I kapitel 6 undersøger jeg nærmere, hvordan disse forudsætninger kan understøttes og implementeres i en fremtidig model for ”støttet adgang til journalen”.

Kapitel 5 Efter læsningen

Efter at have læst journalen har ingen af deltagerne givet udtryk for, at de har fortrudt.⁹²¹ Spurgt ind til om de ville læse journalen igen i dag, svarer de alle bekræftende med formuleringer som: ”Ja da.”,⁹²² ”Også i den grad..!”⁹²³ og ”Jeg er så glad for, jeg har læst det.”⁹²⁴ Kent reflekterede dog over de modsatrettede følelser, han sad tilbage med: ”[...] forstå mig ret, det har været positivt, men i den situation jeg er i nu [...] er det her [læsningen af journalen] endnu en betonklods i rygsækken, men jeg vil ikke være det foruden vil jeg sige.”⁹²⁵ På den ene side anerkender han således journalens negative betydning for sin nuværende livssituation beskrevet med en dramatisk metafor i form af en ”betonklods”, der kan trække ham ned mod ”bunden”. På den anden side er journalens tiltrækningskraft så kraftig hos Kent, at den på et nærmest ulogisk plan overtrumfer de negative konsekvenser. Hans eneste reelle fortrydelse består i, at han ikke fik læst den til ende sammen med mig, da han havde chancen.⁹²⁶ For at bruge en metafor fra Stine Grønbæk Jensens Ph.d.-afhandling *At åbne skuffen*⁹²⁷ blev ”skuffen” dermed aldrig trukket helt ud.⁹²⁸

Teoretisk knytter kapitel 5 sig til den tredje og afsluttende fase i Kurt Lewins forandringsmodel, også kaldte ”Refreeze” (se kapitel 1.5.2). Efter at have identificeret de forskellige konfliktzoner (kapitel 3), undersøgt deltagernes håndtering af dem (kapitel 4), er denne del af forandringsmodellen karakteriseret ved, at ”forandringen” træder i kraft og ”genfryses”. For deltagerne handler ”Genfrysningen” om identitet, ejerskab til journalen og muligheden for at genoprette ”retfærdigheden” (restorative justice).⁹²⁹ Denne fase bør opfattes som en form for ”magtudøvelse”,⁹³⁰ som giver deltagerne muligheden for at forsvare sig selv, tage kontrol over deres egen historie og identitet samt dele deres viden med andre: ”[...] putting it out there, making it

⁹²¹ I forbindelse med *Godhavnsrapporten* (Maria Rytter, 2011) blev 32 tidligere anbragte fra *Godhavn dreng- og lærlingehjem* interviewet og spurgt ind til betydningen af at have læst deres journal (alene). Fortrydelsen er her et mere gennemgående træk. Måske som en konsekvens af, at de læste journalen alene.

⁹²² Besvaret spørgeskema fra John d. 20. Maj 2020.

⁹²³ Besvaret spørgeskema fra Peer d 23. maj 2020

⁹²⁴ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017. Se også: Pugh, Gillian (1999), s. 98.

⁹²⁵ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁹²⁶ Besvaret spørgeskema fra Kent d. 24. maj 2020.

⁹²⁷ Jensen, Stine Grønbæk (2019).

⁹²⁸ Den samme form for fortrydelse ses også hos Synnøve, der ligesom Kent ikke fik læst journalen til ende.

⁹²⁹ Marshall, T (1999), s.5; Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 26.

⁹³⁰ Thomsen, Jens Peter Frølund (2005), s. 151.

visible. Then other people hear it and believe it” (se kapitel 1.5.2).⁹³¹ ”Genfrysningen” handler grundlæggende om ”Composure”, det vil sige deltagerens vilje og evne til at skabe en version af historien, de kan leve med, og som giver dem ”ro i sindet”.⁹³² Denne del vil jeg behandle i underkapitlet ”Et spørgsmål om identitet og ejerskab” (5.1). For forskeren handler ”Genfrysningen” derimod om at tydeliggøre forandringsmodellens emancipatoriske, historiske og samfundsmæssige potentialer samt muligheden for at skabe ny viden og udvikle en model for ”støttet adgang til journalen” (se kapitel 6). Denne del vil blive behandlet i underkapitlet ”Historiske og samfundsmæssige potentialer” (5.2). Kapitlet er dermed tro mod aktionsforskningens grundprincip om, at både deltagerne og forskeren skal kunne profitere af processen (kapitel 1.5.1).

Selve ”genfrysningen” er en abstrakt teoretisk størrelse, der kan være vanskelig at få greb om. For deltagerne er ”Genfrysningen” først og fremmest knyttet til de forskellige håndteringsstrategier og deres rolle som ”agent of transformation”.⁹³³ ”Genfrysningen” er således et direkte resultat af deltagerens ”Accept”, ”Afvisning” eller ”Stemme” og kan betragtes som deres aktive forsøg på at ”genfryse” deres fortælling og identitet (se kapitel 4). ”Genfrysningen” kan derudover betragtes som en længerevarende proces, der følger efter ”læsningen af journalen” og som en afslutning på deltagerens ”fortolkningsarbejde”. I dette tilfælde kan det dog være vanskeligt at pege på et tidspunkt for ”den endelige ”genfrysning”. Som jeg beskrev i kapitel 1.5.2 er genfrysningen altid en midlertidig tilstand, der på et hvilket som helst givent tidspunkt kan blive udfordret igen og ”tøet op” (”Unfreeze”). For forskeren er ”Genfrysningen” ikke en tilstand, der primært finder sted i forbindelse med deltagerens forskellige håndteringsstrategier, men derimod en langvarig proces, der finder sted i forbindelse med transskriptioner og analysearbejdet.

Denne del af afhandlingen beror empirisk på de såkaldte semistrukturerede interviews og skriftlige spørgeskemaer, der blev sendt ud til deltagerne 3-4 år efter læsningen.⁹³⁴ Med introduktionen af de skriftlige spørgeskemaer har jeg ønsket at skabe en tidsmæssig distance til læsningen og dermed kunne undersøge, om ”Genfrysningen” ændrer sig over tid.⁹³⁵ Deltagerne har

⁹³¹ *Forgotten Australians: A Report on Australians who Experienced Institutional or Out of Home Care as Children, Parliament of Australia, August 2004, s. 330.*

⁹³² Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

⁹³³ Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

⁹³⁴ Fire af deltagerne sendte deres skriftlige svar (Peer, Chanelle, John og Kent). To valgte at svare via telefonen (Allex og Synnøve). En enkelt har det ikke været muligt at komme i kontakt med (Jackie).

⁹³⁵ Deltagerens refleksioner, som de kom til udtryk 3-4 år efter læsningen, var i hovedtræk identiske med deres umiddelbare oplevelser og refleksioner.

således haft en større mulighed for at reflektere over læsningens betydning uden at være direkte og emotionelt berørt.⁹³⁶ Gillian Pugh introducerer et lignende metodisk greb i værket *Unlocking the Past*.⁹³⁷ Her kontaktede hun sine interviewpersoner (tidligere børnehjemsbørn) ca. ét år, efter at de havde læst deres journal, og bad dem om at reflektere over betydningen.⁹³⁸

5.1 Et spørgsmål om identitet og ejerskab

Som Barbro Lennér-Axelsson & Ingela Thylefors beskriver, har læsningen af journalen og deltagerens mulighed for at håndtere de forskellige konfliktzoner, potentiale, til det “[...] tydeliggør, hvem jeg selv er – for mig selv” (se kapitel 1.5.3).⁹³⁹ For deltagerne handler ”genfrysningen” om at kunne fastholde denne indsigt og insistere på retten til at definere sig selv. Charlotte Glintborg, der har en ph.d. i psykologi, beskriver i sit arbejde med hjerneskaderehabilitering betydningen af at “[...] være selvbestemmende i eget liv (agency) og evnen til at forhandle eller afvise de positioner, som ikke måtte være i overensstemmelse med personens egne værdier og fortællinger.”⁹⁴⁰ ”Genfrysningen” handler således om deltagerens mulighed og magt til at fastholde eller afvise journalens oplysninger og i stedet skabe en fortælling de kan leve med, og som giver dem ”ro i sindet” (”Composure”).⁹⁴¹ For John betød ”genfrysningen”, at han kunne tage afstand fra journalens stigma og fastholde sin egen fortælling om den “[...] livsglade unge dreng med højt humør”.⁹⁴² For Alex har ”genfrysningen” handlet om at kunne fastholde sin egen fortælling om “[...] en dreng der aldrig skulle have været der (...) det er uforandret”.⁹⁴³

I underkapitlet ”Retten til at definere sig selv” (5.1.1) beskriver jeg først ”genfrysningen” som deltagerens forsøg på at genfryse deres fortælling og identitet, i sin oprindelige form eller i en ny revideret udgave, både forstået som en individuel mental proces og som et bidrag til en ”fælles historie”. Underkapitlet beskriver også ”genfrysningen” som deltagerens forsøg på at tage ejerskab over deres egen journal både i overført og konkret betydning. I underkapitlet ”Læsningen som en

⁹³⁶ I mindre omfang er de suppleret med interviews, der blev foretaget i forbindelse med *Godhavnsrapporten*. Rytter, Maria (2011). Alle interviews er anonymiseret.

⁹³⁷ Pugh, Gillian (1999).

⁹³⁸ Selvom nogle var skuffede over børnehjemmets rolle, er refleksionerne dog primært af positiv karakter og interviewpersonerne udtrykker bl.a. taknemlighed over selve anbringelsen og muligheden for at læse journalen. Se: Pugh, Gillian (1999), s. 96-98.

⁹³⁹ Axelsson, Barbro Lennér & Ingela Thylefors (1998), s. 30

⁹⁴⁰ Glintborg, Charlotte & Lærke Krogh (2018), s. 175; Phillips, Louise (2010).

⁹⁴¹ Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbaek (2019), 223-224.

⁹⁴² Besvaret spørgeskema fra John d. 20. Maj 2020.

⁹⁴³ Besvaret spørgeskema fra Alex d. 29. Maj 2020 (telefoninterview).

milepæl eller afslutning” (5.1.2) beskriver jeg herefter læsningen af journalen som en milepæl i deltageres forsøg på at afslutte deres erindringsarbejde eller som en reel afslutning og dermed midlertidige ”genfrysning” af deres fortælling.

5.1.1 Retten til at definere sig selv

Når deltagerne læser journalen alene og vælger at placere den i et ringbind eller prøver at genskabe kronologien, kan det tolkes som et indledende forsøg på at ”genskabe” eller ”genfryse” journalen i en ny form og dermed åbne op for nye og alternative fortællinger (se kapitel 4.2). Den egentlige ”genfrysning” finder dog først sted i forlængelse af deltageres håndteringsstrategier og i ”læsningen sammen med en anden” (se kapitel 4.3). Strategierne ”Accept” (herunder også bekræftelse), ”Afvisning” og ”Stemme” giver deltagerne forskellige forudsætninger for at skabe denne ”genfrysning” og har forskellige udtryk og konsekvenser.

Når deltagerne vælger at ”bekræfte” journalens oplysninger, ”genfryses” deres fortælling i deres oprindelige form og fremstår derfor styrket. Denne form for ”genfrysning” ses eksempelvis, når Synnøve bekræfter journalens oplysninger om, at hendes far havde efterladt hende på *Tønder Station*, eller når Kent bekræfter journalens personkarakteristik af ham selv (se kapitel 4.2.2.1). Det afgørende element for deltagerne er her, at de kan fastholde og ”genfryse” deres egen fortælling og samtidig få deres erindring verificeret af journalen. Når deltagerne derimod vælger at ”acceptere” journalens oplysninger, ”genfryses” deltageres fortælling i en ny form. Det sker, når deltagerne accepterer journalens oplysninger på bekostning af deres egen erindring, eller når journalen kan udfylde de ”sorte huller” i deres hukommelse. Chanelle havde ingen erindring om sine første år, men accepterede journalens oplysninger om, at hun havde været anbragt i familiepleje. Accepten betød dog også, at Chanelle måtte skabe en ny fortælling om sin tidlige barndom, der herefter kunne ”genfryses”. I modsætning til Chanelle valgte Jackie at acceptere journalens oplysninger på bekostning af sin egen fortælling. Han accepterede bl.a. journalens oplysninger om sin hjemve på *Godhavn*, selvom det stred imod hans egen erindring. Konsekvensen var, at han måtte skabe en ny fortælling, der herefter kunne ”genfryses” (se kapitel 4.2.2.2). Det afgørende element i denne form for ”genfrysning” er deltageres mulighed for at udbygge eller revidere deres egen fortælling. Der kan dog være en risiko for, at deltagerne overtager journalens stigmatiserende sprogbrug og fortolkninger, hvilket kan have negative konsekvenser for deres egen selvforståelse og identitet (se kapitel 4.2.2.2).

Når journalens oplysninger ”afvises”, kan deltagerne fastholde deres egen fortælling og ”genfryse” den i sin oprindelige form. Alex afviser således journalens oplysninger om, at han skulle have haft et venskabeligt forhold til forstanderen på *Aaløkkegården*, og at han skulle være ved at udvikle sig til ”paranoiker”. Dermed kan han ”genfryse” forstanderens ”skurkerolle” i sin egen fortælling og opretholde sin egen selvforståelse og identitet som normal og misforstået. På samme måde afviser John journalens oplysninger om, at han skulle være ”asocial” og kan derfor ”genfryse” fortællingen om hans omsorg for de andre anbragte børn (se kapitel 4.2.2.1). Det afgørende element i denne form for ”genfrysning” er deltagernes oplevelse af ”agency” og vilje til at fastholde og forstærke deres egen fortælling. Denne form for ”genfrysning” kan også anskues som et udtryk for deltagernes vilje til ”ulydighed” og forsinkede opgør med journalens forfattere.

Når deltagerne vælger at bruge deres ”Stemme” til at skabe en række modfortællinger, ”genfryses” deres fortælling i en ny og udvidet form. Peer vælger således at afvise journalens betegnelse ”slesk” og bruger i stedet sin ”Stemme” til at beskrive årsagerne bag sin opsøgende voksenkontakt. Denne modfortælling er med til at styrke hans egen identitet og svækker samtidig journalens krav på sandheden. For Kent fungerer ”Stemmen” som en metode til at udfylde journalens huller og manglende indsigt i hans hjemlige forhold og til at ”genfryse” denne udvidede fortælling (se kapitel 4.2.1). Det afgørende element i denne form for ”genfrysning” er deltagernes oplevelse af ”agency” samt muligheden for at tage til genmæle og præsentere sine egne modfortællinger. Denne form for ”genfrysning” skal også opfattes et konkret udtryk for det, som Hilde Lindemann Nelson beskriver som ”narrativ repair”.⁹⁴⁴

For deltagerne handler ”genfrysningen” dog ikke kun om en individuel og mental proces men også om muligheden for at styrke selve ejerskabet af deres historie ved at dele deres fortællinger med andre; [...] putting it out there, making it visible.”⁹⁴⁵ Gillan Pugh beskriver, hvordan læsningen af journalen kan give tidligere børnehjemsbørn modet og viljen til at præsentere deres nye identitet til familien og ”[...] the outside world.”⁹⁴⁶ For alle deltagere har det været afgørende, at samfundet skal kende til deres fortællinger, således at vi kan tage ved lære og undgå fejl i fremtiden. For deltagerne betyder samarbejdet med mig eksempelvis, at deres fortællinger bliver formidlet og ”genfrosset” i en akademisk form samt videreformidlet til et videnskabeligt

⁹⁴⁴ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

⁹⁴⁵ *Forgotten Australians: A Report on Australians who Experienced Institutional or Out of Home Care as Children*, Parliament of Australia, August 2004, s. 330.

⁹⁴⁶ Pugh, Gillian (1999), s. 81.

publikum. Afhandlingens forankring på *Danmarks Forsorgsmuseum*, betyder desuden, at deltageres modfortællinger bliver bevaret og ”genfrosset” i museets samling og dermed kan danne grobund for fremtidige udstillinger og formidlingsformer.⁹⁴⁷ Sidst, men ikke mindst betyder den nye europæiske Databeskyttelsesforordning (GDPR), at deltagerne kan få “fuldstændiggjort ufuldstændige personoplysninger” i *Statens Arkiver* ved at fremlægge en “supplerende erklæring.”⁹⁴⁸ Denne form for ”genfrysning” kan knytte deltageres modfortællinger direkte til journalen og dermed nuancere og komplementere dens fortælling. De “supplerende erklæringer” vil herefter blive opbevaret på *Rigsarkivet* og dermed være tilgængelige for fremtidens forskere eller andre med interesse for feltet (se kapitel 1.4.2). De kan derfor optræde som en form for passive ”Insider researchers” (se kapitel 1.4.2).⁹⁴⁹ Deltagerne er ikke i tvivl om, hvad de ”supplerende erklæringer” skulle indeholde. Kent ville udarbejde en tidslinje med forskellige milepæle i sine anbringelser. Med rødt ville han markere ”hvornår det går galt” i anbringelsen og med grønt de steder, hvor myndigheder og personalet ”gør noget godt”.⁹⁵⁰ For John skulle den ”supplerende erklæring” blot indeholde sætningen: ”John har haft et vidunderligt liv og jeg fortryder ingenting og uanset hvad de kan læse ud af de papirer, så har jeg altid været tilfreds.”⁹⁵¹ For Chanelle skulle en ”supplerende erklæring” bestå af sætningen: ”Jeg ville hellere have været hjemme hos min far og fået bank”,⁹⁵² for derigennem at stille spørgsmålstejn ved selve anbringelsen. Derefter ville hun fokusere på tiden efter børnehjemmet og sin egen evne til at komme videre i livet: ”...man godt kan blive et helt menneske, selvom man har været der [på børnehjemmet].”⁹⁵³ Synnøve ville i modsætning til de andre deltagere bruge en ”supplerende erklæring” til at cementere sit ejerskab over journalen og afskrække eventuelle nysgerrige forskere i fremtiden. Den skulle bestå af blot seks ord: ”Nix-Pille, det er min historie!”⁹⁵⁴

⁹⁴⁷ Såfremt deltagerne giver fuldmagt til dette. På FN’s Internationale Børnedag den 20. november 2018 åbnede *Danmarks Forsorgsmuseum* sin nye udstilling *Efter børnehjemmet*, der bl.a. viderefremmede nogle af deltageres fortællinger. <https://www.svendborgmuseum.dk/udstillinger/efter-bornehjemmet>. Se bilag 10.

⁹⁴⁸ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

⁹⁴⁹ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

⁹⁵⁰ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

⁹⁵¹ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

⁹⁵² Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁹⁵³ *Ibid.*

⁹⁵⁴ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

Sidst, men ikke mindst handler ”genfrysningen” om deltagernes forsøg på at tage fysisk ejerskab til selve journalen og ikke blot den historie, den repræsenterer. Både Alex, Jackie og Synnøve giver udtryk for, at de opfatter journalen som deres egen private ejendom og derfor ønsker det fulde ejerskab. De har derfor også svært ved at acceptere *Rigsarkivets* praksis med kun at udlevere kopier. Synnøve husker den følelse, hun havde i kroppen, efter at have efterladt sin originale journal på *Rigsarkivet* i Viborg:

”Jeg følte at jeg efterlod noget af mig selv da jeg gik derfra [...] For helvede, det er mine papirer [...] Jeg havde haft det bedst hvis jeg kunne tage min historie med mig. Jeg syntes det er meget privat [...] Jeg ville egentlig bare gerne have sagt: ’Tak fordi I passede på mine papirer, nu vil jeg gerne have dem med hjem til mig’”.⁹⁵⁵

Synnøve formulerer sin frustration over det manglende ejerskab til journalen med et åbent spørgsmål: ”Jeg kan ikke helt forstå hvorfor den skal være der [på Rigsarkivet] [...] Jeg har så lidt fra min barndom”.⁹⁵⁶ Her henviser Synnøve til det faktum, at tidligere børnehjemsbørn ofte har meget få genstande, dokumenter eller fotos fra deres barndom (se kapitel 1.4.2). Suellen Murray opsummerer denne holdning med sætningen: ”Some argue that because the records are about them, they are their records and they should therefore be given the records”.⁹⁵⁷ Rent konkret drømmer Synnøve om at få nøglen til sin pengekasse udleveret: Et af de eneste fysiske levn fra Synnøves barndom (se kapitel 2.3.2.3). Denne stærke identificering med journalen får Synnøve til at foreslå en fremtidig praksis, hvor tidligere anbragte skal have mulighed for at få originalen udleveret og lade arkivet beholde kopien: ”Jeg ville gerne have det udleveret, så det var op til mig hvad der skulle ske med det [...]”.⁹⁵⁸ Det er tydeligt, at Synnøve med dette forslag ikke blot forsøger at tage ejerskab af journalen men også af sin egen historie. Nogle arkiver, såsom det australske *MacKillop Family Service*, forsøger at imødekomme denne type kritik ved at udlevere de originale skolepapirer og fotos til tidligere børnehjemsbørn.⁹⁵⁹ Selve journalen er dog stadigvæk en kopi, men den bliver udleveret i en kvalitet, der gør den nærmest identisk med originalen. Problematikken omkring ejerskabet er dermed fortsat ubesvaret.⁹⁶⁰ Jackie udtrykker et lignende ønske om ejerskab af

⁹⁵⁵ Ibid.

⁹⁵⁶ Ibid.

⁹⁵⁷ Murray, Suellen (2015), s. 144.

⁹⁵⁸ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁵⁹ Interview med ansatte fra MacKillop Heritage Centre. Melbourne. D. 7. Oktober 2017.

⁹⁶⁰ Murray, Suellen (2015), s. 144.

journalen men formulerer det som en generel frustration over, at hans historie mod hans vilje bliver opbevaret på et arkiv. For Jackie handler det ikke så meget om, hvorvidt arkivet opbevarer en kopi eller original men mere om selve ejerskabet af den. Efter at have læst journalen spørger han mig tøvende men med et forsigtigt håb i stemmen: ”Gad vide hvornår alle papirerne fra Godhavn bliver destrueret? [...] tror du aldrig de bliver smidt ud? [...]”. For Caroline Carroll⁹⁶¹ fra det australske *Open Place*⁹⁶² indbefatter ejerskabet af journalen netop retten til at destruere den. Eller som hun mere bramfrit udtalte under et interview i 2017: ”Destroy that bullshit they wrote about me!”⁹⁶³ I den europæiske Databeskyttelsesforordning fra 2016 (GDPR), kapitel 2, afdeling 3, artikel 17 findes denne mulighed rent faktisk under punktet ”Ret til sletning (retten til at blive glemt)”.⁹⁶⁴ Retten til at blive ”glemt” gælder dog ikke i alle tilfælde, og en lang række forbehold gør det nærmest umuligt for tidligere anbragte at få deres journal destrueret.⁹⁶⁵ Havde det været en reel mulighed, ville Synnøve ”[...] lave et begravelsesritual med den”.⁹⁶⁶ Flere af ”Godhavnsdrene” valgte i frustration at destruere deres kopi af journalen efter at have læst den. Nogle smed den blot ud,⁹⁶⁷ mens andre som en symbolsk handling valgte at brænde den.⁹⁶⁸ Noget tilsvarende bliver beskrevet af Elizabeth Stanley i værket *The Road to Hell* (2006).⁹⁶⁹ Her citerer hun et tidligere børnehjemsbarn fra New Zealand, der efter læsningen af sin journal tog den samme beslutning: “Some of the stuff was Right, but some of it was made up [...] I threw it all away. I didn’t want to read any more.”⁹⁷⁰ Denne form for ejerskab er den ultimative form for ”genfrysning”, da journalens fortælling dermed ikke længere kan udfordre de fortællinger, som tidligere børnehjemsbørn selv vælger at fortælle. Fra et historisk synspunkt ville det næppe have store konsekvenser, hvis et fåtal af tidligere anbragte vælger at destruere deres journaler, da titusindvis af andre journaler stadigvæk vil være tilgængelige. Faren ligger snarere hos den anbragte selv, da denne form for destruktion er irreversibel og ikke kan gøres om.

⁹⁶¹ Carroll fungerer som President of the Alliance for Forgotten Australians og Community Education Coordinator i Open Place (<https://openplace.org.au/>).

⁹⁶² <https://openplace.org.au/>

⁹⁶³ Interview med Caroline Carroll. Open Place. Melbourne. D. 5. Oktober 2017.

⁹⁶⁴ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 17.

⁹⁶⁵ Ibid. Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 17.

⁹⁶⁶ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁶⁷ Interview i forbindelse med *Godhavnsrapporten* (2011). 19/5 2010.

⁹⁶⁸ Telefoninterview i forbindelse med *Godhavnsrapporten* (2011). 25/2 2010.

⁹⁶⁹ Stanley, Elizabeth (2006).

⁹⁷⁰ Ibid. s. 168.

5.1.2 Læsningen som en milepæl eller afslutning

For deltagerne har deres søgen efter journalen været en del af et ofte længerevarende, forvirrende, kaotisk og mangefacetteret erindringsarbejde.⁹⁷¹ ”Læsningen af journalen”, som jeg tidligere har beskrevet som et ”fortolkningsarbejde” (se kapitel 4),⁹⁷² fungerer enten som en milepæl for deltagerne eller som en reel afslutning på deres erindringsarbejde og dermed som en ”genfrysning” af deres fortælling.

Når ”læsningen af journalen” bliver opfattet som en milepæl og ikke som en afslutning på deltagerens erindringsarbejde, skyldes det, at læsningen stiller nye spørgsmål til deltagerens historie eller peger på spor, der skal forfølges. Vælger deltagerne at forfølge disse, kan ”genfrysningen” derfor ikke umiddelbart etableres. For Peer fungerer journal 1.757 i dag som et opslagsværk, som han hyppigt læser og bladrer igennem. Ifølge Peer dokumenterer den, ”[...] hvornår jeg var hvor” og bidrager med en forståelse af hvorfor ”[Jeg] handlede som jeg gjorde”. Peer drømmer desuden om, at journalen på et tidspunkt kan fungere som afsæt for at skrive en selvbiografisk bog. Læsningen gav dog også Peer et afsæt for at søge ny viden om sin barndom, bl.a. fra *Kysthospitalet Refsnæs*, *Dronning Louises Hospital*, og *Bråskovgård*. Begeistret skrev han til mig d. 17. oktober 2020: ”Skriver til dig fordi jeg for en måneds tid siden fandt et billede af mig som dreng! Tænkte det kunne være spøjs for dig.”⁹⁷³ Peer betragter således ikke læsningen som en afslutning på sit erindringsarbejde men som en milepæl. Jeg kan dog spore en tydelig ændring i Peers syn på journalen, fra han læste den sammen med mig og til i dag. Peer fortæller, at han i starten var meget fokuseret på journalens faktiske indhold, men ”[...] i dag tænker jeg mere over hvordan journalerne viser, hvordan voksne tænkte om børn dengang - og desværre stadig gør! [...]”.⁹⁷⁴ På denne måde kontekstualiserer han journalen og gør den til en fortælling om en særlig tid og pædagogik fremfor en fortælling om sig selv. Det gør ham i stand at distancere sig fra journalens fortælling uden at skulle afvise den som falsk eller gemme den fysisk væk. Måske er det netop denne ændrede indstilling hos Peer, der i modsætning til de øvrige deltagere gør ham i stand til at beholde journalen aktivt i sit liv.

⁹⁷¹ Jensen, Stine Grønbæk (2019)

⁹⁷² Ibid. s. 201.

⁹⁷³ Besked på Facebook d. 17. oktober 2020.

⁹⁷⁴ Besvaret spørgeskema fra Peer d. 23. Maj 2020.

For Kent og Synnøve blev ”læsningen af journalen” en milepæl i deres søgen efter familiens rødder og dermed et forsøg på at ”genfryse” denne i en ny form.⁹⁷⁵ Kent opdagede i læsningen af journalen, at han havde en storesøster, og journalen gav ham derfor et afsæt for at opsøge denne del af sin familie.⁹⁷⁶ Synnøve havde tidligere, men forgæves, forsøgt at få faderens journal udleveret fra det psykiatriske hospital, hvor han døde. Svaret fra lægen lød dengang, at ”[...] det ikke var læsning for mig og at det ville jeg ikke kunne forstå.”⁹⁷⁷ Efter at have læst journalen og erfaret, at faderen også havde været anbragt på *Børnehjemmet Søndermarken*, havde hun fået lyst til at vide mere om hans historie. Denne søgen blev også en del af en tilgivelsesproces: ”Jeg gad godt finde min fars historie og se om jeg ud fra hans papirer kan få svar på hvorfor han blev så psykisk syg [...] han var virkelig plaget.”⁹⁷⁸ Jeg fornemmer tydeligt Synnøves ønske om at forstå faderen, forson sig med ham og dermed ”genfryse hans ”helterolle”. Vi har en stående aftale om, at jeg skal hjælpe hende med at finde hans journal, så snart hun føler sig mentalt klar. For Chanelle blev læsningen af journalen også en milepæl i hendes forsøg på at tilgive faderen. I første omgang resulterede den dog i en beslutning om ikke at se ham mere: ”Efter jeg har læst de her papirer, så har jeg simpelthen mistet alt for ham. Fuldstændig!”⁹⁷⁹ Oplysningerne i journalen bekræftede egentligt blot Chanelles egen fortælling, men det gjorde stor forskel for hende at læse det sort på hvidt. Da jeg kontaktede Chanelle 3-4 år senere, var hendes vrede dog aftaget og blevet transformeret til et forsøg på at tilgive faderen. Hun beskriver selv denne forvandlingsproces med sætningen: ”Jeg tager det meget mere afslappet end før [...] Jeg arbejder med en slags ”tilgivelse” hvor jeg tilgiver ham, uden at han ved det. For ellers bliver mit selvværd aldrig helt. Og det skal det♥”.⁹⁸⁰ For Chanelle har læsningen af journalen dermed ikke udelukkende været en afslutning på hendes erindringsarbejde men også en milepæl i en tilgivelsesproces, der endnu ikke er slut. Det kan dog også være ”farligt” at rode op i familiens historie og grundfæstede fortællinger. Da Synnøve havde taget beslutningen om at læse sin journalen, oplevede hun moderens voldsomme uvilje og hendes angst for ”[...] hvad der ville komme frem [...]”. Moderen insisterede på, at hun havde kæmpet med næb og klør for at få forældremyndigheden over Synnøve. Synnøve tvivlede på moderens oplysninger og var fast besluttet på at læse journalen: ”Det er min historie, det er ikke hendes historie.” I tiden efter

⁹⁷⁵ For denne betydning, se også: Pugh, Gillian (1999), s. 80-84 og 89-94.

⁹⁷⁶ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016. Denne form for genforening beskrives bl.a. i Pugh, Gillian (1999), s. 89-94.

⁹⁷⁷ Besvaret spørgeskema fra Synnøve d. 20. Maj 2020 (telefoninterview).

⁹⁷⁸ Ibid.

⁹⁷⁹ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁹⁸⁰ Besvaret spørgeskema fra Chanelle d. 20. Maj 2020.

læsningen har Synnøve alligevel reflekteret meget over denne beslutning, ikke mindst i kølvandet på moderens død:

”Det har været hårdt for min mor at jeg fandt mine papirer [...] Hun sagde det og jeg kunne mærke det. Hun syntes ikke det var rart. Jeg har tænkt nogle gange [...] man tænker mange tanker når ens forældre tager deres liv, om det bare var for hårdt for hende? Det har jeg bare tænkt nogle gange.”⁹⁸¹

Alligevel er Synnøve ikke i tvivl om, at hun dengang tog den rette beslutning, og at hun har ret til at kende sin egen historie. Spurgt ind til, om hun fortryder, lyder svaret: ”Nej! Under ingen omstændigheder. Aldrig!”⁹⁸² For Alex, Peer og Synnøve fungerede læsningen af journalen også som en katalysator til at genoprette ”retfærdigheden”⁹⁸³ og udgør dermed en form for aktivisme. Peer deltog aktivt i kampen for at få en undskyldning fra Staten⁹⁸⁴ og forsøger fortsat at få økonomisk kompensation for det svigt, han oplevede.⁹⁸⁵ Her spiller journalen en afgørende rolle, da den skriftligt dokumenterer hans anbringelse. Synnøve overvejer at lægge sag an mod Århus Kommune ”[...] fordi jeg virkelig syntes at de har svigtet ... Jeg syntes det er vildt at de vidste alt hvad der foregik, men ikke gjorde noget.”⁹⁸⁶ Det samme ønske gør sig gældende hos Alex, der blot konstaterer: ”Jeg ville ønske at man startede en retssag. Det er mit inderlige ønske.”⁹⁸⁷ Kent deler den samme følelse af uretfærdighed som Synnøve, Peer og Alex men tror i modsætning til dem, ikke på, at man kan stille de involverede til ansvar: ”Det er jo som at slå i en dyne. Det er sgu for sent!”⁹⁸⁸

For deltagerne kan ”Læsningen af journalen” også opleves som en reel afslutning på deres erindringsarbejde eller som et forsøg på at afslutte det. Som jeg tidligere har beskrevet i kapitel

⁹⁸¹ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁸² Synnøve fortæller, at moderen også ønskede at finde sin egen journal, men aldrig fik gjort noget ved det. Hun havde været anbragt på et børnehjem og fortalte Synnøve, at hun havde været udsat for seksuelle overgreb. Se: Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁸³ Marshall, T (1999), s.5; Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 26.

⁹⁸⁴ Deltagernes motivation for at læse journalen, er formuleret før Mette Frederiksens officielle undskyldning d. 13. august 2020: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/roert-mette-frederiksen-til-godhavnsdrene-paa-vegne-af-danmark-undskyld>

⁹⁸⁵ Den 25. februar 2021 blev det meddelt at 17 tidligere ”Godhavnsdrenge” havde fået tildelt økonomisk erstatning fra Staten. Se: <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/17-tidligere-godhavnsdrenge-far-erstatning?publisherId=2720852&releaseId=13609814>

⁹⁸⁶ Besvaret spørgeskema fra Synnøve d. 20. Maj 2020 (telefoninterview).

⁹⁸⁷ Besvaret spørgeskema fra Alex d. 29. Maj 2020 (telefoninterview). Alex døde i foråret 2020 uden at have realiseret denne drøm.

⁹⁸⁸ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

1.5.2 er denne form for ”genfrysning” dog altid en midlertidig tilstand, der på et hvilket som helst tidspunkt kan blive ”optøet” igen. Jackies erfaringer viser, at det ikke altid er lige nemt at etablere denne afslutning, men at det kræver nogle ganske særlige egenskaber.

”Der stod en masse gode ting, og en masse dårlige også [...] det er jo ikke altid man har lyst til at får stukket sådan noget lort i hovedet [...] Det er jo ikke noget man lige glemmer, det vil altid være oppe i hovedet på en [...] Jeg tror man skal kunne sige bagefter ”Nå, det var det” [...] jeg lægger det i standby og prøver at lukke lynlåsen, men det er ikke altid jeg kan det. I de fleste tilfælde er jeg god til det, og det er nok meget godt [...] Det er ikke alle der kan det, men jeg er meget god til det.”⁹⁸⁹

Selvom journalen fungerede som en milepæl i Synnøves forsøg på at tilgive faderen, beskriver hun også læsningen som en afslutning på hendes eget erindringsarbejde. I denne forbindelse beskriver hun en ”lille usynlig rygsæk”,⁹⁹⁰ hvor hun pakker de ubehagelige minder ned, ”[...]fordi jeg synes ikke jeg gider gå og bruge tid på dem. Det hører fortiden til [...]”.⁹⁹¹ Synnøve giver også udtryk for at ”læsningen af journalen” har gjort hende i stand til at lægge minderne ”[...] bedre på plads denne her gang.”⁹⁹² Formuleringen ”bedre på plads” kan i denne sammenhæng fortolkes som Synnøves forsøg på at ”genfryse” fortællingen i en ny form, der giver hende mere ”ro i sindet”.⁹⁹³ Det samme ses hos Chanelle, der også forsøger at lægge afstand til journalen med sætninger som: ”Det er ikke sådan, jeg tænker, at: ’Det vil jeg sgu gerne læse igen’ [...] det er ikke noget, jeg skal bruge nutiden på.”⁹⁹⁴ Ligesom Synnøve anerkender hun også ”læsningen af journalen”, som en metode til at afslutte erindringsarbejdet: ”[...] det fik ligesom sat min barndom på plads inden i mig.”⁹⁹⁵ Journalen har således fungeret som en katalysator for en indre forandring og som en reel afslutning på hendes erindringsarbejde. For Synnøve og John handler afslutningen også om at kunne ”genfryse” deres historie i en form, der en dag kan viderebringes til deres egne børn. Som en arv og familiekrønike, eller som ”[...] det sidste vidnesbyrd om hvad jeg har været igennem”.⁹⁹⁶ Som jeg beskrev i kapitel 1.4.3 eksperimenterer det australske *Lotus Place* med at præsentere journalen på

⁹⁸⁹ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

⁹⁹⁰ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

⁹⁹¹ Ibid.

⁹⁹² Ibid.

⁹⁹³ Inspireret af kapitlet ”En historie man kan leve med” fra: Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

⁹⁹⁴ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

⁹⁹⁵ Besvaret spørgeskema fra Chanelle d. 20. Maj 2020.

⁹⁹⁶ Besvaret spørgeskema fra Synnøve d. 20. Maj 2020 (telefoninterview).

nye måder, der giver deltagerne lyst til at vise den til deres børn.⁹⁹⁷ Som jeg beskrev i kapitel 5.1.1, kan ønsket om at destruere journalen ikke blot opfattes som et udtryk for deltagernes ønske om ejerskab men også som et aktivt forsøg på at afslutte deres erindringsarbejde og dermed ”genfryse” deres egen fortælling.

5.2 Historiske og samfundsmæssige potentialer

Efter nu at have behandlet deltagernes forsøg på at ”genfryse” deres fortælling vil jeg i dette afsnit se nærmere på begrebet ”Refreeze” ud fra forskerens perspektiv. Som tidligere beskrevet er det et afgørende element i aktionsforskningen at undersøge både deltagernes og forskerens ”output” af en given proces (se kapitel 1.5.1). ”Genfrysningen” giver mig mulighed for at samle op på de tematikker og problemstillinger, jeg præsenterede i kapitel 1.4, og pege på de historiske og samfundsmæssige potentialer som forandringsmodellen og min metodiske tilgang til ”læsningen af journalen” tilbyder. Det skaber desuden et empirisk funderet afsæt for at kunne udvikle en fremtidig model for ”støttet adgang til journalen” (det sker i kapitel 6).

I underkapitlet ”Historiske modfortællinger” (5.2.1) beskriver jeg indledningsvis det historiske potentiale med fokus på deltagernes modfortællinger og ideen om at kunne inddrage tidlige anbragte som såkaldte ”Alternative eksperter” og ”Insider researchers”. I underkapitlet ”Nutid og fremtid” (5.2.2) tydeliggør jeg herefter det samfundsmæssige potentiale med afsæt i et nutidigt og fremtidigt perspektiv. Fokus er rettet imod børne- unge og socialsektoren samt de forskellige institutioner, organisationer, kommuner og offentlige arkiver, der enten opbevarer journaler eller som på forskellige måder ønsker at kunne tilbyde en form for ”støttet adgang til journalen” i fremtiden.

5.2.1 Historiske modfortællinger

I dette afsnit vil jeg beskrive og ”genfryse” det historiske potentiale, som arbejdet med forandringsmodellens tre faser har tydeliggjort. Først og fremmest har arbejdet bekræftet journalens enorme betydning for tidlige anbragte som ”a storehouse of hope”⁹⁹⁸ og ”Backpack of Identity”⁹⁹⁹ (se kapitel 1.4.2). Potentialet rækker dog længere og kan identificeres i samtlige faser af forandringsmodellen.

⁹⁹⁷ Interview med Karyn Walsh. *CEO Micah Projects*, der driver *Lotus Place*. Brisbane. d.17. Oktober 2017. Se også interview med Lachlan Douglas. Medarbejder på *Lotus Place*. Brisbane. 17. Oktober 2017.

⁹⁹⁸ Golding, Frank (2017).

⁹⁹⁹ Kertesz, Margaret (2012).

Som jeg pointerede i kapitel 1.2, repræsenterer erindringer fra tidligere anbragte og deres journaler to meget forskellige perspektiver på anbringelsen. Forsøger man at sammenligne dem, bliver det hurtigt tydeligt, at der eksisterer et markant modsætningsforhold imellem dem.¹⁰⁰⁰ Forskere som Johanna Sköld, Emma Foberg og J. Hedström peger derfor på, at de ikke er direkte sammenlignelige og derfor kun i begrænset omfang kan anvendes til at verificere eller falsificere hinandens fortælling.¹⁰⁰¹ Forandringsmodellens første fase ("Unfreeze") kan udbygge vores eksisterende viden om dette modsætningsforhold og dermed tydeliggøre behovet for "forandring" ("Change"). De indsamlede livshistorieinterviews giver forskeren en unik indsigt i anbringelsens individperspektiv både før, under og efter anbringelsen (kapitel 3). Livshistorieinterviewene kan bidrage med oplysninger, som typisk ikke findes i de skriftlige kilder såsom deltagernes tanker, refleksioner, dagdrømme, strategier eller fantasier. De kan også udfolde deltagernes fortællinger om vold, overgreb og omsorgssvigt, som ellers er stort set fraværende i journalen (se kapitel 1.4.1). Ved på denne måde at give stemme til tidligere børnehjemsbørn kan jeg nuancere og supplere de traditionelle historiske kilder til børne- og ungdomsforsorgen. På samme måde giver deltagernes indsamlede journaler et unikt indblik i datidens behandlingspraksis, beslutningsprocesser og ikke mindst i de professionelles syn på barnet. Når jeg herefter vælger at identificere de forskellige konfliktzoner, er det en metode til at tydeliggøre og konkretisere dette modsætningsforhold (se kapitel 3). Dermed styrkes historikerens viden om de konkrete konflikter, og synet på de to kilders generelle sandhedsværdi nuanceres. Det betyder bl.a., at historikeren kan tage mere velbegrundede forbehold i sin anvendelse af de to kildetyper. Forandringsmodellens første fase tydeliggør også behovet for, at historikere i højere grad inddrager tidligere anbragte som "Alternative eksperter"¹⁰⁰² og "Insider researchers"¹⁰⁰³ (se kapitel 1.4.2 og 1.4.3). Herved kan de bidrage til den såkaldte "Vidensdiamant"¹⁰⁰⁴ og være med til at udpege de steder, hvor erindringer og journaler kan supplere, komplementere og nuancere hinandens fortælling.¹⁰⁰⁵

¹⁰⁰⁰ Musgrove, Nell (2015).

¹⁰⁰¹ Se også: Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012).

¹⁰⁰² Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020). Se også: <http://www.skjultedanmarkshistorier.dk/>

¹⁰⁰³ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

¹⁰⁰⁴ Se bl.a.: Downing, Melissa (mfl) (2013); Murray, Suellen (2015), s. 3-4.

¹⁰⁰⁵ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Margaret, Cathy Humphreys & Cathy Carnovale (2012); Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012); Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Vehkalahti, K. (2009).

Forandringsmodellens anden fase ("Change") anviser en konkret metode til aktivt at inddrage tidligere anbragte som "Alternative eksperter" og "Insider researchers". Tilgangen imødekommer dermed de forskere, der ikke mener, at journaler skal opfattes som ukrænkelige men i stedet være åbne for tidligere anbragtes egne kommentarer og modfortællinger.¹⁰⁰⁶ Herigennem kan historikeren give plads til mere individorienterede fortolkninger af journalerne og dermed "[...] challenge the norm in academic research that focuses on care-leavers as objects of study."¹⁰⁰⁷ Deltagernes håndteringsstrategier spiller en central rolle i denne del af forandringsmodellen. For historikeren kan de bruges som afsæt til at be- og afkræfte de identificerede konfliktzoner fra kapitel 3 eller som en metode til at aktivere modfortællinger og skabe alternative årsags- og forklaringsmodeller. Når deltagerne "bekræfter" journalens oplysninger, kan historikeren opløse konfliktzonerne, styrke sandhedsværdien i begge kildetyper og dermed have bedre muligheder for at uddrage specifikke og generelle historiske konklusioner (se kapitel 4.4.2.1). Når deltagerne "accepterer" journalens oplysninger, kan historikeren endnu engang opløse konfliktzonerne. Journalens sandhedsværdi styrkes, hvorimod deltageres egne fortællinger i disse tilfælde svækkes. Som historiker bør man dog være opmærksom på, at "Accept" også kan være et udtryk for deltageres tilpasningsstrategi i form af "assimilering" eller "omvendelse" (4.4.2.2).¹⁰⁰⁸ I de tilfælde hvor deltagerne "Afviser" journalens oplysninger, svækkes sandhedsværdien i begge kildetyper og de identificerede konfliktzoner bekræftes eller forstærkes derved. Som forsker er man derfor nødsaget til at gøre opmærksom på dette modsætningsforhold og forsøge at tydeliggøre de bagvedliggende årsagerne (se kapitel 4.4.3). Når deltagerne bruger "Stemmen" som en håndteringsstrategi, kan det aktivere nye modfortællinger og skabe alternative årsags- og forklaringsmodeller. Det gør forskeren i stand til at foretage mere nuancerede historiske analyser, hvor der gives plads til forskellige perspektiver og modfortællinger. Derudover giver strategien en mulighed for at kunne udpege de steder i de to kildetyper, hvor de kan supplere, komplementere og nuancere hinanden.¹⁰⁰⁹ Håndteringsstrategierne er samlet set med til at tydeliggøre betydningen af historikerens aktive rolle som katalysator for forandring. For alle tre håndteringsstrategier gælder

¹⁰⁰⁶ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b; Golding, Frank (2016).

¹⁰⁰⁷ Wilson, Jacqueline Z., Philip Mendes & Frank Golding (2018), s. 604.

¹⁰⁰⁸ Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2002), s. 118-125.

¹⁰⁰⁹ Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015); Margaret, Cathy Humphreys & Cathy Carnovale (2012); Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012); Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Vehkalahti, K. (2009).

det desuden, at de gør forskeren i stand til at pege på nye problemstillinger, stille alternative spørgsmål til arkivmaterialet og bevare en åbenhed over for journalføringens kompleksitet.¹⁰¹⁰

Den sidste fase i forandringsmodellen ("Refreeze") demonstrerer først og fremmest konsekvenserne ved fortidens journalføring og giver et indblik i deltagernes nutidige forsøg på at "genfryse" deres fortælling i en version, der giver dem "ro i sindet" ("Composure").¹⁰¹¹ For historikeren giver det en unik viden om tidligere anbragtes fortolkningsarbejde og betydningen af at kunne understøtte deres "agency" og tilbyde en platform for "narrative repair".¹⁰¹² Denne del af forandringsmodellen giver desuden et indblik i deltagernes ønske om at kunne tage ejerskab over deres egen historie og identitet, hvilket stiller grundlæggende spørgsmål til nutidens og fremtidens arkivpraksis. Som historiker bør man være åben over for at benytte deltagernes "supplerende erklæringer"¹⁰¹³ og ikke lade journalen stå alene i sine analyser. Selvom man kan være tilbøjelig til at betragte det som en svag kilde til den traditionelle sociale historie om anbringelser (jf. deres begrænsede omfang), kan de stadigvæk minde os om, at vi skal huske individperspektivet og de personlige fortællinger. De tilbyder "[...] et blik på 'den anden' og dennes livsverden, som professionelle kan inspireres af i forhold til at opdage, at der er flere perspektiver på en sag, på et menneske og på en problemstilling".¹⁰¹⁴ På samme måde kan deltagernes forsøg på at tage fysisk ejerskab af selve journalen og deres insisteren på "retten til at blive glemt"¹⁰¹⁵ ansproge historikeren til at benytte journalerne med ydmyghed og huske på, at de omhandler mennesker af kød og blod. Sidst, men ikke mindst illustrerer forandringsmodellen og min metodiske tilgang, hvordan tankerne om "the useful museum" og museets sociale ansvar kan udfoldes (se kapitel 1.4.3.1),¹⁰¹⁶ så det skaber ny viden og samtidig støtter tidligere anbragte i deres erindringsarbejde og giver dem en oplevelse af "[...] agency through participation in research."¹⁰¹⁷

5.2.2 Nutid og fremtid

Efter at have behandlet deltagernes egen "genfrysning" (5.1) og redegjort for forandringsmodellens historiske potentialer (5.2.1) vil jeg i dette afsnit se på de potentialer, som kan finde anvendelse

¹⁰¹⁰ Holm-Petersen, Kirsten (2014).

¹⁰¹¹ Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

¹⁰¹² Lindemann Nelson, Hilde (2001).

¹⁰¹³ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

¹⁰¹⁴ Glinborg, Charlotte, Birgit Kirkebæk & Lotte Hedegaard-Sørensen (2018), s. 7.

¹⁰¹⁵ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 17.

¹⁰¹⁶ Lynch, Bernadette (2020); Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red) (2020).

¹⁰¹⁷ Wilson, Jacqueline Z., Philip Mendes & Frank Golding (2018), s. 601.

inden for den del af socialektoren, der i dag arbejder med anbragte børn og unge (5.2.2.1) samt hos relevante kulturinstitutioner, foreninger, kommuner og arkiver, der enten opbevarer journaler eller som på forskellig måde ønsker at kunne tilbyde tidligere anbragte en form for ”støttet adgang til journalen” (5.2.2.2). Humanistisk forskning kritiseres ofte for sin manglende samfundsrelevans og brugbarhed i det virkelige liv. Som en slags svar på denne kritik diskuterer jeg i det følgende afsnit, hvordan erfaringerne fra forandringsmodellens tre faser kan komme disse områder til gavn både i nutidens og i fremtidens praksis.

5.2.2.1 Socialektoren

Ansatte inden for den del af socialektoren, der i dag arbejder med anbragte børn og unge, har i de seneste årtier oplevet stigende krav om skriftlig dokumentation i form af handleplaner, udredninger, statusrapporter og journaler.¹⁰¹⁸ Der er derfor også opstået et stigende behov for at kunne reflektere over denne praksis.¹⁰¹⁹ Behovet for refleksion bliver formuleret af socialrådgiveren Louise Norsk, der anerkender, at hendes egen journalskrivning først og fremmest var præget af jura og ønsket om at skaffe sig selv rygdækning. Kun i mindre omfang var hun bevidst om, at selvsamme notater også fungerede som ”[...] små brikker til borgerens puslespil.” Hun argumenterer derfor også for, at denne viden bør være en del af pensum på grunduddannelsen for socialrådgivere.¹⁰²⁰ Afhandlingens forandringsmodel og metodiske tilgang kan være med til at kvalificere dette refleksionsarbejde og bidrage med en øget opmærksomhed på, hvordan man pædagogisk kan arbejde med journalerne som et terapeutisk og identitetsstærkende værktøj både for nuværende og tidligere anbragte

For det første kan afhandlingen bidrage til en øget forståelse af en ofte overset modtagergruppe for den skriftlige dokumentation: tidligere anbragte. I arbejdet med forandringsmodellens fase 2-3 (”Change” og ”Refreeze”) beskriver jeg bl.a. journalens identitets- og historieskabende funktion for tidligere anbragte og retter dermed indirekte opmærksomheden på det, som kommunikationsteoretikeren W. Barnett Pearce kalder journalens ”efterliv”. Begrebet skal forstås som den indvirkning, journalen kan have på de involverede parter længe efter selve konstruktionen (se kapitel 4 og 5.1).¹⁰²¹ Journalens sproglige formuleringer, fortolkninger, personkarakteristikker og gengivelser af udvalgte episoder kan således have et ”efterliv”, der

¹⁰¹⁸ Kaaber, Anne & Thilde Westmark (2010), s. 198.

¹⁰¹⁹ White, M. and D. Epston (1990); Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003).

¹⁰²⁰ Holm-Petersen, Kirsten (2014), s. 23.

¹⁰²¹ Pearce, W. Barnett (2007)

rækker langt ud over selve anbringelsen. Som socialrådgiver Anne Kaaber og psykolog Thilde Westmark (2010) påpeger, bør man derfor:

”[...] udvise stor agtpågivenhed og omtanke, når man skriver om andre mennesker og dermed bidrager til historiseringer af deres liv [...] idet de kan være med til at vedligeholde og forandre de historier, som personen har om sig selv [...] De får en betydning for, hvem vi bliver, og hvilke muligheder vi får øje på i vores liv.”¹⁰²²

Det stiller derfor store krav til selve journalskrivningen, når den skal både overholde en række formelle og bureaukratiske standarder og samtidig kunne ”[...] bidrage til livsgivende og håbefulde historier om de mennesker, der er i centrum for beskrivelsen?”¹⁰²³

For det andet kan afhandlingen være med til at kvalificere denne ”agtpågivenhed og omtanke” i journalskrivningen. Identificeringen af de forskellige konfliktzoner, såsom ”helte og skurkeroller” og ”det problematiske barn” (se kapitel 3), kan i denne sammenhæng forstås som områder i journalskrivningen, hvor pædagoger eller socialrådgivere bør udvise en særlig opmærksomhed. Målet bør her være, at man via alternative formuleringer og sprogbrug kan være med til at opløse eller nedjustere konfliktniveauet i de identificerede konfliktzoner. Dermed kan man allerede i journalskrivningsfasen, være med til at minimere de negative konsekvenser, når journalen senere læses af den tidligere anbragte (se kapitel 4). I beskrivelser af ”Det problematiske barn” kan det således være afgørende, hvorvidt der igennem journalens sprogbrug foregår en internalisering eller eksternalisering af barnets problemer. Bliver barnet med andre ord identificeret med selve problemet, eller forsøger journalen at anlægge en sproglig distancering mellem barnet og problemet? Valget kan være afgørende for de tidligere børnehjemsbørn, der efter udskrivelsen ønsker at læse deres journal. Eller som Anne Kaaber og Thilde Westmark (2010) formulerer det: ”Hvor internaliserende sprogbrug ofte øge personens fornemmelse af fiasko og skyld – at de burde være anderledes – kan eksternaliserende sprogbrug trække i den anden retning.”¹⁰²⁴ Som jeg demonstrerede i kapitel 4, er det også afgørende, at den skriftlige dokumentation benytter et sprog, og udformes på en måde, der gør den forståelig for den anbragte selv mange år efter.¹⁰²⁵

¹⁰²² Kaaber, Anne & Thilde Westmark (2010), s. 202, 208 og 199.

¹⁰²³ Ibid. s. 200.

¹⁰²⁴ Ibid. s. 211.

¹⁰²⁵ Se også: Nielsen, Henrik Egelund (2018), s. 22.

Som det tredje bidrag kan forandringsmodellens forskellige faser anvise en metode, der gør det muligt at inddrage anbragte som en form for ”Alternative eksperter” og derved give plads til deres kommentarer, nuanceringer og modfortællinger (se kapitel 4). Anne Kaaber og Thilde Westmark (2010) foreslår en narrativ tilgang til den skriftlige dokumentation, hvor man i højere grad forsøger ”At inddrage den unge [...]” og behandle dem som ”eksperter på deres eget liv”, således at de kan gøre deres ”stemme gældende”.¹⁰²⁶ Ikke nødvendigvis for at de forskellige parter skal blive enige eller finde konsensus, men for at give plads til forskellige perspektiver og fortællinger. Her kan de såkaldte livshistorieinterviews fra forandringsmodellens første fase (”Unfreeze”) præsentere en metode, der giver den anbragte en følelse af at komme til orde og blive anerkendt (se kapitel 3). Forandringsmodellens anden fase (”Change”) anviser desuden en metodisk tilgang, der via deltagernes håndteringsstrategier gør det muligt at arbejde med begrebet ”narrativ repair”¹⁰²⁷ og dermed opfatte dem som ”Agent of transformation”.¹⁰²⁸ Peer reagerer således voldsomt, når han i journalen bliver beskrevet som ”Slesk”, da han på denne måde gøres identisk med selve adfærden. Da Peer får muligheden for at tage til genmæle, bruger han sin ”Stemme” i et forsøg på at eksternalisere den samme adfærd. I stedet for ”slesk” bruger han formuleringen ”Opsøgte voksenkontakt” og tager dermed afstand fra journalens internaliserende sprogbrug (se kapitel 4.3.2).

5.2.2.2 Arkiver, foreninger og kulturinstitutioner

Afhandlingens samfundsmæssige potentialer kan også finde anvendelse hos ansatte i de institutioner, kommuner og arkiver, der opbevarer journaler og jævnligt arbejder med at skulle administrere arkivadgangen for tidligere anbragte. Det samme gælder foreninger, organisationer og kulturinstitutioner, som på forskellig vis arbejder på at udvikle en såkaldt ”støttet adgang til journalen”. Det drejer sig primært om kommuner, tidligere eller nuværende institutioner for anbragte børn og unge, samt *Rigsarkivet*, *Stadsarkiver* og forskellige lokalhistoriske arkiver. I skrivende stund arbejder *Danmarks Forsorgsmuseum* og *TABUKA – landsforening for nuværende og tidligere anbragte* således på at udvikle en model for ”støttet adgang til journalen”.¹⁰²⁹ Afhandlingen bekræfter først og fremmest journalens identitets- og historieskabende rolle for tidligere børnehjemsbørn, betydningen af en nem og fleksibel adgang samt behovet for fortsat at

¹⁰²⁶ Kaaber, Anne & Thilde Westmark (2010), s. 205.

¹⁰²⁷ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

¹⁰²⁸ Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

¹⁰²⁹ Rasmussen, Jacob Knage (2020).

indsamle og bevare journalerne.¹⁰³⁰ Den understreger behovet for at kunne tilbyde tidligere anbragte en form for ”støttet adgang til journalen” og en model, der skal kunne styrke læsningens positive potentialer og minimere de negative (se kapitel 1.4.2 og 1.4.3). Forandringsmodellens tre faser er med til at pege på en række centrale elementer, der bør indtænkes i en sådan fremtidig model.

Det første element handler om betydningen af vidensdeling, hvilket har været centralt i min tilgang til ”Aktionsforskningen” (se kapitel 1.5.1). Det betyder, at man som ”hjælper”, altid bør bevare en åbenhed over for tidligere anbragtes egne fortællinger og perspektiver og samtidig løbende tilbyde viden om journalens formål, opbygning og indhold. Et andet gennemgående element er betydningen af en klar og tydelig forventningsafstemning mellem den person, der skal hjælpe, og den tidligere anbragte selv (se kapitel 2.2). Det betyder rent praktisk, at begge parter får mulighed for at redegøre for deres bevæggrunde og udtrykke deres forventninger til selve processen. Som et tredje element peger forandringsmodellen på læsningens kompleksitet og demonstrerer, hvordan man igennem højtlesning og løbende dialog kan skabe et fælles rum, hvor tidligere anbragte kan håndtere journalens forskellige konfliktzoner. Herigennem kan de få en følelse af ”empowerment”, ”myndiggørelse” (se kapitel 1.5.1)¹⁰³¹ og en oplevelse af sig selv som ”agent of transformation”.¹⁰³² I forbindelse med de forskellige håndteringsstrategier bør man som ”hjælper” have en særlig opmærksomhed på de steder i læsningen, hvor tidligere anbragte ”Accepterer” journalens oplysninger og dermed risikerer at svække troen på deres egen hukommelse (se kapitel 4.4.2). ”Livshistorieinterviewet” kan også introduceres som en metode til at støtte og styrke den enkeltes egen fortælling forud for selve læsningen af journalen. Som det sidste og fjerde element giver forandringsmodellens anden og tredje fase (”Change” og ”Refreeze”) et indblik i de følelsesmæssige reaktioner, som læsningen potentielt sætter i gang hos den tidligere anbragte. En model skal derfor kunne tage hånd om denne afgørende fase og støtte tidligere anbragtes forsøg på at afslutte deres erindringsarbejde og tage ejerskab af journalen.

¹⁰³⁰ Rigsarkivet kan først og fremmest bruge afhandlingen som afsæt til at udvikle og kvalificere deres arbejde med ”Egen Acces” og styrke deres tilgang til særlige sårbare og marginaliserede arkivbrugere. Se: <https://aktindsigtshaandbogen.dk>

¹⁰³¹ Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 21; Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010).

¹⁰³² Jelin, Elizabeth (2003), s. 5.

Kapitel 6 En model tager form: ”Mødet med journalen”

Efter at have undersøgt forandringsmodellens tre faser består udfordringen i dette kapitel af at gå fra viden til konkret praksis og dermed overføre de indsamlede erfaringer i en brugbar model for ”støttet adgang til journalen”. Som jeg beskrev i indledningen af denne afhandling, var både jeg selv og *Danmarks Forsorgsmuseum* uforberedt på de følelsesmæssige reaktioner og konflikter, som læsningen af journalen aktiverede hos Pia. Vi ønskede derfor at udvikle en model for ”støttet adgang til journalen”, som fremadrettet kunne klæde os bedre på og gøre os i stand at hjælpe tidligere børnehjemsbørn som Pia. Denne ambition har kørt som en rød tråd igennem hele afhandlingen. Når modellen i sin nuværende form er målrettet en kulturhistorisk institution som *Danmarks Forsorgsmuseum*, skyldes det også, at museet har formået at positionere sig som en central aktør i tidligere anbragtes historie- og erindringsarbejde.¹⁰³³ Museet har derudover den fordel, at de ikke opbevarer og administrerer adgangen til journalerne eller har deltaget i produktionen af den skriftlig dokumentation. Dermed fungerer museet ikke som en traditionel ”gatekeeper” (se kapitel 1.4.3).

Modellens indhold og forskellige elementer har gradvist og parallelt taget form parallelt og i overensstemmelse med afhandlingens gradvise fremdrift og resultater. Den bygger på min metodiske tilgang til forandringsmodellen og på principperne bag aktionsforskningen. Dialog, medindflydelse og vidensudveksling mellem tidligere anbragt og forsker spiller således en central rolle for modellen. Det samme gør ambitionen om at kunne skabe en reel forandring for de mennesker, der læser journalen. I arbejdet med modellen har jeg fundet særlig inspiration i Frank Golding og Jacqueline Wilsons idé om at inddrage tidligere børnehjemsbørn som ”Insider researchers” og som medskabere af viden.¹⁰³⁴ Det er en tilgang, som også findes i *Danmarks Forsorgsmuseums* brug af ”Alternative eksperter” og deres inddragelsen af mundtlige øjenvidneberetninger fra marginaliserede eller socialt udsatte grupper.¹⁰³⁵ Derudover har jeg været inspireret af det australske *Lotus Place*.¹⁰³⁶ I særdeleshed deres pragmatiske tilgang til ”supported release” og deres uofficielle slogan: ”Whatever it takes”.¹⁰³⁷

¹⁰³³ Jensen, Stine Grønbæk (2019).

¹⁰³⁴ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

¹⁰³⁵ Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020).

¹⁰³⁶ En del af Micah Projects: <https://micahprojects.org.au/contact>

¹⁰³⁷ Interview med Lachlan Douglas. Medarbejder på Lotus Place. Brisbane. 17. Oktober 2017.

Jeg har valgt at kalde modellen for **”Mødet med journalen”** for herigennem at tydeliggøre det taktile og følelsesmæssige element i selve læsningen.¹⁰³⁸

Modellen er både tænkt som inspirationskilde og som et håndgribeligt værktøj, der kan benyttes, tilpasses og videreudvikles efter behov: Af kommuner, arkiver og institutioner for børn og unge, der til daglig administrerer arkivadgangen til journaler, af organisationer, foreninger og væresteder,¹⁰³⁹ som arbejder med samtalegrupper for tidligere anbragte, eller af kulturinstitutioner og private aktører, som på forskellige måder ønsker at tilbyde støtte. Jeg har også en ambition om, at modellen i sin helhed skal kunne implementeres inden for andre forsgsgrene, såsom psykiatrien, kriminalforsorgen, åndssvage- og særforsorgen.¹⁰⁴⁰ Formålet med dette kapitel er at præsentere modellens centrale elementer (6.1).

6.1. Centrale elementer i ”Mødet med journalen”

Som arbejdet med forandringsmodellen demonstrerede, bør ”Læsningen af journalen” ikke opfattes som en enkeltstående handling, men i stedet forstås som en længerevarende proces bestående af faserne ”Unfreeze”, ”Change” og ”Refreeze” (se kapitel 3-5). ”Mødet med journalen” tager afsæt i forandringsmodellens tredeling, og er inddelt i faserne: *før*, *under*- og *efter læsningen*. Hver enkelt fase indeholder en række centrale elementer, der alle er knyttet til ét eller flere af afhandlingens kapitler og empiriske resultater. Når jeg i de følgende underkapitler præsenterer modellen, forsøger jeg således at forbinde viden og praksis.

¹⁰³⁸ Jeg har tidligere præsenteret elementer fra modellen i: Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017); Rasmussen, Jacob. Knage (2020).

¹⁰³⁹ Eksempelvis *Tabuka*, *Baglandet* og *De anbragtes vilkår*.

¹⁰⁴⁰ Kan kræve mindre justeringer af modellen.

Læsningen af journalen kan være en livsændrende proces ikke blot for den tidligere anbragte men også for venner og familie. Erkendelsen af disse risici er en forudsætning for at kunne arbejde med modellen (se kapitel 2.3.1.4. og 5.1). For at undgå det man i fagsproget betegner som ”Vicarius Trauma”, er det desuden afgørende, at ”Hjælperen” har løbende adgang til debriefing og faglig sparring (se kapitel 2.3.1.4). Betegnelsen ”Hjælper” er inspireret af den russiske folklørist Vladimir Propp (og hans aktantmodel til analyse af folkeeventyr) og skal forstås som den tidligere anbragtes primære kontaktperson i forbindelse med ”støttet adgang til journalen”. Ifølge Propps skal ”Hjælperen” bistå hovedpersonen (subjektet) med at opnå sit mål (objektet) (se kapitel 3.2.2).¹⁰⁴¹

6.1.1 Fase 1 (før læsningen)

Den første fase i modellen er primært knyttet an til forandringsmodellens ”Unfreeze” (se kapitel 3) og perioden, der går forud for selve læsningen af journalen. Den strækker sig fra den første indledende kontakt mellem ”Hjælperen” og den tidligere anbragte og helt frem til selve læsningen af journalen. Denne indledende fase har typisk en varighed på 2-4 måneder men er naturligvis afhængig af arkivernes responstid og ikke mindst de involverede parter grad af engagement.

6.1.1.1 Forventningsafstemning

Som jeg demonstrerede i kapitel 2.2 og 2.3, er det afgørende at kunne etablere en tryk relation mellem den tidligere anbragte og ”Hjælperen”. En tydelig og klar forventningsafstemning er et centralt element i denne bestræbelse. Som ”Hjælper” skal man først og fremmest være tydelig omkring sin egen rolle og sine forudsætninger samt særlige motivation for at ville hjælpe. Man skal desuden præsentere ”Mødet med journalen” og informere om de negative konsekvenser, læsningen potentielt kan resultere i eksempelvis i form af re-traumatisering og ensomhed (se kapitel 1.4.2.1). Informationer om de identificerede konfliktzoner fra kapitel 3 kan i denne forbindelse give den tidligere anbragte en viden om journalens indhold og de mange potentielle konflikter, som læsningen kan aktivere. På samme måde kan informationer om journalens formål og tilblivelse give den tidligere anbragte et mere realistisk syn på journalens autoritet og udsigelseskraft (Se kapitel 2.3.2.). I den indledende forventningsafstemning er det også afgørende at give plads til den tidligere anbragtes egne håb og bekymringer til processen.

Som afslutning på den indledende forventningsafstemning bør den tidligere anbragte informeres om deres lovformelige ret til aktindsigt, og de bør aktivt tage stilling til, hvorvidt de fortsat ønsker at læse deres journal, og om de ønsker ”Hjælperens” støtte og involvering. Denne

¹⁰⁴¹ Propp, Vladimir (1968), s. 25-66.

beslutning skal altid respekteres. (se kapitel 2.2.2). Beslutningen om at sige ”ja” til ”Hjælperens” støtte og involvering er en forudsætning for, at modellen kan udfoldes i sin fulde form.

6.1.1.2 Planlægning

Det næste trin i modellens første fase består i at udarbejde en fælles plan for det videre forløb, herunder hvordan arbejdet praktisk gribes an samt hvem, der gør hvad og hvordan? Den tidligere anbragte skal dog altid have mulighed for at korrigere sine beslutninger undervejs. Denne del er metodisk knyttet til aktionsforskningens ambition om demokratisering og medbestemmelse (se kapitel 1.5.1).¹⁰⁴² I planlægning er det derfor afgørende, at ”Hjælperen” er lydhør, pragmatisk og giver den tidligere anbragte en høj grad af kontrol og medbestemmelse. Det skal bl.a. afklares, hvem der skal lokalisere journalen og have ansvaret for selve ansøgningsproceduren.¹⁰⁴³ Det skal også afklares, hvorvidt andre relevante dokumenttyper skal opspores og inddrages, som eksempelvis ”Børneværnsager” og ”Stambøger” (se kapitel 2.3.2). Som ”Hjælper” bør man derfor sætte sig grundigt ind i de specifikke anbringelsesområder og institutionstyper, så man kan gøre opmærksom på relevante oversigtsværker, jubilæumsskrifter, selvbiografier, folketællinger eller fotos fra børnehjemmet (se kapitel 1.4.1). Som jeg demonstrerede i kapitel 4.2, kan det have stor betydning for, hvorvidt journalen fremstår kronologisk og velordnet eller tilfældig og rodet. I planlægningen skal det derfor også afklares, om ”Hjælperen” forud for læsningen skal forsøge at skabe denne orden, eller om den tidligere anbragte ønsker at læse journalen i sin oprindelig form.

Som et helt centralt element i planlægningen skal den tidligere anbragte forholde sig til læsningens form; dvs. hvor og hvordan den skal læses. ”Hjælperen” kan her trække på erfaringerne fra kapitel 4 og informere den tidligere anbragte om fordele og ulemper, når journalen læses enten alene eller sammen med en anden. Det bør som udgangspunkt frarådes, at journalen læses alene, og ”Hjælperen” bør derfor altid tilbyde sin støtte i denne proces ved at enten læse journalen højt for den tidligere anbragte eller støtte dem i deres eget forsøg på at gøre det selv. Ønsker den tidligere anbragte at gøre brug af denne støtte, bør man på forhånd afklare, hvor meget tid der skal sættes af, og tilbyde at genoptage læsningen på et senere tidspunkt, hvis det bliver nødvendigt. Hvis der skal være en støtteperson til stede under læsningen, bør man på forhånd også afklare, hvilken rolle støttepersonen indtager, i særdeleshed hvis der er tale om samlever eller ægtefælle (se kapitel 2.3.1.3).

¹⁰⁴² Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010).

¹⁰⁴³ Skal hjælperen stå for denne del, kræver det en fuldmagt fra den tidligere anbragte.

Den indledende forventningsafstemning og planlægning (kapitel 6.1.1.1 og 6.1.1.2) kan uden vanskeligheder foregå over telefon eller mail.

6.1.1.3 Livshistorieinterview

”Hjælperen” bør i denne del af modellen altid invitere den tidligere anbragte til at dele sin historie igennem et ”Livshistorieinterview”. Det er der flere grunde til. Som jeg beskrev i kapitel 2.3.1.2 og demonstrerede i kapitel 3, kan ”Livshistorieinterviewet” være en metode til at anerkende den tidligere anbragtes egen version af historien og samtidig støtte dem i skabelsen af en mere sammenhængende fortælling. Denne fremgangsmåde kan være med til at styrke den tidligere anbragtes identitet og troen på deres egen hukommelse. Den kan derfor fungere som en mental ballast, når de senere konfronteres med journalens ordlyd og skal forsøge at navigere i de mange oplysninger (se kapitel 4). Livshistorieinterviewet kan også fungere som en vigtig brik i deres eget erindringsarbejde (se kapitel 2.1.1 og 5.1). Viden om den tidligere anbragtes livshistorie, tanker, refleksioner, dagdrømme og strategier giver desuden ”Hjælperen” en bedre forudsætning for at kunne støtte dem i selve læsningen af journalen (fase 2) og i deres håndtering af de forskellige konfliktzoner (se kapitel 4). Under selve interviewet skal ”Hjælperen” være særlig opmærksom på de steder, hvor den tidligere anbragte begynder at tale sig ind i en ensidig offerposition. I disse tilfælde er det afgørende ikke at bekræfte denne position med sin tavshed men i stedet forsøge at fortolke deres handlinger og strategier, så de fremtræder i et mere positivt lys (se kapitel 2.3.1.3).

Ved efterfølgende at tilbyde en lydfil af interviewet kan man også yde den tidligere anbragte en form for dokumentation og vidnesbyrd, som de kan gemme eller lade gå i arv til deres nærmeste. For tidligere anbragte, der måske ikke er skriftligt stærke, kan det være en måde, hvorpå de kan viderebringe deres fortælling og bibringe andre en forståelse for deres liv, valg og udfordringer.

6.1.1.4 Journalen identificeres og kopieres

Som jeg beskrev i kapitel 1.4.3, har tidligere anbragte ofte en meget begrænset viden om eksistensen af deres journal og om, hvordan den kan fremskaffes. Som det sidste element i fase 1 er det derfor afgørende, at journalen identificeres på de relevante arkiver, kopieres og videregives til den tidligere anbragte.¹⁰⁴⁴”Hjælperens” viden om arkivernes praksis, adgangsbetingelser og regler

¹⁰⁴⁴ For at aflaste ”Hjælperen” foreslår *Danmarks Forsorgsmuseum*, at man opbygger et netværk af frivillige ”Med-hjælpere”, bestående af mennesker med specialer og kompetencer fra forskellige anbringelsesområder: tidligere anbragte, pensionerede lokalhistorikere eller tidligere ansatte inden for forsorgen. Det frivillige netværk skal bl.a. kunne bistå ”Hjælperen” med praktiske opgaver, som arkivøgning, arkivbesøg, kopiering og scanninger.

er derfor helt afgørende. ”Hjælperen” bør være særlig opmærksom på de tilfælde, hvor de ønskede dokumenter ikke eksisterer eller kan opspores. Her er det først og fremmest afgørende at dele den tidligere anbragtes frustration og give udtryk for sin egen skuffelse. I disse tilfælde kan ”Livshistorieinterviewet” være afgørende som et alternativt forsøg på at fastholde og dokumentere den tidligere anbragtes historie. Som ”Hjælper” kan man også tilbyde alternative forklaringer på fraværet, det være sig oplysninger om datidens mangelfulde arkivhåndtering eller det offentliges udbredte kassations- og destruktionspraksis (se kapitel 2.3.2).

Når de tidligere anbragte får adgang til selve journalen, bevæger vi os videre til fase to i modellen, også kaldet ”Læsningen af journalen”.

6.1.2 Fase 2 (læsningen af journalen)

Den andet fase i modellen er primært knyttet til forandringsmodellens ”Change” (se kapitel 4) og tager udgangspunkt i den korte periode, hvor journalen læses sammen med Hjælperen”. Fase 2 vil typisk have en varighed på 2-5 timer alt afhængig af journalens omfang og behovet for pauser undervejs.¹⁰⁴⁵

6.1.2.1 Højtlesning og dialog

I forbindelse med selve læsningen af journalen består ”Hjælperens” primære rolle i at understøtte den tidligere anbragtes eget fortolkningsarbejde, forsøg på ”narrative repair” og deres rolle som en ”Agent of transformation” (se kapitel 4.2.1).¹⁰⁴⁶ Som jeg demonstrerede i kapitel 4, skal læsningen af journalen derfor være præget af dialog, vidensudveksling, refleksion og gensidig anerkendelse mellem ”Hjælperen” og den tidligere anbragte. Højtlesningen spiller en særlig rolle i denne del af modellen, da den kan være med til at ”vække fortiden til live” og give et særligt afsæt for den tidligere anbragtes fortolkningsarbejde (se kapitel 4.3.1). ”Hjælperen” bør som udgangspunkt støtte de tidligere anbragte i deres eget forsøg på at læse journalen eller tilbyde at læse journalen højt for dem. Det er også muligt at aftale en eller anden form for vekselvirkning, hvor enkelte dokumenter læses af den tidligere anbragte og andre af ”Hjælperen”. Som jeg beskrev i kapitel 2.3.1.2, er det afgørende, at man under højtlesningen er opmærksom på sin egen mimik, stemmeføring eller betoning af enkelte ord. Som jeg demonstrerede i kapitel 4, giver højtlesningen og samtalen med et andet menneske den tidligere anbragte en mulighed for at identificere og håndtere de forskellige konfliktzoner fra kapitel 3. Når deltagerne ”Accepterer”, ”Bekræfter”, ”Afviser” eller bruger deres

¹⁰⁴⁵ Når journalen læses alene, strækker processen sig typisk over længere tid. Synnøve valgte eksempelvis at læse sin journal i små bidder og dermed forlænge processen.

¹⁰⁴⁶ Lindemann Nelson, Hilde (2001).

”Stemme” som en håndteringsstrategi, skal ”Hjælperen” forsøge at anerkende disse strategier ved at give plads til deres modfortællinger, kommentarer, fortolkninger og årsagsforklaringer (se kapitel 4). Forudgående viden om journalens potentielle konfliktzoner (se kapitel 3) og den tidligere anbragtes livshistorie¹⁰⁴⁷ giver ”Hjælperen” et særligt udgangspunkt for at kunne hjælpe og støtte den tidligere anbragte for derigennem at styrke journalens positive potentialer og minimere de negative. En række konkrete værktøjer kan her komme i spil.

Som jeg beskrev kapitel 4.1.2.1, kan ”Hjælperen” tilbyde den tidligere anbragte at ”trække” på deres autoritet i forsøget på at udfordre journalens. Ved at benytte det metodiske greb, som Hanne Warming beskriver som det ”dobbelte blik”, kan ”Hjælperen” også forsøge at udfordre journalens problematiske eller stigmatiserende beskrivelser af den anbragte for i stedet at tolke dem som beskrivelser af positive egenskaber.¹⁰⁴⁸ Som psykologen Michael White er fortalende for, er det afgørende at kunne adskille den problematiske adfærd fra personens egen identitet. ”Hjælperen” kan derfor forsøge at beskrive den ”problematiske adfærd” som naturlig i en udsat situation.¹⁰⁴⁹ I denne del af modellen bør ”Hjælperen” ikke være tilbageholdende med at indgå i en løbende dialog men komme med supplerende spørgsmål undervejs, som ”hvad mener du når du siger...” eller ”er det rigtigt forstået at...”. ”Hjælperens” synlighed og deltagelse kan i sig selv være med til at styrke de forskellige håndteringsstrategier og give den tidligere anbragte mod på at fortælle mere. For ”Hjælperen” handler det grundlæggende om at anerkende den tidligere anbragte som ekspert i deres eget liv samt anerkende deres ret til at tage til tage ejerskab af deres historie.

Medmindre man er specifikt uddannet til det, skal man altid forsøge at undgå situationer, hvor samtalen antager en terapeutisk karakter (se kapitel 2.3.1.3).¹⁰⁵⁰

6.1.2.2 Vidensudveksling

Højtælæsningen og dialogen med et andet menneske giver et naturligt afsæt for udveksling af viden, mellem ”Hjælperen” og den tidligere anbragte. Denne form for vidensudveksling¹⁰⁵¹ er dermed også et centralt element i modellens anden fase. Metodisk trækker jeg her på principperne i Aktionsforskningen (se kapitel 1.5.1) og på de praktiske erfaringer fra kapitel 4, hvor denne

¹⁰⁴⁷ Fra ”Livshistorieinterviewet”.

¹⁰⁴⁸ Warming, Hanne. Manon Alice Lavaud & Signe Fjordside, Signe (2017).

¹⁰⁴⁹ White, Michael (2008).

¹⁰⁵⁰ Jones, David W. (1998); Klepner, Mark (2006).

¹⁰⁵¹ Duus, Gitte mfl. (red) (2014), s. 35- 114.

fremgangsmåde giver den tidligere anbragte en grundlæggende oplevelse af at blive hørt og anerkendt (se kapitel 1.4.3.1 og 1.5.1).

Den tidligere anbragte kan undervejs i læsningen stille spørgsmål til journalens opbygning og indhold. Hjælperen skal her trække på sin socialhistoriske viden og kunne ”oversætte” journalens forskellige fagtermer, diagnoser, forkortelser eller indforståede referencer undervejs, som de dukker op. Dermed kan nogle af de ubesvarede spørgsmål fra den individuelle læsning (se kapitel 4.2) blive besvaret, og dermed skabes et bedre afsæt for at afslutte den tidligere anbragtes erindringsarbejde (se kapitel 5.1.2). For ”Hjælperen” er det afgørende at anerkende den viden, som den tidligere anbragte bidrager med undervejs i læsningen. Det gøres bl.a. ved at italesætte den tidligere anbragte som ”Alternativ ekspert” og anerkende vedkommendes rolle som en aktiv producent af viden (se kapitel 1.5.1).¹⁰⁵² Når den tidligere anbragte præsenterer sine egne modfortællinger eller kommenterer og fortolker journalens indhold (se kapitel 4), kan ”Hjælperen” reagere med bekræftende sætninger som: ”Det er helt ny viden...”, ”Kan du uddybe det” eller ”Dit perspektiv er et værdifuldt bidrag til vores fælles historie...”. Denne tilgang kræver derfor, at ”Hjælperen” som udgangspunkt har en bred viden om den eksisterende forskning på området (se kapitel 1.4.1).

6.1.2.3 Opsummering og evaluering

Enhver læsning bør altid afsluttes med en form for fælles opsummering eller evaluering mellem ”Hjælperen” og den tidligere anbragte for derved at kunne italesætte og fastholde de positive elementer fra læsningen af journalen. Som det første skal ”Hjælperen” og den tidligere anbragte i fællesskab opsummere den nye viden, der er opstået som et resultat af læsningen. ”Hjælperen” kan her være med til at udpege de identitetsskabende, historiske og samfundsmæssige potentialer og derved skabe et positivt afsæt for den tidligere anbragtes fortsatte erindringsarbejde eller forsøg på at afslutte det (se kapitel 5). For den tidligere anbragte er det også afgørende at kunne gøre opmærksom på journalens ”huller” og dermed udpege den viden, der endnu mangler. Sammen med ”Hjælperen” kan der udarbejdes en plan for, hvordan denne viden kan tilvejebringes, eventuelt ved at inddrage faglitteratur eller alternative kildetyper. I denne del af modellen skal den tidligere anbragte også have mulighed for at give udtryk for de følelsesmæssige reaktioner, som læsningen har aktiveret, og evaluere på ”Hjælperens” rolle. Formålet er her, at ”Hjælperen” skal kunne bruge disse erfaringer til fremadrettet at forbedre og udbygge modellen.

¹⁰⁵² Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010); Whyte, W.F. (red.) (1991).

Efter selve læsningen af journalen bevæger vi ind i den tredje og afsluttende fase i modellen kaldet ”Efter læsningen”.

6.1.3 Fase 3 (efter læsningen)

Den sidste og tredje fase i modellen er knyttet til forandringsmodellens ”Refreeze” (se kapitel 1.5.2), og handler grundlæggende om ”Composure”, ejerskab til journalen og den tidligere anbragtes mulighed for at genoprette ”retfærdigheden”.¹⁰⁵³ Jeg definerer denne fase som perioden, der følger efter selve læsningen af journalen. Som jeg beskrev i kapitel 1.5.2, kan det være vanskeligt at pege på et præcist tidspunkt for den endelige ”genfrysning” (se kapitel 5).

”Hjælperens” ansvar strækker sig til og med den ”Opfølgende kontakt”, det vil sige et par dage efter selve læsningen.

6.1.3.1 Opfølgende kontakt

Et par dage efter ”Læsningen af journalen” bør ”Hjælperen” altid kontakte den tidligere anbragte for ikke at efterlade vedkommende i en potentiel sårbar situation. Formålet er at give den tidligere anbragte en mulighed for at reflektere over læsningens følelsesmæssige konsekvenser, stille opklarende spørgsmål til ”Hjælperen” eller tilføje nye elementer til sin fortælling (se kapitel 2.2 og 2.3.1). ”Hjælperen” skal derfor forsøge at svare på opfølgende spørgsmål og evt. henvise til sociale fællesskaber for tidligere børnehjemsbørn som *Baglandet*,¹⁰⁵⁴ samtalegrupper i foreninger som *Tabuka*¹⁰⁵⁵ eller Facebooksider som *Børnehjem i Danmark*.¹⁰⁵⁶ I denne del af modellen skal den tidligere anbragte også have mulighed at videregive deres råd og budskaber til andre tidligere anbragte, der overvejer at finde og læse deres journal (se kapitel 7.4).

6.1.3.2 Genfrysning og ejerskab

Som jeg har beskrevet flere steder i afhandlingen, indeholder den nye europæiske Databeskyttelsesforordning (GDPR) en mulighed for at få ”fuldstændiggjort ufuldstændige personoplysninger” i *Statens Arkiver* ved at fremlægge en ”supplerende erklæring” (se kapitel 1.4.2 og 5.1.1).¹⁰⁵⁷ For ”Hjælperen” betyder denne rettighed en reel mulighed for at støtte den tidligere anbragte i deres eget forsøg på at ”genfryse” deres historie og identitet samt tage ejerskab af deres

¹⁰⁵³ Marshall, T (1999), s.5; Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010), s. 26; Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

¹⁰⁵⁴ <https://baglandet.org/>

¹⁰⁵⁵ <http://tabuka.dk/>

¹⁰⁵⁶ Siden er lukket for offentligheden men er åben for tidligere børnehjemsbørn.

¹⁰⁵⁷ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

egen historie og journal (se kapitel 5). Grundlæggende handler det om at kunne styrke den tidligere anbragtes mulighed for ”Composure” og mulighed for at ”genfryse” en version af historien, der giver dem ”ro i sindet”.¹⁰⁵⁸

”Hjælperen” skal derfor altid informere om denne rettighed, støtte den tidligere anbragte i forsøget på at skabe de ”supplerende erklæringer” og hjælpe med at få dem arkiveret i *Statens Arkiver*. De supplerende erklæringer kan bestå af uddrag fra Livshistorieinterviewet (se kapitel 3), fra deres kommentarer i forbindelse med læsningen af journalen (se kapitel 4) eller fra deres efterfølgende refleksioner (se kapitel 5). Ved at støtte op om denne rettighed bekræfter og understøtter ”Hjælperen” også den tidligere anbragtes rolle som ”Alternativ ekspert” og ”Insider researcher”. I afhandlingens bilag 8 kan man se et eksempel på, hvordan de ”supplerende erklæringer” potentielt set kan inkorporeres i en kopi af journalen.¹⁰⁵⁹ Erfaringer fra *Danmarks Forsorgsmuseum* har vist, at det kan have en enorm betydning for tidligere anbragte, når de kan tage kontrol og ”ejerskab” af deres egne historie.¹⁰⁶⁰

6.1.3.3 Formidling

Som jeg beskrev i kapitel 5, ønsker flere tidligere anbragte, at deres fortællinger og erfaringer videreformidles til et bredt publikum. Det handler grundlæggende om, at de ønsker at øge kendskabet til tidligere anbragtes særlige historie, vilkår og udfordringer samt give samfundet mulighed for at tage ved lære af fortiden. Den indsamlede viden kan være med til at kvalificere kommunernes arbejde med at udarbejde skriftlig dokumentation i anbringelsessager, eller den kan implementeres inden for socialrådgiver- og pædagoguddannelsen.

Som en afsluttende del af modellen skal det derfor afklares, hvorvidt den tidligere anbragte ønsker, at den indsamlede empiri i form af lydfiler og diverse skriftlige notater fra ”Hjælperen” må indsamles og bevares af relevante museer og arkiver; herunder hvorvidt materialet må benyttes i senere forskning og formidling samt hvilke klausuler, der eventuelt skal noteres.¹⁰⁶¹

¹⁰⁵⁸ Thomsen, Alistair (2006), s. 245; Jensen, Stine Grønbæk (2019), 223-224.

¹⁰⁵⁹ Bilag 8.

¹⁰⁶⁰ Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020). Se også: <http://www.skjultedanmarkshistorier.dk/>

¹⁰⁶¹ På *Danmarks Forsorgsmuseum* ønsker man bl.a. at indsamle og opbevare denne form for dokumentation, hvilket SARA (museernes fælles system til registrering og administration) bl.a. giver mulighed for. Se også: Databeskyttelsesforordningen (2016).

7. Konklusion

I denne del af afhandlingen samler jeg op på resultaterne fra de forgående kapitler. Konklusionen er inddelt i fire underkapitler, der består af en gennemgang af de analytiske fund (7.1), afhandlingens bidrag og forslag til videre forskning (7.2), mine slutrefleksioner (7.3) samt deltagernes afsluttende budskaber (7.4).¹⁰⁶²

7.1 Afhandlingens opbygning og analytiske fund

Afhandlingen tager afsæt i den del af børneforsorgshistorien, der beskæftiger sig med modsætningsforholdet mellem erindringer fra tidligere børnehjemsbørn og deres egne journaler. Ved at identificere og beskrive dette modsætningsforhold som bestående af en række konfliktzoner, undersøger jeg, hvordan de håndteres af tidligere børnehjemsbørn, når de får mulighed for at læse deres egen journal alene og sammen med andre. Formålet er at undersøge de historiske og emancipatoriske potentialer og kvalificere udviklingen af en model for ”Støttet adgang til journalen”. Empirisk tager afhandlingen primært udgangspunkt i interviews med syv tidligere børnehjemsbørn og deres bevarede journaler. Metodisk har jeg benyttet ”Forandringsmodellen” til at beskrive og undersøge læsningens forskellige faser og Albert Otto Hirschmans metodiske begrebsapparat til at identificere og analysere informanternes forskellige håndteringsstrategier. Ved at benytte aktionsforskningens principper om demokratisering og vidensudveksling, faciliterer jeg denne forandring og indtager selv en aktiv rolle i processens forskellige dele.

I det følgende vil jeg helt kort sammenfatte afhandlingens opbygning og analytiske fund.

I kapitel 1 og 2 positionerer jeg mig indledningsvis i forhold til den eksisterende forskning inden for velfærds- og børneforsorgshistorien. Jeg argumenterer for journalens særlige betydning for tidligere børnehjemsbørn og præsenterer den eksisterende praksis med ”supported release”. En vigtig pointe er betydningen af at tilbyde tidligere børnehjemsbørn en særlig hjælp og støtte til at minimere de negative konsekvenser ved at læse journalen og styrke de positive. Der er et potentielt modsætningsforhold mellem journaler og erindringer fra tidlige børnehjemsbørn, som skaber et behov for at undersøge, hvor og hvordan de to kildetyper kan nuancere og komplementere hinanden, samt hvordan tidligere børnehjemsbørn håndterer disse modsætninger. Ved at introducere begrebet ”insider researcher” tydeliggør jeg betydningen af at kunne inddrage tidligere

¹⁰⁶² I kapitel 2.4 og 5.2, beskriver jeg afhandlingens forskningsmæssige og teoretiske bidrag samt de mange historiske og samfundsrelaterede potentialer. I arbejdet med konklusionens struktur har jeg bl.a. hentet inspiration fra: Jensen, Stine Grønbæk (2019), s.288-297.

børnehjemsbørns egen viden og egne erfaringer for derigennem at bryde med journalens ”ukrænkelighed”.

Kapitlerne 3-5 er afhandlingens empiriske del, hvor jeg med afsæt i mine kvalitative interviews og observationer viser, hvordan ”Forandringsmodellens” tre faser, *før- under og efter læsningen*, udfolder sig hos mine informanter.

I kapitel 3 sammenligner jeg fortællingerne i deltagernes journaler og deres egne erindringer for herigennem at indfange kildernes generelle form- og indholdsmæssige modsætningsforhold. Med udgangspunkt i en række ”analytiske fokuspunkter”¹⁰⁶³ identificerer jeg fire forskellige konfliktzoner, som potentielt kan aktiveres, når journalen læses af tidligere børnehjemsbørn: ”Det problematiske barn”, ”Helte og skurke”, ”Steder som ramme for negative eller positive erfaringer” og ”Skelsættende episoder”. Jeg viser også, hvordan de potentielle konfliktzoner kan afspejle forskellige institutionelle, historiske og kulturelle forhold.

I kapitel 4, som jeg betragter som afhandlingens mest centrale, viser jeg, hvad der sker, når deltagerne læser deres journal alene eller sammen med en anden. Jeg beskriver f.eks. højt-læsningen af journalen og den løbende dialog med et andet menneske som vigtige forudsætninger for deltagernes ”fortolkningsarbejde”, deres evne til at håndtere de forskellige konfliktzoner og deres mulighed for indtage rollen som ”agents of transformation”. Mit analytiske fokus er i den forbindelse rettet imod deltagernes håndteringsstrategier, som jeg inddeler i kategorierne ”Stemme”, ”Accept” og ”Afvisning”. Jeg viser, hvordan forskellige håndteringsstrategier kan forstærke, bekræfte eller opløse de forskellige konfliktzoner. ”Stemmen” er knyttet til deltagernes forsøg på at nuancere eller kommentere journalens indhold og kan aktivere nye og alternative fortællinger. Den handler således om identitet og retten til at definere sig selv og sin historie. Jeg tolker ”stemmen” som deltagernes forsøg på ”narrative repair”. ”Accept” handler om deltagernes forsøg på at bekræfte eller acceptere journalens indhold. Bekræftelse kan potentielt styrke journalens sandhedsværdi, mens accepten ofte er udtryk for deltagernes manglende modfortællinger eller tro på egen hukommelse. ”Afvisning” refererer til deltagernes forsøg på at afvise journalens indhold som usand, løgnagtig, falsk, sjusket, unuanceret, mangelfuld eller fejlbehæftet. Den form for håndteringsstrategi handler om deres vilje til at bryde med journalens autoritet for at fastholde og styrke deres egen fortælling og identitet. Både ”Afvisning” og ”Stemmen” kan tolkes som et udtryk

¹⁰⁶³ Horsdal, Marianne (2014), s. 111-147.

for ”ulydighed” og som en ”magtudøvelse” fra deltagernes side, som svækker journalens sandhedsværdi og forstærker de forskellige konfliktzoner.

I kapitel 5 analyserer jeg den sidste fase i forandringsmodellen: deltagernes forsøg på at ”genfryse” deres fortælling og identitet. For deltagerne handler ”genfrysningen” om identitet, om retten til at definere sig selv, om retfærdighed og om at skabe en version af historien, der giver ”ro i sindet” (”Composure”). For deltagerne fungerer ”genfrysningen” som en milepæl eller reel afslutning på deres erindringsarbejde, og den giver dem en mulighed for at tage ejerskab af egen identitet, historie og journal. Ud fra mit eget forskerperspektiv bekræfter ”genfrysningen” først og fremmest den særlige rolle, som journalen indtager i tidligere børnehjemsbørns erindringsarbejde. Dernæst peger den på betydningen af at kunne inddrage tidligere anbragte som ”insider researchers” som en metode til at få indblik i anbringelsens individperspektiv, indsamle modfortællinger og få be- eller afkræftet modsætningsforholdet til journalen.

I kapitel 6 kobler jeg afhandlingens analytiske indsigter til praksis og udvikler en model for støttet adgang til journalen, som jeg kalder ”Mødet med journalen”. Modellen er målrettet arbejdet på en (aktivistisk) kulturhistorisk institution som *Danmarks Forsorgsmuseum* men indeholder generiske elementer, som kan benyttes, tilpasses eller videreudvikles efter behov.

7.2 Bidrag og forslag til videre forskning

Afhandlingens bidrag skal først og fremmest findes i besvarelsen af den tredelte problemstilling, jeg præsenterede i kapitel 1.2.

I den første del af problemstillingen spørger jeg: *”Hvilke potentielle konflikter optræder imellem journalen og tidligere børnehjemsbørns egne fortællinger?”* I kapitel 3 identificerer jeg de forskellige konflikter og inddeler dem i fire forskellige konfliktzoner bestående af ”Det problematiske barn”, ”Helte og skurke”, ”Steder som ramme for negative eller positive erfaringer” og ”Skelsættende episoder”. Afhandlingen udbygger dermed den eksisterende viden om kildernes modsætningsforhold og skaber forudsætningerne for at udpege de steder i journalen, hvor der potentielt kan opstå en konflikt, når den læses af tidligere børnehjemsbørn.

I den anden del af problemstillingen spørger jeg dernæst: *”Hvordan håndteres disse konflikter, når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal?”* I afhandlingens kapitel 4 besvarer jeg denne del af problemstillingen ved at præsentere læsningens forskellige former og deltagernes håndteringsstrategier bestående af ”Stemme”, ”Accept” og ”Afvisning”. Ved at udfolde de

forskellige strategier viser jeg, hvordan modsætningsforholdet mellem journaler og erindringer fra tidligere børnehjemsbørn enten kan bekræftes, forstærkes eller opløses. Jeg viser desuden, hvordan de to forskellige kildetyper potentielt kan nuancere og komplementere hinandens fortællinger. Dermed bidrager afhandlingen til en dybere forståelse af læsningens kompleksitet og betydningen af at læse journalen højt sammen med en anden person.

I den tredje del af problemstillingen spørger jeg afslutningsvis: ”*Hvilke historiske og emancipatoriske potentialer indeholder læsningen?*” Med udgangspunkt i afhandlingens kapitel 4 viser jeg, hvordan man som forsker kan nuancere og supplere de traditionelle historiske kilder til børne- og ungdomsforsorgen ved at give plads til tidligere børnehjemsbørns håndteringsstrategier. Afhandlingen kan derfor ses som et bidrag til de mange internationale udredninger og kommissioner, der igennem de sidste årtier har arbejdet på at kortlægge fortidens svigt og overgreb. Her har modsætningsforholdet mellem journaler og erindringer fra tidligere børnehjemsbørn været et centralt tema. I afhandlingens kapitel 5 viser jeg dernæst, hvordan læsningen af journalen potentielt understøtter tidligere børnehjemsbørns eget erindringsarbejde og forsøg på at ”genfryse” deres fortælling. Afhandlingens metodiske tilgang placerer dem som ”Agents of transformation” og giver dem dermed et unikt afsæt for at kunne tage ejerskab af deres egen identitet, historie og journal. Afhandlingen bekræfter således journalens store betydning for tidligere børnehjemsbørn, bidrager med ny viden om læsningens emancipatoriske betydning og præsenterer centrale elementer i en fremtidig model for ”Støttet adgang til journalen”.

Afhandlingens bidrag er dog ikke kun begrænset til besvarelsen af den indledende problemstilling men rækker også videre. Jeg vil i det følgende nævne nogle af de vigtigste bidrag.

Afhandlingen bidrager for det første med en ny model for ”Støttet adgang til journalen”, der er målrettet en kulturhistorisk institution som *Danmarks Forsorgsmuseum*. I kapitel 6 beskriver jeg modellens enkeltdele og museet som en særlig platform for tidligere børnehjemsbørns erindringsarbejde. Museologisk indgår den derfor i diskussionerne omkring museumsaktivisme og museets sociale ansvar og rolle i samfundet. Den bidrager derudover til en mere generel diskussion af ”Støttet adgang til journalen” og udfordrer den internationale praksis på området.

For det andet bidrager afhandlingen til en dybere forståelse af tidligere anbragtes eget erindrings- og fortolkningsarbejde, som det bliver beskrevet i Ph.d. afhandlingen ”*At åbne*”

skuffen".¹⁰⁶⁴ Jeg demonstrerer journalens enorme betydning for dette arbejde og den enkeltes mulighed for at sætte et punktum. Afhandlingen bidrager desuden med ny viden om betydningen af at modtage støtte og hjælp i denne proces.

For det tredje bidrager afhandlingen med en række konkrete metoder, der historisk og emancipatorisk kan benyttes i arbejdet med tidligere anbragtes erindrings- og fortolkningsarbejde. Jeg demonstrerer, hvordan "Forandringsmodellen" kan fungere som en platform for forandring, og hvordan forskellige håndteringsstrategier kan give tidligere anbragte en mulighed for at tage ejerskab af deres egen identitet, historie og journal.

For det fjerde bidrager afhandlingen til en diskussion omkring journalens ukrænkelighed og betydningen af at kunne inddrage tidligere anbragte som "Alternative eksperter" som en metode til at udfordre vores rodfæstede historiske narrativer og samfundsdiskurser. Afhandlingen viser konkret, hvordan "Alternative eksperter" kan inddrages som "Insider researchers"¹⁰⁶⁵ i forskningen og derigennem skabe en mere pluralistisk og demokratisk tilgang til børne- og velfærdshistorien,¹⁰⁶⁶ hvor medbestemmelse og vidensudveksling er i centrum. Igennem afhandlingens metodiske afsæt i "Aktionsforskningen" bidrager afhandlingen også til en øget refleksion af forskerens rolle og betydningen af aktivt at involvere sig i det felt, man ønsker at undersøge.

For det femte bidrager afhandlingen også til en mere nutidig drøftelse af skriftlig dokumentation inden for børne- og ungeområdet. Afhandlingen udbygger den eksisterende viden om journalens "efterliv",¹⁰⁶⁷ betydningen af internaliserende sprogbrug og viser, hvorfor man i højere grad bør inddrage anbragte i selve journalskrivningen. Dermed bidrager afhandlingen til at kvalificere fremtidens journalskrivning og uddannelsen på pædagog- og socialrådgiveruddannelsen. Afhandlingen kan også fungere som afsæt for videre forskning og være med til at initiere nye praksisser.

For det første kan afhandlingens metodiske tilgang overføres til arbejdet med andre målgrupper og derved åbne op for alternative problemformuleringer eller inspirere til nye

¹⁰⁶⁴ Jensen, Stine Grønbæk (2019)

¹⁰⁶⁵ Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012); Golding, Frank (2016); Wilson, Jacqueline Z. (2014); Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b.

¹⁰⁶⁶ Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020); Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red) (2020).

¹⁰⁶⁷ Pearce, W. Barnett (2007)

forskningsprojekter. Vi har eksempelvis kun begrænset historisk viden om særforsorgens individperspektiv og modsætningsforholdet mellem de anbragtes erindringer og deres egne journaler. Det samme gør sig gældende for børn og unge, der har været anbragt i familiepleje, indlagte i psykiatrien samt indsatte i landets fængsler og arresthuse.

Afhandlingen kan for det andet være med til initiere en ny arkivpraksis, hvor man aktivt forsøger at indsamle og arkivere ”Supplerende erklæringer”¹⁰⁶⁸ fra tidligere børnehjemsbørn. I denne forbindelse er det afgørende at kunne kortlægge, hvordan indsamlingen skal struktureres, hvilken form de ”Supplerende erklæringer” må have,¹⁰⁶⁹ og hvordan de praktisk kan kobles til journalerne.¹⁰⁷⁰ En sådan praksis kan ikke blot tilbyde tidligere anbragte en permanent stemme i arkiverne men også muliggøre forskernes inddragelse af individperspektivet og dermed kvalificere deres arbejde med denne del af velfærdshistorien.¹⁰⁷¹

7.3 Slutrefleksioner

I arbejdet med dette ph.d. projekt har jeg løbende foretaget valg og fravalg, der har haft konsekvenser for det endelige resultat. Jeg kunne med andre ord have prioriteret anderledes. Jeg kunne have inddraget flere deltagere, fokuseret mere på konflikternes institutionelle forskelle eller valgt også at interviewe tidligere ansatte inden for børne- og ungeforsorgen for derigennem at få deres perspektiv på journalen. Skulle jeg påbegynde afhandlingen igen i dag, var der i særdeleshed én ting, jeg ville have gjort anderledes. I afhandlingen berører jeg kun sporadisk familiens og forældrenes syn på journalen. Denne del ville jeg bl.a. forsøge at uddybe, da deres reaktioner på journalen og dens indhold kan have store konsekvenser for deltagernes erindrings- og fortolkningsarbejde (se kapitel 5). Med deltagernes samtykke ville jeg derfor interviewe dem og spørge ind til journalens betydning og ikke mindst deres egen rolle i den.¹⁰⁷² Ved også at give plads til deres håndteringsstrategier ville jeg dermed kunne præsentere et andet (og ofte overset) perspektiv på anbringelseshistorien og undersøge hvilken betydning, det har for deltagernes erindrings- og fortolkningsarbejde og deres forsøg på at forsones sig med forældrenes rolle. Denne

¹⁰⁶⁸ Databeskyttelsesforordningen (2016). Kapitel 2. Afdeling 3. Artikel 16.

¹⁰⁶⁹ Lydfiler, livshistorieinterviews, eller konkrete rettelser og nuanceringer i selve journalen. Se bilag 8.

¹⁰⁷⁰ Med ændringerne i arkivloven d. 10 december 2020 fik borgere ret til at få gratis indsigt i deres egne personoplysninger, så længe dokumenterne er afleveret til et offentligt arkiv. Se: Lov om ændring af arkivloven. Vedtaget af Folketinget ved 3. behandling den 10. december 2020. Kapitel 7 a. *Ret til indsigt i egne personoplysninger*. https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l18/20201_l18_som_vedtaget.htm

¹⁰⁷¹ I skrivende stund er *Danmarks Forsorgsmuseum* i dialog med *Rigsarkivet*, *De anbragtes Vilkår* og *Tabuka* i forsøget på at igangsætte denne praksis.

¹⁰⁷² Primært forældrene.

viden ville potentielt være brugbar i arbejdet med ”Støttet adgang til journalen” og indgå som et centralt element i ”Mødet med journalen”.

Denne afhandling tager ikke udgangspunkt i en fjern tidsperiode, hvor de historiske aktører for længst er døde og borte. Den beskæftiger sig derimod med en periode, der ligger indenfor ”mands minde”. I mit metodiske afsæt har jeg været afhængig af disse minder. Jeg har løbende inddraget og samarbejdet med mennesker af kød og blod - tidligere børnehjemsbørn, for hvem denne del af historien stadigvæk er en aktiv del af deres hverdag, identitet og selvforståelse. Uvidende om selve indsatsen, der i sit fulde omfang kan være umulig at forudsige, har deltagerne valgt at bidrage og udfordre status quo, som de kender det. Det afkræver respekt, men vækker også bekymring, da prisen kan være høj på et personligt plan. Relationer til familiemedlemmer kan blive udfordret, skelsættende episoder skal genfortælles, og ens egen selvforståelse må måske revurderes.

Jeg har på mange måder været deltagernes aktive ”rejsekammerat” og bærer dermed også en del af ansvaret for deres oplevelser! Jeg har aktivt bidraget i opsporingen af deltagernes journaler, hjulpet med at tyde deres dokumenter og bidraget med supplerende oplysninger. Jeg har lyttet til deres oplevelser på godt og ondt. Jeg har set dem græde og juble. Jeg har oplevet deres vrede og resignation. Jeg har delt deres indignation, håb og optimisme. Tvivlen har derfor også været min faste følgesvend undervejs i afhandlingen, og gang på gang har jeg spurgt mig selv: ”Er det altid godt at kende hele sin historie?” Svaret på dette spørgsmål er aldrig klart eller entydigt, og det kan først og fremmest ikke besvares af mig. Det må og skal altid bero på deltagernes egne vurderinger. Det er deres historie, deres liv – deres valg! Til gengæld har jeg et ansvar for at tage deres fortællinger alvorligt og videreformidle deres erfaringer og budskaber. Det har jeg med denne afhandling forsøgt at gøre efter bedste evne.

Som samfund har vi også et ansvar for støtte tidligere anbragte i deres søgen efter svar og give dem mulighed for at tage til genmæle, når de bevarede arkivalier fremstår mangelfulde eller unuancerede. Først og fremmest har vi et ansvar for at tage ved lære af deres erfaringer, så fortidens fejl ikke gentager sig.

7.4 Deltagernes afsluttende budskaber

Henvendt til alle tidligere anbragte, der måtte overveje at finde og læse deres journal, vil jeg afslutningsvis videregive syv centrale budskaber fra deltagerne.

”Du skal vide at den er ækel, den er usandfærdig og alt er bygget op på påstande”.

(**Allex**. 29. maj 2020).¹⁰⁷³

”Jeg syntes det er dét værd. Det kan godt være man finder ud af noget man ikke selv syntes er så smigrerne, men det må man tage som det er og så spørge sig selv, i hvilken sammenhæng det er skrevet [...]”

(**Peer**. 4. maj 2016).¹⁰⁷⁴

”Du skal have nosser til at læse det. Det er min måde at sige det på. Du skal være forberedt på at der kan dukke noget lort op, ik? Det skal man vide inden man begiver sig ud i det [...] det er en gambling, man ved jo ikke hvad der står. [...] Hvad møder du på din vej? Det kan være godt eller det kan være skidt.”

(**Jackie**. 21 januar 2017).¹⁰⁷⁵

”Hvis du læser ting du har det skidt med, kan det gøre din situation værre, og det er ikke godt. Men hvis du er stærk og hviler godt i dig selv, så kan du læse hvad som helst. Så syntes jeg det er godt.”

(**John**. 22. september 2016).¹⁰⁷⁶

”Du skal ikke være alene når du læser det, uanset hvor sej du syntes du er [...] Det kan jeg mærke helt ned i maven.”

(**Kent**. 15. september 2016).¹⁰⁷⁷

”Jeg tror ikke bare man skal sige: ’Det vil jeg gerne læse for enhver pris’ [...] Hvis der er noget, hvor man tænker, det har jeg sgu ikke lyst til at rode op i igen, så er det også okay.”

(**Chanelle**. 22. august 2017).¹⁰⁷⁸

¹⁰⁷³ Besvaret spørgeskema fra Allex d. 29. Maj 2020 (telefoninterview).

¹⁰⁷⁴ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

¹⁰⁷⁵ Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017.

¹⁰⁷⁶ Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016.

¹⁰⁷⁷ Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016.

¹⁰⁷⁸ Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017.

"Er du sød at love mig, at du ikke sætter dig alene og læser i den!"

(Synnøve. 2. november 2017).¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷⁹ Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017.

Resume

Med de seneste 15-20 års mange internationale børnehjemsudredninger og kommissioner er der kommet stigende interesse for at forstå den personlige journals betydning for tidligere børnehjemsbørns erindringsarbejde og for journalens potentiale som historisk kilde. Inden for historiefaget har der været særlig interesse for at undersøge de modsætningsforhold, som eksisterer mellem erindringer fra tidligere børnehjemsbørn og deres egne journaler. Fra et samfundsperspektiv er det en udfordring at udvikle en ”Støttet adgang til journalen” målrettet tidligere børnehjemsbørn, der kan udfolde og styrke journalens positive potentialer og minimere de negative.

Formålet med denne afhandling er at undersøge journalens historiske og emancipatoriske potentialer for herigennem at kvalificere udviklingen af en model til ”Støttet adgang til journalen”.

Afhandlingen tager sit empiriske udgangspunkt i dybdegående interviews med syv tidligere børnehjemsbørn og deres bevarede journaler fra seks forskellige danske børnehjem. Et fællestræk for denne gruppe er, at alle har været anbragt i perioden 1947-1990, og alle har haft lyst til at finde, læse og reflektere over indholdet i deres egen journal. Ved at analysere de foretagne interviews undersøger jeg læsningens forskellige faser, bestående af *et før, under og efter læsningen*, og sammenligner deres strategier for læsning og konstruktion af deres individuelle livshistorier. Gennem min egen aktive deltagelse i denne proces tydeliggør jeg desuden forskerens potentielle rolle som katalysator for forandring

Analytisk identificerer jeg modsætningsforholdet mellem erindringer og journaler som bestående af en række konfliktzoner. Jeg undersøger, hvordan disse konfliktzoner håndteres af de tidligere børnehjemsbørn og hvilken betydning, det har for deres erindrings- og fortolkningsarbejde. Jeg viser med afhandlingens konkrete analyser, hvordan tidligere børnehjemsbørn bruger læsningen af journalen som en metode til at tage ejerskab over deres egen identitet, historie og journal. Jeg viser endvidere, hvordan håndteringsstrategier som ”stemme”, ”afvisning” og accept” kan være med til at aktivere nye- og alternative fortællinger, og hvordan de på forskellige måder kan forstærke, bekræfte eller opløse de identificerede konfliktzoner. Jeg peger i særdeleshed på betydningen af ”stemme” som en metode til ”narrative Repair” (narrativ genoprejsning/reparation), som styrker tidligere børnehjemsbørns forsøg på at skabe en version af historien, de kan leve med (Composure). Ved at inddrage tidligere børnehjemsbørn som ”alternative eksperter” og dermed udfordre journalens ukrænkelighed som sandhedsvidne, viser jeg, at man kan skabe en mere pluralistisk og demokratisk tilgang til børne- og velfærdshistorien. I afhandlingen præsenterer jeg

afslutningsvis en model for ”støttet adgang til journalen”, som fokuserer på betydningen af en klar og tydelig forventningsafstemning, højt-læsning, dialog og tidligere børnehjemsbørns mulighed for at tage ejerskab.

Med afhandlingen udbygger jeg den eksisterende viden om journalens betydning for tidligere børnehjemsbørns erindrings- og fortolkningsarbejde. Jeg demonstrerer i særdeleshed, hvordan forskellige håndteringsstrategier kan være med til at udfolde og forstærke de mange historiske og emancipatoriske potentialer. Afhandlingen bidrager endvidere til en øget opmærksomhed på journalens ”efterliv” og på de langtrækkende konsekvenser, som stigmatiserende eller ekskluderende sprogbrug kan have for tidligere børnehjemsbørn. Sidst, men ikke mindst bidrager afhandlingen til en generel diskussion om museernes sociale ansvar og rolle i samfundet ved at betone potentialet i at inddrage tidligere børnehjemsbørn som ”Alternative eksperter”.

Abstract

In the wake of the last 15-20 years of several international children's homes inquiries and commissions, the wish to understand the impact of the personal case record on the memory reconstruction of care leavers as well as the case record's potential as a historic source has become increasingly obvious. Historians have been particularly interested in exploring the differences between the memories of care leavers and the contents of their case records. From a social perspective, creating a "Supported access to the case record" for care leavers, designed to unfold and strengthen the positive and reduce the negative potential of the record is a challenge.

The purpose of the present thesis is to explore the record's historical and emancipatory potential hence qualifying the development of a model for "Supported access to case records".

The empirical baseline of the thesis is in-depth interviews with seven care leavers and their preserved case records from six different Danish children's homes. The common denominator of this group is that all the subjects have been residents during the period of 1947-1990, and they all wanted to find, read and reflect upon the contents of their own case records. By analysing the interviews, I examine the reading's different phases of *before*, *during* and *after* the reading and then compare their strategies for reading the case record and constructing their individual life stories. Through my own active participation in this process, I clarify the researcher's potential role as catalyst for change.

Analytically, I identify the antithetical relation between memories and case records as being a series of conflict zones. I examine how these conflict zones are managed care leavers and explore the impact on their memory and interpretation process. Applying the concrete analyses of the thesis, I show how care leavers turn the reading of the case record into a method of taking ownership of their own identity, life story and case record. Furthermore, I indicate how management strategies like "voice", "rejection" and "acceptance" can, in different ways, contribute to activating new and alternative narratives and how they can strengthen, confirm or dissolve the identified conflict zones. I particularly emphasise the importance of the "voice" method for "narrative repair" as a means to strengthen the attempts by care leavers to create the version of their life story that they can live with (Composure). By including care leavers as "Alternative experts" and hence challenge the sanctity of the case record as a witness to the truth, I will show how you can create a more pluralistic and democratic approach to the history of children and social welfare. Lastly, I introduce a model for "Supported access to the case record", which focuses on the significance of a clear and intelligible

matching of expectations, reading aloud, dialogue and the possibility for care leavers to claim ownership.

With this thesis, I expand the existing knowledge on the case record's impact on the memory and interpretation process of care leavers. I particularly demonstrate how different management strategies can contribute to unfolding and strengthening the vast historical and emancipatorical potential. Furthermore, the thesis contributes to an increase of focus on the "afterlife" of the case record and on the long-range consequences of stigmatising or excluding parlance on care leavers. Last but not least, the thesis is contributing to a general discussion on the social roll and responsibility of the museums by emphasising the potential application of including care leavers as "Alternative experts".

Referencer

Litteraturliste

- Alexander, Kristine (2012). "Can the Girl Guide Speak?: The Perils and Pleasures of Looking for Children's Voices in Archival Research". I: *Jeunesse: Young People, Texts, Cultures* 4, nr. 1. Side 132–145.
- Aleksijevitj, Svetlana (2015). *Krigen har ikke et kvindeligt ansigt*. Palomar.
- Andersen, Lars. Poul Duedahl & Louise N. Kallestrup (red) (2005). *De måske udstødte. Historiens marginale eksistenser*. Aalborg Universitetsforlag.
- Arvidsson, Malin (2011). "Ett mörkt kapitel i vår historia?" I: *Locus*. 23, 2, side 25-38
- Atkinson, Robert (1998). *The life story interview*, Sage University Paper Series on Qualitative Research Methods, 44, Thousand Oaks: Sage.
- Atkinson, Robert (2012). "The Life Story Interview as a Mutually Equitable Relationship". I: *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*, Thousand Oaks. Side 115-129.
- Attwood, B. (2008). "In the Age of Testimony: the Stolen Generations Narrative, 'Distance' and Public History". I: *Public Culture* 20, no. 1, Side 75-95.
- Aubert, Vilhelm (1979). *Social samspel*. Stockholm. Almqvist & Wiksell.
- Axelsen, T. & Finset, A. (red) (1972). (red.). *Aksjonsforskning I teori og praksis*. Oslo: Cappelen
- Axelson, Barbro Lennéer & Ingela Thylefors (1998). *Om konflikter - hjemme og på arbejdet*. Hans Reitzels forlag. København.
- Aaslestad, Petter (1997). *Pasienten som tekst: Fortellerrollen i psykiatriske journaler. Gaustad 1890-1990*. Oslo.
- Bak, Sofie Lene (Red) (2016). *Oral History i Danmark*. Syddansk Universitetsforlag.
- Bauman, Zygmunt (2005). *Forspildte liv – Moderniteten og dens udstødte*. Hans Reitzel
- Behar, Ruth (1993). *Translated Woman: Crossing the Border with Esperanza's Story*. Boston. Beacon Press.
- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1966). *The social construction of reality; a treatise in the sociology of knowledge*. Garden City, N.Y
- Bjerre, Cecilie (2019). *Når Staten er far og mor- Børneværnets anbringelser af børn i Danmark 1905-1975*. Ph.d. afhandling. Syddansk Universitet.
- Bjerre, Cecilie, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2017). "Journalens potentialer.

- Konstruktioner af og møder med journalsager i børneforsorgens regi". I: *Temp – tidsskrift for historie*. Temanummer. Informationssamfundet. Nr. 14. Side 76-94.
- Boser, S. (2006). "Ethics and Power in Community-campus Partnerships for Research." I: *Action Research*, 4 (1): 9-21. London. Sage Publications.
- Bosworth, Mary mfl. (2005). "Doing prison research: Views from inside". I: *Qualitative Inquiry*. Vol 11, Issue 2. Side 249-264.
- Brickell, Chris (2013). "On the Case of Youth: Case Files, Case Studies, and the Social Construction of Adolescence". I: *The Journal of the History of Childhood and Youth* 6, nr. 1: Side 50–80
- Brinkmann, Svend (2007). "Could Interviews Be Epistemic?: An Alternative to Qualitative Opinion Polling". I: *Qualitative Inquiry*; 13(8). Side 1116-1138.
- Brinkmann, Svend (2013). *Kvalitativ udforskning af hverdagslivet*. København.
- Bron-Wojciechowska, Agnieszka (1993). "Biographical Method in Adult Education Research". I: *Social Change and Adult Education Research. Adult Education Research in Nordic Countries 1991/92*. København.
- Bruner, Jerome (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge. Harvard University Press.
- Bruner, Jerome (1991). "The narrative construction of reality". I: *Critical Inquiry*, 18. Side 1-21.
- Bruton, Ronald (1998): "Betraying the Victims: The Stolen Generation Report". I: *IPA Backgrounder* 10, no. 1, side 1-24.
- Bryderup, Inge M (2005). *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*. 1. udgave. Klim.
- Bryman, Alan (2004). *Social Research Methods*. Second edition, Oxford University Press, New York.
- Burr, Vivien (1995). *An introduction to Social Constructionism*. London.
- Burton, John Wear (1990). *Conflicts resolution and prevention*. London. MacMillian.
- Casey, Edward (2000). *Remembering. A Phenomenological Study*. 2. udgave. Bloomington: Indiana University Press.
- Carlen, P. (1987): "Out of Care, Into Custody" I: Carlsen, P. & A. Worrall (red). *Gender, Crime and Justice*. Milton Keynes: Open University Press.
- Carlton, B. (2007). *Imprisoning Resistance: Life and Death in an Australian Supermax*. Sydney: Institute of Criminology.
- Carr, David (1986). *Time, Narrative, and History*. Bloomington. Indiana University Press.
- Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red) (2020). *Museums and*

- Social Change. Challenging the Unhelpful Museum*. 1st ed. Routledge.
- Cigno, Caty & Giuseppina Gottardi (1989). "Open Files and Data Protection: Serving the Client's Best Interest?" I: *International Social Work* Nr. 32. Side 319-330.
- Clark, P.A. (1972). *Action Research and Organizational Change*. London: Harper & Row.
- Cohler, B. J. (1982). "Personal narrative and the life course." I: P. Baltes & O. G. Brim (Red), *Life span development and behavior* (Vol. 4). New York: Academic Press. Side 205–241.
- Collier, John (1945). "United States Indian Administration as a Laboratory of Ethnic Relations". I: *Social Research*, 12 (3). Side 265-303.
- Coninck-Smith, Ning De (2000). *For barnets skyld: byen, skolen og barndommen 1880-1914*. Disputats. Gyldendal.
- Cook, T.D. & Campbell, D.T. (1979). *Quasi-Experimentation. Design & Analysis Issues for Field Settings*. Chicago. Rand McNally.
- Coser, Lewis A (1971). *Social konflikt*. Stockholm. Bokforlaget Aldus.
- Cronon, William (1992). "A Place for Stories: Nature, History, and Narrative." I: *Journal of American History*. Vol. 78, no. 4, Side 1347–1376.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford University Press.
- Daley, Kathryn (2012). "Gathering Sensitive Stories: Using Care Theory to Guide Ethical Decision-Making in Research Interviews with Young People." *Youth Studies Australia* 31 (3). Side 27–34
- Daly, Kathleen (2014). "Conceptualizing Responses to Institutional Abuse of Children". I: *Current Issues in Criminal Justice*, Volume 26, 2014 - Issue 1: Responding to Historical Child Sex Abuse.
- Denzin, Norman K. (2001). *Interpretive Interactionism*. Thousand Oaks. Sage.
- Denzin, Norman K. (2001b). "The reflexive interview and a performative social science". I: *Qualitative Research*; 1(1). Side 23-46.
- Deutsch, Morton (1991). "Subjective Features of Conflict Resolution". I: Väyrynen, Raimo (red): *New Directions in Conflict Theory. Conflict Resolution and Conflict Transformation*. SAGE
- Deutsch, Morton, Peter T. Coleman & Eric C. Marcus (red) (2006): *The Handbook of Conflict Resolution*. Second Edition. Jossey Bass.
- De Wilde, Lieselot & Bruno Vanobbergen (2017). "Puzzling history – the personal file in residential care: a source for life history and historical research". I: *History of Education - Journal of the History of Education Society*. 46:3, Side 384-397.
- Doel, Mark & Brian Lawson (1986). "Open Records: The Client's Right to Partnership". I: *British*

Journal of Social Work. Nr.16. Side 407-430

- Downing, Melissa (mfl) (2013). "An educative intervention: assisting in the self-assessment of archival practice in 12 community service organisations". I: *Archives and Manuscripts*, 41:2. Side 116-128.
- Duus, Gitte mfl. (red) (2014). *Aktionsforskning – En grundbog*. Samfundslitteratur.
- Ebsen, Frank (2012). *Udsat til børneforsorg. Om etablering af familiepleje, børneanstalter og indsats i hjemmet for udsatte børn i Danmark*. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Egelund, T., & Jakobsen, T.B. (red). (2006). *Behandling i socialt arbejde*. København: Hans Reitzel.
- Eikeland, Olav (2006). "Condescending Ethics and Action Research. Extended review article". I: *Action Research*, Vol 4, Issue 1. London Sage Publications. Side 37-47.
- Ejlertsen, Steff (2010). *Børnehjemsdreng 1951-1961*. Forlaget Mellemsgaard.
- Farmand, Frede (2016). *Barn nr. 33: et barnerequiem!*, Forlag 33.
- Feast, Julia (2009). *Acces to Information for Post-care Adults. A Guide for Social Workers and Acces to Records Officers*. British Association for Adoption and Fostering. London 2009.
- Ferguson, Harry (2009). "Performing child protection: home visiting, movement and the struggle to reach the abused child". I: *Child & Family. Social Work*. Volume14, Issue4. November. Side 471-480.
- Fink, Hans (1991): "Om identiteters identitet". I: Hauge, Hans & Henrik Horstbøll (1991). *Identiteter i forandring*. Side 204-225. Aarhus Universitetsforlag.
- Fivush, Robyn (2011). "The Development of Autobiographical Memory". I: *Annual Review of Psychology*, bd 62, side 559-582.
- Foote Whyte, William (red) (1991). *Participatory Action Reseach*. London. Sage publication.
- Foucault, Michel (2002). *Overvågning og straf - fængslets fødsel*. Det lille Forlag.
- Frandsen, Peter, Jesper Vaczy Kragh, Jacob Knage Rasmussen & Stine Grønbæk Jensen (2015). *Arkivfortegnelse. Socialforsorgens arkiver om anbragte og indlagte i perioden 1933-1980*. Socialstyrelsen.
- Frisch, Michael (1990). *A Shared Authority. Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History*. State University of New York Press. Albany.
- Giddens, Anthony (1997). *Sociology*. Third edition. Polity Press.
- Gillis, John (1996). *A World of Their Own Making*. Boston, MA: Havard University Press.
- Gillman, Maureen, John Swain & Bob Heyman (2010). "Life History or 'Case' History: The

- objectification of people with learning difficulties through the tyranny of professional discourses". I: *Disability & Society*, Vol. 12, No 5. Side 675-693.
- Glintborg, Charlotte & Lærke Krogh (2018). "Narrativ identitetskonstruktion: Når en hjerneskade medfører nye selvnarrativer". I: Glintborg, Chalotte, Birgit Kirkebæk & Lotte Hedegaard-Sørensen (2018). *Professionelle blikke på den anden - når fortællinger forandrer identiteter*. Frydenlund Academic. Side 168-185.
- Goddard, Jim, Julia Feast & Derek Kirton (2005). "A childhood on paper: accessing care records under the Data Protection Act 1998". I: *Adoption & Fostering Journal*, 2005, Volume 29, Nr 3 Side 82-84.
- Goffman, Erving (1961). *Asylums - Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Anchor Books.
- Goodman, G.S., Ghetti, S., Quas, J.A., Edelstein, R.S., Alexander, K.W., Redlich, A.D., Cordon, I.M., & Jones, D.P.H. (2003). "A prospective study of memory for child sexual abuse: New findings relevant to the repressed-memory controversy." I: *Psychological Science*, 14 (2). Side 113-118.
- Golding, Frank (2005). *An Orphan's escape. Memories of a lost childhood*. Melbourne. Lothian Books.
- Golding, Frank (2016). "The Care Leaver's perspective". I: *Archivist and Manuscripts*, 44:3. Side 160-164.
- Golding, Frank (2017). "Capturing the Record – Buidling af storehouse of hope". *Presentation at the Records Management Network Meeting, Melbourne, 19 May 2017*
- Gordon, Linda (1988). *Heroes of Their Own Lives, the Politics and History of Family Violence, Boston, 1880-1960*. Viking.
- Gordon, Linda (1994). *Pitted but not Entitled: Single Mothers and the History of Welfare 1890-1935*. New York. Free Press.
- Grünbaum, L. (1973). "Aktionsforskningens muligheder som samfundsændrende praksis". I: Haslebo, G. (red.). *Magt og påvirkning i systemer*. København: Reitzel.
- Gummesson, E. (1985). *Forskare och consult: Om aktionsforskning och fallstudier i företagsekonomin*. Lund: Studentlitteratur.
- Haines, E & Timms, N (1985). *Adoption, Identity and Social Policy: The search for distant relatives*, Gower, Adlershot.
- Hammerich, Else & Kirsten Frydensberg mfl. (2010). *Konflikt og kontakt – Om at forstå og*

håndtere konflikter. 2. udgave 2. oplag. Forlaget Hovedland.

- Hamre, Bjørn & Birgit Kirkebæk (2018). "Narrativ forskningstilganges relevans for marginaliserede grupper". I: Glintborg, Chalotte, Birgit Kirkebæk & Lotte Hedegaard-Sørensen (2018). *Professionelle blikke på den anden - når fortællinger forandrer identiteter*. Frydenlund Academic. Side 28-35.
- Hansen, Christian Sandbjerg (2011). *At gøre en forskel: Socialt arbejde, socialarbejdere og marginaliserede børn og unge 1945-*" Ph.d. afhandling. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Hansen, Per H. & Jeppe Nevers (red) (2004). *Historiefagets teoretiske udfordring*. Syddansk Universitetsforlag.
- Harré, Rom & Bronwyn Davies (1990). "Positioning: The Discursive Production of Selves." I: *Journal of the Theory of Social Behaviour* 20:1. Side 43-63.
- Hastrup, Kirsten mfl. (2011). *Kulturanalyse. Kort fortalt*. København
- Hauge, Hans & Henrik Horstbøll (1991). *Identiteter i forandring*. Aarhus Universitetsforlag.
- Hegland, T.J. (1981). *Aksjonsforskning: Erfaring og refleksjoner*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Heitler, M. Susan (1990). *From Conflict to Resolution: Skills and Strategies for Individuals, Couples, and Family Therapy*. New York. W.W. Norton & Company.
- Hendrick, Harry (1992). "Children and Childhood". I: *Refresh*, autumn 15, 1992. Side 1-4.
- Hirschman, Albert Otto (1970). *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press.
- Hodkinson, Paul (2005). "'Insider Research' in the Study of Youth Culture." I: *Journal of Youth Studies*. 8 (2): Side 131-149.
- Holm-Petersen, Kirsten (2014). "Hårdt at trække vod i eget liv". I: *Socialrådgiveren*. Nr. 7 2014, s. 18-23.
- Horrocks, Christine & Jim Goddard (2006). "Adults who grew up in care: constructing the self and accessing care files". I: *Child & Family Social Work*, Volume 11, Nr 3. Side 264-272.
- Horsdal, Marianne (2014). *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. 1. udgave. 9. Oplag. Borgen.
- Horsten, Holger (1948). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1953). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag

- Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1959). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag
Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1962). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag
Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1967). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag
Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1969). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag
Arnold Busk.
- Horsten, Holger (1973). *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. København. Nyt nordisk forlag
Arnold Busk.
- Humphreys, Margaret (2009). *Empty Cradles*. Transworld Publishers Ltd.
- Humphreys, Cathy & Kertesz, M. (2012). "Putting the Heart Back into the Record. Personal identity records to support young people in care". I: *Adoption and fostering*, vol 36, no1.
- Husted, Jørgen & Poul Lübcke (2001). *Politikkens filosofi håndbog*. 1. udgave. 1. oplag. Politikens Forlag A/S.
- Husted, Mia & Ditte Tofteng (2006). "The Common Third". I: Nielsen, Kurt Aagaard & Lennart Svensson (red): *Action Research and Interactive Research*. London. Shaker Publishing.
- Husted, Mia. & Ditte Tofteng (2007). *Respekt og realiteter – bevægelse mellem arbejde og udstødning*. Ph.d. – afhandling. Tek-Sam Forlagsfonden.
- Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2002). *Erving Goffman. Sociologien som det elementære livs sociale former*. København.
- Jelin, Elizabeth (2003). *State Repression and the Labours of Memory*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Jensen, Stine Grønbæk (2019). *At åbne skuffen. Om tidligere børnehjemsbørns transformationer af selvet og den sociale verden gennem erindringsarbejde*. Ph.d. Afhandling. Institut for historie, Syddansk Universitet & Danmarks Forsorgsmuseum.
- Jensen, Stine Grønbæk & Jesper Vaczy Kragh (2020). *Erfaret magt. Frustrationer og fastholdelser på botilbud*. Syddansk Universitetsforlag.
- Jones, David W. (1998). "Distressing Histories and Unhappy Interviewing". I: *Oral History Journal*, 26(2) Side 49–56.
- Jones, Michael & Cate O' Neill (2014). "Identity, records and archival evidence: exploring the

- needs of Forgotten Australians and former child migrants.” I: *Archives and Records*, vol 35, no 2. Side 110-125.
- Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003). *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde*. Hans Reitzel. 1. udgave.
- Jørgensen, Carsten René (2008). *Identitet. Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, Harald (1970). *Omsorgen for børn og unge i København gennem 250 år*. Direktoratet for Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsinstitutioner. København.
- Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Kaaber, Anne & Thilde Westmark (2010). ”Narrative perspektiver på skriftelige dokumenter”. I: (Red. Anette Holmgren, 2010): *Fra terapi til pædagogik – en brugsbog i narrativ praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- Kanuha, Valli Kalei (2000). “‘Being’ Native versus ‘Going’ Native: Conducting Social Work Research as an Insider.” I: *Social Work: A Journal of the National Association of Social Workers*. 45 (5): Side 439–447.
- Kemp, Tage (1937). ”De asociale og forsorgen for dem”. I: *Socialt Tidsskrift*, 1937. Side 239-249.
- Kendrick, Andrew, Laura Steckley & Jennifer Lerpiniere (2008). “Ethical Issues, Research and Vulnerability: Gaining the Views of Children and Young People in Residential Care.” I: *Children’s Geographies* 6 (1). Side 79–93
- Kertesz, Margaret (2012). *A Backpack of identity - final report*. Find & Connect, History & Information about Australian orphanages, children’s Homes & other institutions, januar 2012.
- Kertesz, Margaret, Cathy Humphreys & Cathy Carnovale (2012). “Reformulating Current Recordkeeping Practices in Out-of-home Care” I: *Archives and Manuscripts*. 40, no. 1. Side 42-53.
- Killén, K. (2005). *Omsorgssvigt er alles ansvar*. København: Hans Reitzel.
- Kimmel, A.J (1988): *Ethics and Values in Applied Social Science Research*. Newbury Park. SAGE.
- Kinsey, Alfred C. mfl. (1948). *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia W.B. Saunders Company.
- Kirkebæk, Birgit (1997). *Defekt og deporteret: Ø-anstalten Livø 1911-1961*. SocPol.
- Kirkebæk, Birgit (2004). *Letfærdig og løstagtig - kvindeanstalten Sprogø 1923-1961*. SocPol.
- Kirton, Derek, Erica Peltier & Elizabeth Webb (2001). “After all these years Accessing care

- records". I: *Adoption & Fostering Journal*. Volume 25, Nr 4. Side 39-49.
- Klausen, Søren Harnow (2000). *Filosofiens grunddiscipliner*. 1. udgave. 1. oplag. Nordisk forlag.
- Klepner, Mark (2006). "Navigating Life Review Interviews with Survivors of Trauma". I: Perks, Robert & Alistair Thomson (red.). *The Oral History Reader*. Routledge/Taylor & Francis Group. Side 67-83.
- Klerk, Edward (1990). *Att leda*. Stockholm. Timbro.
- Knudsen, Tim, Peter Bogason, Grethe Ilsøe, Leon Jespersen & E Ladewig Petersen (2000). *Dansk forvaltningshistorie. 2 : stat, forvaltning og samfund : Folkestyrets forvaltning fra 1901 til 1953*. Jurist- og Økonomforbundet. København
- Koch, Lene (1996). *Racehygiejne i Danmark 1929-1956*. København.
- Koch, Lene (2000). *Tvangssterilisation i Danmark 1929-1967*. Gyldendal. (Disputats).
- Kragh, Jesper Vaczy (2010). *Det hvide snit - Psykokirurgi og dansk psykiatri 1922-1983*. Syddansk Universitetsforlag.
- Kragh, Jesper Vaczy, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2015). *På kanten af velfærdsstaten. Anbragte og indlagte i dansk socialforsorg 1933-1980*. Odense. Syddansk Universitetsforlag.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015). *Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. udgave. København.
- LaCapra, Dominick (2004). *History in Transit: Experience, Identity, Critical Theory*. Cornell University Press.
- Laing, Lesley, Cathy Humphreys & Kate Cavanagh (2013). *Social Work and Domestic Violence: Developing Critical and Reflective Practice*. Sage, London. 2013.
- Larsen, Bolette Frydendahl (2020). *Opdragelse og diagnosticering. Fra uopdragelighed til psykopati på Vejstrup Pige hjem 1908-1940*. Lunds universitet, Media-Tryck.
- Laursen, Erik (2014). "Aktionsforskningens produktion af viden". I: Duus, Gitte mfl. (red): *Aktionsforskning – En grundbog*. Samfundslitteratur. Side 97-112.
- Lauridsen, John T. (1996). *Fra udstødte til anbragte 1500-1950. Marginalgrupperforskning i Danmark*. København, det kongelige bibliotek.
- Levi, Primo (2020). *Vidnesbyrd. Hvis dette er et menneske. Tøbruddet. De druknede og de frelste*. Rosinante/Gyldendal.
- Lewin, Kurt (1946). "Action Research and Minority Problems". I: *Journal of Social Issues*. Volume 2, Nr. 4.

- Lewin, Kurt (1947). "Frontiers in group dynamics: Concept, method and reality in social science; equilibrium and social change." I: *Human Relations* 1(1): Side 5–41.
- Lewin, Kurt (1947)-b. "Group decision and social change". I: Newcomb, T.M. and Hartley EL (red): *Readings in Social Psychology*. New York. Side 330–344.
- Lewin, Kurt (1948). *Resolving Social Conflicts. Selected papers on Group Dynamics (1935-1946)*. New York.
- Lewin, Kurt (1951). *Field theory in social science*. New York. Harper & Row.
- Lindemann Nelson, Hilde (2001). *Damaged identities, narrative repair*. Ithaca: Cornell University Press.
- Lindow, Sunanne, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2014). *Litteraturfortegnelse. Kilder til dansksocialforsorgs historie 1945-1980*. Svendborg Museum & Socialstyrelsen.
- Lindow, Susanne, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Jacob Knage Rasmussen (2014). *Institutionsfortegnelse. Oversigt over kildemateriale om institutioner og organisationer inden for socialforsorgen 1945-1980*. Svendborg Museum & Socialstyrelsen.
- Lushey, Clare J. & Emily, R. Munro (2015). "Participatory peer research methodology: An effective method for obtaining young people's perspectives on transitions from care to adulthood?". I: *Qualitative Social Work* 14 (4): Side 522–537
- Lynch, Bernadette (2011). "Collaboration, Contestation, and Creative Conflicts: On the efficacy of Museum/community Partnerships." I: Marstine, Janet (red): *The Routledge Companion to Museums Ethics for the Twenty-First-Century Museum*. London. Routledge. Side 146-163.
- Lynch, Bernadette (2020). "Introduction - Neither helpful nor unhelpful – a clear way forward for the useful museum". I: Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red). *Museums and Social Change. Challenging the Unhelpful Museum*. 1st ed. Routledge. Side 1-31.
- Løgstrup, K.E (1989). *Den etiske fordring*. København. Gyldendalske Boghandel.
- Løkke, Anne (1990). *Vildfarende børn, om forsømte og kriminelle børn mellem filantropi og stat 1880-1920*. SocPol,
- MacIntyre, A (2006): *A Short History of Ethics*. London. Routledge.
- MacNeil, Heather, Wendy Duff, Alicia Dotivalla & Karolina Zuchniak (2017). "If there are no records, there is no narrative. The social justice impact of records of Scottish care-leavers". I: *Archival Science*. 18(1). Side 1-28.

- Madsen, B & S. Willers (2006). *Working on Boundaries: Gunnar Hjelholdt and Applied Social Psychology*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Marshall, T (1999). *Restorative Justice: An Overview*. London. Research, Development & Statistics Directorate.
- Marstine, Janet. (2011). "The Contingent Nature of the New Museum Ethics". I: Marstine, Janet (red): *The Routledge Companion to Museums Ethics for the Twenty-First-Century Museum*. London. Routledge. Side 3-25.
- Marten, James (red) (2015). *Journal of The History of Childhood and Youth*. Winter 2015. v8.1
- Marzano, Marco (2012). "Informed Content". I: Gubrium, Jaber F, James A. Holstein, Amir B. Marvasti & Karyn D. McKinney (red): *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*. 2. udgave. Thousand Oaks. SAGE. Side 443-456.
- McCann, L. & Pearlmann, L.A. (1990). "Vicarious Traumatization". I: *Journal of Traumatic Stress*. 3, nr.1. Side 131-149.
- McCalman, Janet (1982). "Class and Respectability in a working-Class suburb". I: *Historical studies* 20, no. 78. Side 90-103.
- McCalman, Janet (1984): *Struggletown. Public and Private Life in Richmond 1900–1965*. Melbourne University press.
- McGrath, John Edward (1999). *After privacy: surveillance culture and performative space*. Ph. D dissertation. New York University, Graduate School of Arts and Science.
- Mendis, Kathy, Jennifer Lehman & Fiona Gardner (2017). "Promoting Academic Success of Children in Care." I: *British Journal of Social Work*. 0: Side 1–18.
- Milgram, Stanley (1977). *Lydighedens dilemma*. København. Munksgaard.
- Mishler, Elliot G. (1986). *Research interviewing - context and narrative*. Harvard University Press.
- Mobley, Alan, Stuart Henry & Dena Plemmons (2007): "Protecting prisoners from harmful research". I: *Journal of Offender Rehabilitation*. Volume 45, Issue 1-2. Side 33-46.
- Murray, Suellen (2014). "My life's been a total disaster but I feel privileged: care-leavers' access to personal records and their implications for social work practice". I: *Child & family social work*. vol.:19 iss:2 side 215 -224.
- Murray, Suellen (2015). *Supporting Adult Care-Leavers. International Good Practice*. Policy Press.
- Murray, Suellen (2017). *Finding lost childhood. Supporting Care-Leavers to Access Personal Records*. Palgrave Macmillian.
- Murray, Suellen, Jenny Malone & Jenny Glare (2008). "Building a life story: providing records and

- support to former residents of children's homes". I: *Australian Social Work*. 61(3). Side 239–255.
- Murphy, John. (2010). "Memory, Identity and public Narrative: Composing a Life-story After Leaving Institutional Care, Victoria, 1945-83". I: *Cultural and Social History*. 7, no. 3. Side 297-314.
- Musgrove, Nell (2015). "The Role and Importance of History". I: Sköld, Johanna & Shurlee Swain (red): *Apologies and the legacy of abuse of children in "care", international perspectives*. Palgrave studies in the history of childhood. Palgrave Macmillan. Side 147–158.
- Møllerhøj, Jette (2009). "Encountering hysteria: doctors' and patients' perspectives on hysteria in Denmark, 1875—1918". I: *History of Psychiatry*. Volume: 20 issue: 2. Side 163-183.
- Nielsen, Beth Grothe (1986). *Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år*. SOCPOL.
- Nielsen, B.S. & Nielsen, K. Aa. (2010). "Aktionsforskning". I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.), *Kvalitative metoder. En grundbog*. København: Reitzel, s. 97-120.
- Nielsen, Henrik Egelund (2018). *Mit liv – min sag. Tidligere anbragtes eftersøgning af deres sagsakter*. Rapport udgivet af TABUKA, Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte.
- Nielsen, Svend (1992). *Onkels erindringer, et liv i dansk børneforsorg 1910-1972*. SL. Fyn.
- Nilsson, Roddy (2009). *Michel Foucault. En introduktion*. Hans Reitzels Forlag. København.
- Nevins, Allan (1966). "The Uses of Oral History". I: Elizabeth I. Dixon and James V. Mink (Red.). *Oral History at Arrowhead: Proceedings of the First National Colloquium on Oral History*, Sept. Los Angeles. Side. 25-37.
- O' Brien, Tim (1991). *The things they carried*. Fourth Estate. London
- O' Farrell, Patrick (1979). "Oral history: Facts and fiction". I: *Oral History Association of Australia Journal*. 1982-1983. No. 5. Side 3-9.
- Olden-Jørgensen, Sebastian (2001). *Til kilderne! Introduktion til historisk kildekritik*. København. Gads forlag
- Parish, Amanda & Pam Cotton (1989). *Original Thoughts: The views of adult adoptees and birth families following renewed contact*. Barnardo's, London.
- Parker, Ian. (2005). *Qualitative Psychology. Introducing Radical Research*. Open University Press.
- Pearce, W. Barnett (2007). *Kommunikation og skabelsen af sociale verdener*. Dansk psykologisk Forlag.
- Peel, Mark (1995). *Good Times, Hard Times*. Melbourne University Press.
- Penglase, Joanna (2005). *Orphans of the living: Growing up in "care" in Twentieth-Century*

- Australia*. Curtain University Books.
- Perks Robert & Alistair Thomson (red.) (2006). *The Oral History Reader*. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2010). *Dansk velfærdshistorie. Bind 1. Frem mod socialhjælpsstaten. 1799-1898*. Syddansk Universitetsforlag.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2011). *Dansk velfærdshistorie. Bind 2. Mellem skøn og ret. 1898-1933*. Syddansk Universitetsforlag.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2012). *Dansk velfærdshistorie. Bind 3. Velfærdsstaten i støbeskeen. 1933-1956*. Syddansk Universitetsforlag.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2012). *Dansk velfærdshistorie. Bind 4. Velfærdsstatens storhedstid. 1956-1973*. Syddansk Universitetsforlag.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2013). *Dansk velfærdshistorie. Bind 5. Velfærdsstaten i tidehverv. 1973-1993*. Syddansk Universitetsforlag.
- Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (2014). *Dansk velfærdshistorie. Bind 6. Hvor glider vi hen? 1993-2014*. Syddansk Universitetsforlag.
- Phillips, Louise (2010). "Diskursanalyse". I: Brinkmann, Svend & Lene Tanggaard (red). *Kvalitative metoder. En grundbog*. København. Hans Reitzels forlag. Side 263-287.
- Plougmand, Oskar (1979). *Pallisbjerg. En døgninstitution*. Gyldendal.
- Portelli, Alessandro (1979). "What makes Oral History Different?" I: Portelli, Alessandro (red): *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories*. New York: State University of New York Press. Side 32-42.
- Propp, Vladimir (1968). *Morphology of the folktale*. University of Texas Press. Austin.
- Pugh, Gillian (1999). *Unlocking the past: The impact of access to Barnardo's childcare records*. Gower, Aldershot.
- Rasmussen, Jacob Knage, Jesper Vaczy Kragh, Stine Grønbæk Jensen & Martin Friis Hansen (2015). *Oversigt over socialhistoriske museer og samlinger 2014*. Svendborg Museum & Socialstyrelsen.
- Rasmussen, Jacob. Knage (2020). "The act of emancipating oneself: The museum and the release of adult Care Leavers' case records". I: Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red): *Museums and Social Change. Challenging the Unhelpful Museum*. 1st ed. Routledge. Side 163-172.
- Rasmussen, Jeppe Wichmann (2020). "Revealing Hidden Stories at the Danish Welfare Museum. A

- Collaborative history”. I: Chynoweth, Adele. Bernadette, Lynch. Klaus Petersen & Sarah Smed (red): *Museums and Social Change. Challenging the Unhelpful Museum*. 1st ed. Routledge. Side 83-95.
- Reason, Peter & Hilary Bradbury (Red) (2008) *The Sage handbook of action research: participative inquiry and practice*. London.
- Riessman, C. (2012). ”Analysis of personal narratives”. I: Gubrium, J. F., Holstein, J. A., Marvasti, A. B., & McKinney, K. D. *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft*. Thousand Oaks. Side 367-380.
- Rygaard, N. P. (1991). *Tidlig frustration*. København: Munksgaards Forlag.
- Rytter, Maria (2001). ”Børn uden historie”. I: *Årbog for Svendborg og Omegns Museum*, side 99 – 115.
- Rytter, Maria (2002). ”Børn med historie”. I: *Årbog for Svendborg og Omegns Museum*, side 38-50.
- Rytter, Maria (2003). ”Dette er mit lille kvindely”. I: *Årbog for Svendborg og Omegns Museum*, side 63-72.
- Rytter, Maria (2011): *Godhavnsrapporten. En undersøgelse af klager over overgreb og medicinske forsøg på Dreng- og Skolehjemmet Godhavn samt 18 andre børnehjem i perioden 1945 - 1976*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Rønn, Edith Mandrup, & Inger Hartby (red) (2006). *Det forrykte menneske. Den psykiske syge i historien*. Skippershoved.
- Samuel, Raphael (Red)(1991). *History Workshop: A Collectanea, 1967–1991, Documents, Memoirs, Critique and cumulative index to History Workshop Journal*. Ruskin College.
- Sandell, Richard (2017). *Museums, Moralities and Human Rights*. London. Routledge
- Sandell, Richard, J. Dood & R. Garland-Thomson (2010). *Re-presenting Disability: Activism and Agency in the Museum*. London. Routledge.
- Sandell, Richard & Eithene Nightingale (Red) (2012). *Museums, Equality and Social Justice*. Routledge.
- Sarbin, Theodore R. (Red) (1986). *Narrative Psychology: The Storied Nature of Human Conduct*. New York. Praeger.
- Schlosser, Jennifer A. (2008):”Issues in interviewing inmates: Navigating the methodological landmines of prison research”. I: *Qualitative Inquiry*. Volume: 14 issue: 8, side 1500-1525.
- Schneekloth, Gerda (1917). ”Danske opdragelseshjem. Vejstrup Pige hjem”. I: *Børnesagens Tidende*, 12.

- Scott, Joan W (1990). "Heroes of Their Own Lives: The Politics and History of Family Violence by Linda Gordon. Review by: Joan W. Scott." I: *Chicago Journals*. Vol. 15, No. 4 (Summer, 1990), side 848-852.
- Scott, Joan W (1991). "The Evidence of Experience". I: *Critical Inquiry*. Vol. 17, No. 4 (Summer, 1991), side 773-797.
- Seidelin, Mette (2014). *En nem og ikke altid uvillig partner? Opfattelsen af børns rolle i incestsager 1930-1967*. Ph.D. afhandling. Syddansk Universitet.
- Sherman, Lawrence W & Heather Strang (2007). *Restorative Justice: The Evidence*. University of Pennsylvania.
- Silverman, L.H. (2010). *The Social Work of Museums*. London, Routledge.
- Simine, S.A. (2013). *Mediating Memory in the Museum: Trauma, Empathy, Nostalgia*. London. Palgrave Macmillian.
- Skjervheim, Hans (1971). *Deltagare och åskadar*. Prisma.
- Skjerbæk, Oluf J. (1927). *Institutioner til værn for børn og unge i Danmark*. G.E.C. Gad.
- Skjerbæk, Oluf J. (1964). *Institutioner til værn for børn og unge i Danmark*. G. E. C. Gad.
- Skjerbæk, Oluf J. (1967). *Institutioner til værn for børn og unge i Danmark*. Gad.
- Sköld, Johanna (2013). "Historical abuse – a centemporary issue: compiling inquiries into abuse and neglect of children in out-of-home care worldwide". I: *Journal of Scadinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 14, supplemt 1.
- Sköld, Johanna, Emma Foberg & J. Hedström (2012). "Conflicting or Complementing Narratives? Interviewees' Stories Compared to their Documentary Records in the Swedish Commission to Inquire into Child Abuse and Neglect in Institutions and Foster Homes" I: *Archives and Manuscripts* 40, no. 1, side 5-28.
- Sköld, Johanna & Shurlee Swain (2015). *Apologies and the Legacy of Abuse of Children in 'Care'. International Perspectives*. History Collection 2015, Series: Palgrave Studies in the History of Childhood.
- Sköld, Johanna & Åse Jensen (2015). "Truth-Seeking in oral Testimonies and Archives". I: Sköld, Johanna & Shurlee Swain (red): *Apologies and the legacy of abuse of children in "care", international perspectives*. Palgrave studies in the history of childhood. Palgrave Macmillan, side 159-171.
- Smith, Mark (2008). "Historical Abuse in Residential Child Care: An Alternative View". I: *Practice* v. 20, no. 1, side 29-41.

- Stanley, Elizabeth (2006). *The Road to Hell. State Violence against Children in Postwar New Zealand*. Auckland University Press.
- Stegeger, N & E. Laursen (red). (2011). *Organisationer i bevægelse. Læring – Udvikling – Intervention*. Frederiksberg. Samfundslitteratur.
- Strauss, Anselm & Juliet Corbin (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, California. SAGE Publications
- Swain, Shurlee (2007). "Negotiating Poverty". I: *Womens history review*. 16. No. 1, side 99-112.
- Swain, Shurlee (2015). "Transitional Justice Workers and Vicarious Trauma". I: *Apologies and the legacy of abuse of children in "care", international Perspectives*. Palgrave studies in the history of childhood. Palgrave Macmillan, side 181-190.
- Swain, Shurlee (2015)-b. "Institutionalized Childhood: The Orphanage Remembered". I: *The Journal of the History of Childhood and Youth*. Bd. 8, nr. 1, side 17-33.
- Swain, Shurlee & Nell Musgrove (2012). "We Are the Stories We Tell about Ourselves: Child Welfare Records and the Construction of Identity among Australians Who, as Children, Experienced out-of-Home "care"". I: *Archives and Manuscripts* 40, nr. 1, side 4–14.
- Söderlind, Ingrid. (1999). *Barnhem för flickor: barn, familj och institutionsliv i Stockholm 1870-1920*. Stockholm.
- Thane, Pat (1998). "Histories of the Welfare State". I: William Lamont (red). *Historical Controversies and Historians*. London. Routledge, side 49-64.
- Thomsen, Alistair (2006). "Anzac Memories. Putting popular theory into practice in Australia". I: Perks, Robert & Alistair Thomson (red.). *The Oral History Reader*. Routledge/Taylor & Francis Group. Side 244-254.
- Thomsen, Alistair (2007). "Four Paradigm Transformations in Oral History". I: *The Oral History Review*. Bind 34., nr. 1, side 49-70.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (2005). *Magt – en introduktion*. København.
- Thompson, Edward. Palmer. (1966). "History from Below". I: *Times Literary Supplement*, 7 April 1966, side 279-280.
- Thomsen, Poul (1978). *The Voice of the Past: Oral history*. Oxford University Press.
- Thinee, Kristy & Tracy Bradford (1998). *Connecting Kin: Guide to Records, A guide to help people separated from their families search for their records*. New South Wales Department of Community Services, Sydney, New South Wales.
- Tranströmer, Tomas Gösta (2011). *Samlede Tranströmer*. På dansk ved Peter Nielsen. Rosinante.

- Triseliotis, J (1973). *In Search of Origins: The experience of adopted people*. Routledge and Keagan Paul, London.
- Tvenstrup, Ulf (1975). *Dag- og døgninstitutioner for børn og unge: Anerkendte foreningen for børne- og ungdomsforsorg, uddannelsesskoler m.v.* GAD.
- Socialstyrelsen (1978). *Børnehjemmet*. Socialstyrelsen.
- Vehkalahti, K. (2009). *Constructing Reformatory Identity: Girls' Reform School Education in Finland, 1893-1923*. Oxford.
- Vehkalati, Kaisa (2016). "Dusting the Archives of Childhood: Child Welfare Records as Historical Sources." I: *History of Education – Journal of the History of Education Society*. 45:4, side 430-445.
- Walby, C & Symons, B (1990). *Who am I? Identity, adoption and human fertilisation*. Batsford, BAAF.
- Walmsley, Jan (2006). "Life history interviews with people with learning disabilities". I: Perks, Robert & Alistair Thomson (red.). *The Oral History Reader*. Routledge/Taylor & Francis Group, Side 184-197.
- Wardhaugh & P. Wilding (1993). "Towards an Explanation of the Corruption of Care". I: *Critical Social Policy*, vol 13, side 4-31.
- Warming, Hanne. Manon Alice Lavaud & Signe Fjordside, Signe (2017). *Det dobbelte blik - se styrkerne i det særlige hos børn og unge i udsatte positioner*. Akademisk Forlag.
- Warring, Anette (1994). *Tyskerpiger – under besættelse og retsopgør*. Gyldendal.
- Warring, Anette (2011). "Erindringer og historiebrug. Introduktion til et forskningsfelt". I: *Temp. Tidsskrift for historie*, årgang 1, nr. 2. Side 6-35.
- White, Hayden (1987). *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*. Baltimore. Johns Hopkins University Press.
- White, M. and D. Epston (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends*. W. W. Norton, New York.
- White, Michael (2008). *Kort over narrative landskaber*. Hans Reitzel Forlag.
- Whyte, W.F. (red.) (1991). *Participatory Action Research*. London, Sage.
- Wiesel, Elie (2013). *Natten. Daggry. Dagen*. Rosinante.
- Wigfall, Valerie & Claire Cameron (2006). "Promoting Young People's Participation in Research." I: Chase, Elaine, Antonia Simon & Sonia Jackson (red): *In Care and After: A Positive Perspective*. London: Routledge, side 152–168.
- Willert, S. (2011). "Formativ evaluering som værdiskabende intervention". I: Stegeager, N. &

- Laursen, E. (red.). *Organisationer i bevægelse. Læring – udvikling – intervention*. København: Samfundslitteratur, s. 229-243.
- Willis, Verna. J. (2010). "Action learning and action research". I: Dilworth, R.D. & Boshyc, Y. (red.). *Action Learning and its Applications*. New York: Palgrave Macmillan, s. 166-178.
- Wilson, Jacqueline Z. (2014). "Beyond the Walls: Sites of Trauma and Suffering, Forgotten Australians and Institutionalisation via Punitive 'Welfare'". I: *Public History Review*, 01/2014, Volume 20.
- Wilson, Jacqueline, & Frank Golding (2015). "Contested Memories: Caring about the Past – or Past Caring?" I: *Apologies and the legacy of abuse of children in "care", international Perspectives*. Palgrave studies in the history of childhood. Palgrave Macmillan, side 27–41.
- Wilson, Jacqueline Z. & Frank Golding (2015)-b. "Latent scrutiny: personal archives as perpetual mementos of the official gaze." I: *Archival Science*. Volume 16, nr 1, side 93-109.
- Wilson, Jacqueline Z., Philip Mendes & Frank Golding (2018). "Hope Street: From Voice to Agency for Care-Leavers in Higher Education". I: *Life Writing*, 15:4, side 597-609.
- Winter, Karen & Olivia Cohen (2005). "Identity issues for looked after children with no knowledge of their origins: implications for research and practice". I: *Adoption & Fostering Journal*, 2005, Volume 29, Nummer 2, side 44-52.
- Witt, Matthew T (2001). "Exit, Voice, Loyalty Revisited". I: *Public Integrity*. Summer 2011, Vol. 13 Issue 3, side 239-252.
- Wright, Katie, Shurlee Swain & Johanna Sköld (2017). *The age of inquiry: a global mapping of institutional abuse inquiries*, La Trobe University, Melbourne.
- Yang, L., & Gergen, K. (2012). "Social construction and its development: Liping Yang interviews Kenneth Gergen." I: *Psychological Studies*, 57(2), side 126–133.
- Young, Katharine Galloway (1987). *Taleworlds and Storyrealms: The Phenomenology of Narrative*. Boston. Martinus Nijhoff Publishers.
- Yow, Valerie Releigh (1997). "Do I Like Them to Much?: Effects of the Oral History Interview on the Interviewer and Vice-Versa." I: *The Oral History Review*. Vol. 24, No. 1 (Summer, 1997), side 55-79.
- Øgendahl, Claus (2000). *Socialpædagogernes historie*. Socialpædagogernes Landsforbund.

Rapporter

The Report the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy, 3 vols, Archdiocese of St John's, Newfoundland, Canada, 1990.

Se website:

http://collections.mun.ca/PDFs/cns_tools/TheReportoftheArchdiocesanCommissionofEnquiryConclusionsandRecommendations.pdf.

Report of the Royal Commission on Aboriginal Peoples, 5 vols, Government of Canada, Ottawa, 1996. Se Website:

<https://www.bac-lac.gc.ca/eng/discover/aboriginal-heritage/royal-commission-aboriginal-peoples/Pages/final-report.aspx>

Truth and Reconciliation Commission of Canada, Canada's Residential Schools, 6 vols, Winnipeg, 2015-2016.

Se website:

<http://nctr.ca/reports.php>.

Lost Innocents: Righting the Record - Report on child migration, Parliament of Australia, 30 August 2001.

Se website:

https://www.aph.gov.au/parliamentary_business/committees/senate/community_affairs/completed_inquiries/1999-02/child_migrat/report/index

Report of the Commission of Inquiry into Abuse of Children in Queensland Institutions, Queensland Government, 31 May 1999.

Se website:

<http://www.qld.gov.au/community/documents/getting-support-health-social-issue/forde-comminquiry.pdf>.

Final Report of the Commission to Inquire into Child Abuse dated 20.th May 2009.

Se website:

<http://www.childabusecommission.ie/>

Forgotten Australians: A Report on Australians who Experienced Institutional or Out of Home Care as Children, Parliament of Australia. August 2004.

Se website:

http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Community_Affairs/Completed_inquiries/2004-07/inst_care/report/index

Bringing Them Home: Report of the National inquiry into the separation of Aboriginal and Torres Strait Islander children from their families, Human Rights and Equal Opportunity Commission, Australia, April 1997.

Se website:

<http://www.humanrights.gov.au/publications/bringing-them-home-report-1997>.

Mullighan, E.P., *Children in State Care Commission of Inquiry: Allegations of Sexual Abuse and Death from Criminal Conduct*, Adelaide, 2008.

Se website:

<https://www.decd.sa.gov.au/sites/g/files/net691/f/cisc-complete.pdf>.

Final Report of the Commission to Inquire into Child Abuse dated 20.th May 2009.

Se website:

<http://www.childabusecommission.ie/>

Francis D Murphy; Helen Buckley; Laraine Joyce, *The Ferns Report*, Department of Health and Children, Government Publications, Dublin, 2005.

Se website:

<http://www.bishop-accountability.org/ferns/>.

Waterhouse, Ronald, *Lost in Care - Report of the Tribunal of Inquiry into the Abuse of Children in Care in the Former County Council Areas of Gwynedd and Clwyd since 1974*, Stationery Office, London, 2000.

Se website:

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130107105354/http://www.dh.gov.uk/en/publicationsandstatistics/publications/publicationspolicyandguidance/DH_4003097.

RAPPORT fra Granskningsutvalget for barnevernsinstitusjoner i Bergen, vol. 1 of 1, Bergen, 2003

Unabhängige Kommission zur Aufarbeitung sexuellen Kindesmissbrauchs

Se website:

<https://www.aufarbeitungskommission.de/>

Maine Wabanaki-State Child Welfare Truth & Reconciliation Commission, Beyond the Mandate: Continuing the Conversation, 2015.

Se website:

https://d3n8a8pro7vnmx.cloudfront.net/mainewabanakireach/pages/17/attachments/original/1468974047/TRC-Report-Expanded_July2015.pdf?1468974047.

Utredningen om vanvård i den sociala barnvården, SOU 2011:61. Vanvård i social barnvård, Fritzes, Stockholm, September 2011.

Se website:

<http://www.regeringen.se/contentassets/e568dc8c155d4a599a4a9177e839b3f5/vanvard-i-social-barnvard---slutrapport-sou-201161>.

Aviser

Vaaben, Line (2017). ”Anbragte søger svar i journalerne som voksne”. I: *Information* d. 10. juni 2017. Samfund.

Krag, Astrid & Joy Mogensen (2020). ”Anbragte børn har også ret til barndomsminder”. I: *Dagbladet Politiken* d. 12. december 2020. Debatindlæg.

Databeskyttelsesforordningen

Databeskyttelsesforordningen (2016). Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse) (EØS-relevant tekst).

Hjemmesider og links

Acces to Care Records

<https://www.accesstocarerecords.org.uk/about-us/>

American Psychological Association

<https://www.apa.org/ethics/code>.

Baglandet

<https://baglandet.org/>

<https://aarhus.baglandet.org/>

Ballarat Child and Family Services

<https://www.cafs.org.au/>

Barnardos

<https://www.barnardos.org.uk/former-barnardos-children>.

Børnehjem.nu

www.Børnehjem.nu

Careleavers

<http://www.careleavers.com/>

Danmarks Statistik

<https://www.dst.dk/da/Statistik/Publikationer/VisPub?cid=13299>

DR

<https://www.dr.dk/nyheder/politik/roert-mette-frederiksen-til-godhavnsdrene-paa-vegne-af-danmark-undskyld>

<http://www.dr.dk/P1/P1Dokumentar/Udsendelser/2012/12/12114346.htm>

<https://www.dr.dk/presse/dreng hjemmet>

Find & Connect

<https://esrc.unimelb.edu.au/projects/find-And-connect-web-resource>

<https://www.findandconnect.gov.au/about/>

<https://www.dss.gov.au/our-responsibilities/families-and-children/programs-services/find-and-connect-services-and-projects>

<https://www.findandconnect.gov.au/guide/vic/E000123>

Godhavn

<https://www.godhavn.dk/>

Godhavnsdrene

<https://godhavnsdrene.dk/>

Lotus Place

<https://www.lotusplace.org.au/services/find--connect>

MacKillop Family Service

<https://www.mackillop.org.au/our-services/heritage>

Mikadoprojekt

<http://www.mikado.one/om-mikado/>

Micah project

<https://micahprojects.org.au/contact>

Open Place

<https://openplace.org.au/>

<http://www.openplace.org.au/Home>

Retsinformation

<https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2016/1201>

Ritzau

<https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/17-tidligere-godhavnsdreng-far-erstatning?publisherId=2720852&releaseId=13609814>

Skjulte danmarkshistorier

<http://www.skjultedanmarkshistorier.dk/>

Statens Arkiver

www.Daisy.dk

Svendborg Museum

<https://www.svendborgmuseum.dk/udstillinger/efter-bornehjemmet>

TABUKA

<http://tabuka.dk/>

<http://tabuka.dk/wp-content/uploads/2018/05/Mit-liv-min-sag-rapporten-2018.pdf>.

The Danish Code of Conduct for Research Integrity

<http://ufm.dk/publikationer/2014/filer-2014/the-danish-code-of-conduct-for-research-integrity.pdf>

The Guardian

https://www.theguardian.com/stage/2017/may/02/i-was-dehumanised-lemn-sissay-on-hearing-his-harrowing-abuse-report-live-on-stage?CMP=fb_gu.

Velux fonden

<https://veluxfoundations.dk/da/velux-fondens-nye-museumssatsning>

Øvrige

<https://konfliktloesning.dk/om-os/ide-og-vaerdigrundlag/>

https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/118/20201_118_som_vedtaget.htm

http://www.oldmoney.dk/?belob=100&index=Index1&fra_aar=1958&til_aar=2018&submit=OMR
[EGN](#)

<http://aktionsforskning.dk/>

<https://www.history.org.uk/aboutus/resource/517/eric-hobsbawm-is-history-dangerous>

<https://www.anglicarevic.org.au/region/loddon-mallee/>

<https://www.oaic.gov.au/individuals/privacy-fact-sheets/general/privacy-fact-sheet-17-australian-privacy-principles#for-further-information>.

Arkivmateriale

Deltagere

Alex

Landsarkivet for Fyn. *Arkivskaber*: Børnehjemmet Åløkkegården. *Arkivserie*: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

Peer

Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

Jackie

Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

John

Rigsarkivet, København. *Arkivskaber*: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). *Arkivserie*: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431.

Kent

Landsarkivet for Nørrejylland. *Arkivskaber*: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). *Arkivserie*: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

Chanelle

Landsarkivet for Nørrejylland. *Arkivskaber*: Sølyst Børnehjem (1953-1990). *Arkivserie*: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

Synnøve

Landsarkivet for Nørrejylland. *Arkivskaber*: Søndermarken (1948-1990). *Arkivserie*: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.)

Øvrige

Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Vejstrup Pige hjem (1932-1961). Arkivserie: Stambog over anbragte piger (1932-1961).

Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Døgncentret for børn og familier (1931-1972). Arkivserie: Elevsager (1931-1972).

Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Bråskovgård Statsungdomshjem (1908-1981). Arkivserie: Elevsager (1908 - 1981).

Interviews, korrespondancer og spørgeskemaer

Deltagere

Allex

Telefonsamtale med Allex. d. 6. januar 2015.

Telefonsamtale med Allex. d. 25. januar 2015.

Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016. (Varighed: 5.32)

Semistruktureret interview med Allex d. 21. september 2016. (Varighed: 7.21)

Besvaret spørgeskema fra Allex d. 29. Maj 2020 (telefoninterview).

Peer

Mail fra Peer. d. 8. april 2016.

Mail fra Peer. d. 11. april 2016.

Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016 (herunder også læsning af Godhavns journalen). (Varighed: 4.28)

Semistruktureret interview med Peer d. 19. september 2016 (læsning af Bråskovgaard journalen). (Varighed: 2.26)

Besked på Facebook d. 17. oktober 2020.

Besvaret spørgeskema fra Peer d. 23. Maj 2020.

Jackie

Telefonsamtale med Jackies kone. d. 3. marts. 2016.

Brev fra Jackie. d. 2. august 2016.

Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016. (Varighed: 3.00)

Semistruktureret interview med Jackie d. 21. januar 2017. (Varighed: 3.19)

John

Mail fra John. d. 29. april 2016.

Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016. (Varighed: 4.00)

Semistruktureret interview med John d. 22. september 2016. (Varighed: 3.15)

Besvaret spørgeskema fra John d. 20. Maj 2020.

Kent

Mail fra Kent. d. 5. februar 2016.

Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016. (Varighed: 3.19)

Semistruktureret interview med Kent d. 15. september 2016. (Varighed: 1.38)

Besvaret spørgeskema fra Kent d. 24. Maj 2020.

Chanelle

Mail fra Chanelle. d. 23. maj 2016.

Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016. (Varighed: 3.23)

Semistruktureret interview med Chanelle d. 22. august 2017. (Varighed: 2.53)

Besvaret spørgeskema fra Chanelle d. 20. Maj 2020.

Synnøve

Mail fra frivillig medarbejder i *Baglandet*. d. 7. februar 2017.

Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017. (Varighed: 2.19)

Semistruktureret interview med Synnøve d. 2. november 2017. (Varighed: 1.11)

Besvaret spørgeskema fra Synnøve d. 20. Maj 2020 (telefoninterview).

Øvrige

Interview med Pia. d. 4. september 2014. I forbindelse med det socialhistoriske projekt *Anbragt i historien*.

Livshistorieinterviews med Svend d. 18 februar 2016

Livshistorieinterviews med Jan d. 24 maj 2016

Livshistorieinterviews med Ib d. 21 november 2016

Telefonsamtale med Jackie's kone. d. 14. december 2016.

Interview med Caroline Carroll. *Open Place*. Melbourne. D. 5. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Gruppeinterview med ansatte fra *Find and Connect*. University of Melbourne. School of Historical Studies. D. 6. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med Suellen Murray. University of Melbourne. D. 6. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med ansatte fra *MacKillop Heritage Centre*. Melbourne. D. 7. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med ansatte fra *Ballarat Child and Family Services (CAFS)*. Ballarat. D. 7. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med John Murray. Forgotten Australian criminal justice activist. *Charles Sturt University*. Bathurst. 10. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med Karyn Walsh. CEO *Micah Projects*, der driver *Lotus Place*. Brisbane. 17. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med Lachlan Douglas. Medarbejder på *Lotus Place*. Brisbane. 17. Oktober 2017. I forbindelse med miljøskifte til Australien.

Interview med Oscar Plougmand. Tidligere tilsynsførende for direktoratet for *Børne- og Ungdomsforsorgen*. *Danmarks Forsorgsmuseum*. D. 22. nov. 2017

Interview med Jim Goddard. Bestyrelsesformand for *Care Leavers Association*. Manchester. D. 13. marts 2018. I forbindelse med miljøskifte til England.

Telefoninterview med tidligere børnehjemsbarn (Marianne). D. 26. august 2019.

Bilag

1. Interviewguide til ”Før læsningen”

Interviewguide til livshistorieinterview

Interviewguiden giver dig et overblik over de emner, vi gerne vil tale om, og de spørgsmål vi gerne vil stille, når vi kommer på besøg. Det er vigtigt at understrege, at emner og spørgsmål er vejledende. Der er mulighed for at fortælle om andre emner og for at undlade at svare på bestemte spørgsmål – det er dig, der bestemmer, hvad der fortælles. Det er også vigtigt for os at pointere, at der ikke er rigtige eller forkerte svar på vores spørgsmål.

Interviewet tager typisk imellem 2-3 timer, og vi holder naturligvis de pauser undervejs der er nødvendige. Vi optager interviewet på diktafon, og du vil efterfølgende have mulighed for at få en kopi af interviewet tilsendt.

Har du fotos, genstande eller dokumenter fra din anbringelse må du gerne finde dem frem før interviewet. Du er desuden velkommen til at have en ven eller et familiemedlem med under selve interviewet.

Indledning

- Præsentation af projektet og interviewets form.

Din livshistorie

- Vil du prøve at fortælle om dit liv, fra du blev født og frem til nu?

Supplerende spørgsmål

- Kan du huske din ankomst til børnehjemmet og hvad der gik forud?
- Kan du prøve at beskrive en ganske almindelig dag, fra du vågnede til du gik i seng?
- Kan du fortælle om nogle episoder eller begivenheder som har gjort et særligt indtryk på dig?
- Prøv at fortælle om et godt minde.
- Prøv at fortælle om et dårligt minde
- Var der nogle personer, som havde en særlig betydning for dig – på godt eller ondt?
- Kan du huske, om der var noget du drømte om, mens du var anbragt?
- Gjorde du noget for at opnå det du drømte om? Hvad gjorde du helt praktisk?
- Hvad gjorde du for at passe på dig selv?
- Hvordan vil du beskrive den person der blev anbragt?

- Hvordan vil du beskrive den person der blev udskrevet?

Opfølgende spørgsmål under interviewet

For at få så mange nuancer med i din fortælling som muligt vil vi undervejs spørge ind til de ting, du fortæller. Vi spørger f.eks.:

- Kan du huske hvornår det skete?
- Kan du huske hvem, der var til stede?
- Prøv at beskriv stedet, hvor det foregik?
- Hvordan var stemningen, lugtene, lydende?
- Hvordan havde du det? Hvad følte du?
- Hvad tænkte du?
- Hvad gjorde du?
- Hvad tænker du om situationen i dag.

Afsluttende spørgsmål

- Hvilken betydning vil du sige, at din anbringelse har haft for dit senere liv?
- Hvilket budskab vil du gerne give videre til den del af den danske befolkning, der ikke selv har prøvet at være anbragt?
- Hvordan har det været at fortælle sin historie?
- Er du kommet i tanke om noget nyt undervejs?
- Er der noget du vil tilføje?

2. Interviewguide til ”Læsningen af journalen”

Interviewguide til semistrukturerede interviews

I dette interview vil adgangen til din egen børnehjemshistorie, i form af det bevaret arkivmateriale være i centrum. Du har altid mulighed for at undlade at svare på bestemte spørgsmål – det er dig, der bestemmer, hvad der fortælles. Det er også vigtigt at pointere, at der ikke er rigtige eller forkerte svar på spørgsmålene.

Interviewet tager typisk imellem 2-4 timer, og vi holder naturligvis de pauser undervejs der er nødvendige. Jeg optager interviewet på diktafon, og du vil efterfølgende have mulighed for at få en kopi af interviewet tilsendt.

Du er desuden velkommen til at have en ven eller et familiemedlem med under selve interviewet.

Indledning

- Præsentation af projektet og interviewets form.
- Informeret samtykke.

Adgangen til din historie

- Vidste du, at din journal fandtes?
- Har du tidligere forsøgt eller overvejet at få fat i din journal?
- Har du oplevet vanskeligheder i forsøget?
- Hvad fik dig til at droppe tanken?

Forventningen til journalen

- Hvad betyder det for dig, at få lov til at se din journal?
- Hvad håber du journalen kan give dig svar på?
- Hvordan tror du, at du er beskrevet i journalen?

Journalens indhold

- Kan du prøve at beskrive journalens indhold og dens fremstilling af dig?
- Er du overrasket over journalens indhold, form eller sprog?
- Hvilke spørgsmål syntes du, at du har fået svar på efter at have læst journalen?
- Hvilke spørgsmål syntes du ikke, at du har fået svar på efter at have læst journalen?

- Mangler der ifølge din mening noget i journalen?

Tilføjelser til journalen

- Er der noget du vil tilføje til journalen?
- Er der noget du vil rette eller slette i journalen?

Afsluttende

- Hvad har det betydet for dig, at se din egen journal?
- Hvilke råd vil du give til andre tidligere børnehjemsbørn der også leder efter deres journal?

3. Spørgeskema til ”Efter læsningen”

Afsluttende spørgeskema

Hvilken rolle spiller journalen for dig i dag?

- Har dens betydning eventuelt ændret sig over tid?

Hvordan vil du beskrive Danmarks Forsorgsmuseum og min rolle i hele processen med at finde og læse din journal?

Set i bakspejlet, oplevede du så læsningen af din journal (alene eller sammen med mig) som en overvejende positiv eller negativ oplevelse?

- Hvad har i givet fald været negativt og positivt?
- Hvad skulle eventuelt have været gjort anderledes?

Har du læst eller kigget i journalen siden vi mødtes og snakkede om den?

- Hvis ja, kan du så beskrive én eller flere af disse situationer?
- Hvis nej, hvorfor ikke?

Vil du mene, at læsningen af journalen har haft indflydelse på din egen selvforståelse i dag?

- Kan du komme med nogle eksempler?

Vil du mene, at læsningen af journalen har haft indflydelse på din forståelse af specifikke episoder, steder eller personer fra din anbringelse?

- Kan du komme med nogle eksempler?

Hvis du kunne skrue tiden tilbage, ville du så læse journalen igen?

Ønsker du at tilføje noget?

4. Fuldmagt

Fuldmagt

I arbejdet med forsknings- og formidlingsprojektet "Velfærdshistorier fra kanten", samt dets delprojekter, giver undertegnede hermed

1. Jacob Knage Rasmussen
Ph.d. studerende
Institut for historie, SDU

Cpr. [REDACTED]

2. Stine Grønbæk Jensen
Ph.d. studerende
Institut for historie, SDU

Cpr. [REDACTED]

fuldmagt til på mine vegne at få aktindsigt i alt materiale der omhandler min anbringelse eller indsættelse på danske børnehjem eller fængsler.

"Velfærdshistorier fra kanten" er et samarbejdsprojekt mellem Center for velfærdsstatsforskning på Syddansk Universitet, Danmarks Forsorgsmuseum i Svendborg og Fængselsmuseet i Horsens.

Underskrift

Dato

Navn
Adresse
Postnummer og by
Mit cpr.-nr.:

Danmarks Forsorgsmuseum
Grubbemøllevej 13
5700 Svendborg

5. Samtykke

Samtykkeerklæring

I arbejdet med forsknings- og formidlingsprojektet "Velfærdshistorier fra kanten", samt dets delprojekter, giver undertegnede hermed samtykke til, at mit interview, eventuelle fotos og dokumenter mv. må benyttes i publikationer og i formidlingsøjemed. Jeg giver desuden samtykke til at mit interview og eventuelle fotos bliver arkiveret på Danmarks Forsorgsmuseum og gjort tilgængeligt efter gældende arkivregler.

Brugen af interview skal være

i anonymiseret form

med navns nævnelse

Særlige betingelser eller begrænsninger for anvendelsen af materialet anføres her.

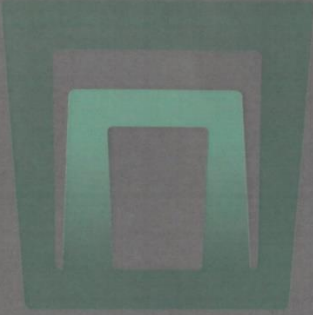
Underskrift

Dato

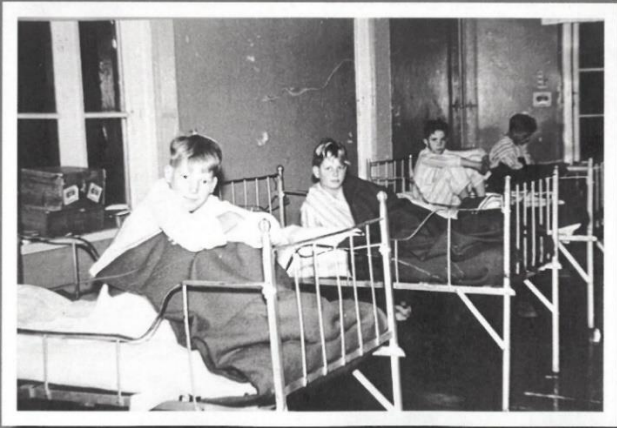
Navn
Adresse
Postnummer og by
Mit cpr.-nr.:

Danmarks Forsorgsmuseum
Grønbemøllevej 13
5700 Svendborg

6. Folder til interviewpersoner

VELFÆRDSHISTORIER FRA KANTEN

- et forsknings- og formidlings samarbejde mellem
Danmarks Forsorgsmuseum, Fængselsmuseet i Horsens og
Center for Velfærdsstatsforskning på Syddansk Universitet

OM UNDERSØGELSEN

Vi har i dag en begrænset viden om, hvordan det har været at være anbragt på børnehjem. I historiebøgerne om den sociale for-
sorg i Danmark har det overvejende været administrative beslut-
ningstagere og professionelle, som er kommet til orde, mens stem-
merne fra tidligere børnehjemsbørn ofte har været fraværende.

”Velfærdshistorier fra kanten”, er et forsknings- og formidlings-
arbejde mellem Danmarks Forsorgsmuseum, Fængselsmuseet i
Horsens og Center for Velfærdsstatsforskning på Syddansk Univer-
sitet. Sammen har vi en ambition om at skabe en mere balanceret
og inkluderende historieskrivning og historieformidling, hvor erfa-
ringer fra tidligere børnehjemsbørn står i centrum.

Vi vil f.eks. gerne vide noget mere om, hvordan tidligere anbragte
erindrer deres fortid, hvordan de lever med erindringerne og om
deres muligheder for at blive hørt. Vi vil også gerne vide mere om
kampen for at finde svar på de spørgsmål til fortiden, der måske er
duknet op i kølvandet og om mødet med sin egen journalsag.

Som en del af undersøgelsen vil vi gerne lave et interview med dig.

Resultaterne fra undersøgelsen vil blive formidlet undervejs i en
museumsudstilling og i forskellige publikationer.

FØR INTERVIEWET

Alle interview er frivillige og vil foregå i dit eget hjem, med mindre andet aftales.

Det er dig der bestemmer, hvad der skal fortælles, og det er op til dig om du vil svare på de enkelte spørgsmål, og hvor uddybende du vil gøre det.

Der er ikke rigtige og forkerte svar.

Du er velkommen til at have en anden person med under interviewet.

Interviewet varer typisk 2-4 timer, men vi tager os den tid, der er nødvendig for dig.

Hvis du har nogle relevante minder i form af fotografier, journaler, artikler mv., må du gerne finde disse frem til interviewet. De er gode når erindringen skal aktiveres.

EFTER INTERVIEWET

Du vil blive bedt om at underskrive en samtykkeerklæring, hvor du bl.a. skal tage stilling til om brugen af interviewet skal være i anonymiseret form eller med navns nævnelse.

Alle interviewene optages på diktafon og gemmes efterfølgende som lydfil på Danmarks Forsorgsmuseum. Interviewet vil være tilgængelig for senere forskning, med mindre du stiller særlige betingelser for anvendelsen i samtykkeerklæringen. Du har mulighed for selv at få tilsendt interviewet som lydfil efterfølgende

Vi vil efter interviewet foretage et opfølgende telefonopkald, hvor du har mulighed for at uddybe interviewet.

Vi er opmærksomme på, at interviewet kan aktivere ubehagelige minder. Skulle du efter interviewet ønske en psykologsamtale formidler vi en kontakt.

KONTAKTOPLYSNINGER

Stine Grønbæk Jensen
Antropolog og ph.d. studerende
Tlf.: 30 46 14 57
sgj@svendborgmuseum.dk

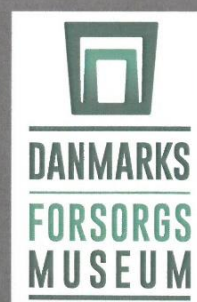

Jacob Knage Rasmussen
Historiker og ph.d. studerende
Tlf.: 62 17 68 24
jacob@svendborgmuseum.dk

Danmarks Forsorgsmuseum har 19 års erfaring i at arbejde med tidligere anbragtes historie og i at lave museum ikke bare om nogen, men for nogen.

- en del af Svendborg Museum

Grubbemøllevej 13
5700 Svendborg
Tlf.: 62 21 02 61

7. Fraskrivelse af anonymitet

Frasigelse af anonymitet

I forbindelse med Ph.d. projektet "Historieløs", har Ph.d. studerende Jacob Knage Rasmussen og undertegnede haft adgang til min elevjournal fra børnehjemmet (X). Jeg giver hermed Jacob Knage Rasmussen fuldmagt til at se og benytte alt dette materiale i forbindelse med hans forskningsprojekt og afledte formidlingsopgaver såsom artikler, foredrag og udstillinger.

I denne forbindelse frasiger jeg mig kravet om anonymitet, således at oplysninger fra journal og stambog godt må benyttes af Jacob Knage Rasmussen i en form der gør det muligt at genkende mig.

Det er afgørende for mig, at jeg kan stå frem med min historie i en helhed uden at være anonym og jeg ønsker dermed at der ses bort fra arkivlovens bestemmelser om anonymitet.

Navn:

CPR-nummer:

Adresse:

Underskrift:

8. Peers kommenterede journal (uddrag)

Stambog nr. _____ *Summummar: 1955* Plads til fotografi.
(fordi han ikke var der)

OPLYSNINGER

om

barnet Peer

der er { under forsorg af børneværnsudvalget i _____ kommune,
 anbragt af Københavns Børne- og Ungdomsværn
 Postadresse: Rydalsgade 13, (Kbh S) 2300 København S

A. Født uden for ægteskab _____ den _____

Fødested: Rigshospitalet

Vaccineret den _____ af _____ mod kopper.
 » » » » difteri.
 » » » »

Døbt i (navngivet til) Mariakirken kirke(-bog) den _____ 1955

Konfirmeret i _____ kirke den _____

Lægdsrullebetegnelse: _____

Medlem af sygekasse: _____

Sidst tilmeldt folkeregistret i Nejby-Lindø kommune.

Nuværende opholdssted (nøjagtig adresse): _____

B. 1. Faderens fulde navn, erhverv og nøjagtige post-adresse samt fødested. _____
 2. Har faderen dansk indfødsret?
 For udlændinge: Hvor længe har han opholdt sig her i landet?
 3. Moderens navn m. v. _____
 4. Har barnet stedforældre eller adoptivforældre, angives det her.
 5. Hvis forældrene er døde, oplyses nærmeste slægtninges eller værges adresse. _____

C. 1. Lever forældrene sammen?
 Kan forældre har i _____
 2. Har af er _____
 3. Er d _____
 4. Kan andr epile svær _____

nej

nej

nej

Der kan man se hvordan jeg så ud, første dag jeg ankom til Godhavn (...) Jeg har kun tre billeder af mig selv som barn.

III. Elevens forhold i fritiden.

(Hvilke former for fritidsbeskæftigelse deltager eleven i? Passiv eller aktiv i leg og anden fritidsbeskæftigelse? Viser eleven lederevner i leg og anden fritidsbeskæftigelse? Særlige interesser og evner, udholdenhed. Deltagelse i fritidsbeskæftigelse uden for institutionen. Forholdet til kammerater og voksne.)

Jo, det kan jeg godt forklare, (...) En lærer hev mig hele vejen op af trapperne og ind på et værelse og låste døren (...) Jeg havde de blå mærker til at bevise det, men da de blev ved med at sige, at det nok ikke var sandt,

så trak jeg selvfølgelig min anklage tilbage, fordi jeg helst ville være gode venner, for så kunne jeg passe mig selv (...) Jo, den episode kan jeg godt huske.

IV.

(Hvilke former for isolering eller isolation i kammeratflokkene, let eller svært ved at slutte kontakter og bevare dem, slutter eleven sig fortrinsvis til voksne, til ældre, jævnaldrende eller yngre kammerater? Elevens forhold til ting (tøj, møbler, legetøj m.m.), indstilling overfor anbringelsen og institutionen. Den overvejende sindsstemning. Har eleven vist rømnings-tendens?)

Den kan jeg ikke være helt enig i (...) de har ikke set på mig, de har bare set på en dreng (...)

De gange hvor jeg stak af var sammen med (N) eller alene

Den sidste del af vinteren har Per været på kera-mikholdet samt spillet bordtennis. Han er en ivrig del-tager i leg og boldspil både ude og inde. På grund af sin ret svage fysik har han ret svært ved at klare sig, når der er større elever med i spillet. Han deltager i det almindelige samvær på dagligstuen, men opholder sig meget på sit værelse, hvor tiden fordrives med læs-ning af kulørte blade. Han forstår i forholdet til kam-meraterne at være så tilpas afglidende, at han ikke væk-ker for megen opmærksomhed og derved kan komme på kant med nogen. Overfor voksne er han flink og imødekommende, men temmelig letsindig i sin omgang med sandheden, hvil-ket blandt andet har ytret sig i en fuldstændig grundløs beskyldning mod en medarbejder om, at denne skulle have slået ham, endog i påsyn af andre elever, som benægt. Han trak senere beskyldningen tilbage og kunne ikke for-klare, hvorfor den var fremsat.

Per er meget umoden og temmelig forvirret og spring-ende i sin tankegang. Kammeraterne accepterer ham som den (med elevernes ord) svækling, han er, og de giver sig ikke meget af med ham. Han er stærkt har svært ved at opnå kontakt med k af sin forvirrede adfærd og forryge ret vanskeligt at gennemføre en sam ler usammenhængende og springer fra et enkelt ret fast kontaktforhold t merat. Per er ikke særlig prober me beklædning og har en elendig orden utrolig glemsom og husker ikke fra det ene det andet, men forsøger så at redde situationen med een eller anden let gennemskuelig historie. Per er tilsyne-ladende godt tilfreds med opholdet her, og et par rømnings-forsøg er nok affødt af, at han er lokket med på eventyr end et udtryk for utilfredshed.

Der er lidt en pointe i det, det er sgu svært at forklare. Jeg var ikke fysisk stærk, det er der ingen tvivl om, men jeg kan ikke genkende at der var nogle elever der sagde "svækling."

Fritidsaktiviteten er ret god. Per deltager ivrigt i enhver form for lege og spil men fordriver også en del tid på værelset med kulørt læsning. Han er noget letsindig i sin omgang med både sandheden og med andres ejendele, og dette er almindelig kendt af de andre elever, hvilket naturligvis præger hans forhold til dem, og han bliver ofte gjort til sygebuk, hvis der er uregelmæssigheder. Større konflikter forstår Per dog at glide udenom. Han kan på denne baggrund ikke opnå faste egentlige kontaktforhold, men søger mest mod de yngre blandt hvilke han opnår en nogenlunde accept. Overfor voksne har Per en ret god opførsel. Han er flink og imødekommende, til tider lidt slesk, men hans mange og til tider umotiverede usandheder gør, at han faktisk ikke er til at stole på.

Per er temmelig rodet og malprober med sig selv og sine ejendele.

For en voksen kan det da godt være, at jeg har virket slesk (...) I den sammenhæng vil jeg jo nærmere bruge et udtryk som "opsøgte voksenkontakt" (...) Grunden til, at jeg var voksen-søgende, var jo, at jeg stort set aldrig var sammen

med voksne, det var altid børn, der omgav en (...) Det, jeg mangler engang imellem i journalen, er, at man lige går laget dybere ned og kigger på, hvorfor var jeg sådan?

Afgangsbevis

Det er helt galt! (...) Jeg mistede mit originale afgangsbeviset for mange år siden, men jeg ved 100 procent at jeg fik to 9-taller i regning (...) jeg har en fornemmelse af, at de et par år efter jeg tog afsted fik smidt den originale væk

og så har de lavet en tilsvarende og kommet til at skrive galt, for jeg ved 100 procent sikkert at den jeg havde med fra Godhavn havde to 9-taller (...) Jeg var faktisk stolt over at jeg havde fået to 9-taller

Peer
1955.

uli 1970 lovligt udskrevet af 8. klasse i
elehjemmet Godhavn.

Skolens navn

tiden efter 5. skoleår omfattet følgende fag:

regning, kristendomskundskab, historie, geografi, biologi, legemsøvelser, dgering, naturlære, sløjd, ~~høring, lyd, tone og musik, fysik~~

ved udgangen af skolen oplyses:

	Standpunkt	Prøve.
Skriftlig dansk: diktat	6	8
Skriftlig dansk: stil	7	8
Mundtlig dansk	8	8
<u>Skriftlig regning: talopgaver</u>	8	7
<u>Skriftlig regning: tekstopgaver</u>		
<u>Mundtlig regning</u>		
Skrivning	7	
Orientering	7	7
Orden med skriftlige arbejder	7	7
Matematik.	7	

Udtalelse om elevens arbejde, standpunkt, flid og opførsel i skolen:

Ved en positiv indstilling til skolearbejdet og et ret stadigt arbejde med sine opgaver har han nået et tilfredsstillende kundskabsmæssigt resultat. Han kan forekomme en smule indesluttet over for sine omgivelser, men han er altid høflig og har vist en tilfredsstillende opførsel i skolen.

Godhavn , den 3. juli 1970

Lederens underskrift

HAR DU VÆRET ANBRAGT PÅ BØRNEHJEM I PERIODEN 1940-1980?

SÅ ER VI INTERESSERET I AT HØRE DIN HISTORIE.
KONTAKT DANMARKS FORSORGSMUSEUM
FOR NÆRMERE OPLYSNINGER.

DANMARKS
FORSORGS
MUSEUM

MAIL: SGJ@SVENDBORGMUSEUM.DK / TELEFON: 3046 1457 ELLER 6717 6824

10. Planche fra udstillingen *Efter børnehjemmet.*

HVEM ER JEG??

AT BLIVE BEVIDNET

“Jeg kan huske når jeg souper min, mer hvorden jeg var som barn – det fik jeg aldrig nogal at vide om. Alltså barnets bog, med billeder og fortællinger, det er vigtigt for det har jeg altid savnet. Så jeg har rager alle de billeder til mig, jeg kunne få, og jeg har jo fået lavet ind til flere eksemplarer af hvert billede. Alle de billeder, de er godt værd for mig. Jeg tror ikke kun det gælder mig, vi alle har brug for at blive bevidnet. Det er vigtigt min, da skolelærer. Det er sådan meget, billederne bliver værdier på det liv, giver det mening? Det er med at at gøre mig selv som menneske.” **11** *Steph*

MAN OPHØRER IKKE...

“Man ophører ikke med at være børnehjemsbarn. Børn fordi man fortæller børnehjemmet. Det er du til døden.” **11** *Steph*

HVAD ER MIN JOURNAL

“Jeg har været igennem alle de følelser af det jeg barsk var blevet mistet.” **11** *Steph*

GØDSFARERE...

“Det er et rallestræk for alle hjemmehjemsbarn, at hvis man tjækker op for sig selv, så kan man dø af det. Det er ikke til at holde ud. Du må kæmpe med, at det kan koste. Det, det koster sig at med det, de er dødsfarere.” **11** *Steph*

BETYDNINGEN AF AT FORTÆLLE

“Jeg tror det er vigtigt sådan med universet, at det er glæde til at vi kan fortælle vores historier. Mennesker, der så meget på hjerte.” **11** *Steph*

ET VÆSEN UDEN SKELET...

“Man prøver at finde ud af ditken og dyben og daten, for man tænker på, hvem i alle de år man egentlig, det kom, jeg aldrig råder og hentede en, men så det, som troede på sin familie, og man siddes bare der på de der. Nørd og kan slet ikke forstå, hvorfor man ikke har det, som alle andre har. Man lærer efterhånden, at man nærmest ikke har noget familie, at den familie man har, er tante og møder, og hvad vi ellers skulle kalde de voksne på børnehjemmet. I. Når man ikke har oprigtig familie, det betyder, og man er et væsen uden skelet.” **11** *Steph*

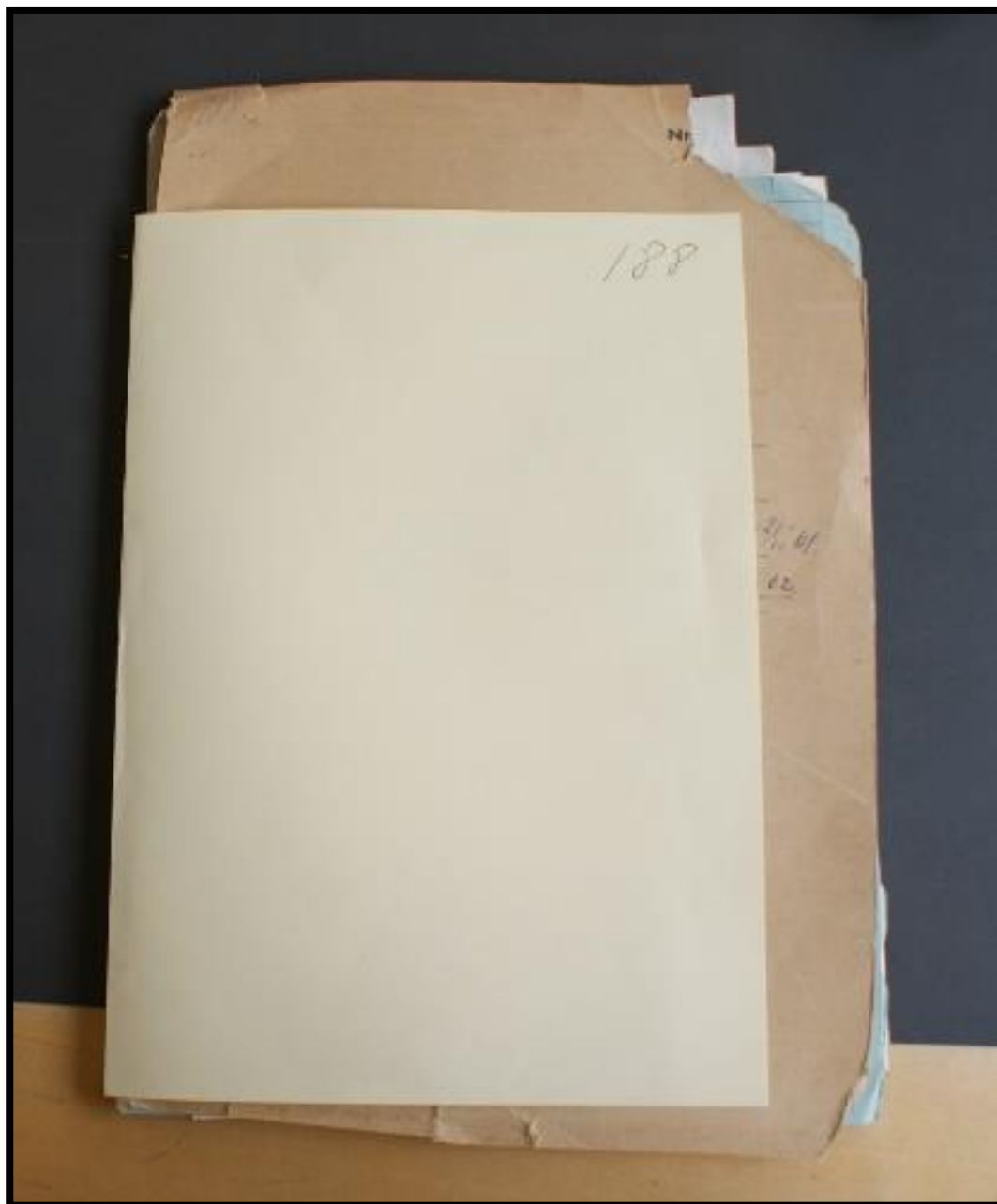
I ÆG FORTIDEN BAG DIG

“Du kan så rive med dig, jeg er faldet helt i ligelag. Jeg kan ikke på det der har været, men på det der er og det der bliver.” **11** *Steph*

11. Journal 4.431

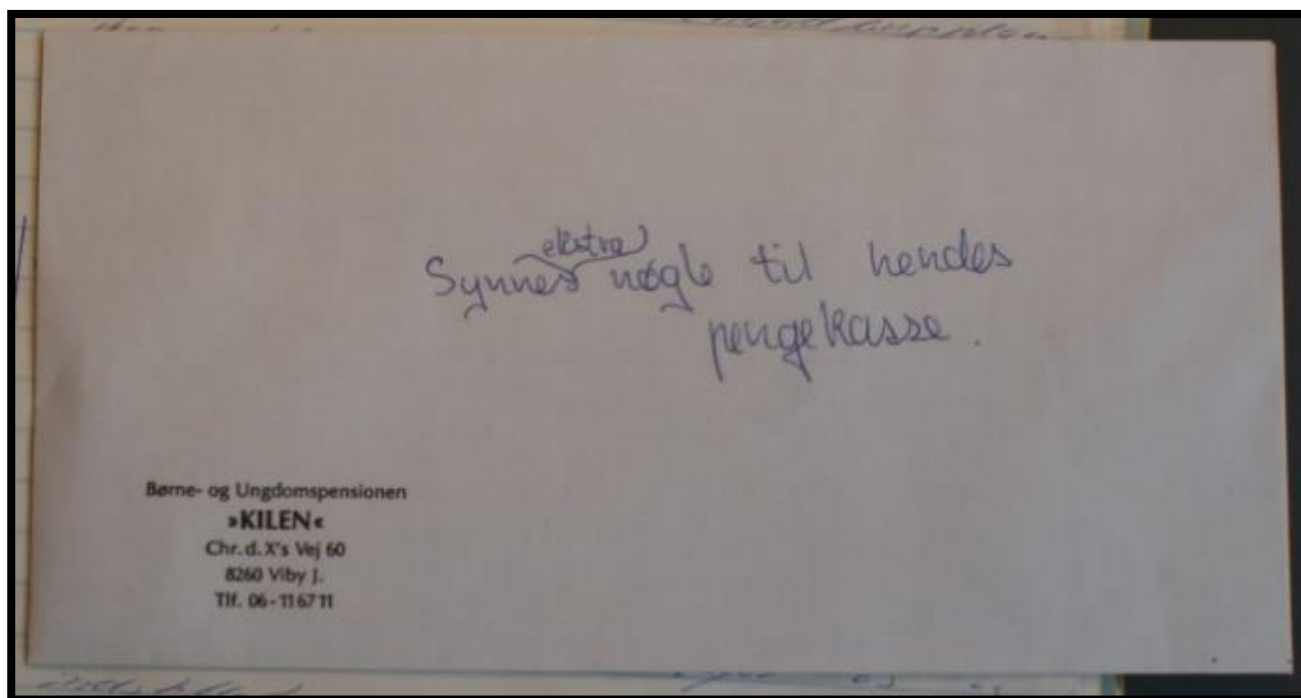
12. Journal 188

13. Synnøves journal

14. Synnøves nøgle

15. Johns børnetegning

16. Peers portrætfoto

Lever forældrene sammen?
Kan
Forel
ning
har fa
Har
af er
Er de
Kan
andre
epilep
svære
Har barnet nok været i regning vanrøgt?
Er hjemmet fattigt, uordentligt, tilholdssted for

nei
2
3
2
2
2
2

17. Chanelles portrætfoto

18. Synnøves portrætfoto

19. Godhavns arkivkælder

20. Rigsarkivet

21. Eksempel på stambog

Stambog nr. 175
1

OPLYSNINGER

barnet (fuldt navn)

der er under forsorg af børneværnsudvalget i Birkarød kommune

anbragt af Birkarød

Postadresse: Birkarød

A. Født 1942

Fødested: Birkarød

Vaccineret den 11/5 1950 af Kristian Jensen, Kbh. vest mod kopper.
18/4 1950 af Løjtnant H. (Løjtnant) Nielsen, Birkarød difteri.
18/7 1950 af Løjtnant H. (Løjtnant) Nielsen, Birkarød difteri.

Døbt i (navngivet til)

Konfirmeret i Birkarød kirke den 18/7 1950

Lægsrullebetegnelse: _____

Medlem af sygekasse: _____

Sidst tilmeldt folkeregistret i _____ kommune.

Nuværende opholdssted (nojjagtig adresse) Birkarød, Søvej 11, Birkarød

B. 1. Faderens fulde navn, erhverv og nojjagtige post-
 adresse samt fødested.

2. Har faderen dansk indfødsret? Ja
 For udlændinge: Hvor længe har han opholdt sig
 her i landet?

3. Moderens navn m. v.

4. Har barnet stiftforældre eller adoptivforældre, an-
 gives det her.

Hvis forældrene er døde, oplyses nærmeste slægt-
 nings eller værgers adresse.

C. 1. Lever forældrene sammen?
 Kan der gives nærmere oplysninger om samlivet?
 Foreligger separation eller skilsmisse, gives oplys-
 ning herom, samt om hvem af forældrene, der har
 fået tillagt forældremyndigheden over barnet. nej - manden har i de sidste 6
år op. holdt sig i (M. Klaus) og
er ikke gæst hos det kugle sidder
for familien

2. Har nogen af forældrene været straffet eller levet
 af erhvervsmæssig utugt? nej

3. Er de drikfældige eller usædelige? nej

4. Kan det oplyses om nogen af forældrene eller
 andre nærbeslægtede har lidt af sindssygd.,
 epilepsi, åndssvaghed, tuberkulose eller andre
 svære lidelser? nej

5. Har barnet lidt åndelig eller legemlig vanrøgt? nej

6. Er hjemmet fattigt, uordentligt, tilholdssted for
 uheldige personer? nej

Nr. 921. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960.

22. Skema - Det problematiske barn

	Det problematiske barn
Allex' fortælling	"Retfærdig", "Moralsk", "Forskræmt". ¹⁰⁸⁰
Journal 188	"Tilpasningsvanskeligheder", "Babyagtig", "Klovnene", "Rastløs og forvirret", "Livlig fantasi", "Ukoncentreret", "Initiativløs", "Destruktiv", "Fabulerer", "Sinke", "Ustyrlig", "Realitetsafværgende", "Paranoiker", "Grænser til sindssyge". ¹⁰⁸¹
Peers fortælling	"Følsom" og "Drømmende". ¹⁰⁸²
Journal 1757	"Surnulende", "Rethaverisk", "Afglidende", "Slesk", "Ikke til at stole på". ¹⁰⁸³
Jackies fortælling	"Sårbar", "Fysisk stor, men lille af sind", "Snu". ¹⁰⁸⁴
Journal 1813	"Karakterafviger", "Mild form for psykopati", "En tyveknægt", "Manglende kammeratskabsfølelse", "Løgnagtig". ¹⁰⁸⁵
Johns fortælling	"Glad", "Stærk", "Stædig", "Selvstændig", "Positiv". ¹⁰⁸⁶
Journal 4431	"Asocial", "Initiativfattig", "Medløbende", "Trang til at dominere", "Kælen", "Klæbende". ¹⁰⁸⁷
Kents fortælling	"Et barn i frygt", "Kærlig", "Tilpassende". ¹⁰⁸⁸
Journal 711	"Karaktersvag", "Fabulerende", "Kontaktsøgende", "Ret svage evner", "Manglende realitetssans", "Aggressiv", "Et barn uden venner", "Provokerende". ¹⁰⁸⁹

¹⁰⁸⁰ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

¹⁰⁸¹ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

¹⁰⁸² Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016

¹⁰⁸³ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

¹⁰⁸⁴ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

¹⁰⁸⁵ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

¹⁰⁸⁶ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

¹⁰⁸⁷ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431.

¹⁰⁸⁸ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

¹⁰⁸⁹ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

Chanelles fortælling	"Bange", "Lille", "Rebelsk", "Stærk", "Enerådig". ¹⁰⁹⁰
Journal 143	"Aggressiv", "Dominerende", "Tyranniserende", "Mopset", "Stejl", "Stædig", "Slesk". ¹⁰⁹¹
Synnøves fortælling	"Usynlig", "Observerende", "Anderledes", "Følsom", "Høj moral". ¹⁰⁹²
<i>Synnøves journal</i> (anonymiseret)	"Forvirrende", "Flakkende", "Sløset", "Doven", "Barnlig", "Pjevset", "Klæbende", "Anmassende". ¹⁰⁹³

¹⁰⁹⁰ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

¹⁰⁹¹ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

¹⁰⁹² Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

¹⁰⁹³ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.)

23. Skema - Helte og skurke

	Helte	Skurke
Allex' Fortælling	"Ansatte på Odense kvægtorv", "Moderen", "Den rigtige far", "Overlægen på Glostrup".	"Forstanderen", "Det lurvede ægtepar", "Lægen", "De mandlige ansatte". ¹⁰⁹⁴
<i>Journal 188</i>	"Forstanderen", "Klasselærerinden", "Den tilsynsførende psykiater", "Ansatte på Odense kvægtorv".	"Moderen" og "faderen". ¹⁰⁹⁵
Peers Fortælling	"Peers mor", "værelseskammeraten".	"Forstanderen", "De ansatte på børnehjemmet", "Den tilsynsførende psykiater", "Lægen fra Blide". ¹⁰⁹⁶
<i>Journal 1757</i>	"Forstanderen", "De ansatte på børnehjemmet", "Politiet", "Den tilsynsførende psykiater".	"Peers mor". ¹⁰⁹⁷
Jackies Fortælling	"Jackies mor", "Jackies moster".	"Jackies far", "Jackies stedmor", "Den tilsynsførende psykiater". ¹⁰⁹⁸
<i>Journal 1813</i>	"Forstanderen", "De ansatte på børnehjemmet", "Den tilsynsførende psykiater".	"Jackies far", "Kammeraterne". ¹⁰⁹⁹
Johns Fortælling	"Johns morforældre", "En overlærer og kvindelig pædagog", "Moderens kusine og hendes mand".	"Johns mor", "Forstanderen". ¹¹⁰⁰
<i>Journal 4431</i>	"Forstanderen", "De ansatte på børnehjemmet", "Johns morforældre".	"Johns mor". ¹¹⁰¹
Kents Fortælling	"Forstanderen og hans kone", "Kents mormor", "De unge	"Kents mor", "Kents værge", "Stedbrødrene", "Skolelæren". ¹¹⁰²

¹⁰⁹⁴ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

¹⁰⁹⁵ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

¹⁰⁹⁶ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016

¹⁰⁹⁷ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

¹⁰⁹⁸ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

¹⁰⁹⁹ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

¹¹⁰⁰ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

¹¹⁰¹ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klienter (1905-1975). Journal nr. 4.431.

¹¹⁰² Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

	praktikanter”, ”En kvindelig ansat på Bethesda”, ”Hunden Rex”.	
<i>Journal 711</i>	”Forstanderen”, ”Kents værge”, ”Kent mormor”.	”Kents mor”, ”Kammeraterne”. ¹¹⁰³
Chanelles Fortælling	”Forstanderen”, ”Chanelles farforældre”, ”En kvindelig pædagog”.	”Chanelles mor”, ”Chanelles far”, ”Chanelles stedmor”, ”Chanelles plejeforældre”, ”Sagsbehandleren”, ”En 17-årig dreng”. ¹¹⁰⁴
<i>Journal 143</i>	”Forstanderen”, ”De ansatte på børnehjemmet”, ”Børneværnet”, ”Chanelles plejefamilie”, ”Den tilknyttede psykolog”.	”Chanelles mor”, ”Chanelles farforældre”, ”Chanelles tvillingebrødre”. ¹¹⁰⁵
Synnøves Fortælling	”En kvindelig ansat på Søndermarken”, ”Kontaktpædagogerne på Kilen”, ”En kvindelig stiknarkoman fra Århus”.	”Pædagogerne på Søndermarken”, ”En pædagog i en skurvogn”. ¹¹⁰⁶

¹¹⁰³ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

¹¹⁰⁴ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

¹¹⁰⁵ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

¹¹⁰⁶ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

24. Skema - Steder som ramme for negative eller positive erfaringer

	Steder som ramme for negative erfaringer	Steder som ramme for positive erfaringer
Alex´ Fortælling	”Børnehjemmet Aaløkkegården”, ”Børnehjemmet Brejdablik”, ”Rum i kælderen”, ”Skolen”, ”Hjemmet hos det lurvede ægtepar”, ”Forstanderens bil”, ”Forstanderens lejlighed”, ”Baderummet”.	”Odense kvægtorv”, ”Åløkkeskoven”, ”Lejlighedens hos en kvindelig ansat”. ¹¹⁰⁷
<i>Journal 188</i>	”Forælderen hjem”.	”Børnehjemmet Aaløkkegården”, ”Skolen”, ”Statshospitalet i Glostrup”, ”Odense kvægtorv”. ¹¹⁰⁸
Peers fortælling	”Forstanderens kontor”, ”Sovesalen”, ”Gangen”, ”Vennens hjem”.	”Moderens hjem”, ”Tisvildeleje”, ”Skoven”, ”naturen”. ¹¹⁰⁹
<i>Journal 1757</i>	”Moderens hjem”, ”Køkkenet på Godhavn”, ”Kælderen på Godhavn” ”Peers elevværelse og vinduskarmen”, ”Tisvildeleje”, ”En lokal tobakshandler”.	”Børnehjemmet Godhavn”. ¹¹¹⁰
Jackies Fortælling	”Børnehjemmet Godhavn”, ”Den tilsynsførendes psykiaters konsultationsrum”.	”Mosterens hjem”, ”København”, ”Godhavns sommerlejr”. ¹¹¹¹
<i>Journal 1813</i>	”Faderens hjem”, ”Jackies elevværelse”, ”København”.	”Børnehjemmet Godhavn”. ¹¹¹²
Johns fortælling	”Moderens hjem”, ”Forstanderens kontor”.	”Børnehjemmet Roskilde Hvile”, ”Legepladsen”, ”Roskilde Hviles sommerlejr”, ”Kammeraternes hjem”, ”Morforældrenes hjem”, ”Havnen i Nakskov”,

¹¹⁰⁷ Livshistorieinterview med Alex d. 25. maj 2016.

¹¹⁰⁸ Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Åløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

¹¹⁰⁹ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

¹¹¹⁰ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

¹¹¹¹ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

¹¹¹² Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

		"Hjemmet hos en kvindelig ansat", "Smedens tag", "Ismejeriet", "Værtshuse", "Cafe Nakskov". ¹¹¹³
<i>Journal 4431</i>	"Moderens hjem", "Havnen i Nakskov".	"Børnehjemmet Roskilde Hvile", "Legepladsen", "Kammeraternes hjem". ¹¹¹⁴
Kents Fortælling	"Moderens og stedfaderens hjem".	"Christian d. IX børnehjem", "Forstanderparrets lejlighed", "Hundehus". ¹¹¹⁵
<i>Journal 711</i>	"Moderens hjem", "skolen".	"Christian d. IX børnehjem". ¹¹¹⁶
Chanelles Fortælling	"Moderens og faderens hjem", "Skolerne", "Børnehjemmet Søndermarken", "Børnehjemmet Sølyst", "Plejeforældrenes hjem".	"Farforældrenes hjem", "Hjemmet hos en kvindelig pædagog". ¹¹¹⁷
<i>Journal 143</i>	"Moderen- og faderens hjem".	"Børnehjemmet Søndermarken", "Børnehjemmet Sølyst", "plejeforældrenes hjem" og "farforældrenes sommerhus". ¹¹¹⁸
Synnøves fortælling	"Faderens hjem", "Moderens hjem", "Christiania", "En rød dobbeltdækkerbus", "Kollektiv på Sardinien"	"Børnehjemmet Søndermarken", "Kilen", "Søndermarkens sommerlejr", "Hjemmet hos en kvindelig stiknarkoman", "Et nonnehospital på Sardinien". ¹¹¹⁹

¹¹¹³ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

¹¹¹⁴ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klientsager (1905-1975). Journal nr. 4.431.

¹¹¹⁵ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

¹¹¹⁶ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

¹¹¹⁷ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

¹¹¹⁸ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

¹¹¹⁹ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

<i>Synnøves journal</i> (anonymiseret)	"Faderens hjem", "Christiania", "Italien".	"Børnehjemmet Søndermarken", "Kilen", "Søndermarkens sommerlejr". ¹¹²⁰
---	---	--

¹¹²⁰ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.).

25. Skema - Skelsættende episoder

	Skelsættende episoder
Allex' Fortælling	"Anbringelse på Aaløkkegården", "Udskrivelse fra Aaløkkegården", "Moderens besøg i 1957", "Forsvaret af en grønlandsk dreng i skolegården", "Det seksuelle misbrug hos det lurvede ægtepar", "Det seksuelle misbrug af et par mandlig ansatte", "Mødet med sin hemmelige far", "Volden i forstanderens lejlighed". ¹¹²¹
<i>Journal 188</i>	"Anbringelse på Aaløkkegården", "Udskrivelse fra Aaløkkegården", "Moderens besøg i 1957". ¹¹²²
Peers Fortælling	"Seksuelt overgreb på Blide", "Medicinering på Godhavn", "Første gang Peer tog morfin", "Vold fra en ansat på Godhavn". ¹¹²³
<i>Journal 1757</i>	"Anbringelse på Godhavn", "Udskrivelse fra Godhavn", "Peers Enuresis og medicinering". ¹¹²⁴
Jackies Fortælling	"Anbringelse på Godhavn", "Udskrivelse fra Godhavn", "Seksuelt overgreb fra den tilsynsførende psykiater", "Vold fra en ansat på sit elevværelse". ¹¹²⁵
<i>Journal 1813</i>	"Anbringelse på Godhavn", "Udskrivelse fra Godhavn". ¹¹²⁶
Johns Fortælling	"Anbringelse på Roskilde Hvile", "Udskrivelse fra Roskilde Hvile", "Voldsepisode med forstanderen", "Falsk anklage om tyveri", "Drukneulykker på havnen i Nakskov", "Ansats hjælper John med at stoppe med at tisse i sengen", "Tæsk med støvesugerledning i hjemmet", "Hånden forbrændt på kakkelovn i hjemmet". ¹¹²⁷
<i>Journal 4431</i>	"Anbringelse på Roskilde Hvile", "Udskrivelse fra Roskilde Hvile", "Drukneulykker på havnen i Nakskov", "Moderens anmodning om hjemgivelse". ¹¹²⁸
Kents fortælling	"Anbringelse på Christian d. IX børnehjem i 1967", "Hjemgivelse til moderen og stedfaren i 1975", "Genanbringelsen på Christian d. IX børnehjem i 1975", "Udskrivelsen fra Christian d. IX børnehjem", "Voldepisode med moderen i hjemmet", "Voldsepisode med

¹¹²¹ Livshistorieinterview med Allex d. 25. maj 2016.

¹¹²² Landsarkivet for Fyn. Arkivskaber: Børnehjemmet Aaløkkegården. Arkivserie: Elevjournaler (1920-1983). Journal nr. 188.

¹¹²³ Livshistorieinterview med Peer d. 4. maj 2016.

¹¹²⁴ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.757.

¹¹²⁵ Livshistorieinterview med Jackie. d. 7. september 2016.

¹¹²⁶ Godhavns interne arkiv. Journal nr. 1.813.

¹¹²⁷ Livshistorieinterview med John d. 9. maj 2016.

¹¹²⁸ Rigsarkivet, København. Arkivskaber: Skolehjemmet Roskilde Hvile (1902-1982). Arkivserie: Klienter (1905-1975). Journal nr. 4.431.

	stedbrødre i hjemmet”, ”Kontaktet af en kvindelig ansat fra Brejdablik”. ¹¹²⁹
<i>Journal 711</i>	”Anbringelse på Christian d. IX børnehjem i 1967”, ”Hjemgivelse til moderen og stedfaren i 1975”, ”Genanbringelsen på Christian d. IX børnehjem i 1975”, ”Udskrivelsen fra Christian d. IX børnehjem”. ¹¹³⁰
Chanelles fortælling	”Anbringelse på Børneoptagelseshjemmet Søndermarken”, ”Anbringelse på Sølyst”, ”Udskrivelsen fra Sølyst og anbringelse i plejefamilie”, ”Tvunget til at stjæle”, ”Seksuelt misbrug af en 17-årig dreng”, ”Gave fra mor”, ”Oprør mod plejemor”. ¹¹³¹
<i>Journal 143</i>	”Anbringelse på Børneoptagelseshjemmet Søndermarken”, ”Anbringelse på Sølyst”, ”Udskrivelse fra Sølyst og anbringelse i plejefamilie”. ¹¹³²
Synnøves fortælling	”Anbringelse på Observationshjemmet Søndermarken”, ”Anbringelse på Kilen”, ”Hjemgivelse til faderen”, ”Genanbringelse på Kilen”, ”Udskrivelse fra Kilen”, ”Cykelstyret på Sardinien”, ”Seksuelt misbrug på Christiania”, ”et fællesbad på Søndermarken”. ¹¹³³
<i>Synnøves journal (anonymiseret)</i>	”Anbringelse på Observationshjemmet Søndermarken”, ”Anbringelse på Kilen”, ”Hjemgivelse til faderen”, ”Incestepisode”, ”Genanbringelse på Kilen”, ”Udskrivelse fra Kilen”. ¹¹³⁴

¹¹²⁹ Livshistorieinterview med Kent d. 25. februar 2016.

¹¹³⁰ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Kong Christian IX's Børnehjem, Århus (1909-1986). Arkivserie: Elevsager (1909-1986). Journal nr. 711.

¹¹³¹ Livshistorieinterview med Chanelle d. 2. juni 2016.

¹¹³² Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Sølyst Børnehjem (1953-1990). Arkivserie: Elevsager (1953-1990). Journal nr. 143.

¹¹³³ Livshistorieinterview med Synnøve d. 24. maj 2017.

¹¹³⁴ Landsarkivet for Nørrejylland. Arkivskaber: Søndermarken (1948-1990). Arkivserie: Elevsager (1948-1990). Journal nr. (Anonymiseret, da det er faderens cpr. nr.).